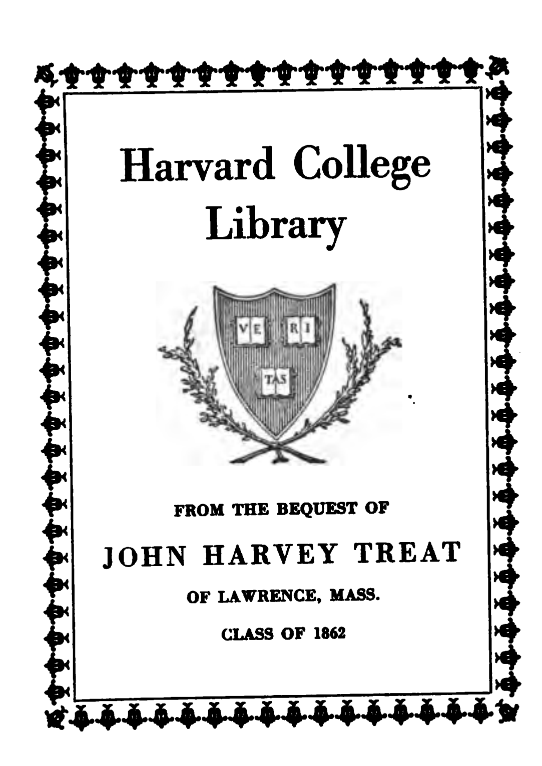

Harvard College
Library
VE RI TAS
FROM THE BEQUEST OF
JOHN HARVEY TREAT
OF LAWRENCE, MASS.
CLASS OF 1862

NOTES HISTÒRIQUES DEL BISBAT DE BARCELONA

Notes Históriques

DEL

Bisbat de Barcelona

PER

Mossen JOSEPH MAS, Pbre.

VOLUM I

Taula dels altars y capelles de la Seu de Barcelona

AB LLICENCIA

BARCELONA

Establiment Tipográfich de Jaume Vives

Carrer de Muntaner, núm. 22

1906

TAULA

Claustre

Capelles foranes

IV

PORTAL DE S. IVO

PORTAL MAJOR

CLAUSTRE — ALA ADJUNT AL TEMPLE

Ala del carrer de Sta. Llucia

Ala del carrer del Bisbe

Portal de Sta. Eularia

Ala del carrer de la Pietat

Portal de la Pietat

Capelles foranes

APENDIX

DEDICATORIA

A honra y gloría de la **Santa Creu** y de **Santa Eularia** verge y martír, títolar la prímera de l'Esglesía Catedral Basílica de Barcelona, y l'altre Patrona ínsígne de díta cíutat, dedíca eix petít trevall

L'Autor,

Censura del M. I. Sr. Dr. D. Gayetá de Barraquer
Dignitat de Xantre de la S. E. C. Basílica

Ilmo. Sr.

En cumplimiento del decreto que precede he leído el escrito de que se trata y en todo lo he hallado conforme al dogma y moral cristianos; y no sólo ortodoxo, sino piadoso y muy erudito.

V. S. I. empero, dispondrá sobre él como siempre, lo más conveniente.

Barcelona 15 de Noviembre de 1906

Cayetano Barraquer, Pbro.

Llicencia

VICARIATO GENERAL
DE LA
DIÓCESIS DE BARCELONA

Por lo que á Nós toca, concedemos Nuestro permiso para publicarse el libro titulado **Notes Históriques del Bisbat de Barcelona,** VOLÚM I.- *Taula dels Altars y Capelles de la Seu de Barcelona,* original del Rdo. D. José Mas y Domenech, Pbro., Beneficiado y Oficial del Archivo de esta Santa Iglesia Catedral Basílica, mediante que de Nuestra orden ha sido examinada y no contiene, según la censura, cosa alguna contraria al dogma católico y á la sana moral.

Imprímase esta licencia al principio ó final del libro y entréguense dos ejemplares de éste, rubricados por el Censor, en la Curia de Nuestro Vicariato.

Barcelona 17 de Noviembre de 1906

El Vicario General
✝ *Ricardo, Obispo de Eudoxia*

Por mandato de Su Señoría Ilma.
Lic. José M.ª de Ros, Pbro.
Srio. Canc.

Fe de errades

Plana	6	línia	20	diu 884,	*deu dir*	*844*
»	7	»	2	» 3,	»	*4*
»	9	»	15	» 4,	»	*5*
»	9	»	2	» 5,	»	*6*
»	32	»	15	» 4,	»	*3*
»	72	»	37	» Campusany	»	*Campmany*

NOTES HISTORIQUES DEL BISBAT DE BARCELONA

VOLUM I

Taula dels altars y capelles de la Seu de Barcelona

Portats del afecte al nostre bisbat, molt gran ha set nostre desitj de que sa historia relligiosa fos mes coneguda, y com lo desitj sens la obra poca cosa fora, hem publicat ja algun trevall á dit fi.

Considerant la conveniencia y utilitat de que'ls nostres travalls, valguin lo que valguin, tinguin certa unitat, hem determinat, ab lo favor de Deu, y fent un gros sacrifici, publicarlos en forma de volums, ab lo títol de «*Notes históriques del bisbat de Barcelona*».

Aqueix es lo primer que doném á l'estampa, quina tasca vulga benehirla lo bon Deu y per gloria d'Ell sia.

I

Eix trevall no es mes que un estat demostratiu dels altars y capelles de la Seu de Barcelona, en lo que's dona compte del temps de sa fundació y si per falla de noticies, no pot això sapiguerse, se fa esment almenys, del temps de que se'n te coneixement.

Sentím no poguer completar mes dita tasca, que per cert, no l'hem pas feta de pla, anyadinthi la relació historich-artístich-arqueológica d'uns y altres, per mancarnos molts detalls, pro ab tot quan se'ns presenti l'ocasió l'aprofitarém.

Gracies á Deu, alguns y bons materials hem pogut heurer per portar á cap nostre intent, extrets del arxiu de la Catedral y de l'arxiu Diocessá, essent de prou estima les notes copiades del *Speculum titulorum ecclesiae cathedralis Barcinonae*, dels dos Volums *Dotaliarum beneficiorum*, dels Llibres de Resolucions Capitolars y dels Llibres *Visitatio Sedis*, y com á més antigües y de més puja, les apuntacions tretes dels importantíssims *Libri antiquitatum Eccles. Cathed.*

Les escriptures de fundació dels beneficis, molta llum donan, pro no fora suficient si nó'n donguessin tanta ó més les claus artisades de les voltes de les capelles. Aquélles dihuen quins son los fundadors, los títols y'l temps de la fundació y alguns camins, a qui son degudes les capelles y altars, coses que no sempre hem pogut assolir d'una manera complerta. En cambi les claus generalment donan *la clau* de la fundació, ó sia, explican en certa manera, á quin Sant ha sigut dedicada la capella, y per tant l'altar de la mateixa, donchs portan gravada l'imatge del Sant al qui capella y altar s'han dedicat.

Val la pena de citar que lo *Speculum*, los *Llibres de Visita* y també altres documents relatan moltes de les variacions esdevingudes en lo que's objecte d'eix trevall, de manera que uns y altres documents, per eix fí, tots van á la una, y més diríam si n'haguessim pogut llegir d'altres; més are com are contentemnos ab lo que tením y altre jorn Deu donará.

Per lo fahent á la Seu actual y son claustre, algunes apuntacions nos servirian de foscor mes que de guía, sinó posessim ben bé la mira en citarles, puix sobre tot, del sigle XVII fins avuy, han sofert alguns altars y capelles tals variacions de titolar, que's cosa de planyer. Alguns retaules han set trets de son primer seti y altres s'han destruit, donantse'l cas de que no sempre han tingut substitució. S'es esdevingut també que al obrarne d'altres, s'ha procedit cambiant lo títol del anterior y de sa capella, y lo primitiu titolar ha ocupat al nou altar un lloch secundari.

Molts camins s'es donat preferencia piadosa á l'imatge que al altar ocupa lloch de segón ordre, y llavors l'altar y capella s'han nomenat ab lo nom de dit Sant, contribuhint á vegades á aixó la fundació de benifets sots invocació del susdit Sant.

No pot calcularse lo greu perjudici que aqueix procedir causa, puix obertament s'oposa á la claretat histórica dels fets. No volém empero, als que axís han procedit, acusarlos d'ignorancia ni de malicia, puix creyém que al ferho, han obrat més de bona fé que per altre fí.

Aqueix trevall lo dividím en quatre parts.

1.ª Resúm històrich de la primera catedral, y estat de sos altars.
2.ª Resúm històrich de la segona catedral, y estat de sos altars y capelles foranes.
3.ª Resúm històrich de la tercera catedral, y de ses capelles y altars.
4.ª Apéndix de documents.

II

Primera Catedral

Per demés antiguíssima es la tradició de que S. Jaume predicá aquí, per volta primera, la fé de Christ, encare que no'n restan senyals que ho certifiquin. Sembla que s'ha volgut perpetuar aytal tradició ab l'imatge del Apóstol col·locada á la capella de Sta. Llucia, que fabricá en 1721 l'esculptor Francisco Trulls (1). Dita imatge en 1891 fou treta de dit lloch per rahó de no provarse que á S. Jaume se degués la predicació de la doctrina del Salvador dalt del Mont Taber (2), pro ab tot no fa molt temps que, una volta restaurada, se la torná al primitiu lloch (3).

Segons la més antiga y seguida opinió, tres voltes ha set obrada la Seu de Barcelona y quisqun camí al Mont Taber, al lloch més alt de la ciutat, y dins del primer murallat d'aquésta.

Lo seti de la primera catedral era lo terrer qu'avuy es plassa y escales de la Seu, á quin lloch s'hi aixecá en temps dels romans la primitiva muralla, y adjunt á la muralla se sap que hi havía la catedral.

Del dit temple n'es, á ben segur, la llosa sepulcral qu'apres ha servit de material de construcció y está col·locada al costat dret del portal de la Seu que dona al claustre, derrera de la segona columna. Pertenesqué al vas ó sepultura del difunt Reeret....., y si be la data

(1) Arxiu Catedral, Llibre 24 d'Administració de Sta Llúcia, f 36.
(2) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 214.
(3) Noticia facilitada en 1904 per lo Sr. Canonge Almera, protector de l'esmentada capella

que allí's llegeix es del any DCCCC, sens dubte algun, deu allargarse al segle x. La rahó que'ns assisteix per discorrer axís es, que no sols la linia de la data está descentrada y se surt del terme de les demés si que també prova que lo context de l'inscripció no es íntegre l'haverhi un fragment de lletra al final de cada ratlla. (Apéndix N. 1).

Es creencia molt seguida que'l prelat barceloní S. Sever, fou martirisat en 289, y si en tal época ja hi havía bisbe á Barcelona, es tan com natural que no faltaría l'esglesia catedral, ó esglesia que serviría de catedral.

Segóns Aymerich, en sa eruditíssima obra titolada *Nomina et acta Episcoporum Barcinonensium*, en l'any 559 se celebrá un concili á la Seu de Barcelona, que tenía'l títol de la Santa Creu, presidint tal concili, Asiátich arquebisbe de Tarragona, en temps de Ugno bisbe de Barcelona.

Seguint los fets referents á la catedral primera, per ordre cronologich, consta que durant lo s. VIII los homens de Barcelona ab ses coses y les esglesies de la mateixa ciutat foren posades baix la reyal salva-guarda de Karle Magne (768-781) y de Lluís lo Piadós (781-840) conforme ho manifesta Carles lo Calvo ab lo Privilegi firmat als 13 de Juny de 884 trovantse al monastir de S. Sadurni prop de Tolosa. Eix princep, seguint l'exemple de sos avi y pare, feu mercé de consemblant Privilegi. D'aquí's treu per conseqüencia que una de les esglesies deuria esser la catedral. (Apéndix N. 2).

Campillo en son meritíssim llibre *Disquisitiones Methodi*, títol 8, refereix que'n 801, Lluís lo Piadós, una volta conquerida la ciutat de Barcelona, y purificada l'esglesia catedral, aná á dit temple á donar gracies moltes á Nostre Senyor per tan senyalada mercé.

Quelcóm mal parades estarían les coses quan lo bisbe de Barcelona Frodoi, aná á Troyes, y pregá al rey Lluís lo Tartamut, que amparés sa esglesia y lo que li pertanyía, á lo que accedí'l monarca ab molta benevolensa, expedint un privilegi á 9 de Septembre del any 878, imitant axís l'exemple de Carles lo Calvo, son pare. (Apéndix N. 3).

Dit privilegi va concedirlo á petició del prelat barceloní, per amor de Deu y reverencia de la Sta. Creu, á honra de la qual es dedicada la catedral, y també en reverencia de Sta. Eularia, lo cos de la qualdescansa en dita esglesia. A mes, facultá la restauració de la Canonja, que restava quasi destruída, fent á la memorada esglesia un donatiu digne de sa realesa, consistent en terres, esglesies y drets, que fou per cert un be de Deu per la Seu de Barcelona.

Lo citat Carles lo Calvo trameté una carta de molta joya als barcelonins, llohant la fidelitat que li tenían y esperant ocasió pera re-

munerársela, y envià ensemps per son fidel Judá Cot deu lliures de argent al bisbe Frodoi per restaurar sa esglesia. (Apéndix N. 3).

Si be eix document, qu'es lo més antich que's guarda á l'arxiu de la Seu de Barcelona, no porta data, tenint en compte que (á no anar equivocats) Carles lo Calvo fou rey de Fransa desde 840 á 877 y Frodoi governá la Seu de Barcelona desde 874 á 892 se deduheix que'l tal document fou escrit en l'espay de temps de l'any 874 á 877.

La primitiva catedral, si bé al seu comens tingué'l títol de la Santa Creu, en l'any 877 se li agregá lo de Sta. Eularia, en quin temps se trasladaren á la Seu les relliquies de dita Santa, que per especial providencia de Nostre Senyor, descobrí lo biste Frodoi á la capella de Sta. María de les Arenes, en quin sol s'alsa la parroquial esglesia de Sta Maria del Mar (4).

Altars y capelles de la primera Catedral

NOTA: *La data que acompanya á cada altar y capella, de la primera y segona catedral, es l'época que comensem á heurer certesa de llur existencia. Per aquesta rahó fem lo relat dels altars segóns lo temps que sabém qu'existiren.*

1. Altar de la Sta Creu.
2. Altar de Sta. Eularia.—878.
3. Altar de Sta. Coloma.—994.
4. Altar de S. Tomás.—1057.

1.—Altar de la Santa Creu

Per lo referit Concili y pel Privilegi de Lluís lo Tartamut se ve en coneixement que'l títol de la Seu de Barcelona era, com es are, lo de la Sta. Creu y per tan lo del altar major.

2.—Altar de Santa Eularia

Quan les sagrades relliquies de Sta. Eularia foren col·locades en 877 dins la catedral, tot seguit tingué capella y altar com ho prova la

(4) Arxiu Catedral, Reso de Sta. Eularia

donació d'una propietat situada al territori de Barcelona al Mont Judaich, terme de Vilanova, feta per Cast als 18 de Juny de 878 á la casa de Sta. Eularia, que descansa dins de la casa de la Sta. Creu (5). Això equival á dir que'l donatiu va ferlo á Sta. Eularia, que descansa á sa casa, quina casa es dins de la de la Sta. Creu. Aquí convé tenir present que la paraula *casa* equival á esglesia ó capella, donchs se llegeix á molts llindars de temples l'inscripció llatina: *Domus Dei et porta Coeli*—que traduhida á nostra llengua diu—*Casa de Deu y porta del Cel.*

En l' any 966, á 21 de Desembre, los almoyners de Mir, feren entrega de varies esglesies á la casa de la Sta. Creu de la Seu de Barcelona, ahont es sepultat lo cos de la benaventurada Eularia (6).

3.—Altar de Santa Coloma

Pel testament de Vivas, bisbe de Barcelona, se sab que Sta. Coloma, verge de Christ, tenía altar dins de la casa de la Seu de Barcelona, dochs damunt del mateix fou jurada la veritat del testament del susdit prelat per los seus almoyners á 1 de Febrer de l'any 994 (7).

4.—Altar de Sant Tomás

A 16 de Juliol de 1057 fou jurat lo testament sagramental d'Ermeniarda filla d'Eci damunt del altar de S. Tomás Apóstol, dins les muralles de Barcelona (8)

Aquí no consta á quina esglesia era dit altar, y precisament consta que dins del clos de les muralles hi havía les esglesies de S. Jaume, S. Miquel y S. Just Es cert que en la de S. Jaume hi havía altar dedicat á S. Tomás, empero al citar l'esglesia de S. Jaume, quan se parla del altar de S Tomás en dita esglesia, ja's fa avinent si be no sabém que á les esglesies de S. Miquel y S. Just hi hagués altar dedicat á S. Tomás, presumím que'l memorat altar era de la catedral. També se cita eix altar quan en 1075 fou jurat al seu damunt lo testament del canonge Ramón Berenguer.

(5) Arxiu Catedral Liber I. Antiquitatum N. 413.
(6) Arxiu Catedral Liber IV. Antiquitatum N. 56.
(7) Arxiu Catedral Liber IV. Antiquitatum, N. 150.
(8) Arxiu Catedral Liber I. Antiquitatum, N. 437.

III

Segona Catedral

La segona catedral s'edificá al terrer que ocupa avuy part de dins de l'actual Seu, tenint la portalada sota'l cimbori. D'aqueix temple se conserva, si ve que modificat, dit portal que serveix d'entrada á la basilica per la part del claustre.

Dit temple tingué son comens en 1046 mercés al zel del bisbe Guislabert y generositat pía del comte sobirá Ramón Berenguer lo Vell, casat primer ab Na Isabel y aprés ab N'Almodis (9) quins, á 18 de Novembre de 1058 vegeren ab tota joya portada á terme l'obra per la major gloria de Deu. En tal jorn lo metropolitá Wifret, arquebisbe de Narbona, consagrá la nova *domus Dei* y *ecclesiarum mater* del bisbat de Barcelona (10), assistint al prelat consagrant l'arquebisbe d'Arlés, Riambau y'ls bisbes Guillem, d'Urgell; Guillem, de Ausona; Berenguer, de Gerona; Arnau, d'Elna; Patern, de Tortosa, y Guislabert, de Barcelona. (Apéndix N. 4).

Del claustre no'n tením noves certes ahont era, pro's creu qu'era á la part del actual carrer del Comtes, ahont hi havía ensemps lo palau bisbal.

Al claustre d'are y al ampit del davant de la capella del Sant Esperit, avuy destinada per utilitat del batlle de la catedral, hi ha una llosa funerária de l'any 1274 que tancá lo sepulcre del degá Pere d'Olivella. Aquesta llosa y la portalada ja dita, son de les poquíssimes relliquies arqueológiques que restan del segón temple catedral. (Apéndix N. 5)

Altars y capelles de la segona Catedral

1. Altar de la Sta. Creu.
2. Altar de S. Joan.—1064.
3. Altar de S. Nicolau. - 1089.

---

(9) Bofarull. Condes de Barcelona vindicados, vol. 2, fol. 1 á 80.
(10) Arxiu Catedral, Liber I Antiquitatum, N. 29.

4. Altar de S. Pere.—1093.
5. Altar de Sta. María y Sta. Eularia.—1118.
6. Altar del Sant Sepulcre.—1156.
7. Altar de Sta. Coloma.—1130.
8. Altar de S. Silvestre.—1133.
9. Altar de S. Esteve.—1168.
10. Altar de S. Andreu.—1173.
11. Altar de Sta. María Magdalena.—1177.
12. Altar de S. Tomás de Cantorbery.—1186.
13. Altar de S. Tomás Apóstol.—1192.
14. Altar de la Santíssima Trinitat.—1196
15. Altar de S. Dionís.—1197.
16. Altar de Sta. Margarida.—1208.
17. Altar de S. Llorens.—1209.
18. Altar de S. Miquel.—1218.
19. Altar de S. Vicens.—1221.
20. Altar de Sta. Agnés.—1254.
21. Altar de S. Bartomeu.—1254.
22. Altar de S. Bernabé.—1273.
23. Altar de Sta. Tecla.—1275.
24. Altar de Tots Sants.—1288.
25. Altar de S. Palladi.—1295.
26. Altar de S. Paciá.—1298.
27. Altar de Sta. Marta.—1298.
28. Altar de S. Pau Apóstol y Sta. Paula.
29. Altar de S. Jaume Apóstol.
30. Altar de Sta. Anna.
31. Altar de S. Mateu.
32. Altar de S. Simón y S. Judas.

Claustre.

1. Altar de S. March.—1203.
2. Altar del S. Esperit.—1229.
3. Altar de S. Martí.—1251.
4. Altar del Corpus Christi.—1293.

Capelles foranes

1. Capella de Sta. María de la Canonja.—1057.
2. Capella del S. Sepulcre.

Altar del S. Sepulcre.—1067.

3. Capella bisbal de Sta. María, Sta. Quiteria y demés Santes Verges.—1268. (*Are capella de Sta. Llucia*).

Altar Major.—1271.

Altar de Sta. Agata.—1271.

Altar de Sta. Llucia.—1271.

4. Capella de Sta. Catarina.

Altar de Sta. Catarina.—1299.

Altar de S. Blay.—1299.

Altar de S. Francesch.—1299.

5. Capella de S. Miquel.

Altar de S. Miquel—ans de 1300.

Altar de Sta. Cecilia.—ans de 1300.

Altars y capelles de la segona Catedral

1.—Altar de la Santa Creu

Encare que aquí no oferím cap nova especial del altar de la Santa Creu, com aqueix títol es lo primitiu de la catedral, basta y sobra pera tenir entés que igual títol era lo de son altar major.

Creyém qu'en la segona catedral era un mateix lo altar de Santa Eularia y de Sta. María, puix lo sagrat cos de la martir y patrona de Barcelona reposá davant de l'altar dedicat á la Mare de Deu, conforme se veurá més avall.

2.—Altar de Sant Joan

Pel testament de Guifret Sinfre, de l'any 1064, se sap que existía en la Seu un altar dedicat á S. Joan (11).

Per aquesta nota no se sab á quin S. Joan era dedicat dit altar, empero mes tart vením en coneixement que era dedicat al Apósto donchs en 1070 sobre l'altar de Joan Apóstol que's dins de l'esglesia de Sta. Creu y Sta. Eularia de la Seu de Barcelona fou jurat lo testament de Company Tudiscle (12).

3.—Altar de Sant Nicolau

En 1089 tenía eregit un altar lo caritatiu prelat de Tolentí S. Ni-

(11) Arxiu Catedral, Liber II. Antiquitatum. N 13 y 386.
(12) Arxiu Catedral, Liber II. Antiquitatum, N. 386.

colau, y a'aixó n'es prova la donació del Mas de Gramenet y ses pertenencies feta á la Canonja de Barcelona de la Sta. Creu y Sta. Eularia y al bisbe Bernat pel ardiaca de l'esglesia de Barcelona Bernat Guillem, ab exprés manament que la Canonja dongui llum que cremi davant de l'altar de S. Nicolau, constituit en dita Seu (13).

4.—Altar de Sant Pere

La nota mes antiga que tením del altar dedicat á S. Pere Apóstol á la catedral es del any 1093, copiada del testament de Berenguer Donús, que fou jurat sobre dit altar (14).

5.—Altar de Santa María y Santa Eularia

Com deyem, les sagrades despulles de l'insigne verge y mártir Sta. Eularia ja no estigueren col·locades junt al altar de la Sta Creu, en la Seu del sigle XI, sino que consta eran servades y coltes davant de l'altar de Sta. María, ignorant quan se feu tal variació.

Se sab que Berenguer Sanla, de Terrasa, ans de marxar peregrinant cap á Gerusalem, aná á la catedral y davant del altar de Santa María y del cos de Sta. Eularia, doná son fill Berenguer, nomenat Gazul, per canonge junt ab sa heretat. Aquesta donació no s'efectuá d'una manera absoluta fins l'any 1118, en quin temps Ermesinda, viuda de dit Berenguer Sanla, junt ab son fill, feu donació á Deu de un alou que tenía al riu Mulnel y ses pertenencies. Va ferla ab condició de que mentres visquessin, lo possehirían ella y son fill, y que després del seu obit la corporació canonical possehiría dit alou (15)

Altra prova de que'l cos de Sta. Eulalia era junt al altar de Santa María n'es l'ápoca de 500 sous firmada per Pere d'Esplugues, prébere del altar de S. Dionis en 1207, als marmessors de Berenguer de Font Taiada. Lo testador va llegar al altar de S. Dionís, dita quantitat perque ab ella se comprés un honor ab lo fi de que sempre, nit y día, cremi una llantía davant de l'altar de Sta. María y del cos de Sta. Eularia que son á l'esglesia de Barcelona. Aquesta llantia ja la feya il-luminar dit testador (16).

(13) Arxiu Catedral, Liber III. Antiquitatum, N. 239.
(14) Arxiu Catedral, Liber III. Antiquitatum. N. 18.
(15) Arxiu Catedral, Liber III. Antiquitatum, N. 266.
(16) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 157.

6. — ALTAR DEL SANT SEPULCRE

En 1126, Ardenci doná al altar del S. Sepulcre, qu'es á l'esglesia de la Seu de Barcelona, un alou situat sobre y sota l'aqueducte de Barcelona, al lloch nomenat Pereió (17).

7.—ALTAR DE SANTA COLOMA

A la segona catedrál continuá teninthi altar aquesta verge de Christ donantne fe lo testament de Landrich, Pbre. Los almoyners d'eix juraren sobre d'aquella sagrada ara dins de l'esglesia de la Sta. Creu y Sta. Eularia als 20 de Febrer de 1130 la veritat del susdit testament (18)

8 —ALTAR DE SANT SILVESTRE BISBE Y CONFESOR

Lo testament de Bernat Odger nos proporciona la noticia de dit altar sobre del que fou jurat aquell derrer voler en 1133 á 5 de Febrer, quin altar era dins l'esglesia de la Sta. Creu y Sta. Eularia verge, de Barcelona (19).

9.—ALTAR DE SANT ESTEVE

En 1168 Beranguer de Subirats, canonge de la Seu de Barcelona, doná á Deu y á la Canonja de dita Seu ses cases que's nomenan Paradis dins les muralles de la ciutat de Barcelona, davant del Miracle (a). Dites cases confrontan á Ll. y M. ab los Calls, á P. ab lo Call y cases de Bernat Ministre y á T. ab cases de la Canonja. Ho entregá en ma del bisbe Guillem y dels canonges, perque la Canonja instituheixi dos domers per la catedral y la serveixin. A mes disposá que dits domers habitin la part de Ponent de dites cases y que la part de Llevant l'habitin los dos préberes dels altars de S. Esteve y Sant Silvestre (20).

(a) Torre ó mirador.

10.—ALTAR DE SANT ANDREU

A la generositat pía de Bernat de Puig Alt, canonge de Barcelona, es deguda l'edificació del altar de S. Andreu y fundació d'un

(17) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 497.
(18) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 118.
(19) Arxiu Catedral, Liber I'. Antiquitatum, N. 453.
(20) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 147.

presbiterat ab dit títol. Disposá en 1173 que's contruhis á l'obra nova nomenada la *galilea*, (b) fentse tot ab consentiment del bisbe Bernat y dels canonges (21).

(b) Porxada.

11.—Altar de Santa María Magdalena

Dos germans, canonges de Barcelona, Bernat Rubi ó Roig y Pere de Ripollet, fundaren l'altar y benefici de Sta. María Magdalena á l'esglesia de Sta. Creu y la Sta. Eularia, á la part de Llevant del temple en l'any 1177 (22).

12.—Altar de Sant Tomás de Cantorbery

Lo canonge sagristá de Barcelona Pere de Ripollet fundá en 1186 damunt de la porta (so es á la tribuna alta) de l'esglesia de Sta. Creu y Sta. Eularia l'altar y benefici de S. Tomás de Cantorbery, martirisat en 1171 (23).

13.—Altar de Sant Tomás Apóstol

Guillem de Palomar en 1192, defini al altar de S. Tomás de la catedral, la vinya de Berenguer de Palomar, la que son pare plantá al alou del citat altar, situada al comtat de Barcelona, á la parroquia de Sta. Coloma de Gramanet (24).

14.—Altar de la Santíssima Trinitat

A 26 de Febrer de 1196, Ramón de Sallent, fill de l'esglesia de Barcelona, (ó sia educat en l'esglesia de Barcelona) y canonge de la mateixa, fundá un altar sots invocació de la Sma. Trinitat (25).

15.—Altar de Sant Dionís

Per la construcció d'un altar y benefici á honra del prelat Sant Dionís, dins la Seu de Barcelona, va fer algunes donacions y'l llegat de 50 morabetins, á 12 de Setembre y á 14 d'Octubre de 1197, en Bernat Dionís (26).

---

(21) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 116, N 217, (2) y N.246.
(22) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 945.
(23) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 999.
(24) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 1021.
(25) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 1024.
(26) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 99 y 931.

16.—Altar de Santa Margarida

L'altar dedicat á Sta. Margarida, verge y martir, lo fundaren los germans Pons de Cánoves y Grau de S. Andreu, sota l'altar (ó á la part inferior) de S. Nicolau en 1028. Ells mateixos també varen fundar lo benifet de Sta. Margarida, qu'es lo primer en ordre dels que després se fundaren ab igual advocació (27).

17.—Altar de Sant Llorens

Lo benefici primer de S. Llorens, de la catedral, fou fundat en 1209 per mossen Bernat de Coll, prébere y domer de l'esglesia de Barcelona, com aixís se consigna á la taula dels beneficis de dita advocació (28).

Se llegeix al testament ordenat en dit any, que llohá al altar de S. Llorens tot lo honor que ja havía donat y assignat ab l'escriptura de donació y construcció de dit altar (29).

18.—Altar de Sant Miquel

En 1218 lo Papa Honori III, á 30 de Novembre, confirmá al bisbe de Barcelona Berenguer (de Palou) la donació de les rendes que feu al altar de S. Miquel, que va construir á la Seu de Barcelona, ab les quals lo beneficiat del susdit altar debía refeccionar cada día á 12 pobres en lo refector de la Pía Almoyna. Dit prelat, en 1221, als 25 de Janer, fundá lo benefici primer de S. Miquel en lo memorat altar (30).

19.—Altar de Sant Vicens

Al altar que á honra de S. Vicens va fundar en 1221 en Ramón de Banyeres, hi feu en 1222 la fundació d'un benifet ab la mateixa advocació (31).

20.—Altar de Santa Agnés

Lo primer benefici baix tal advocació, va fundarlo en 1254, Gui-

(27) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barchinonensis, f. 319.
(28) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barchinonensis, f. 853.
(29) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 747 f. 278.
(30) Arxiu Catedral, Privilegiorum Pontificum Documentum, N. 8.
(31) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 187.

llem de Lacera al altar de Sta. Agnés quin altar va fer edificar á la catedral avans de pertanyer á l'Ordre del S. Sepulcre (32).

21.—ALTAR DE SANT BARTOMEU

En 1254 mossen Berenguer Bonet, pbre., va fer la fundació d'un benifet á la catedral, en ma del bisbe Arnau (de Gurb) y del Capítol de la mateixa, á quin fi esmerssá algunes rendes y bens, lo que ho confirmá, al ordenar son testament (33). Lo citat bisbe en 1273 senyalá la dotalía del benefici y l'assigná al altar de S. Bartomeu (34).

22.—ALTAR DE SANT BERNABÉ

En 1273 lo bisbe Arnau (de Gurb), feu una assignació ab los bens del difunt mossen Berenguer Bonet, pbre., al altar de S. Bernabé, ahon eran los dos beneficis que dit sacerdot fundá en 1254, en ma del referit prelat y del Capítol de la Seu de Barcelona (35).

23.—ALTAR DE SANTA TECLA

Al altar que de sos bens maná construir á honor de Sta. Tecla á la Seu de Barcelona, hi fundá en 1275 un benifet, lo primer en ordre dels de dit títol, lo canonge de la mateixa catedral Arnau de Buch (36).

24.—ALTAR DE TOTS SANTS

Lo canonge xantre Berenguer Despiells, oncle del degá Pere Despiells, á mes d'eregir l'altar de Tots Sants á la Seu de Barcelona, va fundar un benefici, ab dit títol, al susdit altar, com consta al testament ordenat en l'any 1288 (37).

25.—ALTAR DE SANT PALLADI

Lo benifet de S. Lluch va fundarlo en 1295 al altar de S. Palladi Na María de Bonastre, al ordenar son testament en poder del notari Jaume de Malvi (38).

(32) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 141.
(33) Arxiu Catedral, Speculum. Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barchinonensis, f. 686
(34) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 436.
(35) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 365 y 367.
(36) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barchinonensis, f. 67
(37) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis, f. 615 y Liber I. Dotaliarum, f. 296.
(38) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis, f. 671.

26.—Altar de Sant Paciá

A despeses de mossen Ramón d'Avellá, pbre., fou eregit l'altar y fundat lo benefici al mateix á honra de S. Paciá, qui va elegir esser sepultat á la capella de dit Sant en 1298 (39).

27.—Altar de Santa Marta

Lo benefici primer de Sta. Marta va fundarlo En Bartomeu de Gerona, ciutadá de Barcelona, al altar de dita Santa, que maná construir á la catedral, prop del portal major de dita esglesia, en 1298 (40).

28.—Altar de Sant Pau

Arnau de Banyeras, canonge de Barcelona, en 1216 fundá un benefici sense advocació determinada, al qual mes tart se li doná lo titol de S. Pau, constant que al *Celler* hi havía un altar dedicat á S. Pau Apóstol y á Sta. Paula viuda (41).

29.—Altar de Sant Jaume

Lo benefici que en 1316 En Bernat de Llimona, clergue y metge, ordená que's fundés al altar de S. Salvador de la catedral; los seus marmessors, per obviar certes dificultats, lo fundaren al altar de S. Jaume (42).

30—Altar de Santa Anna

En 1328 Pere Gruny, xantre de la Seu de Barcelona, ordená son testament y ab ell va fundar lo benefici de Sta. Anna al altar de Sta. Anna, que havía manat se construhis en dita catedral.

Disposá que l'Almoyna, á la que va llegar lo delme de Torrelles, dongui cada any los rédits al beneficiat del presbiterat fundat per éll (43).

Aqueix altar ab lo benifet encare que va fundarse en virtut de dita disposició, com consta qu'era al *Celler*, es de suposar que la fundació se faría en lo mateix edifici.

---

(39) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 268.
(40) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis. f. 499
(41) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis, f. 487
(42) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 221.
(43) Arxiu Catedral, Liber II. Dotaliarum, f. 239.

31.—ALTAR DE SANT MATEU

Berenguer de Ribalta, beneficiat en la Seu de Barcelona, en son testament fet en 1335, fundá un benefici, á dita catedral, al altar de S. Mateu Apóstol y Evangelista construhit en la mateixa (44).

32.—ALTAR DE SANT SIMÓN, SANT JUDAS Y SANT ALEIX

En 1323 Dolsa, muller que fou de Ramón Puigventós, ciutadá de Barcelona, fundá un benifet baix invocació de dits Sants á la catedral, al altar de dits Sans, que intentá construhir y prometé ferho. En 1329 dita fundadora, filla de Pere Baster, feu testament y per la disposició testamentaria, complerta per sos marmessors, en 1330, apar que ja hi havía lo dit altar (45).

Claustre

1.—ALTAR DE SANT MARCH

En 1203 lo Consell dels Sabaters demaná lloch pera edificar l'altar de S. March dins lo sepulcre de la Seu (ó sia al claustre ó cementiri), á quina petició accedí lo Capitol y ensemps dit Consell feu la fundació del benefici titolat primer de S. March (46).

Lo benefici segón, baix invocació de S. March, lo fundaren los marmessors de Pere de Cruilles, xantre de Valencia y canonge de Barcelona, al altar de S. March de la Seu de Barcelona en 1325, seguint la pía ordenació de dit prebendat (47).

2.—ALTAR DEL SANT ESPERIT

Lo canonge Colom feu la fundació del benefici primer del S. Esperit en 1229 al altar que va erigir al claustre de la Seu (48).

3.—ALTAR DE SANT MARTÍ

Quan en l'any 1245 lo canonge Mestre Martí fundá un benefici á

(44) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 282,

(45) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 446 y 449.

(46) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 196.

(47) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 197.

(48) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 375.

la catedral, á ben segur que encare no tenía altar propi dit Sant en l'esglesia de Barcelona. Això ho dona á entendrer la fundació d'altre benefici ab igual títol, feta en 1251 pel bisbe Fr. Pere de Centelles, (1241-1251) al claustre de la Seu, al altar que feu obrar á honra de S. Martí bisbe de Tours (49).

4.—Altar del Corpus

En 1293 als 13 de Mars feu testament Pere Noguera, canonge de Barcelona, elegint sepultura á sa capella, que construhí y edificá á la Seu de Barcelona. En la mateixa capella hi fundá dos presbiterats ó beneficis (50), que, segons notes del arxiu del reyal monastir de Valldonzella eran baix advocació del Corpus Christi (51).

Al ampit del claustre davant de la capella de Sta. Eufrosina hi ha la llosa de la sepultura de dit capitolar. En ella s'hi llegeix que morí en 1295 á17 d'Abril, volguent que la basílica ó capella que eregí y ahont va fundarhi los dos presbiterats, se nomenés de Jesu Christ.

Capelles foranes

1.—Capella de Santa María de la Canonja

Aquesta capella la comptem com á forana, pro no com á cosa definitiva, puix no estém ben segurs si pot referirse á la de Sta. María y Sta. Eularia, de la que se'n fa memoria en l'any 1118.

En 1005 á 27 d'Agost Eci, Adalbert y Adalaiza, almoyners de Sindaret, entregan á la casa de Sta. María, de la Canonja de la Sta. Creu y Sta. Eularia de la Seu de Barcelona, lo que llegá aquell, consistent ab terra situada al territori de Barcelona prop d'*Auro invento* (52).

2.—Capella del Sant Sepulcre

Ramón Vifret levita, en 1067, doná al S. Sepulcre, eregit junt á la Seu de la Sta. Creu y Sta. Eularia, tot l'alou que possehía á la parroquia de Sta. María de Çaldes, al Vallés. Confronta á Ll. ab lo torrent que ve de Pedros y passa per *Bugarello* cap al ríu Merdanci, á M. ab

(49) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 28 y Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis, f. 593.

(50) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum. N. 453.

(51) Arxiu del Monastir de Valldoncella, plech de beneficis.

(52) Arxiu Catedral, Liber II. Antiquitatum, N. 81.

alou de Bernat Guandalgot y á P. ab lo ríu de Caldes y lo torrent de *Fullano* (53).

Dita capella encare existía en 1340 com se veu á l'escriptura de establiment de terra situada á Rodamilans, en la parroquia de Santa Eularia de Provensana, fet per Alamanda Abadessa de S. Pere de les Puelles y perlos rectors de la capella del Sepulcre de Christ, qu'es prop de la Seu de Barcelona (54).

3.—Capella de Sta. María Sta. Quiteria y demés Santes Verges

Lo bisbe de Barcelona Arnau (de Gurb) volguent edificar una capella á honra de totes les Santes Verges y al mateix temps dos beneficis, lo Capitol en 1257 va concedirli terrer pera edificarla al devant del palau episcopal, á quin solar hi havía hagut lo *Celler* (55).

Dita capella, titolada de Sta. María y de les Stes. Verges, era fundada ja en 1268 (56) y en 1271 lo memorat bisbe fundá tres beneficis á la mateixa. Lo primer lo fundá al altar major edificat á honra de la Verge María, de Sta. Quiteria y demés Santes Verges, volent que l'obtentor se nomenés Prior; lo segón al altar de Sta. Agata edificat á dita capella, y lo tercer al altar de Sta. Llucia que, en la referida capella, edificá dit prelat (57).

Consta en varies escriptures que dita capella se nomenava episcopal.

4.—Capella de Santa Catarina

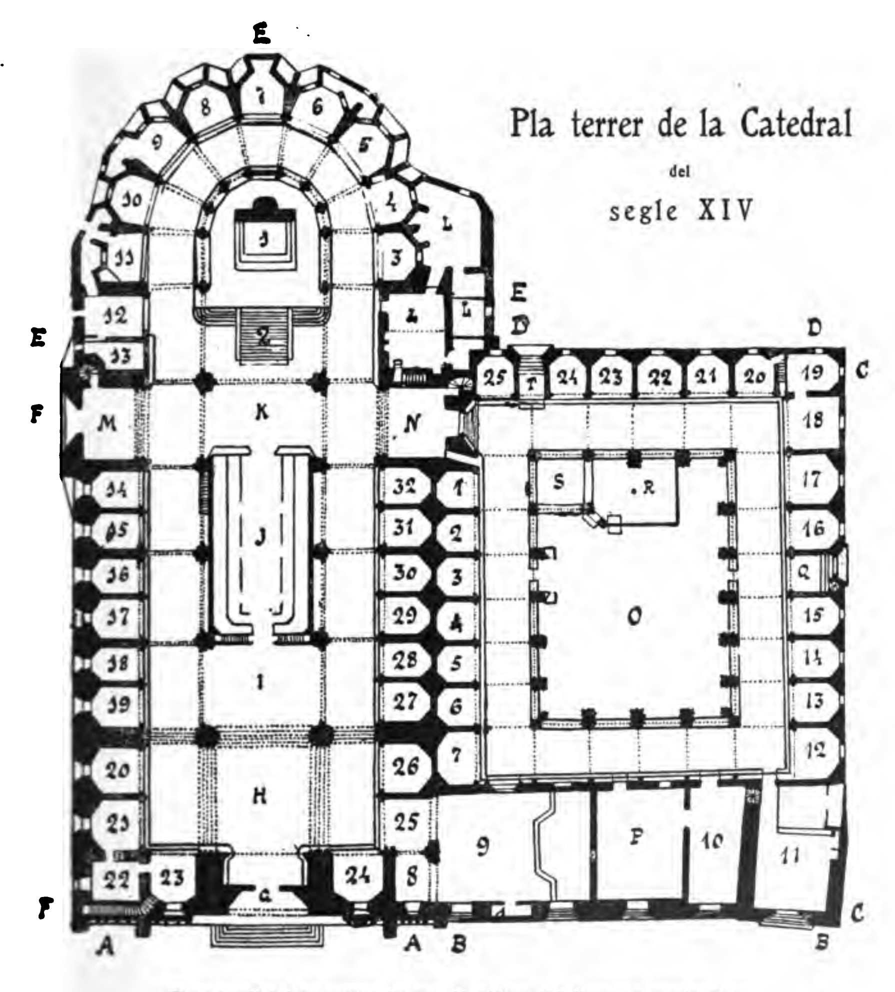
Lo degà Pere Despiells, nebot del xantre Berenguer Despiells, en 1299 al fer testament va elegir sepultura á la seua capella que construí á honra de Sta. Catarina, verge y mártir, junt á la catedral (58).

Ell va també fundar los altars y presbiterats ó beneficisá honra de S. Blay y S. Francesch en dita capella, y en son testament ordená la fundació d'un aniversari celebrador á la mateixa, llegant á eix fí 25,000 sous (59).

Altar de Sant Blay.—En 1299 fundá Pere Despiells, degá de la

---

(53) Arxiu Catedral, Liber I. Antiquitatum, N. 537.
(54) Arxiu Catedral, Volum I, 2 de Caresmar.
(55) Arxiu Catedral, Sala 3.ª, Armari 20, N. 105.
(56) Arxiu Catedral, Sala 3.ª, Armari 20, N. 97.
(57) Arxiu Catedral, Liber II. Dotaliarum, f. 45.
(58) Arxiu Catedral, Sala 4.ª de la Pía Almoyna, Armari 15, Testament, N. 18.
(59) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 253.

D'un trasllat d'un gravat fet per N'Alfons M.ª Ramirez, seminarista

LLEGENDA

AA.—Plassa de la Catedral.
BB.—Carrer de Sta. Llucia.
CC'—Carrer del Bisbe.
DD.—Carrer de la Pietat.
EEE. - Carrer de la Pietat, *(darrera de la Catedral*
EF.—Carrer dels Comtes de Barcelona.
G.—Portal major.
H.—Cimbori.
I.—Tras-chor.
J.—Chor.
K.—Creuher.
LLL.—Sagristía.
M.—Portal de S. Ivo y escala de la torre del rellotge.
N.—Portal del claustre y escala del campanar.
O.—Claustre.
P.—Sala de la capbrevació.
Q.- Portal de Santa Eularia.
R.—Sortidor de les oques.
S.—Glorieta de S. Jordi.
T.—Portal de la Pietat.

(La nomeració correspón al text)

Seu de Barcelona, lo benefici primer de S. Blay á la capella de Santa Catarina propia del mateix (60).

Lo canonge Pons Ramón en 1291 fundá lo benefici, titolat segon, á honra de S. Blay á la capella del degá de Barcelona, qu'es junt á la Seu. A no haverhi equivocació, dita capella y l'altar de S. Blay ja existían set anys avans de la fundació feta per dit degá (61).

Altar de Sant Francesch.--Lo benefici y altar de S. Francesch los fundá'l xantre Pere Depiells ans de 1299, á la capella que feu obrar á honra de Sta. Catarina, qual capella era propia de dit fundador, situada junt á la catedral (62).

5.—Capella de Sant Miquel

De la fundació del benefici primer de Sta. Cecilia feta en l'any 1300 per Bernat Sarriá, canonge de Barcelona, consta que dit eclesiastich volgué esser sepultat á la capella de S. Miquel. Aquesta era junt al Capitol de la Seu, ahon hi va eregir un altar dedicat á Santa Cecilia (63).

Altar de Santa Cecilia.—En 1300 lo canonge Bernat de Sarriá elegí sepultura á la capella de S. Miquel, junt á la Seu, ahon hi fundá un altar y lo benefici primer baix invocació de Sta. Cecilia (64).

IV

Tercera Catedral

La fé de naixensa de la tercera Seu barcelonina, consta escrita á les dues formoses taules de pedra col·locades á abdos costats de la porta de S. Ivo, sota la torre del rellotje. S'esdevingué tal comens á hu del mes de Maig del any del Nadal de Nostre Senyor 1298, quan

(60) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 254.
(61) Arxiu Catedral, Speculum. Titulorum. Ecclesiae Cathedralis,. f. 812.
(62) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum. Ecclesiae. Cathedralis,, f. 575.
(63) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 244.
(64) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 244.

seya á la cadira de S. Sever lo bisbe Bernat Pelegrí (Apéndix N. 7), y cenyía la corona d'Aragó En Jaume II cognomenat lo Just.

Se continuava l'obra en 1329 quan regnava á Aragó N'Anfos III lo Benigne, segóns se llegeix á la llosa que está fixada á la part forana del temple, corresponent al absis de la capella de S. Llorens y Sant Tomás de Cantorbery, (are de S. Martí) y al de la capella de S. Geroni, ó sia al devant del monastir de Sta. Clara, al bell enfront del portal ans nomenat de l'Inquisició (Apendix N. 8).

Aytal inscripció, sembla que vol dir quelcommés que referir que's continuava l'obra de la Seu, puix en altres époques se continuava l'obra y ab tot no se'n fa esment, y si realment ella no ho especifica, ja consta en altre lloch lo plé fonament de dita inscripció.

Fou lo cas que al fabricarse l'actual Seu, s'atansava l'obra cap al palau reyal y vejent lo custodi del mateix que s'estrenyía lo carrer, embargá l'obra per medi del batlle. Lo rey Anfos III, al sapiguerho, desde Valencia, als 29 de Mars de 1329, escrigué al batlle de Barcelona manantli que alsés l'embarch de l'obra. Li diu que mentres no toqués aquésta les parets del palau, tota vegada que's fa per reverencia de la Santíssima Creu á la que patí Jesuchrist y de la benaventurada Eularia, á la qui té gran afecció, no hi posi dificultat, puix son desitj es que s'acabi la memorada obra (Apèndix N. 9).

L'ambit interior del temple arribava fins al tras chor, pero les parets foranes continuaren obrantse fins á clourer l'obra. Lo dins del temple desde'l tras chor fins á la porta, va costejarse mercés á l'explendent generositat del patriarca D. Francesch Clement Sapera, de recordansa perdurable.

Al acabar sos jorns lo patriarca Sapera, sols deixá comensat lo frontispici del sagrat temple al que no s'hi feu obra alguna per bastirlo, fins lo periode de 1887 á 1892. En eix temps, que governava la diócessis de Barcelona lo senyor bisbe Dr. Jaume Catalá, se fabricá la fatxada á despeses del riquíssim banquer barceloní D. Manuel Girona y Agrafel.

Llástima gran que no's fes cas, com calía, de la trassa de la porta, feta per Mestre Carli, (francés), en 1408, quin original en pergamí se guarda al arxiu. No es menys de planyer que l'obra nova se desparelli de l'antiga, cosa gens difícil de compendrer si's té en compte que per dissort en les empreses per nobles que sian s'introduheixen humanes miseries y mesquinees.

Tota vegada que'l cimbori está á punt de comensarse, haventse ofert á contribuhir á son cost D. Manel Girona y Vidal y D.ª Anna Girona de Sanllehy, fills del susdit banquer, convenient fora que's mirés

ben be lo que va á ferse, perque sino resulta l'obra una verdadera mellora, almenys deixi de resultar una segona desproporció, com ho es la fatxada, á juhí dels que en tals coses entenen.

Lo campanar de les hores se pujá ab l'obra del temple quina torre era ensemps campanar.

Lo campanar ó cloquer del claustre va comensarse ab dit claustre y era conegut ab lo nom de cloquer petit. En lo sigle XVI, segons consta als llibres d'Obra, se termená tal com avuy es y al que en dita centuria s'hi transferiren les campanes. Desde dit temps lo campanar vell sols serveix de torre del rellotge.

La soterránia capella ó cripta, sota del presbiteri, va comensarse en 1337 y als 10 de Juliol de 1339 rebé, per servar ab bell sepulcre de márbre, trevallat per un pisá en 1327, les sagrades relliquies de Sta. Eularia, patrona singularíssima de la ciutat dels comtes.

Lo pedrós murat del chor lo costejaren lo bisbe Ramón d'Escales (1386-1398) y'l Capítol, y per aquesta rahó hi ha trevallat son respectiu escut á les parets foranes del mateix.

Los banchs de l'entrada del chor va ferlos obrar lo bisbe D. Pere García (1498-1505), en los quals hi ha son escut d'armes. La porta d'eixida ab lo frontispici de márbre se fabricá en lo segle XVII (65).

Al centre del chor en lo segle XVII s'hi obrí la sepultura capitolar qu'are serveix per enterrament dels prelats, per ser molt petita la fossa d'aquestos, situada á continuació d'aquella.

Claustre

Comensá á obrarse ab la Seu y fou termenat á mitjans del segle XV y's feu ab dues vingudes. La primera part de l'obra es l'ala adjunt al temple y l'ala del carrer de la Pietat fins á la capella de S. Felip y S. Jaume. La segona part es l'ala formada per l'antiga Sala Capitolar, are capella de S. Olaguer, la Sala de la Capbrevació y la actual Sala Capitolar, juntantse dita obra ab lo absis de la capella de Sta. Llucia fins á clourer ab la capella del Corpus (66).

En les claus de les voltes de la segona part del claustre hi ha lo escut capitolar y en les de les capelles de la mateixa, lo del patriarca Sapera, lo que diu prou si no ho esmentessin los documents, que á despeses del Capitol y del prelat se portá á cap aquesta obra.

Si be lo claustre resta ben clos, empró molt li falta per son acabat

(65) Arxiu Catedral, Llibre I de Resolucions, f. 54 y següents.
(66) Arxiu Catedral, Llibres d'Obra.

embelliment. En 1903 se feu en certa manera un ensaig d'embelliment, completant l'arcada qu'es junt al sortidor al davant del portal de la Pietat.

Celler

També se cita un edifici nomenat *Celler*, ahont en 1388, hi havía vuyt altars, lo qual fou enrunat en lo sigle XV.

Lo *Celler* ocupava part del solar de sota l'actual cimbori y, (segons totes les probabilitats), era part de la segona catedral com ho donan á entendrer los Llibres de l'Obra ó de la construcció de l'actual basílica.

Tal vegada era lo pórtich ó galilea de la catedral segona, haventse descobert, no fa pas gayres anys, que al espay que hi ha entre les dues grans columnes del cimbori, fentse unes excavacions, s'hi descobrí lo fonament de la porta de la catedral del sigle XI. Aquesta porta, si be que modificada, es la del claustre per hon s'entra á la Seu.

Dit edifici, se cita ab lo nom de *Celler*, en la visita de la catedral feta en 1388 pel bisbe D. Ramón d'Escales. Consta que'n 1421 ja no existía quan visitá la Seu lo bisbe administrador de l'Esglesia de Barcelona y patriarca de Gerusalem, D. Francesch Clement Sapera, llegintse en eixa visita qu'era enrunat per rahó de la fábrica de la Seu.

Altars y capelles de la tercera Catedral

Convé advertir que aqueix temple, al igual que'l claustre, com s'es referit més amunt, se fábricá en dues époques y per la construcció de dit temple y claustre s'enderrocaren les capelles foranes y'l *Celler*, excepció feta de l'actual capella de Sta. Llucia, que forma part del claustre.

Al fer la relació dels referits altars y capelles, seguirém lo mateix camí que feyan generalment los Visitadors, quan feyan la Visita pastoral, los quals comensant al altar major y anant al de S. Antoni, terminaven á la última capella del claustre, qu'are es la Domería.

Aqui seguím un procediment diferent del empleat al referir los altars y capelles de la primera y segona catedral, per tenir mes cabal coneixement del temple actual y son claustre, que dels anteriors.

Los titols canónichs que s'han agregat al títol principal del altar y los qu'han rellevat al primitiu títol, los consignarém ab lletra cursiva:

Absis ó de la sagristía á la porta de l'orga ó de S. Ivo

1. Altar Major de la Sta. Creu.
2. Altar y capella de Sta. María y Sta. Eularia, ó cripta.
3. Altar y capella de S. Antoni Abat ó de Viena.
4. Altar y capella de S. Miquel *y també de Sta. Anna.*
5. Altar y capella de S. Nicolau. *Are de la Mare de Deu del Patrocini.*
6. Altar y capella de S. Joan.
7. Altar y capella del S. Sepulcre y de la Sta. Espina. *Are del S. Christ de Lepant.*
8. Altar y capella de S. Pere.
9. Altar y capella de S. Esteve.
10. Altar y capella de S. Silvestre. *Are de S. Pere Nolasch, mes conegut per altar de la Mare de Deu de la Mercé.*
11. Altar y capella de S. Andreu. *Are de S. Felip y S. Jaume y del Sagrat Cor de Jesús.*
12. Altar y capella de la Sma. Trinitat y dels Sts. Innocents, *conegut pel altar de les Animes ó del perdó.*

Aquesta capella te al costat dret una sagristía-oratori, que ans s'hi entrava per la porta oberta al ambit del temple y era la capella dedicada á Sta. Bárbara.

13. Altar y capella de Sta. Bárbara, *y també de Sta. Tecla, aprés de la Sta. Magestat.*

Are es sagristía-oratori ab altar de la Mare de Deu, Sta. Bárbara y Sta. Tecla.

De la porta de S. Ivo ó de l'orga al portal major

14. Altar y capella de Sta. Agnés. *Are de la Mare de Deu de Montserrat.*
15. Altar y capella de S. Llorens, *y S. Tomás de Cantorbery, aprés de S. Ramón de Penyafort.*

Are de S. Martí, S. Ambrós y de la Mare de Deu de l'Alegría.

16. Altar y capella de S. Dionís. *Are de S. Geroni y* S. Dionís.
17. Altar y capella de S. Vicens. *Are la Mare de Deu del Roser.*
18. Altar y capella de S. March. *Are de S. Bernardí y S. Angel Custodi.*

Celler

Lo *Celler*, existent en 1388 y enrunat ans de 1421, contenía los altars següents:

1. Altar de Sta. Cecilia.
2. Altar de S. Pau y Sta. Paula.
3. Altar de S. Bernabé.
4. Altar de S. Jaume.
5. Altar de Sta. Tecla.
6. Altar de Sta. Anna.
7. Altar de S. Mateu.
8. Altar de S. Simón y S. Judas.

Lo *Celler* formava part de la segona catedral y fou enrunat per lo acabament de la tercera.

Los altars existents en dit edifici ó cos d'edifici, podría molt ben ser que fossin fundats al mateix, y de no esser axís, es de creurer que hi foren transferits quan estava ben avansada l'obra de la Seu actual.

Al esser enrunat lo *Celler*, foren trasladats los títols canónichs á algunas altars de la catedral y claustre actuals, doñant axó lloch á á que aquestos altars tinguessin més d'una advocació.

Les actuals capelles de S. Bernardí y S. Agustí, eran les últimes del primer ambit interior de la tercera catedral, de manera que fins aquí arrivava la part del temple dedicada al culte.

19. Altar y capella de S. March.

20. Altar y capella de la Transfiguració de Nostre Senyor, *aprés deles Animes ó del Perdó y are capella tercera de S. Sever.*

Dita capella te sagristía adjunt á la part del evangeli que ans havía servit de capella dedicada al S. Christ.

21. Altar y capella del S. Christ. *Are sagristia de la capella de S. Sever.*

22. Altar y capella del S. Sepulcre, *y capella de les Fonts baptismals, ahon hi ha la porta principal d'entrada á lo que fou capella del Sant Christ.*

De la porta major á la del claustre

23. Altar y capella de S. Clement *y S. Narcis. Are de la Puríssima.*

24. Altar y capella segona de S. Sever. *Are entrada á la capella de Sant Oleguer y del Santíssim.*

25. Altar y capella de Sta. Catarina y Sta. Clara. *Are de Sant Clement.*

26. Altar y capella de S. Agustí y S. Oleguer. *Are de S. Agustí.*

27. Altar y capella de S. Gregori y Sta. Eugenia. *Are de S. Gregori y S. Roch.*

28. Altar y capella de S. Cristófol, *aprés de S. Pau y Sta. Paula viuda, més tart de S. Joan y S. Pau Apóstol. Are de S. Ramón de Penyafort.*

29. Altar y capella de Sta. Marta *y també de Sta. Cecilia. Are de S. Pau Apóstol.*

30. Altar y capella de Sta. Margarida. *Are de S. Jordi y S. Genís, y també de la Mare de Deu del Pilar y S. Francisco de Paula.*

31. Altar y capella de S. Paciá, *y també de S. Mateu. Are de* S. Paciá *y de la Mare de Deu del Remey.*

Claustre

Ala adjunt al temple. De la primera capella, sortint del temple á ma dreta á la de S. Oleguer

1. Altar y capella de S. Tomás Apóstol, *aprés de S. Antoni de Padua. Are de la Mare de Deu de la Pietat ó dels Dolors.*

2. Altar y capella de S. Lluís bisbe, *aprés de S. Francesch y are vagant.*

3. Altar y capella de S. Martí de Tours, *aprés de S. Martí y S. Ambrós, are vagant.*

4. Altar y capella de S. Jaume y S. Bernat. *Are hi ha la pica dipósit de l'aygua benehida que's posa á les piques de la catedral.*

5. Altar y capella de S. Matías y Sta. Elena. *Are de Tots Sants.*

6. Altar y capella de Tots Sants. *Are utilisada per rébrer la filiació dels que's bateijan á la Seu los dies de festa á la tarde.*

7. Altar y capella primera de S. Sever, *aprés de S. Cosme y S. Damiá. Are dipósit de cadires.*

De la capella de S. Oleguer ó antiga Sala Capitolar, al absis de la capella de Sta. Llucia

8. Altar y capella del Capitol, dedicada á S. Antonino mártir, y á l'Aparició de l'Estrella, *y aprés á S. Ivo.*

Actualment dita capella, desfeta en lo segle XVII, *forma l'angle interior de la capella de Sant Oleguer.*

9. Sala Capitolar actual ab altar del Sant Christ.

10. Capella y altar de Sta. María, Sta. Quiteria y demés Verges ab los altars de Sta. Agata y Sta. Llucia ***Are capella de Sta. Llucia.***

De la capella de la Visitació are de S. Joseph, á la de S. Palladi

11. Altar y capella de la Visitació de María Santíssima. *Are de S. Joseph.*

12. Altar y capella de S. Sebastiá y Sta. Tecla.

13. Altar y capella primera de la Puríssima, *aprés de S. Bartomeu y Sta. Elisabet.*

Are de la Mare de Deu de la Penya, en altre temps anomenada del Montserrat.

14. Altar y capella de S. Joseph, *aprés de la Visitació y are del Sant Christ del Ampar.*

Porta de Santa Eularia

15. Altar y capella de S. Benet.

16. Altar y capella del Corpus Christi *y també de la Mare de Deu de l'Alegria. Are del Corpus.*

17. Altar y capella de S. Felip y S. Jaume, Apóstols *y també de S. Simón y S. Judas, aprés capella segona de la Purissima y successivament de Santa Catarina y S. Paciá, per haverhi en ella lo retaule vell de S. Paciá.*

Aquesta capella te sagristía que ans era capella de S. Bartomeu y Sta. Elisabet.

18. Altar y capella de S. Bartomeu y Sta. Elisabet d'Hungría. *Are sagristía y arxiu de la capella de la Puríssima.*

De la capella de S. Palladi a la porta de la catedral

19. Altar y capella de S. Palladi.

20. Altar y capella de S. Eufrosina. *Are deposit d'arreus per la neteja de la catedral.*

21. Altar y capella de S. Gabriel ó Anunciació.

Are está destinada per guardar objectes del Municipi, que serveixen en certes festivitats.

22. Altar y capella del Sant Esperit.

Actualment utilisada pel batlle de la catedral.

23. Altar y capella de S. Pere *in cathedra* y *S. Joan ante portam latinam* y *també de S. Bernabé. També l'utilisá lo batlle y are s'hi venera S. Jaume.*

Porta de la Pietat

24. Altar y capella de S. Jordí y S. Genís. *Are serveix de Domería.*

Capelles foranes

Capella Episcopal.
Capella de la Canonja ó de la Pía Almoyna.
Capella de S. Sever.
Capella del Fossar.

Altars y capelles de la tercera Catedral

Hem dit al comens del present trevall que de la Seu actual ne tením bastantes notes y si be per haverhi mes unitat caldría ser concisos com ho hem sigut al provar l'existencia dels altars y capelles de la primera y segona catedral, nos ha paregut mes del cas abundar en alguns detalls tota vegada que tením la proporció ventatjosa que'ns ha mancat en la relació dels dos primers temples que han precedit á la bellíssima catedral joya preuada del art ojival qu'estotja en son sí la ciutat dels comtes sobirans.

Absis ó de la sagristia á la porta de l'orga ó de S. Ivo

1.—Altar major ó de la Sta. Creu

L'ara magna sostinguda al seu pricipi per un gros y artisat pilar y aprés fins als darrers del sigle XVI per altres sis columnes més petites (67), la consagrá en 1337 á 18 de Febrer, lo bisbe Fr. Ferrer d'Abella (68).

(67) Arxiu Catedral, Visita del Bisbe Lloris.
(68) Arxiu Municipal, Dietari del Antich Consell Barceloni, n.° 6, f. 464.

Volgué lo bisbe D. Joan Dymas Loris, alsar lo templet ó retaule y altar y va durse á terme tal obra desde 1593 á 1596 y ab eix motiu perdé la consagració (69).

Havent mort dit bisbe sens consagrarla de nou y vagant la Seu, per obit de dit prelat, lo Capitol de canonges suplicá al bisbe de Putsol en lo reyalme de Nápols D. Lleonart Vayrus, que's trovava de pas á Barcelona en direcció á sa diócesis, que tingués la bondat de consagrar l'ara mayor á lo que accedí eix prelat fentse tan solemne ceremonia á 5 de Septembre de 1599 (70). Are está sostinguda l'ara per lo dit pilar y per dos parets alsades als caps del altar.

Lo frontal de márbre hon hi ha esculpturats alguns dels instruments de la Passió del Salvador, l'escut del patriarca de Gerusalem y administrador de l'Esglesia de Barcelona D. Francesch Clement Sapera y lo del Capitol, va costejarlo dit insigne prelat, y's col·locá al seu lloch en 1430 (71).

Del riquíssim retaule ó templet, joya de pur estil ojival, no'n po dém dir cosa per ignorar quan y qui'l fabricá.

Del sagrari anterior ó sia lo tabernable que devía esser lo palau de Jesús Sagramentat, rica obra d'art, apart que's fabricá envers l'any 1377, puix en tal any á 18 deMars, En Berenguer Llopart, pintor, ciutadá de Barcelona, firmá ápoca de 66 sous á mossen Jaume Ceba, beneficiat de la Seu, governador y acaptador de l'obra del tabernacle de dita Seu, pel trevall que va fer á les fimbries ó faules del esmentat tabernacle (72). A 11 de Juliol lo mateix pintor firmá á dit mossen Ceba altre ápoca de 77 sous per dos poms y sis anses de ferre que daurá per l'obra de la cuberta de la custodia del tabernacle y per alguna reparació que feual mateix (73).

En dit any als 4 de Maig lo Capitol resolgué que'ls administradors del tabernable y rebedors dels diners, joyes y altres coses que s'ofereixen ó donan á dit tabernacle, ho depositin á la caixa del mateix y donguin compte de son ofici (74).

Lo tabernacle ó sacrari que'n alguns Llibres consta qu'estava adornat ab setanta dues columnes d'argent (75), fou sustituit, per sa desmillora, pel actual á despeses del citat bisbe Lloris (76).

(69) Arxiu Catedral, Llibre I dels Exemplars, f. 113.
(70) Arxiu Catedral, Llibre II dels Exemplars, f. 23.
(71) Arxiu Catedral, Llibres d'Obres, 1425, 1429 á 1430.
(72) Arxiu Catedral, Sala 3.ª, Armari 1, pergamí 27.
(73) Arxiu Catedral, Sala 3.ª, Armari 1, pergamí 18.
(74) Arxiu Catedral, Liber Camisae, f. 36.
(75) Arxiu Diocessá, Llibres de Visita.
(76) Arxiu Catedral, Llibre I dels Exemplars, f. 113.

Lo Sant Christ que surmonta dit sacrari hi va esser col·locat en 1746, benehintlo lo bisbe D. Francisco del Castillo (77).

Quan en 1421, á 13 de Mars lo patriarca Sapera visitá la Seu, consta que al altar major hi havía dos pilars estrets que tenen una cortina negra, la qual serveia per la elevació del Corpus Christi. A la part posterior del altar hi havía lo tabernacle cobert ab cortina de tela blanca lo qual era de fusta sobre daurat y part pintat, tenint setanta dos pilars de plata daurats (78).

Davant del altar major hi havía en 1462, dos angels que'n dit any los pintá per 5 lliures lo pintor Bernat Martí (79), y en 1527 los pintá y daurá lo mestre Nicolau Landa, pintor (80).

Los esmentats ángels y les columnes salomóniques obrades en 1609 y 1613 per Gaspar Brull (81), foren trets definitivament fa uns quaranta cinch anys (82).

Al centre del templet ó retaule á més del tabernacle hi havía com á imatge principal, una gran creu novament feta esmaltada de color de cel, posada sobre cadira de plata com axí es de veurer en la visita pastoral feta en 1548 (83). Dita cadira tal vegada era lo que serveix per portar la custodia en la processó del Corpus.

2.—Capella de Sta. María y Sta. Eularia (*ó sia la Cripta*)

Claus de la volta.—Sta. Eularia.—Lo Jesuset sostingut per la Verge María coronant á Sta. Eularia.

En l'acta de la traslació de les Relliquies de Sta. Eularia, se llegeix, que tal fet volía durse á cap feya bastant temps. Se sap que en 1327 un artista de Pisa obrava un sepulcre per Sta. Eularia (84) y es de creurer que desde eix any al manco, se tractava de fer l'esmentada traslació.

Per encontres sobrevingudes se destorbá tan piadós intent y prova que al arrivar al any 1337 la cosa pendría bon aspecte quan en dit any á 30 d'Agost, se trasladá á la sagristía lo sagrat Cos de Santa Eularia, que's venerava darrera l'altar de Sta. María Verge á fi de poguer fabricarse la soterranía capella á honra de Sta. María y Santa Eularia (85), qual obra se portá á cap desde 1337 á 1339.

(77) Arxiu Catedral, Llibre 20 de la Sibella, f. 32.
(78) Arxiu Diocessá, Llibres de Visites.
(79) Arxiu Catedral, Obra 1461, 1463, f. 148.
(80) Arxiu Catedral, 1525, f. 52 y 53.
(81) Piferrer, Recuerdos y Bellezas de España, Capitulo 1, f. 31.
(82) Relació de Mossen Saladrigas.
(83) Arxiu diocessá, Visitatio Sedis. 1548.
(84) Arxiu Municipal, Deliberacions de 1326 á 1327, f 58.
(85) Arxiu Catedral, Sala 3.ª, Armari 4. Constitutionum, n.º 128.

A 10 de Juliol de 1339 aprés de solemníssima processó á la que hi concorregueren varis prelats, reys, princeps, nobles, concellers y un gran estól d'esglesiastichs y seglars, se col-locá á la crípta lo tresor de tota estima de les sagrades reliquies de la Patrona insigne de Barcelona (86), á un sepulcre posat dins del monumental sepulcre sobre referit.

Segons se llegeix en alguns Llibres de Visita del sigle xv, la capella de Sta. Eularia, també ho era de la Comunió, continuant sentho en 1577 (87), y això durá fins alguns anys ans del 1690.

En eix any se destiná per capella del Santíssim, la que era dedicada á S. Olaguer, si be que encare no hi havía lo cos incorrupte del sant prelat. Ab tot la capella de Sta. Eularia durant part del sigle xviii continuá ó torná á utilisarse per capella dela Comunió (88).

Vidriera de sobre la sagristía.—S. Pere y S. Pau Apóstols.

4.—Capella de S. Antoni Abat ó de Viena *ó sia l'adjunt á la sagristia*

Clau de la volta.—Lo diví Salvador donant la benedicció y portant lo mon á la má esquerra.

Vidriera de la capella.—Creu capitolar y á mes lo tau y campaneta, símbols de S. Antoni.

Vidriera alta, S. Antoni Abat.

Ans de 1319 edificá aquesta capella D. Huch de Cardona, ardiaca de Cerdanya en la catedral d'Urgell y canonge de Barcelona (89) qui fou sepultat á dita capella, segons resa un inscripció sepulcral (90), actualment amagada derrera d'un dels dos grans quadros que hi ha en ella.

En 1686 hi havía establerta la Confraría dels llogaters de mules (91), á quals confrares fou concedit 1690 fer lo retaule (92), qu'es lo actual, que porta la data de 1712, época de sa decoració y en 1761 ab llicencia del Capitol posaren los dos quadros (93).

Al retaule d'estil barroch s'hi venera S. Antoni Abat, y als seus costats hi ha en ses respectives capelles S. Antoni de Pádua y Sant Francesch. Als peus de dites capelles hi ha tres baixos relleus que representa quisqun un passatge de la vida de cada Sant.

(86) Arxiu Catedral, Sala 3.ª, Armari 4, Constitutionum, n.º 62.
(87) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1575 á 1581.
(88) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f 231.
(89) Arxiu Catedral, L ber Dotaliarum II, f. 175 y Dotaliarum I. f. 13
(90) Arxiu Catedral, Llibre dels Exemplars de la sagristía, N. 2, f 23
(91) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 341
(92) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 256 y 298.
(93) Arxiu Catedral, Llibre 24 de la Sibella, f. 46.

La Mare de Deu del Carme qu'es col-locada als grahons del retaule, ans se venerava á la capelleta alta, en la que are s'hi venera S. Domingo de Guzmán.

La Confraría dels llogaters de mules, tenía sepultura á dita capella (94).

4.—Capella de S. Miquel Arcangel

En 1405 se li agregá lo titol de *Sta. Anna.*

Clau de la volta.—S. Miquel portant les simbóliques balances.

Vidriera de la capella.—Creu capitolar, balanses y un drach travessat per una creu. Vidriera alta.—S. Miquel subjugant á Llucifer.

Durant lo pontificat del bisbe Pons de Gualba (1302-1334), fou obrada la capella de S. Miquel, á la que s'hi trasladá l'altar en dit temps, segons consta en la carta que á 1.er de Mars (no diu de quin any) escrigué dit bisbe desde Mallorca als canonges almoyners de Barcelona (95).

En 1405 lo Capitol resolgué transferir lo benefici de Sta. Anna á la Capella de S. Miquel y que dita capella se nomenés de S. Miquel y Sta. Anna (96). Quan lo bisbe Sapera feu la visita pastoral en 1421, ja hi havia en l'esmentada capella de S. Miquel, l'imatge de la gloriosa Sta. Anna (97).

Lo gremi dels vidriers en 1661 tenía á son carrech la capella de S. Miquel (98) y en 1700 los prohoms dels vidriers tractaren de fer un nou retaule de S. Miquel. A eix fi varen suplicar al Capitol que tragués de la capella lo sepulcre del bisbe D. Berenguer de Palou puix embarrassava per fer lo altar. Lo Capitol va respondrer d'una manera digna d'alabar dient que accedía á que's fes lo altar pro que *de ninguna manera vol que'l sepulcre se moga del puesto en que está per ser dit Sr. Bisbe persona de molta calificació*(98).

De doldre hauría set per cert que s'hagués accedit á tan estrambótica petició, donchs no sols lo sepulcre tanca les mortals despulles d'un dels prelats mes caritatius de Barcelona y d'una historia brillantíssima, si que emsemps, es bella obra d'art ojival.

Al costat de l'Epistola s'hi trasladaren en 1866 los restes del bisbe D. Pere Martínez San Martín que governá la diócesis de Barcelona desde 1832 á 1849.

---

(94) Arxiu Catedral, Llibre 12 de la Sibella, f. 97.
(95) Arxiu Catedral, Capsa de documents episcopals.
(96) Arxiu Catedral, Liber Camisae, f. 72.
(97) Arxiu Diocessá, Visita del bisbe Sapera 1421, f. 35
(98) Arxiu Catedral, Llibre 9 de la Sibella, f. 92.

En 1879 se concedí al arxipreste Dr. D. Joan Codina lo retaule de la Visitació de Ntra. Senyora qu'era al claustre, per arreglarlo donantli la forma de triptich y un camí estigué restaurat, se col-locá á la capella de S. Miquel (99) y al peu del retaule s'hi posá una nova imatge del S. Arcangel.

Lo retaule vell que porta la data de 1791, época de sa decoració (100) are serveix d'altar major d'Alella, en lo que fou substituida la gran imatge de S. Miquel, per la de S. Feliu, patró de dita parroquia.

5.—Capella de Sant Nicolau de Bari

En 1575 se li anyadí lo titol de *S. Hilari*.

Ans de 1680 tenía també lo de la *Mare de Deu dels Angels* y desde 1681 se nomena de la *Mare de Deu del Patrocini*.

Clau de la volta.—S. Nicolau, bisbe.

Al calat de la vidriera hi ha la creu capitolar y los monogramas de Jesús y María. Vidriera alta.—S. Nicolau, bisbe.

Enrunada la segona catedral y ab ella l'altar de S. Nicolau se edificá eix á la tercera Seu y en 1329 va fundarhi un benefici baix dita advocació mossen Pere de Montanyola, Pbre. A eix benefici s'hi uní en dit any lo que fundaren los marmessors de Mestre Arnau Vaquer qui regía l'escola de gramática de la Seu de Barcelona (101).

Los beneficis de S. Hilari va fundarlos á dit altar en 1575 y 1601 lo canonge de Barcelona Montserrat Roquer Saleta natural de Sant Hilari Sacalm (102).

Lo titol de Ntra. Sra. dels Angels consta qu'era'l de la capella, en la fundació del altar baix l'advocació de la Mare de Deu del Patrocini.

En 1680 á 11 de Mars lo canonge sagristá Onofre Reart manifestá al Capitol por medi de D. Lluís de Josa canonge, lo desitj que tenía de fundar una lluminaria del día del Patrocini de Ntra. Senyora y fer un retaule del Patrocini á la capella de Ntra. Sra. dels Angels qu'es al costat de les dels vidriers (S. Miquel) y fusters (S. Joan) (103). Accedí lo Capitol, en dit any als 8 de Maig, quan havía mort dit

---

(99) Arxiu Catedral, Libro de Acuerdos Capitulares, de 1879 á 1886, f. 23.
(100) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1790 á 1798
(101) Arxiu Diocessá, Liber I. Dotaliarum, f. 35 y 43.
(102) Arxiu Diocessá, Liber III y V. Dotaliarum, f. 114 y 309.
(103) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 56.

Sr. Reart y comissioná als marmessors pera cumplir la fundació solicitada (104).

Als 7 de Febrer de 1681 resolgué dit Capitol á petició d'alguns devots que ab motiu de posar lo retaule, se col·loqués al lloch hont hi ha S. Hilari, lo quadro de la Mare de Deu dels Angels (105), quin quadro ja no existeix.

De S. Nicolau ne resta un quadro al oli davant del altar del Sant Christ de Lepant y una imatge esculptórica en lo trifori.

6.—Capella de Sant Joan Baptista

Clau de la volta.—S. Joan batejant al Senyor.

Vidrieres laterals.—Los quatre Sts. Evangelistes. Vidriera alta. —S. Joan Apóstol.

Si á la segona catedral la capella de S. Joan era dedicada al Evangelista, no aixis á l'actual puix ho prova no sols la clau de la volta si que també los Llibres de Visita manifestan que lo retaule sempre ha set dedicat á S. Joan Baptista.

La capella de S. Joan está á carrech del Gremi els Fusters desde 1397 per concessió del Capitol (107) y guarda com á joya de preu un ribot que, segons tradició, pertenesqué al gloriós Patriarca Sant Joseph. De dit Sant s'hi venera una imatge al cos inferior del retaule.

7.—Capella del Sant Sepulcre

En 1390 s'ni anyadí lo titol de la *Sta. Espina* y mes tart lo titol del *Sant Christ de Lepant* qu'are es lo principal.

Clau de la volta.—Anyell Divi.

Vidriera alta.—Sta. Eularia.

Al altar del S. Sepulcre hont hi havía beneficis fundats ab eix titol n'hi fundá altre del mateix nom en 1332 mossen Ramón de Ganovardes, Pbre., beneficiat de dita Seu (108).

També era coneguda aquesta capella ab lo nom de *S. Salvador*, donchs en 1382 fou trasladat lo susdit benifet a l'altar de la Passió de l'Imatge del Senyor, nomenat S. Salvador (a) del Sepulcre construit á la Seu (109).

(104) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f 63.
(105) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 99.
(106-107) Campmany. Memorias de Barcelona, volumen I, 3.ª parte. XXIV, f. 122.
(108) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis, f. 235.
(109) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 69.

Lo titol agregat de la Sta. Espina fou obra de l'Infant D. Martí duch de Montblanch (apres rey d'Aragó) qui, en 1390 fundá un benefici sots invocació de la Santa Espina al altar del S. Sepulcre, qual capella varen donarli lo bisbe y Capitol. Aquesta fundació va ferla ab consentiment dels memorats bisbe y Capitol y del rey d'Aragó don Joan, germá seu (110).

Lo mateix Infant, fill dels reys Pere y Alianor á 4 de Desembre del memorat any, doná á la Seu de la ciutat de Barcelona una sagrada Espina de la Corona de JesuChrist que la mare de D. Martí va rebre del rey de Fransa (111).

En 1397 lo Capitol resolgué que l'ofici de la Sta. Espina ó sia de la Corona del Señor, se celebrés lo diumenge dintre de la vuitada de l'Ascensió (112), quina resolució fou renovada en 1576 anyadint mes solemnitat á dita festa (113).

En 1578 se venerava á dita capella lo Sepulcre de Nostre Senyor JesuChrist format ab imatges de pedra, posat á la banda de Evangeli (114). Ignorem desde quan s'hi venera la devotíssima imatge del santíssim Christ nomenat de Lepant. Fa cosa d'uns trent'anys que davant de dita Imatge cada día va mes al aument lo nombre dels fidels qu'hi acuden á resar, essent la capella mes il-luminada de la Catedral.

La Mare de Deu ab lo titol dels Dolors s'hi venera desde 1726, y son obres modernes l'actual y l'imatge y sepulcre de la Verge Santíssima (115).

L'actual retaule d'estil gotich substituhí al que feu fabricar en 1774 lo canonge penitencier Dr. D. Marian Pou a l'esculptor Geroní Maurí y que serveix d'altar major en la vella esglesia parroquial de Sta. Madrona, ahont hi ha los dos angels qu'esculpturá l'artista Ramón Amadeu. Part de les pintures fetes pel celebrat pintor Manel Tramulles son á la sala de la Capbrevació y la del cos superior del retaule es á la rectoria de Sta. Madrona (116).

8.—Capella de Sant Pere

Clau de la volta.—S. Pere dins de la barca portant un llibre.

---

(110) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 74.
(111) Arxiu Municipal, Dietari del Consell, volum I, f. 6.
(112) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 62.
(113) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1575 á 1581.
(114) Arxiu Catedral, Visita del Bisbe Lloris.
(115) Arxiu Catedral, Llibre 15 de Resolucions Capitolars, f. 121.
(116) Arxiu Catedral, Llibre de la Confraria del Sant Cristo de Lepant.

Vidriera.—S. Esteve proto-mártir y S. Tomás d'Aquino. Vidriera alta.—S. Pere.

En 1421 encare no consta que hi hagués retaule, á n'aquesta capella, haventhi en son lloch, una cortina de tela verda que tenía pintada al centre l'imatge de S. Pere y damunt de l'altar hi havía una gran creu de fusta daurada (117).

De bella factura era lo retaule existent en 1578 (118), que va esser rellevat en 1691 pel que costejá l'ardiaca D. Joan La Casa (119). La durada d'aqueix fou de dos cents anys cabals, puix en 1891 s'eregí l'actual á despeses del canonge lectoral Dr. Esteve Pibernat, seguintse la trassa de l'arquitecte D. August Font. A la capella hi ha dos quadros del retaule de 1691 (120).

L'actual retaule está format d'un bancal hon s'hi pintá lo lliurament de S. Pere fet pel ángel del Senyor, y d'un doceret que cobeja un setial hont hi seu S. Pere, quina imatge es un fidel trasllat de la que's venera á la basílica de S. Pere del Vaticá.

9.—Capella de Sant Esteve

Clau de la volta.—Creu qu'es igual á les de la volta de la sagristía.

Vidriera central.—Símbol de la Sma. Trinitat y la creu capitolar. Vidrieres laterals.—Quatre ángels. Vidriera alta.—S. Esteve.

A la capella de S. Esteve no hi havía retaule en 1522 sino un bancal de fusta ab les armes ó escut de la Confraría dels Freners (121). Dita Confraría tenía ja retaule y certament de bona obra en 1578 davant del que s'hi venerava una imatge esculptórica de la Verge María (122).

Lo retaule actual fou daurat en 1791 (123), ahon desde 1790 s'hi venera l'imatge de Jesús al sepulcre. Lo Capitol doná permís pera traure lo dit sepulcre pera les funcions del Gremi de S. Esteve, ço es pera la processó del diumenge de Rams y altres de la Confraría (124).

(117) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1421-1428.
(118) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, f. 35.
(119) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 271.
(120) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 213.
(121) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1522 á 1530.
(122) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 37.
(123) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1790 á 1793
(124) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1790 179

10.—Capella de Sant Silvestre Papa

Més tart se nomená de S. *Pere Nolasch* y are es més conegut ab lo titol de la *Mare de Deu de la Mercé.*

Clau de la volta.—Esperit Sant.

Vidriera.—Escut de l'Ordre Mercedaria. Vidriera alta.—Sant Silvestre.

Del retaule, tal vegada primitiu, d'aquesta capella, se'n trova noticia en la Visita que'l patriarca Sapera feu en 1421, lo qual era cobert ab una cortina hont hi havía pintada l'imatge del Sant pontífice (125). Lo que existía en lo segle xvi tenía pintat al centre S. Silvestre ab quatre cardenals y á més algunes altres imatges (126).

Lo retaule actual en quin grahó hi ha la data de 1689 es dedicat á S. Pere Nolasch representant lo passatge de rebre l'habit mercedari de ma de S. Ramón de Penyafort. A abdós costats del mateix s'hi veneran les imatges d'esculptura de S. Pere Apostol y S. Silvestre y al centre del grau una imatge del Beat Joseph Oriol. Com á la part alta interior del retaule, quin cos central es un alt relleu hi ha l'imatge de la Verge Santíssima de la Mercé, probablement que d'aquí prové que dit altar se nomeni de la Mare de Deu de la Mercé.

A les parets dels costats hi ha dos grans quadros que representan passatges de la vida de S. Silvestre, los quals ab llicencia del Capitol los hi posá lo canonge sagristá Pere Roig y Morell en 1688 (127).

La fundació de la festivitat de S. Pere Nolasch, á la catedral, es deguda al bisbe de Barcelona D. Fr. Anfos de Sotomayor, mercedari, en 1676 (128).

Lo gran quadro que representa la coronació canónica de la Mare de Deu, á la catedral, y que's guarda á la capella de S. Oleguer, pintat per En Oller, es un valiós donatiu del senyor bisbe don Jaume Catalá fet en 1896 (129).

11.—Capella de Sant Andreu Apóstol

Desde lo segle xvii se nomena de *S. Felip y S. Jaume.*

Clau de la volta.—S. Andreu crucificat.

Vidriera.—Creu capitolar. Vidriera alta.—S. Andreu ab la creu.

---

(125) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1421 á 1428.
(126) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 39
(127) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 148.
(128) Arxiu Catedral, Llibre V de Fundacions, f. 101,
(129) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares, 1887, 1897, f. 22.

En 1329 hi fundá un benefici ab advocació de S. Andreu, lo bisbe de Lleyda Arnau (Cescomes) qui, quan era canonge de Barcelona era rector de dit altar (130).

Del retaule existent en lo segle XVI ne fa relació lo llibre de Visita del bisbe de Barbastre, Delegat Apostolich y en ell, á mes de S. Andreu, hi havía una imatge de relleu de la Mare de Deu del Roser, daurada, altre de S. Joan, un retaulet de quatre Sts. Martirs y un relliquiari ab un dit de S. Lluch (131).

Lo retaule qu'are hi ha es dedicat á S. Felip y S. Jaume Apostol, y en ell s'hi llegeixen les dates de 1619 y 1633. Per la doble inscripció gravada al mateix, es de creure que va obrarlo En Jaume Prima. A les dos capelletes dels costats hi ha les imatges de S. Lluch y Sta. Llucia y passatges de la vida d'eixos Sants.

Al grahó s'hi col locá en 1904 lo primer divendres de Novembre una imatge del Sagrat Cor de Jesús á petició del canonge penitencier Dr. D. Joan Ballester, Director general diocessá de l'Apostolat de l'Oració, qui la benehi solemnement pel mes de Maig día del Sagrat Cor. Se recullen almoynes per obrar á dita capella un altar al Cor amantíssim de Jesús.

L'esmentat retaule va obrarse en virtut de llicencia que'l Capitol doná als majorals y prohoms dels Mestres de cases per ferlo segons la trassa que s'amostrá (132). En 1618 se'ls feu gracia de que poguessin cavar ó sia buydar la paret per encabirhi la pastera ó capelleta central del retaule nou que feyan (133).

Eix altar pertany á la Confraría dels Mestres de cases y molers los quals ans tenían capella propia al claustre que en 1562 fou cedida á la Confraría de la Puríssima.

12.—Capella de la Sma. Trinitat y Sants Innocents

Desde 1676 se nomena de les Animes ó del Perdó.

Clau de la volta.—Cara barbada, que tal volta es del Pare Etern.

De la capella referida ne tením noticia que ja existía ab lo primer títol en 1388 quan visitá la Seu lo bisbe Ramón de Escales (134). Lo solar de la mateixa fou de lo primer que's va obrar al edificarse la catedral, y en ell hi havía una casa començada en 1383 per guar-

(130) Arxiu Catedral, Speculum. Titulorum. Ecclesiae. Cathedralis, f. 280.
(131) Arxiu Catedral, Visita del bisbe de Barbastre.
(132) Arxiu Catedral, Llibre I de la Sibella, f. 18.
(133) Arxiu Catedral, Llibre I de la Sibella, f. 272.
(134) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1388.

darhi la llibrería, quina casa era al davant de la sagristía. Aquesta llibrería se destruhí ó transferí en 1389 pera col locar en dita casa, cert cos d'un S. Innocent, novament transportat de la ciutat de Venecia á la de Barcelona lo qual fou reposat sobre l'altar de dita casa ó capella (135).

Encare que no diu quina capella era aquesta, se sab per la visita feta en 1388 pel memorat bisbe, qu'era la de la Sma. Trinitat (136), quin titol canónich junt ab lo dels Sants Innocents ha tingut y continúa tenint; si be que per trasladarshi á la mateixa en lo segle XVII lo titol del altar del Perdó ó de les Animes qu'era á la capella de la Transfiguració, es mes coneguda per lo de *Capella de les Animes* (137).

Guarda en bella urna d'argent lo sagrat cos d'un dels Sants Innocents, victima, segons se creu, de les ires del rey Herodes, que á la Seu de Barcelona doná lo rey En Joan á prechs de sa esposa Violant en 1388, qui l'havía adquirit del Dux de Venecia, Antoni Venerio (138).

A la paret del costat de l'Epistola jau en riquíssim sepulcre de marbre lo bisbe D Ramón d'Escales (1387-1398) qui obrá ab lo Capitol les parets del chor, feu altres obres á la catedral y fundá un benefici sots invocació del St. Innocent, mereixent que'l Capitol, entre moltes accions de gracies, li fes cessió de dit sepulcre, per si volía sorhi sepultat (139).

Reposaren en dita capella desde 1614 á 1676 les venerables despulles del canonge Dr. Pere Font qui en 1614 morí en opinió de santedad (140), essent transferit aprés á la capella de S. Clement. També té sepultura á dita capella D. Bonaventura de Milans, ardiaca del Vallés y canonge, al qui en 1739 lo Capitol va donar llicencia pera daurar lo retaule dels Sts. Innocents que volía costejar un devot (141). Eix retaule representa la Coronació de la Verge y sota d'ell hi ha l'urna-relliquiari del S. Innocent.

Aquesta capella algun temps serví de capella de la Comunió (142), y al seu damunt y de la de Sta. Bárbara hi hagué la tribuna reyal, que temps fa qu'está inutilisada.

(135) Arxiu Catedral, Codex 110, f. 18.
(136) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1388.
(137) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristia, f. 22 y 23.
(138) Arxiu Catedral, Privilegiorum Regum, Escriptura, N. 39, f. 57 á 99.
(139) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 419..
(140) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristía, f. 22, y 23.
(141) Arxiu Catedral, Llibre 18 de la Sibella, f. 65.
(142) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1670 á 1679.

13. — Capella de Santa Bárbara

Vidriera alta.—Sta. Tecla y S. Jordi.

En lo segle xv s'hi anyadí lo titol de Sta. Tecla. En lo segle xvii se nomenava de la *Sta. Magestat* y are se nomena *Sagristia de les Animes.*

Lo canonge sagristá Ramón de Vilalta fundá un benifet sots invocació de Sta. Bárbara á la capella y altár de dita Santa que feu construir á la Seu de Barcelona segons consta al testament ordenat en 1340 (143). Lo titol canónich de Sta. Tecla qu'era al *celler,* fou transferit á dita capella ans de 1421 per rahó d'enrunarse lo citat *celler* (144).

Aquesta capella ab lo discurs dels anys se nomená de la Sta. Magestat, llegintse qu'en 1642 resolgué lo Capitol donar al canonge Taberner les 50 lliures que lo canonge Valeri havía llegat á la Santa Magestat (145).

En 1681 se comaná dita capella als escolans de cota morada que la demanaren per poguer celebrarhi ab mes comoditat y llustre les festes, conforme's feya ans quan tenían la de la Sta. Creu (146).

A petició del canonge Andreu Foix y previ peritatge de mestres de cases, en 1688 se concedí que's tapiés la portalada d'aquesta capella per convertirla en Oratori (147). Al citat canonge Foix ja se li havía concedit facultat en dit any pera fer á ses despeses una sagristía á la capella de les Animes, essent lo fi de demanar lo tancament del portal de la capella de la Sta. Magestat, convertirla, si be que deixanthi lo mateix altar, en capella privada pera celebrarhi ab major comoditat los canonges de crescuda edat. Al cos central inferior hi ha una imatge de la Verge María dins un quadro y en lo superior hi ha la de la Mare de Deu que te á abdós costats les de Sta. Tecla y Sta. Bárbara, les tres d'esculptura. Are es coneguda dita estancia ab lo nom de *Sagristia de les Animes* (148).

Vidriera de la Tribuna Reyal.—Sta. Tecla y S. Jordi.

---

(143) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 21.
(144) Arxiu Diocesá, Visitatio sedis. 1421.
(145) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 339.
(146) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 112.
(147) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 138.
(148) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 137.

De la porta de S. Ivo ó de l'Orga al portal major

14.—Capella de Santa Agnés

Desde 1775 se nomena de la *Mare de Deu de Montserrat.*

Claus de la volta.—Una Santa agenollada tenint al enfront un minyó, (tal volta lo butxí que la martiritsa).—Sacerdot celebrant, en l'acte de la Elevació.

. Vidriera.—Sta Agnés y Sta. María de Cervelló ó del Socors, S. Antoni de Pádua, S. Lluís rey de Fransa y Sta. Teresa de Jesús.

Sta. Agnés se venerá en sa imatge com á principal á la memorada capella fins l'any 1775 en quin temps fou substituit l'altar de Santa Agnés pel de la Mare de Deu de Montserrat (149).

Al obrarse eix altar se posá á abdós costats de la Verge María les imatges de Sta. Agnés y Sta. María de Cervelló ó del Socors (150).

En 1890 se fabricá l'actual retaule á despeses del senyor canonge Dr. Antoni Estalella col-locantse al centre un baix-relleu de la Verge María de Montserrat qu'era del retaule anterior. Lo retaule vell ab les imatges de Sta. Agnés y Sta. María del Socors y S. Lluís rey de Fransa, va donarlo lo Capitol á la parroquia del Albá.

Desde 1770 al peu del altar hi descansa la mortalla del exemplaríssim canonge Dr. Pere Font.

15.—Capella de S. Llorens y S. Tomás de Cantorbery

En 1420 s'hi anyadí lo titol de *S. Hipolit.*

En 1780 se dedicá á *S. Ramón de Penyafort* y fou la capella primera que'n la catedral tingué dit Sant. Desde de 1893 te'l nom de *S. Martí* y *Mare de Deu de l'Alegría.*

Claus de la volta.—S. Llorens al eculeu ó graella.—Sacerdot celebrant en l'acte de la Elevació.

Vidriera.—Dos passatges de la vida de S. Martí de Tours.

Al titol de S. Llorens s'hi agregá tot seguit lo de *S. Tomás de Cantorbery* y en 1420 lo de *S. Hipolit* degut aqueix á Ferrer de Pujol, canonge de Barcelona y rector de S. Martí de Partegás ó sia S. Celoni, natural de S. Hipolit de Voltregá (151).

---

(149) Arxiu Catedral, Miscelanea 9, N. 9.
(150) Arxiu Catedral, Exemplars, VII, f. 211.
(151) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 170.

Lo quadro central del últim retaule de S. Llorens, que representa dits tres Sants y que's guarda al arxiu, fou tret en 1780.

Se sustituhí l'altar de S. Llorens pel de S. Ramón de Penyafort (152), lo·que durá fins l'any 1893 en quin temps lo senyor canonge D. Martí Robert trasladá á dita capella, si be que no íntegre, lo magnífich retaule de S. Martí y S. Ambrós qu'era el claustre á sa propia capella, obra del segle xv, costejada pel canonge Dr. Francesch Castanyer (153). Ab lo retaule hi trasladá una antiguíssima y petita imatge de la Mare de Deu de l'Alegría qu'ans era á la capella del Corpus (154).

16.—CAPELLA DE SANT DIONÍS AREOPAGITA

En 1391 s'hi agregá lo títol de *S. Geroni* y desde 1705 se nomena generalment de S. Geroni.

Claus de la volta.—S. Dionís portant lo cap á les mans.—Sacerdot celebrant, en l'acte de la Elevació.

Fundá lo titol canónich de S. Geroni á la catedral, En Francesch de Mont Alt notari de Barcelona, volguent que de llavors en avant lo altar y capella de S. Dionís se nomenés de S. Dionís y S. Geroni (155).

Al obrarse l'actual altar en 1705 á petició de D. Geroni de Magarola presentada al Capitol per medi de son fill lo canonge D. Miquel de Magarola, va esser ab condició de que posant S. Geroni al lloch principal no hi manqués l'imatge de S. Dionís dalt de tot, conforme aixís s'efectuá (156).

Eix altar qu'es d'estil barroch, á mes de les imatges de S. Geroni y S. Dionís hi ha als costats les de S. Míquel y S. Antoni de Pádua, y l'escut nobiliari de la familia Magarola.

17.—CAPELLA DE SANTA MARÍA MAGDALENA

Claus de la volta.—Dues Santes agenollades junt á un arbre portant una d'elles la creu á la ma.—Sacerdot celebrant en l'acte de la Elevació.

Vidriera.—S. Ricart patró del senyor canonge Cortés que costejá la restauració de la capella, y S. Ignaci de Loyola com á recort de l'imatge de dit Sant que's veneraba á dita capella. Are es al claustre

---

(152) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1778 á 1785.
(153) Arxiu Catedral, Liber II. Dotaliarum, f. 464.
(154) Arxiu Catedral, Llibre VI dels Exemplars, f. 216.
(155) Arxiu Catedral, Liber II Dotaliarum, f. 430.
(156) Arxiu Catedral, Llibre 10 de la Sibella, f. 215.

á la capella del St. Christ del Ampar y va costejarla en 1688 lo canonge Dr. Francisco de Amigant (157).

Lo retaule vell d'estil barroch fou cedit en 1879, al convent de Caputxines (168), pro no tingué efecte tal cessió. Actualment á més de l'esculptórica imatge de Sta. Magdalena hi ha en la capella lo retaule de S. Bartomeu y Sta. Isabel d'Hungría, pro sens lo bancal, costejat per la noble familia S. Clement (159), qu'ans era al claustre en sa propia capella. Al costat de la capella hi ha dos bons tapissos ab passatges de la vida de Sta. Magdalena.

Com dalt queda dit, la restauració va ferse á despeses del senyor canonge penitencier Dr. Ricart Cortés are bisbe titolar d'Eudoxia y Auxiliar del bisbe d'aquesta diócesis, estrenantse l'obra en 1888 lo día de Pasqua de Resurrecció (160).

18.—Capella de Sant Vicens Mártir

Entre 1619 y 1623 se comensá á nomenar de la *Mare de Deu del Roser.*

Claus de la volta.—S. Vicens en l'eculeu.—S. Vicens revestit ab dalmática.

En 1617 se demaná al Capitol lloch á la capella de S. Vicens pera fer capella y altar de Ntra. Sra. del Roser y fundarhi un benifet (161). Pera examinar dita obra fou nomenada una comissió en 1619 (162), constant que en 1623 era escolá de la capella del Roser Mossen Jaume Marquet Pbre. (163).

En 1628 se doná llicencia pera traure lo retaule de Ntra. Sra. del Roser pera daurarlo (164), fent aquesta obra lo pintor Joan Bassi (165), quan era protector de la capella D. Galcerán de Semmenat.

Dit retaule que te l'imatge esculptórica de la Verge á la capella del cos principal, está format de taulons que representan en baixos relleus, alguns passatges de la vida de la Mare de Deu y de Nostre Senyor. Al cap demunt hi ha la imatge de S. Miquel y altre que sembla esser de S. Geroni.

---

(157) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 143.
(158) Arxiu Catedral, Acuedos Capitulares de 1879 á 1886, f. 48.
(159) Arxiu Catedral, Llibres d'Obra.
(160) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 204.
(161) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 253.
(162) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1605 á 1627.
(163) Arxiu Catedral, Llibre 1 de la Sibella, f. 247.
(164) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 56.
(165) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 83.

19.—Capella primera de S. March *are capella de S. Bernardi*

En 1459 passá á esser del *S. Angel Custodi* y *S. Bernardi de Sena* y desde 1783 se coneix ab lo titol de *S. Bernardi.*

Claus de la volta.—S. March revestit de bisbe, portant lo gayato pastoral y donant la benedicció.—S. March assegut davant d'un faristol y escribint, tenint als peus un lleó.

Sens dubte era ja acabada aquesta capella en 1346, donchs en dit any lo Capitol ordená trasladar l'altar de S. March á la capella nova que se li senyalá á la obra nova (166). A la part alta interior hi han gravades les sabates, símbol ó escut del Gremi de sabaters.

Aquesta capella junt ab la de S. Agustí foren les últimes obrades ans que'l Patriarca Sapera acabés la catedral en lo segle XV (167). Era titolada de S. March y pertanyía als sabaters, la qual en 1459, en virtut de concessió del Capitol, passá á esser de la Confraría dels Esparters qui, dins de quatre anys devía fer lo retaule baix invocació del S. Angel y de S. Bernardí (168). En 1783 se concedí al memorat Gremi obrar l'actual altar qu'es de poch gust (169).

Al exterior del finestral y als extrems inferiors del mateix hi han dos carreus que evidentment portan la senyal d'haverhi hagut algun relleu, que tal volta era lo signe ó escut dels sabaters. Are la sabata ó borceguí bellament esculptorada se trova á la part forana del finestral de l'actual capella de S. March y sobre posada als carreus, lo que dona á entendre que s'hi posá quan, ja obrada aquesta capella, se concedí als sabaters en substitució de la que tenían.

20.—Capella segona de Sant March

Claus de la volta.—S. Miquel Arcangel.—Un Sant bisbe donant la benedicció.

En 1346 lo Capitol ordená que l'altar de S. March fos trasladat á la capella nova (170), lo qual desde 1203 era al sepulcre ó fossar de la Seu (171), quin cementiri era, segons indicis, á la banda del actual carrer dels Comtes. Permanesqué dintre sa capella de la catedral fins l'any 1459, y llavors se dedicá á S. March l'actual capella

(166) Arxiu Catedral, Liber Camissie, f. 9.
(167) Arxiu Diocesá, Visitationes Sedis.
(168) Arxiu Catedral, Caresmar, Volum 11, N. 15, de 1459.
(169) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1778 á 1785.
(170) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 9.
(171) Arxiu Catedral, Liber I Dotaliarum, f. 362.

En 1879 se concedí al arxipreste Dr. D. Joan Codina lo retaule de la Visitació de Ntra. Senyora qu'era al claustre, per arreglarlo donantli la forma de triptich y un camí estigué restaurat, se col-locá á la capella de S. Miquel (99) y al peu del retaule s'hi posá una nova imatge del S. Arcangel.

Lo retaule vell que porta la data de 1791, época de sa decoració (100) are serveix d'altar major d'Alella, en lo que fou substituida la gran imatge de S. Miquel, per la de S. Feliu, patró de dita parroquia.

5.—Capella de Sant Nicolau de Bari

En 1575 se li anyadí lo titol de *S. Hilari.*

Ans de 1680 tenía també lo de la *Mare de Deu dels Angels* y desde 1681 se nomena de la *Mare de Deu del Patrocini.*

Clau de la volta.—S. Nicolau, bisbe.

Al calat de la vidriera hi ha la creu capitolar y los monogramas de Jesús y María. Vidriera alta.—S. Nicolau, bisbe.

Enrunada la segona catedral y ab ella l'altar de S. Nicolau se edificá eix á la tercera Seu y en 1329 va fundarhi un benefici baix dita advocació mossen Pere de Montanyola, Pbre. A eix benefici s'hi uní en dit any lo que fundaren los marmessors de Mestre Arnau Vaquer qui regía l'escola de gramática de la Seu de Barcelona (101).

Los beneficis de S. Hilari va fundarlos á dit altar en 1575 y 1601 lo canonge de Barcelona Montserrat Roquer Saleta natural de Sant Hilari Sacalm (102).

Lo titol de Ntra. Sra. dels Angels consta qu'era'l de la capella, en la fundació del altar baix l'advocació de la Mare de Deu del Patrocini.

En 1680 á 11 de Mars lo canonge sagristá Onofre Reart manifestá al Capitol por medi de D. Lluís de Josa canonge, lo desitj que tenía de fundar una lluminaria del día del Patrocini de Ntra. Senyora y fer un retaule del Patrocini á la capella de Ntra. Sra. dels Angels qu'es al costat de les dels vidriers (S. Miquel) y fusters (S. Joan) (103). Accedí lo Capitol, en dit any als 8 de Maig, quan havía mort dit

(99) Arxiu Catedral, Libro de Acuerdos Capitulares, de 1879 á 1886, f. 23.
(100) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1790 á 1793
(101) Arxiu Diocessá, Liber I. Dotaliarum, f. 35 y 43.
(102) Arxiu Diocessá, Liber III y V. Dotaliarum, f. 114 y 309.
(103) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 56.

Sr. Reart y comissioná als marmessors pera cumplir la fundació solicitada (104).

Als 7 de Febrer de 1681 resolgué dit Capitol á petició d'alguns devots que ab motiu de posar lo retaule, se col·loqués al lloch hont hi ha S. Hilari, lo quadro de la Mare de Deu dels Angels (105), quin quadro ja no existeix.

De S. Nicolau ne resta un quadro al oli davant del altar del Sant Christ de Lepant y una imatge esculptórica en lo trifori.

6.—Capella de Sant Joan Baptista

Clau de la volta.—S. Joan batejant al Senyor.

Vidrieres laterals.—Los quatre Sts. Evangelistes. Vidriera alta. —S. Joan Apóstol.

Si á la segona catedral la capella de S. Joan era dedicada al Evangelista, no aixis á l'actual puix ho prova no sols la clau de la volta si que també los Llibres de Visita manifestan que lo retaule sempre ha set dedicat á S. Joan Baptista.

La capella de S. Joan está á carrech del Gremi els Fusters desde 1397 per concessió del Capitol (107) y guarda com á joya de preu un ribot que, segons tradició, pertenesqué al gloriós Patriarca Sant Joseph. De dit Sant s'hi venera una imatge al cos inferior del retaule.

7.—Capella del Sant Sepulcre

En 1390 s'ni anyadí lo titol de la *Sta. Espina* y mes tart lo titol del *Sant Christ de Lepant* qu'are es lo principal.

Clau de la volta.—Anyell Divi.

Vidriera alta.—Sta. Eularia.

Al altar del S. Sepulcre hont hi havía beneficis fundats ab eix titol n'hi fundá altre del mateix nom en 1332 mossen Ramón de Ganovardes, Pbre., beneficiat de dita Seu (108).

També era coneguda aquesta capella ab lo nom de *S. Salvador*, donchs en 1382 fou trasladat lo susdit benifet a l'altar de la Passió de l'Imatge del Senyor, nomenat S. Salvador (a) del Sepulcre construit á la Seu (109).

---

(104) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f 63.
(105) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 99.
(106-107) Campmany. Memorias de Barcelona, volumen I, 3.ª parte. XXIV, f. 122.
(108) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis, f. 235.
(109) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 69.

Lo titol agregat de la Sta. Espina fou obra de l'Infant D. Martí duch de Montblanch (apres rey d'Aragó) qui, en 1390 fundá un benefici sots invocació de la Santa Espina al altar del S. Sepulcre, qual capella varen donarli lo bisbe y Capitol. Aquesta fundació va ferla ab consentiment dels memorats bisbe y Capitol y del rey d'Aragó don Joan, germá seu (110).

Lo mateix Infant, fill dels reys Pere y Alianor á 4 de Desembre del memorat any, doná á la Seu de la ciutat de Barcelona una sagrada Espina de la Corona de JesuChrist que la mare de D. Martí va rebre del rey de Fransa (111).

En 1397 lo Capitol resolgué que l'ofici de la Sta. Espina ó sia de la Corona del Señor, se celebrés lo diumenge dintre de la vuitada de l'Ascensió (112), quina resolució fou renovada en 1576 anyadint mes solemnitat á dita festa (113).

En 1578 se venerava á dita capella lo Sepulcre de Nostre Senyor JesuChrist formatab imatges de pedra, posat á la banda de Evangeli (114). Ignorem desde quan s'hi venera la devotíssima imatge del santíssim Christ nomenat de Lepant. Fa cosa d'uns trent'anys que davant de dita Imatge cada día va mes al aument lo nombre dels fidels qu'hi acuden á resar, essent la capella mes il-luminada de la Catedral.

La Mare de Deu ab lo titol dels Dolors s'hi venera desde 1726, y son obres modernes l'actual y l'imatge y sepulcre de la Verge Santíssima (115).

L'actual retaule d'estil gotich substituhí al que feu fabricar en 1774 lo canonge penitencier Dr. D. Marian Pou a l'esculptor Geroní Maurí y que serveix d'altar major en la vella esglesia parroquial de Sta. Madrona, ahont hi ha los dos angels qu'esculpturá l'artista Ramón Amadeu. Part de les pintures fetes pel celebrat pintor Manel Tramulles son á la sala de la Capbrevació y la del cos superior del retaule es á la rectoria de Sta. Madrona (116).

8.—Capella de Sant Pere

Clau de la volta.—S. Pere dins de la barca portant un llibre.

---

(110) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 74.
(111) Arxiu Municipal, Dietari del Consell, volum I, f. 6.
(112) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 62.
(113) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1575 á 1581.
(114) Arxiu Catedral, Visita del Bisbe Lloris.
(115) Arxiu Catedral, Llibre 15 de Resolucions Capitolars, f 121.
(116) Arxiu Catedral, Llibre de la Confraria del Sant Cristo de Lepant.

Vidriera.—S. Esteve proto-mártir y S. Tomás d'Aquino. Vidriera alta.—S. Pere.

En 1421 encare no consta que hi hagués retaule, á n'aquesta capella, haventhi en son lloch, una cortina de tela verda que tenía pintada al centre l'imatge de S. Pere y damunt de l'altar hi havía una gran creu de fusta daurada (117).

De bella factura era lo retaule existent en 1578 (118), que va esser rellevat en 1691 pel que costejá l'ardiaca D. Joan La Casa (119). La durada d'aqueix fou de dos cents anys cabals, puix en 1891 s'eregí l'actual á despeses del canonge lectoral Dr. Esteve Pibernat, seguintse la trassa de l'arquitecte D. August Font. A la capella hi ha dos quadros del retaule de 1691 (120).

L'actual retaule está format d'un bancal hon s'hi pintá lo lliurament de S. Pere fet pel ángel del Senyor, y d'un doceret que cobeja un setial hont hi seu S. Pere, quina imatge es un fidel trasllat de la que's venera á la basílica de S. Pere del Vaticá.

9.—Capella de Sant Esteve

Clau de la volta.—Creu qu'es igual á les de la volta de la sagristía.

Vidriera central.—Símbol de la Sma. Trinitat y la creu capitolar. Vidrieres laterals.—Quatre ángels. Vidriera alta.—S. Esteve.

A la capella de S. Esteve no hi havía retaule en 1522 sino un bancal de fusta ab les armes ó escut de la Confraría dels Freners (121). Dita Confraría tenía ja retaule y certament de bona obra en 1578 davant del que s'hi venerava una imatge esculptórica de la Verge María (122).

Lo retaule actual fou daurat en 1791 (123), ahon desde 1790 s'hi venera l'imatge de Jesús al sepulcre. Lo Capitol doná permís pera traure lo dit sepulcre pera les funcions del Gremi de S. Esteve, ço es pera la processó del diumenge de Rams y altres de la Confraría (124).

(117) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1421-1428.
(118) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, f. 35.
(119) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 271.
(120) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 218.
(121) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1522 á 1530.
(122) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 37.
(123) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1790 á 1793
(124) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1790 179

10.—Capella de Sant Silvestre Papa

Més tart se nomená de S. *Pere Nolasch* y are es més conegut ab lo títol de la *Mare de Deu de la Mercé.*

Clau de la volta.—Esperit Sant.

Vidriera.—Escut de l'Ordre Mercedaria. Vidriera alta.—Sant Silvestre.

Del retaule, tal vegada primitiu, d'aquesta capella, se'n trova noticia en la Visita que'l patriarca Sapera feu en 1421, lo qual era cobert ab una cortina hont hi havía pintada l'imatge del Sant pontífice (125). Lo que existía en lo segle XVI tenía pintat al centre S. Silvestre ab quatre cardenals y á més algunes altres imatges (126).

Lo retaule actual en quin grahó hi ha la data de 1689 es dedicat á S. Pere Nolasch representant lo passatge de rebre l'habit mercedari de ma de S. Ramón de Penyafort. A abdós costats del mateix s'hi veneran les imatges d'esculptura de S. Pere Apostol y S. Silvestre y al centre del grau una imatge del Beat Joseph Oriol. Com á la part alta interior del retaule, quin cos central es un alt relleu hi ha l'imatge de la Verge Santíssima de la Mercé, probablement que d'aquí prové que dit altar se nomeni de la Mare de Deu de la Mercé.

A les parets dels costats hi ha dos grans quadros que representan passatges de la vida de S. Silvestre, los quals ab llicencia del Capitol los hi posá lo canonge sagristá Pere Roig y Morell en 1688 (127).

La fundació de la festivitat de S. Pere Nolasch, á la catedral, es deguda al bisbe de Barcelona D. Fr. Anfos de Sotomayor, mercedari, en 1676 (128).

Lo gran quadro que representa la coronació canónica de la Mare de Deu, á la catedral, y que's guarda á la capella de S. Oleguer, pintat per En Oller, es un valiós donatiu del senyor bisbe don Jaume Catalá fet en 1896 (129).

11.—Capella de Sant Andreu Apóstol

Desde lo segle XVII se nomena de *S. Felip y S. Jaume.*

Clau de la volta.—S. Andreu crucificat.

Vidriera.—Creu capitolar. Vidriera alta.—S. Andreu ab la creu.

---

(125) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1421 á 1428.
(126) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 39
(127) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 148.
(128) Arxiu Catedral, Llibre V de Fundacions, f. 101,
(129) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares, 1887, 1897, f. 22.

En 1329 hi fundá un benefici ab advocació de S. Andreu, lo bisbe de Lleyda Arnau (Cescomes) qui, quan era canonge de Barcelona era rector de dit altar (130).

Del retaule existent en lo segle XVI ne fa relació lo llibre de Visita del bisbe de Barbastre, Delegat Apostolich y en ell, á mes de S. Andreu, hi havía una imatge de relleu de la Mare de Deu del Roser, daurada, altre de S. Joan, un retaulet de quatre Sts. Martirs y un relliquiari ab un dit de S. Lluch (131).

Lo retaule qu'are hi ha es dedicat á S. Felip y S. Jaume Apostol, y en ell s'hi llegeixen les dates de 1619 y 1633. Per la doble inscripció gravada al mateix, es de creure que va obrarlo En Jaume Prima. A les dos capelletes dels costats hi ha les imatges de S. Lluch y Sta. Llucia y passatges de la vida d'eixos Sants.

Al grahó s'hi col locá en 1904 lo primer divendres de Novembre una imatge del Sagrat Cor de Jesús á petició del canonge penitencier Dr. D. Joan Ballester, Director general diocessá de l'Apostolat de l'Oració, qui la benehi solemnement pel mes de Maig día del Sagrat Cor. Se recullen almoynes per obrar á dita capella un altar al Cor amantíssim de Jesús.

L'esmentat retaule va obrarse en virtud de llicencia que'l Capitol doná als majorals y prohoms dels Mestres de cases per ferlo segons la trassa que s'amostrá (132). En 1618 se'ls feu gracia de que poguessin cavar ó sia buydar la paret per encabirhi la pastera ó capelleta central del retaule nou que feyan (133).

Eix altar pertany á la Confraría dels Mestres de cases y molers los quals ans tenían capella propia al claustre que en 1562 fou cedida á la Confraría de la Puríssima.

12.—Capella de la Sma. Trinitat y Sants Innocents

Desde 1676 se nomena de les Animes ó del Perdó.

Clau de la volta.—Cara barbada, que tal volta es del Pare Etern.

De la capella referida ne tením noticia que ja existía ab lo primer títol en 1388 quan visitá la Seu lo bisbe Ramón de Escales (134). Lo solar de la mateixa fou de lo primer que's va obrar al edificarse la catedral, y en ell hi havía una casa començada en 1383 per guar-

(130) Arxiu Catedral, Speculum. Titulorum. Ecclesiae. Cathedralis, f. 280.
(131) Arxiu Catedral, Visita del bisbe de Barbastre.
(132) Arxiu Catedral, Llibre I de la Sibella, f. 18.
(133) Arxiu Catedral, Llibre I de la Sibella, f. 272.
(134) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1388.

darhi la llibrería, quina casa era al davant de la sagristía. Aquesta llibrería se destruhí ó transferí en 1389 pera col locar en dita casa, cert cos d'un S. Innocent, novament transportat de la ciutat de Venecia á la de Barcelona lo qual fou reposat sobre l'altar de dita casa ó capella (135).

Encare que no diu quina capella era aquesta, se sab per la visita feta en 1388 pel memorat bisbe, qu'era la de la Sma. Trinitat (136), quin titol canónich junt ab lo dels Sants Innocents ha tingut y continúa tenint; si be que per trasladarshi á la mateixa en lo segle XVII lo titol del altar del Perdó ó de les Animes qu'era á la capella de la Transfiguració, es mes coneguda per lo de *Capella de les Animes* (137).

Guarda en bella urna d'argent lo sagrat cos d'un dels Sants Innocents, victima, segons se creu, de les ires del rey Herodes, que á la Seu de Barcelona doná lo rey En Joan á prechs de sa esposa Violant en 1388, qui l'havía adquirit del Dux de Venecia, Antoni Venerio (138).

A la paret del costat de l'Epistola jau en riquíssim sepulcre de marbre lo bisbe D Ramón d'Escales (1387-1398) qui obrá ab lo Capitol les parets del chor, feu altres obres á la catedral y fundá un benefici sots invocació del St. Innocent, mereixent que'l Capitol, entre moltes accions de gracies, li fes cessió de dit sepulcre, per si volía serhi sepultat (139).

Reposaren en dita capella desde 1614 á 1676 les venerables despulles del canonge Dr. Pere Font qui en 1614 morí en opinió de santedad (140), essent transferit aprés á la capella de S. Clement. També té sepultura á dita capella D. Bonaventura de Milans, ardiaca del Vallés y canonge, al qui en 1739 lo Capitol va donar llicencia pera daurar lo retaule dels Sts. Innocents que volía costejar un devot (141). Eix retaule representa la Coronació de la Verge y sota d'ell hi ha l'urna-relliquiari del S. Innocent.

Aquesta capella algun temps serví de capella de la Comunió (142), y al seu damunt y de la de Sta. Bárbara hi hagué la tribuna reyal, que temps fa qu'está inutilisada.

---

(135) Arxiu Catedral, Codex 110, f. 18.
(136) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1388.
(137) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristia, f. 22 y 23.
(138) Arxiu Catedral, Privilegiorum Regum, Escriptura, N. 39, f. 57 á 99.
(139) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 419..
(140) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristía, f. 22, y 23.
(141) Arxiu Catedral, Llibre 18 de la Sibella, f. 65.
(142) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1670 á 1679.

13. — Capella de Santa Bárbara

Vidriera alta.—Sta. Tecla y S. Jordi.

En lo segle xv s'hi anyadí lo titol de Sta. Tecla. En lo segle xvii se nomenava de la *Sta. Magestat* y are se nomena *Sagristía de les Animes.*

Lo canonge sagristá Ramón de Vilalta fundá un benifet sots invocació de Sta. Bárbara á la capella y altár de dita Santa que feu construir á la Seu de Barcelona segons consta al testament ordenat en 1340 (143). Lo titol canónich de Sta. Tecla qu'era al *celler,* fou transferit á dita capella ans de 1421 per rahó d'enrunarse lo citat *celler* (144).

Aquesta capella ab lo discurs dels anys se nomená de la Sta. Magestat, llegintse qu'en 1642 resolgué lo Capitol donar al canonge Taberner les 50 lliures que lo canonge Valeri havía llegat á la Santa Magestat (145).

En 1681 se comaná dita capella als escolans de cota morada que la demanaren per poguer celebrarhi ab mes comoditat y llustre les festes, conforme's feya ans quan tenían la de la Sta. Creu (146).

A petició del canonge Andreu Foix y previ peritatge de mestres de cases, en 1688 se concedí que's tapiés la portalada d'aquesta capella per convertirla en Oratori (147). Al citat canonge Foix ja se li havía concedit facultat en dit any pera fer á ses despeses una sagristía á la capella de les Animes, essent lo fi de demanar lo tancament del portal de la capella de la Sta. Magestat, convertirla, si be que deixanthi lo mateix altar, en capella privada pera celebrarhi ab major comoditat los canonges de crescuda edat. Al cos central inferior hi ha una imatge de la Verge María dins un quadro y en lo superior hi ha la de la Mare de Deu que te á abdós costats les de Sta. Tecla y Sta. Bárbara, les tres d'esculptura. Are es coneguda dita estancia ab lo nom de *Sagristía de les Animes* (148).

Vidriera de la Tribuna Reyal.—Sta. Tecla y S. Jordi.

---

(143) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 21.
(144) Arxiu Diocessá, Visitatio sedis. 1421.
(145) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 339.
(146) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 112.
(147) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 188.
(148) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 137.

De la porta de S. Ivo ó de l'Orga al portal major

14.—Capella de Santa Agnés

Desde 1775 se nomena de la *Mare de Deu de Montserrat.*

Claus de la volta.—Una Santa agenollada tenint al enfront un minyó, (tal volta lo butxí que la martiritsa).—Sacerdot celebrant, en l'acte de la Elevació.

. Vidriera.—Sta Agnés y Sta. María de Cervelló ó del Socors, S. Antoni de Pádua, S. Lluís rey de Fransa y Sta. Teresa de Jesús.

Sta. Agnés se venerá en sa imatge com á principal á la memorada capella fins l'any 1775 en quin temps fou substituit l'altar de Santa Agnés pel de la Mare de Deu de Montserrat (149).

Al obrarse eix altar se posá á abdós costats de la Verge María les imatges de Sta. Agnés y Sta. María de Cervelló ó del Socors (150).

En 1890 se fabricá l'actual retaule á despeses del senyor canonge Dr. Antoni Estalella col-locantse al centre un baix-relleu de la Verge María de Montserrat qu'era del retaule anterior. Lo retaule vell ab les imatges de Sta. Agnés y Sta. María del Socors y S. Lluís rey de Fransa, va donarlo lo Capitol á la parroquia del Albá.

Desde 1770 al peu del altar hi descansa la mortalla del exemplaríssim canonge Dr. Pere Font.

15.—Capella de S. Llorens y S. Tomás de Cantorbery

En 1420 s'hi anyadí lo titol de *S. Hipolit.*

En 1780 se dedicá á *S. Ramón de Penyafort* y fou la capella primera que'n la catedral tingué dit Sant. Desde de 1893 te'l nom de *S. Martí* y *Mare de Deu de l'Alegria.*

Claus de la volta.—S. Llorens al eculeu ó graella.—Sacerdot celebrant en l'acte de la Elevació.

Vidriera.—Dos passatges de la vida de S. Martí de Tours.

Al titol de S. Llorens s'hi agregá tot seguit lo de *S. Tomás de Cantorbery* y en 1420 lo de *S. Hipolit* degut aqueix á Ferrer de Pujol, canonge de Barcelona y rector de S. Martí de Partegás ó sia S. Celoni, natural de S. Hipolit de Voltregá (151).

---

(149) Arxiu Catedral, Miscelanea 9, N. 9.
(150) Arxiu Catedral, Exemplars, VII, f. 211.
(151) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 170.

Lo quadro central del últim retaule de S. Llorens, que representa dits tres Sants y que's guarda al arxiu, fou tret en 1780.

Se sustituhí l'altar de S. Llorens pel de S. Ramón de Penyafort (152), lo que durá fins l'any 1893 en quin temps lo senyor canonge D. Martí Robert traslladá á dita capella, si be que no íntegre, lo magnífich retaule de S. Martí y S. Ambrós qu'era el claustre á sa propia capella, obra del segle xv, costejada pel canonge Dr. Francesch Castanyer (153). Ab lo retaule hi traslladá una antiguíssima y petita imatge de la Mare de Deu de l'Alegría qu'ens era á la capella del Corpus (154).

16.—Capella de Sant Dionís Areopagita

En 1391 s'hi agregá lo titol de *S. Geroni* y desde 1705 se nomena generalment de S. Geroni.

Claus de la volta.—S. Dionís portant lo cap á les mans.—Sacerdot celebrant, en l'acte de la Elevació.

Fundá lo titol canónich de S. Geroni á la catedral, En Francesch de Mont Alt notari de Barcelona, volguent que de llavors en avant lo altar y capella de S. Dionís se nomenés de S. Dionís y S. Geroni (155).

Al obrarse l'actual altar en 1705 á petició de D. Geroni de Magarola presentada al Capitol per medi de son fill lo canonge D. Miquel de Magarola, va esser ab condició de que posant S. Geroni al lloch principal no hi manqués l'imatge de S. Dionís dalt de tot, conforme aixís s'efectuá (156).

Eix altar qu'es d'estil barroch, á mes de les imatges de S. Geroni y S. Dionís hi ha als costats les de S. Míquel y S. Antoni de Pádua, y l'escut nobiliari de la familia Magarola.

17.—Capella de Santa María Magdalena

Claus de la volta.—Dues Santes agenollades junt á un arbre portant una d'elles la creu á la ma.—Sacerdot celebrant en l'acte de la Elevació.

Vidriera.—S. Ricart patró del senyor canonge Cortés que costejá la restauració de la capella, y S. Ignaci de Loyola com á recort de l'imatge de dit Sant que's veneraba á dita capella. Are es al claustre

(152) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1778 á 1785.
(153) Arxiu Catedral, Liber II. Dotaliarum, f. 464.
(154) Arxiu Catedral, Llibre VI dels Exemplars, f. 216.
(155) Arxiu Catedral, Liber II Dotaliarum, f. 430.
(156) Arxiu Catedral, Llibre 10 de la Sibella, f. 215.

á la capella del St. Christ del Ampar y va costejarla en 1688 lo canonge Dr. Francisco de Amigant (157).

Lo retaule vell d'estil barroch fou cedit en 1879, al convent de Caputxines (168), pro no tingué efecte tal cessió. Actualment á més de l'esculptórica imatge de Sta. Magdalena hi ha en la capella lo retaule de S. Bartomeu y Sta. Isabel d'Hungría, pro sens lo bancal, costejat per la noble familia S. Clement (159), qu'ans era al claustre en sa propia capella. Al costat de la capella hi ha dos bons tapissos ab passatges de la vida de Sta. Magdalena.

Com dalt queda dit, la restauració va ferse á despeses del senyor canonge penitencier Dr. Ricart Cortés are bisbe titolar d'Eudoxia y Auxiliar del bisbe d'aquesta diócesis, estrenantse l'obra en 1888 lo día de Pasqua de Resurrecció (160).

18.—Capella de Sant Vicens Mártir

Entre 1619 y 1623 se comensá á nomenar de la *Mare de Deu del Roser*.

Claus de la volta.—S. Vicens en l'eculeu.—S. Vicens revestit ab dalmática.

En 1617 se demaná al Capitol lloch á la capella de S. Vicens pera fer capella y altar de Ntra. Sra. del Roser y fundarhi un benifet (161). Pera examinar dita obra fou nomenada una comissió en 1619 (162), constant que en 1623 era escolá de la capella del Roser Mossen Jaume Marquet Pbre. (163).

En 1628 se doná llicencia pera traure lo retaule de Ntra. Sra. del Roser pera daurarlo (164), fent aquesta obra lo pintor Joan Bassi (165), quan era protector de la capella D. Galcerán de Semmenat.

Dit retaule que te l'imatge esculptórica de la Verge á la capella del cos principal, está format de taulons que representan en baixos relleus, alguns passatges de la vida de la Mare de Deu y de Nostre Senyor. Al cap demunt hi ha la imatge de S. Miquel y altre que sembla esser de S. Geroni.

(157) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 143.
(158) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1879 á 1886, f. 18.
(159) Arxiu Catedral, Llibres d'Obra.
(160) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 204.
(161) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 253.
(162) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1605 á 1627.
(163) Arxiu Catedral, Llibre 1 de la Sibella, f. 247.
(164) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 56.
(165) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 83.

19.—Capella primera de S. March *are capella de S. Bernardi*

En 1459 passá á esser del *S. Angel Custodi* y *S. Bernardí de Sena* y desde 1783 se coneix ab lo titol de *S. Bernardí.*

Claus de la volta.—S. March revestit de bisbe, portant lo gayato pastoral y donant la benedicció.—S. March assegut davant d'un faristol y escribint, tenint als peus un lleó.

Sens dubte era ja acabada aquesta capella en 1346, donchs en dit any lo Capitol ordená trasladar l'altar de S. March á la capella nova que se li senyalá á la obra nova (166). A la part alta interior hi han gravades les sabates, símbol ó escut del Gremi de sabaters.

Aquesta capella junt ab la de S. Agustí foren les últimes obrades ans que'l Patriarca Sapera acabés la catedral en lo segle xv (167). Era titolada de S. March y pertanyía als sabaters, la qual en 1459, en virtut de concessió del Capitol, passá á esser de la Confraría dels Esparters qui, dins de quatre anys devía fer lo retaule baix invocació del S. Angel y de S. Bernardí (168). En 1783 se concedí al memorat Gremi obrar l'actual altar qu'es de poch gust (169).

Al exterior del finestral y als extrems inferiors del mateix hi han dos carreus que evidentment portan la senyal d'haverhi hagut algun relleu, que tal volta era lo signe ó escut dels sabaters. Are la sabata ó borceguí bellament esculptorada se trova á la part forana del finestral de l'actual capella de S. March y sobre posada als carreus, lo que dona á entendre que s'hi posá quan, ja obrada aquesta capella, se concedí als sabaters en substitució de la que tenían.

20.—Capella segona de Sant March

Claus de la volta.—S. Miquel Arcangel.—Un Sant bisbe donant la benedicció.

En 1346 lo Capitol ordená que l'altar de S. March fos trasladat á la capella nova (170), lo qual desde 1203 era al sepulcre ó fossar de la Seu (171), quin cementiri era, segons indicis, á la banda del actual carrer dels Comtes. Permanesqué dintre sa capella de la catedral fins l'any 1459, y llavors se dedicá á S. March l'actual capella

(166) Arxiu Catedral, Liber Camissie, f. 9.
(167) Arxiu Diocesá, Visitationes Sedis.
(168) Arxiu Catedral, Caresmar, Volum 11, N. 15, de 1459.
(169) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1778 á 1785.
(170) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 9.
(171) Arxiu Catedral, Liber I Dotaliarum, f. 362.

d'eix Sant, haventhi al exterior de la mateixa l'escut dels sabaters del que, al parlar de la capella anterior, n'hem fet esment (172).

L'ara va consagrarla en 1518 D. Joan (Cardona) bisbe Plonacense y auxiliar del de Barcelona (173), y'l barroch altar, segons un tarjetó col·locat part damunt de S. March, es del any 1692.

A les parets de la capella hi ha dos grans quadros que s'hi posaren en 1763 hont s'hi veuen passatges de la vida de S. March, essent aquella obra del celebrat pintor Tramullas (174).

A mes de l'advocació de S. March, hi ha la dels Sts. Crispí y Crispiniá, patróns dels sabaters.

A la capella de S. March per temps s'hi reservá lo Santíssim Sagrament servint de capella de la Comunió (175).

21.—Capella de la Transfiguració del Salvador

are capella tercera de S. Sever

Ans de 1624 se nomená de les *Animes* ó del *Perdó* y desde 1676 te lo titol de *S. Sever*.

Claus de la volta.—Un dibuix.—Lo Pare Etern sostenint al diví Jesús crucificat.

Segóns lo activíssim canonge arxiver Francesch Tarafa, la capella de la Transfiguració fou construída y adornada pel bisbe Simón Salvador (1432-1445), quí morí á Roma, de hon foren portades ses despulles, y soterrades á dita capella en 1447 (176).

Aquesta capella, per temps, se nomená de les Animes segons consta al Llibre 2 de la Sibella, f. 6, ahon se llegeix que en 1624 ja existía lo titol de les Animes ab qu'es conegué aquesta capella.

Volguentse solemnisar la canonisació de S. Oleguer, se resolgué habilitar pera capella del Santíssim y S. Oleguer, la Sala Capitolar, y com dificultava aquesta obra la capella de S. Sever, que separava lo Capitol de la catedral, se determiná desfer aquella, cedint pera capella de S. Sever, la de les Animes y la del St. Crist, en 1676 (177). A fi de no perdrers la memoria del senyor bisbe D. Simón Salvador, qui feu la capella de S. Salvador, y ahont hi ha benifets fundats ab eix titol, se nomená en 1681 una comissió pera cuidar de que hi

(172) Arxiu Catedral, Caresmar, Volum 11, N. 15 de 1459.
(173) Acta de consagració en pergamí col·locada dins de l'ara.
(174) Arxiu Catedral, Llibre 24 de la Sibella, f 134.
(175) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 65.
(176) Arxiu Catedral, De Vitis Pontificum, f. 79.
(177) Arxiu Catedral Llibre de Resolucions Capitolars de 1670 á 1679.

hagi l'imatge de S. Salvador al retaule que feren los Administradors de S. Sever, que tenen dita capella (178).

L'imatge del Salvador es á la capelleta alta, Lo retaule anterior ó de la Transfiguració, ab los titols canónichs dels benifets fundats á dit altar fou transferit en 1679 á la capella qu'are es de les Animes (179).

22.—Capella del Sant Christ

Desde 1676 es *sagristía* de l'actual capella de S. Sever.

Dins de la capella del St. Sepulcre ó de les Fonts baptismals hi ha un bell portal gotich qu'ans servía d'entrada á la capella del Sant Christ; pro quan fou convertida aquesta capella en sagristía de Sant Sever, se'n obrí un'altre dins la citada capella de S. Sever.

Se fabricaría envers lo principi del segle xvi, puix no l'hem trovada en les Visites del segle xv. Consta qu'en 1503 se compraren 200 rejoles pera empaymentar la capella del Crucifix (180), y en 1564 se cita la capella de les Fonts ab lo nom del Crucifix, per rahó de tenir la capella del Crucifix l'entrada dins del baptisteri (181).

Dita capella servía com d'oratori pera celebrarhi los canonges (182). En 1578 se concedí als criats dels canonges llicencia pera ornar la capella del Mont Calvari que está darrera les Fonts (183) y en 1619 fou donada als escolans morats la capella de la Sta. Creu qu'es derrera de les Fonts baptismals de la present Seu perque lo día del diumenge infra octava *inventionis Stae. Crucis* pugan fer ells la festa. (184). Concedida aquesta capella com la de la Transfiguració als Administradors de S. Sever, se'ls doná en 1676 llicencia pera obrir porta á la capella del St. Christ per comunicar ab la de Sant Sever (185).

23.—Capella del Sant Sepulcre y del Baptisteri

Clau de la volta.—Escut d'armes del Patriarca Sapera.—Baptisme de Jesús.

---

(178) Arxiu Catedral Llibre 8 de la Sibella, f. 112.
(179) Arxiu Catedral Llibre 20 de la Sibella, f. 28.
(180) Arxiu Catedral Llibre d'Obra, 1501 á 1503, f. 53.
(181) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1504.
(182) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 71.
(183) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1575 á 1581.
(184) Arxiu Catedral, Llibre 1 de la Sibella, f. 290.
(185) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1670 á 1679.

Vidriera.—L'aparició de Jesús resucitat á la Magdalena dihentli: *Noli me tangere.*—Aquesta vidriera es la mes antiga de la Seu que dibuixá lo pintor cordobés Bartomeu Bermejo ó Bermeio y que trevallá per 35 lliures lo mestre de vidrieres y mestre de les de la catedral Gil Fontanet en 1495 (186).

La capella de les Fonts se trova citada en la Visita feta en 1495 (187).

En 1522 se nomenava del Sepulcre á la que hi havía un sepulcre baix relleu, que hi es encare fabricat per mossen Joan Badía, Pbre., lo qual era á l'espay de les Fonts baptismals, haventlo donat á la Seu dit capellá (188).

En 1578 á més del sepulcre hi havía un retaule ab portelles pintades ahont hi havían passatges de la passió de JesúChrist (189), qual retaule ab alguna modificació, creyem qu'es lo que hi ha encare.

De la porta major á la del claustre

24.—Capella de Sant Clement, papa y mártir

En 1450 s'hi agregá lo titol de *S. Narcís.*

Desde 1847 es capella de la *Puríssima Concepció.*

Claus de la volta.—Escut del patriarca Sapera.—S. Clement papa.

Vidriera.—Dos Sants que son ja molt borrats y per algún detall pot ser que representin á S. Clement y á S. Narcís.

L'insigne prelat enamorat de la Seu de Barcelona, Francesch Clement Perez ó Sapera, fundá la capella aquesta á llahor de Sant Clement I, papa y mártir (190), enriquint l'altar de la mateixa ab molt preuhades relliquies (191).

Son escut d'alt relleu fou gravat en les parets interiors y en lo frontispici de dita capella á la qual volgué esser soterrat. Desde 1430 en que fini sos jorns plens de gloria fins l'any 1847, lo momificat cos del patriarca Sapera, reposá pacíficament á sa propia sepultura.

Havent concedit lo Capitol, la capella de S. Clement á la Confraria de la Puríssima, se tragué no sols lo retaule, si que també lo cos

(186) Arxiu Catedral, Llibres d'Obra de 1493 á 1495 y 1495 á 1497.
(187) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1504.
(188) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1522.
(189) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 69
(190) Arxiu Catedral, Llibres d'Obres.
(191) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristia, f. 53.

del patriarca, *qual cadávre, com si fos un moble vell, fou portat al trifori, eom qui diu á les golfes de la catedral* (192). Avergonyintse algú, de que'l patriarca tingués *una sepultura tan distingida,* diligenciá que's traslladés á altre part y en virtut de les providencies preses fou transferit en 1866, á una estancia del arxiu ahon hi estigué sino ab mes respecte, al menys ab menos indecencia, permaneixenthi fins l'any 1899 (193). Gracies al Capitol y singularment al il·lustrat ardiaca Dr. D. Bonaventura Ribas y Quintana, que'n fou l'anima y qui publicá una monografía del patriarca, lo cadávre d'eix gran benefactor de la Seu de Barcelona fou solemnement transferit á la capella de S. Clement (are) de la Puríssima, col·locantlo á un sepulcre nou de pedra senzillament travallat, á la part del Evangeli, lo dia 18 de Novembre del susdit any 1899 (194).

Ans que'l cos del patriarca Sapera fos tret del seu vas ó tomba ja s'havía substituhit lo bell retaule que costejá dit prelat, per altre que un devot feu obrar en 1770. En eix any se remogué l'ara y dins d'una arqueta s'hi trovaren les relliquies que hi havía col·locat lo referit patriarca (195).

Lo retaule de 1770 va esser tret en 1847 per posarhi á son lloch lo de la Puríssima y aquell lo portaren á la capella de Sta. Catarina y Sta. Clara (196).

Lo reixat també fou tret y'l col·locaren al claustre á la capella segona de la Puríssima, ahon encare hi es, y en la qual actualment hi há lo altar vell de S. Paciá.

25.—Capella segona de Sant Sever

Clau.—S. Sever.

Desde 1676 es *pórtich de la capella de S. Oleguer y del Santíssim.*

La primera capella de S. Sever era fundada al claustre junt á la antiga Sala Capitolar. En 1423 los canonges resolgueren transferir lo retaule é invocació de S. Sever á la capella nova, dins del temple, al costat de la de S. Clement, qu'es la segona á má dreta al entrar á la Seu per la porta gran (197), pro aquesta resolució no tingué efecte fins á l'any 1442. En eix any lo Capitol concedí als administradors de

(192) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 55.
(193) Monografía del patriarca Sapera, escrita pel canonge Ribas y Quintana en 1899.
(194) Monografía ja citada.
(195) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristía, f. 53
(196) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 55.
(197) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 101.

darhi la llibrería, quina casa era al davant de la sagristía. Aquesta llibrería se destruhí ó transferí en 1389 pera col locar en dita casa, cert cos d'un S. Innocent, novament transportat de la ciutat de Venecia á la de Barcelona lo qual fou reposat sobre l'altar de dita casa ó capella (135).

Encare que no diu quina capella era aquesta, se sab per la visita feta en 1388 pel memorat bisbe, qu'era la de la Sma. Trinitat (136), quin titol canónich junt ab lo dels Sants Innocents ha tingut y continúa tenint; si be que per trasladarshi á la mateixa en lo segle XVII lo titol del altar del Perdó ó de les Animes qu'era á la capella de la Transfiguració, es mes coneguda per lo de *Capella de les Animes* (137).

Guarda en bella urna d'argent lo sagrat cos d'un dels Sants Innocents, victima, segons se creu, de les ires del rey Herodes, que á la Seu de Barcelona doná lo rey En Joan á prechs de sa esposa Violant en 1388, qui l'havía adquirit del Dux de Venecia, Antoni Venerio (138).

A la paret del costat de l'Epistola jau en riquíssim sepulcre de marbre lo bisbe D Ramón d'Escales (1387-1398) qui obrá ab lo Capitol les parets del chor, feu altres obres á la catedral y fundá un benefici sots invocació del St. Innocent, mereixent que'l Capitol, entre moltes accions de gracies, li fes cessió de dit sepulcre, per si volía serhi sepultat (139).

Reposaren en dita capella desde 1614 á 1676 les venerables despulles del canonge Dr. Pere Font qui en 1614 morí en opinió de santedad (140), essent transferit aprés á la capella de S. Clement. També té sepultura á dita capella D. Bonaventura de Milans, ardiaca del Vallés y canonge, al qui en 1739 lo Capitol va donar llicencia pera daurar lo retaule dels Sts. Innocents que volía costejar un devot (141). Eix retaule representa la Coronació de la Verge y sota d'ell hi ha l'urna-relliquiari del S. Innocent.

Aquesta capella algun temps serví de capella de la Comunió (142), y al seu damunt y de la de Sta. Bárbara hi hagué la tribuna reyal, que temps fa qu'está inutilisada.

(135) Arxiu Catedral, Codex 110, f. 18.
(136) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1388.
(137) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristia, f. 22 y 23.
(138) Arxiu Catedral, Privilegiorum Regum, Escriptura, N. 39, f. 57 á 99.
(139) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 419..
(140) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristía, f. 22, y 23.
(141) Arxiu Catedral, Llibre 18 de la Sibella, f. 65.
(142) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1670 á 1679.

13. – Capella de Santa Bárbara

Vidriera alta.—Sta. Tecla y S. Jordi.

En lo segle xv s'hi anyadí lo titol de Sta. Tecla. En lo segle xvii se nomenava de la *Sta. Magestat* y are se nomena *Sagristía de les Animes.*

Lo canonge sagristá Ramón de Vilalta fundá un benifet sots invocació de Sta. Bárbara á la capella y altár de dita Santa que feu construir á la Seu de Barcelona segons consta al testament ordenat en 1340 (143). Lo titol canónich de Sta. Tecla qu'era al *celler,* fou transferit á dita capella ans de 1421 per rahó d'enrunarse lo citat *celler* (144).

Aquesta capella ab lo discurs dels anys se nomená de la Sta. Magestat, llegintse qu'en 1642 resolgué lo Capitol donar al canonge Taberner les 50 lliures que lo canonge Valeri havía llegat á la Santa Magestat (145).

En 1681 se comaná dita capella als escolans de cota morada que la demanaren per poguer celebrarhi ab mes comoditat y llustre les festes, conforme's feya ans quan tenían la de la Sta. Creu (146).

A petició del canonge Andreu Foix y previ peritatge de mestres de cases, en 1688 se concedí que's tapiés la portalada d'aquesta capella per convertirla en Oratori (147). Al citat canonge Foix ja se li havía concedit facultat en dit any pera fer á ses despeses una sagristía á la capella de les Animes, essent lo fi de demanar lo tancament del portal de la capella de la Sta. Magestat, convertirla, si be que deixanthi lo mateix altar, en capella privada pera celebrarhi ab major comoditat los canonges de crescuda edat. Al cos central inferior hi ha una imatge de la Verge María dins un quadro y en lo superior hi ha la de la Mare de Deu que te á abdós costats les de Sta. Tecla y Sta. Bárbara, les tres d'esculptura. Are es coneguda dita estancia ab lo nom de *Sagristía de les Animes* (148).

Vidriera de la Tribuna Reyal.—Sta. Tecla y S. Jordi.

---

(143) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 21.
(144) Arxiu Diocessá, Visitatio sedis. 1421.
(145) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 339.
(146) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 112.
(147) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 138.
(148) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 137.

De la porta de S. Ivo ó de l'Orga al portal major

14.—Capella de Santa Agnés

Desde 1775 se nomena de la *Mare de Deu de Montserrat.*

Claus de la volta.—Una Santa agenollada tenint al enfront un minyó, (tal volta lo butxí que la martiritsa).—Sacerdot celebrant, en l'acte de la Elevació.

. Vidriera.—Sta Agnés y Sta. María de Cervelló ó del Socors, S. Antoni de Pádua, S. Lluís rey de Fransa y Sta. Teresa de Jesús.

Sta. Agnés se venerá en sa imatge com á principal á la memorada capella fins l'any 1775 en quin temps fou substituit l'altar de Santa Agnés pel de la Mare de Deu de Montserrat (149).

Al obrarse eix altar se posá á abdós costats de la Verge María les imatges de Sta. Agnés y Sta. María de Cervelló ó del Socors (150).

En 1890 se fabricá l'actual retaule á despeses del senyor canonge Dr. Antoni Estalella col-locantse al centre un baix-relleu de la Verge María de Montserrat qu'era del retaule anterior. Lo retaule vell ab les imatges de Sta. Agnés y Sta. María del Socors y S. Lluís rey de Fransa, va donarlo lo Capitol á la parroquia del Albá.

Desde 1770 al peu del altar hi descansa la mortalla del exemplaríssim canonge Dr. Pere Font.

15.—Capella de S. Llorens y S. Tomás de Cantorbery

En 1420 s'hi anyadí lo titol de *S. Hipolit.*

En 1780 se dedicá á *S. Ramón de Penyafort* y fou la capella primera que'n la catedral tingué dit Sant. Desde de 1893 te'l nom de *S. Martí* y *Mare de Deu de l'Alegría.*

Claus de la volta.—S. Llorens al eculeu ó graella.—Sacerdot celebrant en l'acte de la Elevació.

Vidriera.—Dos passatges de la vida de S. Martí de Tours.

Al titol de S. Llorens s'hi agregá tot seguit lo de *S. Tomás de Cantorbery* y en 1420 lo de *S. Hipolit* degut aqueix á Ferrer de Pujol, canonge de Barcelona y rector de S. Martí de Partegás ó sia S. Celoni, natural de S. Hipolit de Voltregá (151).

---

(149) Arxiu Catedral, Miscelanea 9, N. 9.
(150) Arxiu Catedral, Exemplars, VII, f. 211.
(151) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 170.

Lo quadro central del últim retaule de S. Llorens, que representa dits tres Sants y que's guarda al arxiu, fou tret en 1780.

Se sustituhí l'altar de S. Llorens pel de S. Ramón de Penyafort (152), lo que durá fins l'any 1893 en quin temps lo senyor canonge D. Martí Robert traslladá á dita capella, si be que no íntegre, lo magnífich retaule de S. Martí y S. Ambrós qu'era el claustre á sa propia capella, obra del segle xv, costejada pel canonge Dr. Francesch Castanyer (153). Ab lo retaule hi trasladá una antiguíssima y petita imatge de la Mare de Deu de l'Alegría qu'ens era á la capella del Corpus (154).

16.—Capella de Sant Dionís Areopagita

En 1391 s'hi agregá lo títol de *S. Geroni* y desde 1705 se nomena generalment de S. Geroni.

Claus de la volta.—S. Dionís portant lo cap á les mans.—Sacerdot celebrant, en l'acte de la Elevació.

Fundá lo titol canónich de S. Geroni á la catedral, En Francesch de Mont Alt notari de Barcelona, volguent que de llavors en avant lo altar y capella de S. Dionís se nomenés de S. Dionís y S. Geroni (155).

Al obrarse l'actual altar en 1705 á petició de D. Geroni de Magarola presentada al Capitol per medi de son fill lo canonge D. Miquel de Magarola, va esser ab condició de que posant S. Geroni al lloch principal no hi manqués l'imatge de S. Dionís dalt de tot, conforme aixís s'efectuá (156).

Eix altar qu'es d'estil barroch, á mes de les imatges de S. Geroni y S. Dionís hi ha als costats les de S. Míquel y S. Antoni de Pádua, y l'escut nobiliari de la familia Magarola.

17.—Capella de Santa María Magdalena

Claus de la volta.—Dues Santes agenollades junt á un arbre porant una d'elles la creu ó la ma.—Sacerdot celebrant en l'acte de la Elevació.

Vidriera.—S. Ricart patró del senyor canonge Cortés que costejá la restauració de la capella, y S. Ignaci de Loyola com á recort de l'imatge de dit Sant que's veneraba á dita capella. Are es al claustre

(152) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1778 á 1785.
(153) Arxiu Catedral, Liber II. Dotaliarum, f. 464.
(154) Arxiu Catedral, Llibre VI dels Exemplars, f. 216.
(155) Arxiu Catedral, Liber II Dotaliarum, f. 430.
(156) Arxiu Catedral, Llibre 10 de la Sibella, f. 215.

á la capella del St. Christ del Ampar y va costejarla en 1688 lo canonge Dr. Francisco de Amigant (157).

Lo retaule vell d'estil barroch fou cedit en 1879, al convent de Caputxines (168), pro no tingué efecte tal cessió. Actualment á més de l'esculptórica imatge de Sta. Magdalena hi ha en la capella lo retaule de S. Bartomeu y Sta. Isabel d'Hungría, pro sens lo bancal, costejat per la noble familia S. Clement (159), qu'ans era al claustre en sa propia capella. Al costat de la capella hi ha dos bons tapissos ab passatges de la vida de Sta. Magdalena.

Com dalt queda dit, la restauració va ferse á despeses del senyor canonge penitencier Dr. Ricart Cortés are bisbe titolar d'Eudoxia y Auxiliar del bisbe d'aquesta diócesis, estrenantse l'obra en 1888 lo día de Pasqua de Resurrecció (160).

18.—Capella de Sant Vicens Mártir

Entre 1619 y 1623 se comensá á nomenar de la *Mare de Deu del Roser*.

Claus de la volta.—S. Vicens en l'eculeu.—S. Vicens revestit ab dalmática.

En 1617 se demaná al Capitol lloch á la capella de S. Vicens pera fer capella y altar de Ntra. Sra. del Roser y fundarhi un benifet (161). Pera examinar dita obra fou nomenada una comissió en 1619 (162), constant que en 1623 era escolá de la capella del Roser Mossen Jaume Marquet Pbre. (163).

En 1628 se doná llicencia pera traure lo retaule de Ntra. Sra. del Roser pera daurarlo (164), fent aquesta obra lo pintor Joan Bassi (165), quan era protector de la capella D. Galcerán de Semmenat.

Dit retaule que te l'imatge esculptórica de la Verge á la capella del cos principal, está format de taulons que representan en baixos relleus, alguns passatges de la vida de la Mare de Deu y de Nostre Senyor. Al cap demunt hi ha la imatge de S. Miquel y altre que sembla esser de S. Geroni.

---

(157) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 143.
(158) Arxiu Catedral, Acueados Capitulares de 1879 á 1886, f. 18.
(159) Arxiu Catedral, Llibres d'Obra.
(160) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 204.
(161) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 253.
(162) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1605 á 1627.
(163) Arxiu Catedral, Llibre 1 de la Sibella, f. 247.
(164) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 56.
(165) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 83.

19.—CAPELLA PRIMERA DE S. MARCH *are capella de S. Bernardi*

En 1459 passá á esser del *S. Angel Custodi* y *S. Bernardi de Sena* y desde 1783 se coneix ab lo titol de *S. Bernardi.*

Claus de la volta.—S. March revestit de bisbe, portant lo gayato pastoral y donant la benedicció.—S. March assegut davant d'un faristol y escribint, tenint als peus un lleó.

Sens dubte era ja acabada aquesta capella en 1346, donchs en dit any lo Capitol ordená trasladar l'altar de S. March á la capella nova que se li senyalá á la obra nova (166). A la part alta interior hi han gravades les sabates, símbol ó escut del Gremi de sabaters.

Aquesta capella junt ab la de S. Agustí foren les últimes obrades ans que'l Patriarca Sapera acabés la catedral en lo segle XV (167). Era titolada de S. March y pertanyía als sabaters, la qual en 1459, en virtut de concessió del Capitol, passá á esser de la Confraría dels Esparters qui, dins de quatre anys devía fer lo retaule baix invocació del S. Angel y de S. Bernardí (168). En 1783 se concedí al memorat Gremi obrar l'actual altar qu'es de poch gust (169).

Al exterior del finestral y als extrems inferiors del mateix hi han dos carreus que evidentment portan la senyal d'haverhi hagut algun relleu, que tal volta era lo signe ó escut dels sabaters. Are la sabata ó borceguí bellament esculptorada se trova á la part forana del finestral de l'actual capella de S. March y sobre posada als carreus, lo que dona á entendre que s'hi posá quan, ja obrada aquesta capella, se concedí als sabaters en substitució de la que tenían.

20.—CAPELLA SEGONA DE SANT MARCH

Claus de la volta.—S. Miquel Arcangel.—Un Sant bisbe donant la benedicció.

En 1346 lo Capitol ordená que l'altar de S. March fos traslladat á la capella nova (170), lo qual desde 1203 era al sepulcre ó fossar de la Seu (171), quin cementiri era, segons indicis, á la banda del actual carrer dels Comtes. Permanesqué dintre sa capella de la catedral fins l'any 1459, y llavors se dedicá á S. March l'actual capella

(166) Arxiu Catedral, Liber Camissie, f. 9.
(167) Arxiu Diocessá, Visitationes Sedis.
(168) Arxiu Catedral, Caresmar, Volum 11, N. 15, de 1459.
(169) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1778 á 1785.
(170) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 9.
(171) Arxiu Catedral, Liber 1 Dotaliarum, f. 362.

d'eix Sant, haventhi al exterior de la mateixa l'escut dels sabaters del que, al parlar de la capella anterior, n'hem fet esment (172).

L'ara va consagrarla en 1518 D. Joan (Cardona) bisbe Plonacense y auxiliar del de Barcelona (173), y'l barroch altar, segons un tarjetó col·locat part damunt de S. March, es del any 1692.

A les parets de la capella hi ha dos grans quadros que s'hi posaren en 1763 hont s'hi veuen passatges de la vida de S. March, essent aquella obra del celebrat pintor Tramullas (174).

A mes de l'advocació de S. March, hi ha la dels Sts. Crispí y Crispiniá, patróns dels sabaters.

A la capella de S. March per temps s'hi reservá lo Santíssim Sagrament servint de capella de la Comunió (175).

21.—Capella de la Transfiguració del Salvador

are capella tercera de S. Sever

Ans de 1624 se nomená de les *Animes* ó del *Perdó* y desde 1676 te lo titol de *S. Sever*.

Claus de la volta.—Un dibuix.—Lo Pare Etern sostenint al diví Jesús crucificat.

Segóns lo activíssim canonge arxiver Francesch Tarafa, la capella de la Transfiguració fou construída y adornada pel bisbe Simón Salvador (1432-1445), quí morí á Roma, de hon foren portades ses despulles, y soterrades á dita capella en 1447 (176).

Aquesta capella, per temps, se nomená de les Animes segons consta al Llibre 2 de la Sibella, f. 6, ahon se llegeix que en 1624 ja existía lo titol de les Animes ab qu'es conegué aquesta capella.

Volguentse solemnisar la canonisació de S. Oleguer, se resolgué habilitar pera capella del Santíssim y S. Oleguer, la Sala Capitolar, y com dificultava aquesta obra la capella de S. Sever, que separava lo Capitol de la catedral, se determiná desfer aquella, cedint pera capella de S. Sever, la de les Animes y la del St. Crist, en 1676 (177). A fi de no perdrers la memoria del senyor bisbe D. Simón Salvador, qui feu la capella de S. Salvador, y ahont hi ha benifets fundats ab eix titol, se nomená en 1681 una comissió pera cuidar de que hi

(172) Arxiu Catedral, Caresmar, Volum 11, N. 15 de 1459.
(173) Acta de consagració en pergamí col·locada dins de l'ara.
(174) Arxiu Catedral, Llibre 24 de la Sibella, f 134.
(175) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 65.
(176) Arxiu Catedral, De Vitis Pontificum, f. 79.
(177) Arxiu Catedral Llibre de Resolucions Capitolars de 1670 á 1679.

hagi l'imatge de S. Salvador al retaule que feren los Administradors de S. Sever, que tenen dita capella (178).

L'imatge del Salvador es á la capelleta alta. Lo retaule anterior ó de la Transfiguració, ab los titols canónichs dels benifets fundats á dit altar fou transferit en 1679 á la capella qu'are es de les Animes (179).

22.—Capella del Sant Christ

Desde 1676 es *sagristía* de l'actual capella de S. Sever.

Dins de la capella del St. Sepulcre ó de les Fonts baptismals hi ha un bell portal gotich qu'ans servía d'entrada á la capella del Sant Christ; pro quan fou convertida aquesta capella en sagristía de Sant Sever, se'n obrí un'altre dins la citada capella de S. Sever.

Se fabricaría envers lo principi del segle XVI, puix no l'hem trovada en les Visites del segle XV. Consta qu'en 1503 se compraren 200 rejoles pera empaymentar la capella del Crucifix (180), y en 1564 se cita la capella de les Fonts ab lo nom del Crucifix, per rahó de tenir la capella del Crucifix l'entrada dins del baptisteri (181).

Dita capella servía com d'oratori pera celebrarhi los canonges (182). En 1578 se concedí als criats dels canonges llicencia pera ornar la capella del Mont Calvari que está darrera les Fonts (183) y en 1619 fou donada als escolans morats la capella de la Sta. Creu qu'es derrera de les Fonts baptismals de la present Seu perque lo día del diumenge infra octava *inventionis Stae. Crucis* pugan fer ells la festa. (184). Concedida aquesta capella com la de la Transfiguració als Administradors de S. Sever, se'ls doná en 1676 llicencia pera obrir porta á la capella del St. Christ per comunicar ab la de Sant Sever (185).

23.—Capella del Sant Sepulcre y del Baptisteri

Clau de la volta.—Escut d'armes del Patriarca Sapera.—Baptisme de Jesús.

---

(178) Arxiu Catedral Llibre 8 de la Sibella, f. 112.
(179) Arxiu Catedral Llibre 20 de la Sibella, f. 28.
(180) Arxiu Catedral Llibre d'Obra, 1501 á 1503, f. 53.
(181) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1504.
(182) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 71.
(183) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1575 á 1581.
(184) Arxiu Catedral, Llibre 1 de la Sibella, f. 290.
(185) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1670 á 1679.

Vidriera.—L'aparició de Jesús resucitat á la Magdalena dihentli: *Noli me tangere.*—Aquesta vidriera es la mes antiga de la Seu que dibuixá lo pintor cordobés Bartomeu Bermejo ó Bermeio y que trevallá per 35 lliures lo mestre de vidrieres y mestre de les de la catedral Gil Fontanet en 1495 (186).

La capella de les Fonts se trova citada en la Visita feta en 1495 (187).

En 1522 se nomenava del Sepulcre á la que hi havía un sepulcre baix relleu, que hi es encare fabricat per mossen Joan Badía, Pbre., lo qual era á l'espay de les Fonts baptismals, haventlo donat á la Seu dit capellá (188).

En 1578 á més del sepulcre hi havía un retaule ab portelles pintades ahont hi havían passatges de la passió de JesúChrist (189), qual retaule ab alguna modificació, creyem qu'es lo que hi ha encare.

De la porta major á la del claustre

24.—Capella de Sant Clement, papa y mártir

En 1450 s'hi agregá lo titol de *S. Narcís.*

Desde 1847 es capella de la *Puríssima Concepció.*

Claus de la volta.—Escut del patriarca Sapera.—S. Clement papa.

Vidriera.—Dos Sants que son ja molt borrats y per algún detall pot ser que representin á S. Clement y á S. Narcís.

L'insigne prelat enamorat de la Seu de Barcelona, Francesch Clement Perez ó Sapera, fundá la capella aquesta á llahor de Sant Clement I, papa y mártir (190), enriquint l'altar de la mateixa ab molt preuhades relliquies (191).

Son escut d'alt relleu fou gravat en les parets interiors y en lo frontispici de dita capella á la qual volgué esser soterrat. Desde 1430 en que fini sos jorns plens de gloria fins l'any 1847, lo momificat cos del patriarca Sapera, reposá pacíficament á sa propia sepultura.

Havent concedit lo Capitol, la capella de S. Clement á la Confraria de la Puríssima, se tragué no sols lo retaule, si que també lo cos

(186) Arxiu Catedral, Llibres d'Obra de 1493 á 1495 y 1495 á 1497.
(187) Arxiu Diocesá, Visitatio Sedis, 1594.
(188) Arxiu Diocesá, Visitatio Sedis, 1522.
(189) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 69
(190) Arxiu Catedral, Llibres d'Obres.
(191) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristía, f. 53.

del patriarca, *qual cadávre, com si fos un moble vell, fou portat al trifori, com qui diu á les golfes de la catedral* (192). Avergonyintse algú, de que'l patriarca tingués *una sepultura tan distingida,* diligenciá que's traslladés á altre part y en virtut de les providencies preses fou transferit en 1866, á una estancia del arxiu ahon hi estigué sino ab mes respecte, al menys ab menos indecencia, permaneixenthi fins l'any 1899 (193). Gracies al Capitol y singularment al il·lustrat ardiaca Dr. D. Bonaventura Ribas y Quintana, que'n fou l'anima y qui publicá una monografía del patriarca, lo cadávre d'eix gran benefactor de la Seu de Barcelona fou solemnement transferit á la capella de S. Clement (are) de la Puríssima, col·locantlo á un sepulcre nou de pedra senzillament travallat, á la part del Evangeli, lo día 18 de Novembre del susdit any 1899 (194).

Ans que'l cos del patriarca Sapera fos tret del seu vas ó tomba ja s'havía substituhit lo bell retaule que costejá dit prelat, per altre que un devot feu obrar en 1770. En eix any se remogué l'ara y dins d'una arqueta s'hi trovaren les relliquies que hi havía col·locat lo referit patriarca (195).

Lo retaule de 1770 va esser tret en 1847 per posarhi á son lloch lo de la Puríssima y aquell lo portaren á la capella de Sta. Catarina y Sta. Clara (196).

Lo reixat també fou tret y'l col·locaren al claustre á la capella segona de la Puríssima, ahon encare hi es, y en la qual actualment hi há lo altar vell de S. Paciá.

25.—Capella segona de Sant Sever

Clau.—S. Sever.

Desde 1676 es *pórtich de la capella de S. Oleguer y del Santíssim.*

La primera capella de S. Sever era fundada al claustre junt á la antiga Sala Capitolar. En 1423 los canonges resolgueren transferir lo retaule é invocació de S. Sever á la capella nova, dins del temple, al costat de la de S. Clement, qu'es la segona á má dreta al entrar á la Seu per la porta gran (197), pro aquesta resolució no tingué efecte fins á l'any 1442. En eix any lo Capitol concedí als administradors de

(192) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 55.
(193) Monografía del patriarca Sapera, escrita pel canonge Ribas y Quintana en 1899.
(194) Monografía ja citada.
(195) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristía, f. 53
(196) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 55.
(197) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 101.

la capella de S. Sever llicencia pera trasladarse á la capella que's dins del temple, al costat de la de S. Clement (198).

En 1445 la primitiva capella de S. Sever ja era dedicada á Sant Cosme y S. Damiá (199), y la de S. Sever en 1449 ja era dins de la catedral (200). Aquí hi permanesqué fins l'any 1676, en quin temps fou deshabilitada pera convertir dit lloch y la Sala Capitolar en capella de *S. Oleguer y del Santíssim* (201).

L'esmentada capella ocupava lo solar comprés entre la reixa, la paret de la capella de Sta. Catarina (ara de S. Clement), y dugues parets que unian lo gran pilar ab la paret de la capella de Sta. Catarina y la de la capella del Capitol.

26.—Capella de Sta. Catarina y Sta. Clara

Desde 1847 es de *S. Clement.*

Claus de la volta.—Un Sant vestit ab túnica folgada, portant un llibre y en actitut de mirar á un noyet.—S. Cristófol portant l'Infant Jesús damunt de l'espatlla boy passant lo riu.

Per les claus de la volta no hi ha dupte que aquesta capella se dedicá á S. Cristófol, pro los documents fan esment que l'altar fou dedicat á Sta. Catarina y Sta Clara.

Aquesta capella va obrarse en temps del patriarca Sapera y en 1432 lo Capitol la cedí á la noble senyora Na Sanxa de Noalles, qui per aytal cessió, va prometrer 300 florins á l'Obra dela catedral (202).

Dita senyora que's nomenava Sanxa Ximenes de Cabrera, era filla de Bernat de Cabrera, y muller de Arquimbau de Foix, senyor y baró de Noalles, fill dels comtes de Foix (203), la qual ja en 1431 havía fundat lo benefici primer titolat de Sta. Clara en la memorada capella (204).

Elegí sepultura en aquesta capella y consta que en 1436 l'Obra va rebre de la referida senyora 20 florins ó sia 220 sous com á romanent dels 40 florins que havía de pagar per la sepultura que li feu l'Obra á la citada capella de Sta. Clara (205).

L'escut nobiliari de Cabrera, campeja en lo sepulcre de rica labor hon jau la noble senyora y en lo bellíssim retaule de Santa

(198) Arxiu Catedral, Miscelanea 14, N. 15.
(199) Arxiu Catedral, Diversorum Instrumentorum, f. 23.
(200) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1449.
(201) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristía, f. 22 y 23.
(202) Arxiu Catedral, Llibre d'Obra, 1431.
(203) Arxiu Catedral, Pergamí de la secció dels del S. xiv.
(204) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 447.
(205) Arxiu Catedral, Llibre d'Obra, 1435.

Clara y Sta. Catarina que's guarda en la Sala de la Capbrevació y es una de les poques obres pictóriques de la florida del art ojival que conserva la Seu.

Ignorém qui trevallá dit retaule, pro tal vegada no sería anar desacertat creure que'l pintá en Joan Cabrera. Fonamentém això en una rebuda de 55 florins d'or firmada per Joan Cabrera, pintor, ciutadá de Barcelona, á obs de donya Sanxa Ximenes de Foix y de Cabrera per pintar les reixes de la capella de Sta. Clara, propia de dita egregia senyora, situada dins de la catedral. A mes va rebrer dit pintor 2 florins y mitj per pintar de diferents colors una columna de pedra de la referida capella (206).

Les reixes les fabricá lo ferrer Joan Vilalta, ciutadá de Barcelona per les quals va cobrar 335 florins en 1450 (207).

Del esmentat retaule ne publicá lo compartiment central superior lo periódich *La Veu de Catalunya* á 11 d'Abril de 1906.

Desde 1847 en que fou tret de son lloch pera posarhi lo de S. Clement fins l'any 1888 en que's col·locá á la Sala de la Capbrevació, estigué en la capella del angle del claustre, adjunt á la del Corpus (208).

Lo retaule de S. Clement del any 1770 fou col·locat en lo lloch del de Sta. Catarina qu'es lo qu'avuy hi ha en la referida capella.

27.—Capella de S. Agustí y S. Oleguer

Desde 1701 sols se nomena de S. Agustí.

Claus de la volta.—S. Oleguer ab la llegenda *Beatus Ollegarius.* —S. Agustí ab la llegenda *Sanctus Augustinus.*

Aquesta capella ja era fabricada en 1380, puix á 5 de Novembre de dit any s'hi transferí ab grandíssima solemnitat lo cos incorrupte del gloriós S. Oleguer (209).

Dita capella junt ab la de S. March que actualment es dedicada á S. Bernadí de Sena, eren les últimes del ámbit interior del temple quan la catedral no era termenada, conforme consta en la Visita pastoral practicada en 1388 pel bisbe Ramón d'Escales (210).

A S. Oleguer que termená sa mortal ruta en 1136 (211), consta

---

(206) Arxiu Catedral, Pergamí de la secció dels del segle xv.

(207) Arxiu Catedral, Pergamí de la secció dels del segle xv.

(208) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 205.

(209) Arxiu Catedral, Sala 3, Armari 12, N. 15 y Arxiu Municipal, Llibre de diferents Constitucions del Rey En Pere y altres.

(210) Arxiu Diocesá, Visitatio Sedis, 1388 á 1391.

(211) Reso de S. Oleguer.

que en 1155 ja se li donave culte, donchs se llegeix que á 18 de Juliol de 1155 Dominich y María sa esposa, lloharen y confirmaren á Deu y al *benaventurat Oldegari*, aquella pessa d'alou qu'era en la pessa que llegá Dalmau, germá de dit Dominich. Aquesta pessa era situada al lloch nomenat Espideles, en la parroquia de S. Juliá de Paladel (ó sia Palou), la qual ells la tindrán per *S. Oldegari* á cens de 12 sous (212).

Ab tot no tenía altar y's veu que no'n tingué fins aprés de 1283, puix á 14 de Juliol d'eix any ordená son testament Jaume de Santa Eugenia sagristá de Mallorca y canonge de Barcelona y ab dit testament feu institució d'un presbiterat ab la condició que si ab lo temps en la Seu de Barcelona s'eregeix un altar á honra de S. Oleguer que'l beneficiat celebri en dit altar, pro mentres no sia eregit, que celebri al altar que ordeni lo bisbe y Capitol (213).

Quan en 1421 lo patriarca Sapera feu la visita, se venerava també á n'aquesta capella lo gloriós anacoreta S. Onofre essent pintada l'imatge en un oratori ó especie de triptich, es á dir un retauló ab portelletes (214).

La capella de que estém ocupantnos, en certa manera, no tenía retaule, puix aqueix venía á formarlo y constituirlo lo sepulcre de S. Oleguer, qu'era d'alabastre. En 1701 lo sagrat cos del sant arquebisbe de Tarragona y bisbe de Barcelona, ab solemníssima festivitat se traslladá á l'antiga Sala del Capitol que ja se nomenava de Sant Oleguer (215).

La causa de convertir lo Capitol en capella de S. Oleguer va esser lo volguer solemnisar la canonisació del exemplaríssim prelat, prenentse en 1676 l'acort ó resolució d'habilitar la Sala Capitolar en capella de S. Oleguer y del Santíssim (216).

Quan en 1701 lo sepulcre fou transferit á la capella actual de Sant Oleguer, se acceptá l'oferta d'un devot qui volía fer un retaule á honra del gran bisbe d'Hipona S. Agustí (217), y presumím, per certs indicis, que'l devot era'l canonge Lluís de Josa.

Lo Capitol ordená, quan lo cos de S. Oleguer fou trasladat, que la capella quedés desembrassada per rahó del retaule faedor, y que entre tant, se col·loqui en ella un quadro de l'advocació de dita capella (218).

(212) Arxiu Catedral, Sala 3, Armari 6, Sagristía menor ó Sots-sagristía, N 1.
(213) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 199.
(214) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1421, 1425 y 1428.
(215) Arxiu Catedral, Llibre I. d'Exemplars de la Sagristía, f. 130.
(216) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1670 á 1679.
(217) Arxiu Catedral, Llibre 9 de la Sibella, f. 467.
(218) Arxiu Catedral, Llibre 9 de la Sibella, f. 467.

Si'l retaule se feu ó no, ho ignoram, encare que sembla no's portá á cap, puix en 1750 lo Capitol doná llicencia al canonge Joseph Quintana per fer un retaule en la capella de S. Agustí.

Eix canonge deuria esser devot del sagrat Cor de Jesús, donchs demaná y se li concedí que's posés al nou retaule un quadro del Cor de Jesús, si be que ab condició que'l titolar de la capella estigui á la part principal del retaule (219).

Dit retaule no podém dir si's fabricá y nos fa temer que deixaría de ferse per quan en 1756 ó sia al cap de sis anys de la petició y concessió referides, se sap que'l Capitol comissioná al canonge Gaspar Bastero per donar les gracies al devot que vol costejar lo retauló de S. Agustí y que á tal devot se li facilitin la fusta y cordes necesaries per la bastida (220).

Aqueix retaule fou rellevat en 1879 (221), ja que en lloch seu y restaurada la capella á despeses del canonge doctoral D. Domingo Cortés (222), s'hi col·locá una image de S. Agustí fabricada pel esculptor Remigi Font, de Barcelona (223).

28.—Capella de S. Gregori Magne papa y Sta. Eugenia

Fa quarant'anys que també's nomena de *S. Roch.*

Claus de la volta.—Sta. Eugenia y S. Gregori ab la réspectiva llegenda: *Sancta Eugenia y Sanctus Gregorius.*

Vidriera.—Creu capitolar.

Lo canonge Arnau de Castelló fundá en 1322 un benefici ab l'advocació de S. Gregori y Sta. Eugenia en la capella y altar que als mateixos Sants feu obrar junt ab March de Sta. Eugenia, canonge sagristá, fent esment que S. Gregori á qui honra ab tal fundació es una de les columnes principals de l'Esglesia (224). Per aqueixa circunstancia creyém que's refereix á S. Gregori lo Magne.

Lo retaule del qual se'n parla en la visita que en 1578 feu lo bisbe Joan Dymas Lloris y en nom seu lo canonge Miquel Malendrich, tenía pintades al centre les imatges de S. Gregori papa y S. Honorat bisbe y al costat del Evangeli l'historia de S. Gregori y al de l'Epistola la de S. Honorat.

---

(219) Arxiu Catedral Llibre 26 de la Si'ella, f. 168.
(220) Arxiu Catedral Llibre 22 de la Sibella, f. 164.
(221) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1879 á 1886, f. '8.
(222) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares, 1879, 1886, f. 44 y 56.
(223) Relació del mateix esculptor.
(224) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 227 y Liber II. Dotaliarum, f. 203.

Sta. Eugenia era venerada al peu del retaule y á abdos costats hi havía pintada sa historia (225).

Lo retaule sobre referit va esser rellevat quan en 1685 lo canongè succentor Joseph Vilardaga demaná llicencia per fer un retaule á la capella de S. Gregori hon ell se vestía, quina gracia se li concedí (226).

Al dit retaule en la capella central hi ha l'imatge de S. Gregori, vestit ab ornaments pontificals, y en la central del cos superior Sant Joseph. Al bancal s'hi veneren les imatges de S. Antoni de Pádua, Sta. Eularia y S. Felip Neri, pintades al oli sobre tela.

Als costats extrems del retaule hi ha dues petites imatges de Sant Joan Baptista y S. Onofre.

Lo canonge Vilardaga feu una funció que per certes causes no va esser acceptada fins al 1751 (227).

L'imatge del gloriós S. Roch que's venera al altar de S. Gregori, en altres temps era venerada á la capelleta d'una de les dues torres romanes de la plassa Nova junt á la casa del ardiaca, y envers l'any 1854, fou aportada al claustre per ser allí venerada segons nos ha referit lo senyor mestre de ceremonies Mossen Antón Saladrigas.

En lo Llibre titolat *Acuerdos Capitulares* de 1864 á 1869, f. 115, se llegeix que'l Capitol acordá en 1865 la traslació de l'imatge de S. Roch, qu'era al claustre, en la capella de S. Cosme y S. Damiá, á la de S. Gregori Magne.

La devoció á eix Sant advocat contra'l contagiós mal de la peste, va cada día á la puja y en penyora d'agrahiment se tracta de dedicar un altar en la capella de S. Gregori á honra de S. Gregori y S. Roch, haventse ja projectat la trassa del referit altar en 1893 (228).

Cad'any se celebra ofici y novena á llahor de S. Roch en la catedral.

29.—Capella de Sant Cristófol

Ans de 1421 s'hi transferí lo titol canónich de S. Pau y Sta. Paula y per eix motiu, la capella se nomená de *S. Pau* y *Sta. Paula.*

En 1631 se comensá á nomenar capella de *S. Joan* y *S. Pau.*

Desde 1879 es dedicada á *S. Ramón de Penyafort.*

---

(225) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, f. 81.
(226) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 281.
(227) Arxiu Catedral, Llibre 20 de la Sibella, f. 284.
(228) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares, de 1887 á 1897, f. 164.

Claus de la volta.—S. Cristófol lligat y fletjat.—S. Cristófol passant lo riu y portant damunt seu lo bon Jesuset.

Vidriera.—S Ramón de Penyafort y S. Bonaventura.

Ans que S. Cristófol tingués capella y altar en la catedral consta que l'advocació de S. Cristófol en la dita Seu va esser obra de Na Sanxa de Rovira, viuda que fou de Ramón de Manresa y apres muller de Guillém de Santa Coloma, militar de la casa del senyor Rey.

En 1318 ordená son testament y feu la fundació del primer benefici ab dita advocació al altar y capella de les que han de obrarse en la Seu ó en una de les ja obrades, per qual capella ó pel obrar d'ella, doná 500 sous (229).

La capella de S Cristófol era ja obrada en 1323 com se llegeix en la fundació del benefici segón de S. Cristófol, per Mestre Ramón Novell canonge de Barcelona (230). Fins l'any 1329 los marmessors del canonge Novell no feren la fundació ordenada per dit capitolar la qual ab acort dels obrers se feu en la capella de S. Cristófol perque llavors no's podía fabricar capella nova (231).

Al altar de S. Cristófol ans de 1421 ja hi havía lo benefici de Sant Pau y Sta. Paula qu'ans era al edifici nomenat *celler*, qual *celler* va esser enrunat ans de dit any (232). Lo sobre dit titol perseverava en 1578, puix quan lo canonge Malendrich visitá la catedral en nom del bisbe Lloris, consta que al retaule de dita capella hi havía pintades les imatges de S. Cristófol, S. Pau y Sta. Paula viuda (233).

En 1631 la capella se dedicá á S. Pau y S. Joan la qual se nomenava de S. Joan y S. Pau (234), y si llavors se feu cas omís del titol de S. Cristófol, no per aixó se oblidá sa memoria. En la Sala de la Capbrevació y en la estancia del damunt de la sagristía hi han cinch retaulons del retaule de la capella de S. Cristófol y en ells les respectives imatges de S. Cristófol, Sta. Magdalena, S. Magí y Sta. Coloma, fetes, á lo que sembla d'una mateixa má, y la de Sta. Paula, de diferent factura y proporció.

Mossen Saladrigas nos ha comptat qu'ell recorda haver vist Sant Cristófol en eix altar de S. Joan y S. Pau.

Eix últim retaule subsistí fins l'any 1879 en quin temps, mercés á la pía generositat del canonge ardiaca Dr. Bonaventura Ribas se restaurá la capella de S. Joan y S. Pau y tret lo retaule, se traslladá

(229) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 225.
(230) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 226.
(231) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 228.
(232) Arxiu Diocesá, Visitatio Sedis, 1421-25-28.
(233) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, f. 82.
(234) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 92.

á dita capella en son principi dedicada a S. Cristófol, lo sagrat cos de S. Ramón de Penyafort.

Les relliquies de S. Ramón, salvades per providencia especial de N. S., de les runes del convent de Sta. Catarina en 1836, foren aportades á l'esglesia de Sta. Marta. A 11 d'Octubre de 1838 lo senyor bisbe va cedirles al Capitol de Canonges qui les havía demanades ab instancia y se depositaren al altar major, en la capelleta relliquiari, nomenada *Sancta Sanctorum* sota lo sagrari (235).

Desde 1879, aquesta capella guarda les sagrades relliquies de qui fou canonge de Barcelona y mes tart frare dominich, S. Ramón de Penyafort, en un sepulcre de fina y bella labor. Procedeix dit sepulcre, del enrunat monastir de Sta. Catarina y l'imatge de S. Ramón qu'es sota l'ara, era la que tancava lo sepulcre de S. Ramón quan lo sagrat cos era venerat en l'esglesia del citat convent (236), la qual se col·locá sota l'ara en 1891 (237).

Are com are aquesta capella es de les poques que deixen veurer mes plenament sa puresa de linies, cosa que fa molt bo.

S. Ramón de Penyafort, en lo segle XVIII tingué altar á sa honor en la capella dedicada primitivament á S. Llorens en la que are hi ha lo retaule de S. Martí y S. Ambrós.

L'altar s'erigí á petició del canonge Montoliu en 1779, qui tenía la comanda del devot que volgué amostrar sa devoció al memorat Sant (238).

En 1890, lo retaule consta que ja era tret y que l'imatge fou cedida al convent de monges Dominiques, nomenat de Beates de S. Domingo (239), essent transferit lo retaule á la parroquia de Sant Sadurní de Noya.

30.—Capella de Santa Marta

Desde 1769 es dedicada á *S. Pau Apóstol.*

Claus de la volta.—Sta. Marta portant un aspergidor y tenint al peu la tarasca que's menja una criatura.—Sta. Marta portant á la ma esquerra un llibre y á la dreta una especie de rosari. Al seus costats s'hi llegeix: *Sancta Marta.*

Vidriera.—S. Jaume y S. Joan, apóstols.

Lo titol canónich de Sta. Cecilia fou transferit á n'aquesta capella

(235) Arxiu Catedral, Miscelanea, 10, N. 4.
(236) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 162.
(237) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 313.
(238) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1778 á 1785.
(239) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares, 1887 á 1897, f. 15.

y en la mateixa s'hi fundá lo de S. Pere Mártir y S. Domingo en 1408, per Guillém de Pujol (240).

Melcior de Vallmanya (a) Oromir, rector de Montcada, fundá lo de la Passió de l'imatge de Jesu-Christ en l'any 1503 (241), y en 1505 los marmessors de Joan Torres canonge domer, portaren á terme la fundació del de S. Restitut en aquesta mateixa capella (242).

En 1770 l'altar de Sta. Marta fou substituhit per altre que's dedicá á S. Pau Apóstol, seguint la trassa feta per Francesch Tramuyes en 1769, donantse axís cumpliment á la disposició testamentaria del canonge Joseph Nadal.

Gracies á una previsió del Capitol, qui concedí la llicencia de fer lo nou retaule de S. Pau, se pintaren en aqueix l'imatge de Santa Marta y les dels altres Sants á honra dels quals havía beneficis fundats en la capella de Sta. Marta (243).

Aqueix retaule en 1900 se traslladá al claustre, á la capella antigament titolada de S. Pere *in cathedra* y S. Joan *ante portam latinam*, ab la variant de que l'imatge de S. Pau fou transformada en la de S. Jaume. A un y altre costat del titolar hi ha dues imatges esculptóriques de S. Domingo de Guzmán y S. Pere Mártir y en lo cos superior en regular quadro s'hi pintaren les de Sta. Marta, Sant Restitut y Santa Cecilia.

Lo degá Dr. Jaume Dachs volguent amostrar son afecte á la Seu de Barcelona, cosa que molt l'honra, una volta tret lo susdit retaule, feu obrarne altre d'estil gótich en 1900, seguint lo dibuix del arquitecte de la Seu D. August Font, essent obrat pel artista Félix Ribas, de Tarragona, y pintat per en Bartomeu Ribó, d'aquesta ciutat.

Al centre hi ha una esculptórica imatge del apóstol S. Pau obrada per En Miquel Castellanas y á un y altre costat, en quatre compartiments s'hi pintaren passatges de la vida del S. Apóstol. Al bancal hi ha en petits compartiments quatre imatges de les Santes que constan al Canon de la Missa, Sta. Agata, Sta. Llucia, Sta. Agnés y Sta. Cecilia y de dues Santes filles de Barcelona, Sta. Eularia y Sta. María dels Socors, y en lo centre del bancal, la de Sta. Tecla, patrona de la provincia esglesiástica de Tarragona (244-245).

Lo retaule que's parella ab los dels bons temps del art ojival.

Axís com es de llahor que'l retaule per sa bella forma permet apreciar la senzilla elegancia de la capella, es de planyer que no se

---

(240) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 506.
(241) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 515.
(242) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 508.
(243) Arxiu Catedral Llibre de Resolucions Capitolars de 1766 á 1771.
(244-245) Arxiu Catedral, Miscelánea 18, N. 30.

hagi pintat l'imatge de Sta. Marta, titolar d'aquella, á la qual fou en ell dedicada desde son comens.

31.—Capella de Santa Margarida

Entre 1661 y 1701 se transferí á ella l'altar de *S. Jordi y S. Genís* y desde eix temps la capella te l'advocació d'aquestos Sants.

Claus de la volta.—Sta. Margarida ab lo drach y la llegenda *Sancta Margarita*.—Sta. Margarida.

Vidrieres.—S. Joseph y S. Jaume, apóstol.

En aquesta capella s'hi fundaren alguns presbiterats ab l'advocació de Sta. Margarida (246) y aqueix titol perseverava en 1661 (247).

En 1771 ja consta que va esser concedit permís per fer un retaule en la capella de S. Jordi qu'es dins de la Catedral (248), y per l'anterior noticia y aquesta, suposém que l'altar de Sta. Margarida fou rellevat entre 1661 y 1701.

Lo retaule de S. Jordi actual va construirse á despeses del canonge ardiaca Dr. D. Joseph Casas y Palau, secretari de cambra del senyor bisbe D. Jaume Catalá en 1888 (249).

Les imatges de S. Jordi y S. Genís son les mateixes del retaule vell y la de S. Francisco de Paula que's venerava en dit retaule va costejarla lo senyor canonge arxipreste Dr. Francisco Puig y Esteve (250). La de S. Evaristo es nova y la de la Verge del Pilar donada pel senyor canonge Dr. Anselm Casasnovas, se venera al centre del nou retaule desde l'any 1898 (251).

32.—Capella de Sant Paciá

També's coneix ab lo nom de capella de la *Mare de Deu del Remey*.

Claus de la volta.—S. Paciá.—Calvari.

Vidriera.—Sta. Anna y S. Joaquím.

A mes del retaule de S. Paciá, havía en dita capella una imatge de S. Mateu qu'era daurada, conforme consta en la Visita pastoral feta en 1530 á 30 de Desembre (252).

Ja ans de 1421 foren transferits á n'aquesta capella los beneficis titolats de S. Mateu y S. Gabriel (253).

En 1689 los marmessors de Mossen Vicens Massanet obtingueren

(246) Arxiu Catedral, Speculum Titulosum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 58.
(247) Arxiu Catedral, Visita del bisbe de Barbastre, Delegat Apostólich, f. 81.
(248) Arxiu Catedral, Llibre 9 de la Sibella, f. 231.
(249) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 108.
(250) Relació de Mossen Saladrigas.
(251) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 239.
(252) Arxiu Diocesá, Visitatio Sedis, 1522-1530, f. 159.
(253) Arxiu Diocesá, Visita del Patriarca Sapera 1421 á 1428.

del Capitol la corresponent llicencia pera daurar l'altar de S. Paciá que havían fet (254), qual altar de complicat y abundant trevall artístich se construhí en 1688, quina data se llegeix al grahó del retaule. Les imatges esculptóriques de S. Paciá y S. Mateu ocupan les respectives capelles centrals, principal y superior, essent notable per sa labor, la de S. Paciá y dos passatges de la vida d'eix sapientíssim y sant Bisbe. L'imatge antiga de la Verge del Remey fou condicionalment concedida al Hospital de la Sta. Creu en 1892, pera esser venerada en l'esglesia ó en alguna de les sales dels malalts (255).

Lo canonge doctoral Dr. D. Valentí Basart volguent que á ses despeses se fabriqués un nou retaule á honra de S. Paciá, va demanar llicencia al Capitol, quí de pla li concedí en 1892, ab la condició que'l retaule vell, per ser de rellevant mérit sia trasladat á una de les capelles del claustre (256).

Eix altar ja descrit es á la capella del enfront de la porta del claustre per la que s'entra al sagrat temple.

Al pla de la capella hi jau l'insigne devot de S. Paciá, lo bisbe Joan Lloris, qui governá la diócesis de Barcelona desde 1576 á 1598 (257).

L'única senyal distintiva de la sepultura de dit bisbe era l'escut nobiliari d'éll, essent de planyer que hi manqués la corresponent inscripció funeraria. Gracies á Deu que desde 1903 se sap d'una manera més positiva hon reposan les despulles del gran devot de S. Paciá, puix en dit any acordá lo Capitol fer gravar sota l'ara una lauda dictada pel eminent jesuita P. Fidel Fita (258).

CLAUSTRE

Ala adjunt al temple

De la primera capella surtint del temple á ma dreta á la capella de S. Oleguer ó antiga Sala Capitolar

1.—CAPELLA DE S. TOMÁS, APÓSTOL. *Després de S. Antoni de Pádua y are de la Mare de Deu de la Pietat ó dels Dolors*

Clau de la volta.—S. Tomás posant la má á la llaga del costat del Salvador.

(254) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 209.
(255) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1887 á 1897, f. 124.
(256) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1887 á 1897, f. 95.
(257) Aymerich, Nomina et Acta Episcoporum Barcinonensium.
(258) Arxiu Catedral, Notes pel Llibre VIII dels Exemplars.

La fundació del benefici titolat de S. Tomás apóstol y S. Antoni de Pádua, va disposarla en 1349, en Salvador de Rocafort. Son fill Jaume cumplí tal disposició en 1353 en la capella primera del claustre després del portal nou que's construía en direcció del claustre y á tramontana d'aqueix (259). Al pla de la capella hi ha la llosa sepulcral del esmentat Salvador de Rocafort.

La capella aquesta en 1686 se nomená de S. Antoni (260) y no fa pas molts anys que'l retaule barroch que hi havía dedicat á S. Antoni fou tret de la mateixa (261).

Per breu temps hi hagué en dita capella lo altar del S. Christ del Ampar qu'are és en altre capella del claustre (262).

Are hi ha l'altar ó *mesa* y'l cos inferior del vell retaule del Corpus, consistent ab los graus y una capelleta. En aquésta, qu'ans s'hi venerava l'imatge de la Mare de Déu de l'Alegría, actualment s'hi venera una imatge d'obra cuyta, de la Verge de la Pietat. Aquesta imatge restaurada á despeses de Salvador Guitart, monjo ó escolá major de la catedral (263), se col·locá á dita capelleta en 1893, ab llicencia del degá Dr. Jóseph Casas (264).

2.—Capella de S. Lluís, bisbe

Aprés de S. Lluís y *S. Francesch* y per últim de *S. Francesch*.

Are *vagant*.

Clau de la volta.—S. Lluís bisbe.

Encare que aquesta capella originariament fou dedicada al susdit Sant prelat, com á més de la clau ho refereixen prou los documents, no tardá pas gaire á anyadirseli lo titol de S. Francesch.

En 1395 lo capitol concedí á Francesch Foix de la casa del senyor Rey, llicencia pera fer carner ab sos signes ó escuts, dins de la capella dels Sants Lluís y Francesch, qu'es al claustre de la Seu de Barcelona (265).

Ab tot y ser lo titol canónich de dita capella, S. Lluís bisbe, no hem trovat la fundació de cap presbiterat ab tal titol ó advocació.

Lo retaule qu'existía en 1531 (266), y 1578 (267), al visitar la Seu

(259) Arxiu de la Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 347.
(260) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 25.
(261) Nota facilitada per Mossen Saladrigas.
(262) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1887 á 1897, f. 95.
(263) Nota facilitada per dit monjo.
(264) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1887 á 1897.
(265) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 60.
(266) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1522-30, f 179.
(267) Arxiu Catedral, Visita del Bisbe Lloris.

los bisbes Lluís de Cardona y Joan Loris, tenía per assumpto principal les imatges de S. Francesch d'Assis y S. Lluís.

D'aquí's deduheix que preponderava la devoció al patriarca Sant Francesch y aná tant al aument que á honra seva se feren fundacions de beneficis y l'altar que subsistí fins fa uns trenta anys. En eix altar qu'era d'estil barroch s'hi veneravan les imatges de la Mare de Deu del Carme y S. Isidro (268).

3.—Capella de S. Martí de Tours

Al principi del segle xv se titolá de S. Martí y *S. Ambrós* lo que durá fins l'any 1893.

Are es *vagant*.

Clau de la volta.—S. Martí á cavall.

Seguint l'exemple del Mestre Martí y del bisbe Fr. Pere de Centelles, mellorá la capella de S. Martí, lo canonge y doctor en lleys Francesch Castanyer. Eix capitolar ordená son testament en 1407 disposant que's modifiqués lo retaule de S. Martí en lo qual á més de l'imatge de S. Martí s'hi pintés la de S. Ambrós, quina disposició portaren á terme sos executors testamentaris en 1410 (269).

Lo retaule esmentat, en 1893 se traslladá, si be que no complert, á la primitiva capella de S. Llorens dins del temple, junt á la capella de la Verge de Montserrat. Dit retaule qu'en 1879 se restaurá, se nomenava altar dels bisbes (270).

En aquesta capella de S. Martí per acort capitolar del any 1371 s'hi obrí, ab bens de la Casa de la Caritat de la catedral, ó ab diners de dita Casa, una tomba que servís pera los canonges (271).

Aquesta tomba en 1417 deixá d'utilizarse pera dit objecte, donchs resta consignat que á 11 d'Agost del citat any la sagristía pagá 7 lliures y 3 sous al pintor Joan Mates per 12 taxells y 12 cayrons ab les armes de l'esglesia, los quals va fer per lo drap d'or que serví pel aniversari de la traslació dels canonges. Los canonges sepultats en la tomba propia que tenían á la capella de S. Martí foren traslladats al Capitol nou (272).

Lo Capitol nou ó Sala Capitolar de que's parla aquí, es l'actual capella de S. Oleguer y del Santíssim.

---

(268) Noticia facilitada per Mossen Saladrigas.
(269) Arxiu Catedral, Liber II Dotaliarum, f. 464.
(270) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares, 1878 á 1880, f 18 y 23.
(271) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 29.
(272) Arxiu Catedral, Sagristía, 1417 á 1419.

4.—Capella de S. Jaume y S. Bernat

Are sols hi ha al centre de la capella una gran pica deposit d'aygua benehida que's posa á les piques del temple.

Clau de la volta.—Un Sant bisbe y S. Bernat.

Es quelcom difícil l'esplicar ab tota claretat lo principi d'aquesta capella, per mancarnos algunes notes.

Se llegeix en lo llibre de comptes de l'Obra de 1371 á 1372, que'n 1372 l'Obra de la Seu va rebrer d'en Huguet Cardona 600 sous, los quals eran deguts per la capella de S. Bernat y S. Ivo, que'ls senyors del Capitol, ó sia los canonges li havían venut (273).

Dit Huguet qu'era despeser de la senyora duquesa de Cardona ordená son testament en 1374 y ab aquest acte fundá un presbiterat baix invocació de S. Bernat y S. Ivo (274).

Que á la capella hi tenía certa propietat ho prova lo haveri á lo alt de les parets interiors de la mateixa los escuts de la casa de Cardona y també una filada de cars al damunt del reixat.

Encare que dita capella alguns camins se nomeni de S. Jaume y S. Bernat y altres vegades de S. Bernat y S. Jaume, sembla, per lo referit mesamunt, que originariament se dedicá á S. Ivo y Sant Bernat.

Lo titol canónich de S. Ivo en 1524 existía transferit á la capella de la Casa del Capitol ó sia á la capella de la Sala Capitolar (275) y lo titol de S. Jaume qu'era al *celler* se transferí, al enrunarse eix edifici, á la capella de S. Ivo y S. Bernat.

En la Visita pastoral feta en 1390 se cita sols lo titol de S. Bernat (276), y en la de 1421 ja consta lo doble titol de S. Bernat y Sant Jaume (277).

Al retaule de dita capella, existent en 1531 consta que hi havía la Mare de Deu de la Mercé y entre les moltes imatges pintades se cita la de S. Bernat. La de S. Jaume era de relleu y era col·locada al peu del retaule (278), cosa que continuava del mateix modo en 1578 (279).

---

(273) Arxiu Catedral, Obra, 1371 á 1372, f. 18.

(274) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 607 y Liber I. Dotaliarum, f. 310.

(275) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1522 á 1530, f. 173.

(276) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1388 á 1391.

(277) Arxiu Catedral, Visitatio Sedis, 1421, 1425 y 1428.

(278) Arxiu Catedral, Sala 3.ª, armari 1, pergamí 16.

(279) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578.

En varis documents se nomena l'altar d'aquesta capella ab lo titol de la Mare de Deu de Gracia.

Aquesta capella ab lo temps quedá sens culte y fa uns quants anys que s'arreglá posanthi un fragment del retaule de la Transfiguració del Senyor, pro això durá poch temps (280).

5.—Capella de Tots Sants

Clau de la volta.—Nostre Senyor rodejat de Sants.

Aquesta capella fou concedida pel Capitol á Pere Tresserres, ciutadá de Barcelona, en 1365 per la qual prometé donar á l'Obra 100 lliures, de quina quantitat va entregarne 45 en dit dia y 55 als 26 de Janer de 1366 (281). A la part alta é interior de la capella s'hi veuen quatre escuts contenint, quiscun, *tres serres*, que corresponen al cognom del subjecte sobre referit.

Del retaule de que fan esment les Visites pastorals del any 1531 (282) y 1578 (283), sembla que sols ne resta lo cos central qu'are es á la capella de S. Matías, restaurat pel fuster de la catedral Francisco Llorens y col locat á la memorada capella de S. Matías en 1894 (284).

Eix altar fou substituhit per altre d'estuch obrat en 1794 á compte del canonge Joseph de Ponsich, segons sembla, per quin altar feu uns quadros lo pintor Montanya (285).

Actualment dita capella serveix pera rebre la filiació dels que batejan en la Seu los díes de festa á la tarde.

6.—Capella de S. Matías y Sta. Elena

Clau de la volta.—S. Matías y Sta. Elena ab la creu del Salvador.

A les parets y á les reixes hi ha escuts contenint un ala y com molts escuts sols son la primera part del cógnom del subjecte fundador ó patró de la capella, presumím que correspon á Guillém Almugaver, mercader de Barcelona, qui en 1367 deixá 100 lliures pera fer éll ó sos marmessors una capella á la Seu, allá hon ben vist sía al bisbe y Capitol. Ensemps fundá un presbiterat deixant l'elecció

(280) Nota facilitada per Mossen Saladrigas.
(281) Arxiu Catedral, Llibre d'Obra, 1365.
(282) Arxiu Diocesá, Visitatio Sedis, 153.
(283) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 65
(284) Arxiu Catedral, Llibre VI' dels Exemplars, f. 220,
(285) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1790 á 1793 y de 1793 á 1796.

de advocació á Pere Alquiximi (286-287). Trovant que aquesta fundació está assignada á dita capella, creyem que aquí la fundaría dit Alquiximi.

Les imatges dels memorats Sants, formavan l'assumpto principal del retaule existent durant lo segle XVI (288).

Algúns anys fa que's posá á dita capella lo quadro, ó retauló representant lo passatge de Emaús qu'are es á la Sala Capitolar y l'imatge de la Mare de Deu de la Pietat, que actualmente se venera á la capella primera del claustre junt al portal de la Seu (289).

Apres se desfé l'altar posannhi un'altre de provisional ab una imatge de Sta. Eularia. Mes tart, en lloch de dit altar é imatge, quan se comensá á trevallar la pedra per la fatxada, se aportá á n'aquesta capella la antiquíssima imatge de la Verge de l'Alegría, que's venerá dins la capelleta en la que are s'hi venera una imatge de la Verge de la Pietat de la qual s'es fet memoria mes amunt.

En 1894 convenientment arreglada s'hi col·locá lo cos central del retaule de Tots Sants com ja s'es dit al historiar la capella de Tots Sants.

7.—Capella primera de S. Sever bisbe y mártir

Desde 1448 á 1888 fou capella de *S. Cosme y S. Damiá.*

Are, encare que's conserva en ella l'ara, mes no'l retaule, serveix pera *depósit de cadires.*

Clau de la volta.—S. Sever ab sos clergues companys de martiri.

Va esser fundada al claustre junt á l'Aula Capitolar, constant que ja era obrada en 1379 (290).

Permaneixé de dret en dit lloch fins l'any 1423, per resoldre lo bisbe y Capitol trasladar lo titol al interior de la Seu á la capella inmediata á la de S. Clement que's la segona á ma dreta del portal gran de dita Seu (291). De fet no va esser trasladada á dit lloch; fins l'any 1442 als 22 d' Octubre (292), en qual temps, fou concedida als Administradors de la capella primera de S. Sever, situada al cantó del claustre, al ángle, al costat de la porta de la Casa del Capitol.

(286-287) Arxiu Catedral, Dotaliarum I, f. 296.
(288) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578.
(289) Relació de Mossen Saladrigas.
(290) Arxiu Catedral, Diversorum instrumentorum, f. 16.
(291) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 101.
(292) Arxiu Catedral, Miscelanea 14 N. 15.

La fundació de la capella de S. Cosme y S. Damiá en la primitiva capella de S. Sever, va esser obra de mossen Fraucesch Pla, beneficiat de dita catedral qui en 1445 feu la fundació del benefici de S. Cosme y S. Damiá á la mateixa (293). En dita capella hi ha la tomba del susdit Pla y son escut al centre alt del reixat.

Lo magnífich retaule de S. Cosme y S. Damiá, fou trasladat á la Sala de la Capbrevació en 1888 per acort capitolar (294).

Ala del carrer de Sta Llucía

De la capella de S. Oleguer ó antiga Sala Capitolar, al absis de la de Sta. Llucía

8.—Capella del Capitol ó de la Sala Capitolar

Clau de la volta.—S. Ivo.

Vidriera.—S. Matías y S. Cugat.

Segons lo *Liber Camissae*, f. 81 á 93, qu'es lo primer Llibre de Resolucions Capitolars, la Casa del Capitol, durant lo segle xiv, era al claustre, la que, durant molts temps, se nomená *la Casa nova dita lo Capitol*.

A la capella de la mateixa fundá un benefici lo canonge Ferrer Peyró, en 1347, baix advocació de l'Aparició de la Estrella y de Sant Antoní (295).

Enrunada la primitiva Casa Capitolar de la tercera catedral envers 1411, se fabricá l'actual al ángle del claustre, durant l'obra desde 1411 á 1417. A 4 de Maig de 1417 hi hagué en ella sessió capitolar precehint la celebració de la missa pel senyor bisbe Andreu Bertrán, al altar construit baix invocació de la Sma. Trinitat (296).

Lo titol de S. Ivo qu'era, segons hem vist, á la capella, aprés nomenada de S. Jaume y S. Bernat, passá á la del Capitol y en lo retaule existent en 1531, se refereix que hi havía al centre l'imatge de S. Ivo, al seu peu una Estrella de metall ab l'imatge de Christ y als costats del retaule les historíes de S. Ivo y S. Antoní mártir (297). D'aquí es deduheix que'l principal titolar era, en eix temps, S. Ivo.

---

(293) Arxiu Catedral, Diversorum instrumentorum. f. 23.
(294) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f 205.
(295) Arxiu de la Cúria Liber I. Dotaliarum, f. 293.
(296) Arxiu Catedral, Liber Camissae.
(297) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1522 á 1530, f. 188.

9.—Capella de S. Oleguer y del Santíssim

Está formada de la Sala Capitolar antiga y pel solar de la capella d'aquesta y de la capella segona de S. Sever.

Clau de la volta.—Esperit Sant. Formant corona n'hi ha d'altres mes petites.

Vidrieres.—Creu capitolar.

Al utilisarse la Casa del Capitol per capella de S. Oleguer en 1676 (298), per solemnisar la canonisació de S. Oleguer, se desfé la capella segona de S. Sever y ensemps la de S. Ivo qu'era á ma dreta y al extrem entrant á l'actual per la porta del temple, y llavors lo titol de S. Ivo se transferí á la gran capella de S. Oleguer. Los titols de l'Aparició de la Estrella y S. Antoní foren trasladats á la de Tots Sants (299).

Lo Santíssim consta que ja era á la capella de S. Oleguer ans de 1690 (300), pro lo cos de S. Oleguer no s'hi trasladá fins l'any 1701, precehint solemnísima festa (301).

Pel rich y artisat basament de marbre d'estil barroch que hi ha al entorn del altar y sepulcre de S. Oleguer, ben demostrat queda que's volía dedicar un magnifich monument al sant arquebisbe, mes aytal projecte no tingué tot l'efecte perque dita obra quedá sospesa.

En 1864 s'acordá termenar lo retaule de S. Oleguer, encare que no ab la riquesa del basament y's comaná l'obra al celebrat esculptor En Domingo Talarn qui feu les imatjes de Jesús crucificat, Verge María y S. Joan apostol, que forman l'assumpto del cos alt del esmentat retaule, les de Sta. María Salomé y Sta. María Magdalena y les dels sis angels (302).

Ab aqueixa obra desaparegué la perspectiva y l'imatje de cartró de S. Oleguer, ab lo que s'havía termenat *interinament* lo retaule (303).

Es del cas citar aquí que al derrera del altar hi ha un riquíssim *camaril* ó cambra adornada ab quadros ovalats al oli que un devot doná en 1759 (304).

Are si l'altar per son estil s'allunya del de la capella, en cambi te

---

(298) Arxiu Catedral, Resolucions Capitolars, 1670 á 1679.
(299) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonae, f. 433.
(300) Arxiu Catedral, Llibre 6 de la Sibella, f. 231.
(301) Arxiu Catedral, Llibre 2 dels Exemplars de la Sagristía f. 130.
(302) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1864 á 1869, f. 13, 50 y 62
(303) Nota facilitada per Mosens Saladrigas.
(304) Arxiu Catedral, Llibre 23 de la Sibella, f. 129.

una forma mes acabada y en ell sobre surt lo notable sepulcre de marbre qu'estotja la relliquia de S. Oleguer.

La brana va donarla lo canonge penitencier Dr. D. Joseph Morgades, en 1865, obrada segons dibuix del arquitecte de la catedral don Oriol Mestres, y lo Capitol feu pavimentar lo sol de dita capella (305), en quin centre hi reposa la mortal despulla del bisbe D. Lluis Sans.

A un y altre costat del altar hi ha un altaret dedicat respectivament als Sagrats Cors de Jesús y Maria essent donats en 1870 los dos quadros que forman lo retaule dels memorats altarets (306), que pintá en A. Rigalt.

10.—Altar del Sant Christ de la Sala Capitolar

Convertida la Sala Capitolar en capella de S. Oleguer, lo Capitol resolgué en 1673 escullir per Aula Capitolar l'Aula del estudi de cant dels escolans de cota morada en lloch de la Sala de la Capbrevació com s'havía parlat.

Aquesta estancia está compresa entre la memorada Sala de la Capbrevació y la capella de Sta. Llucia (307).

En 1685 lo canonge sagristá Roig doná al Capitol un quadro gran ab la figura de Christ crucificat que fou col·locat al altar de la Sala Capitolar (308), per quin quadro feu un march en Llatzer Tramulles, en 1690, que'l daurá Magi Torrabruna, en 1691 (309).

Se feu una nova volta que pintá lo celebrat artista Juncosa y en dita Sala s'hi guardan alguns fragments de retaules, un quadro de Sant Ramón de Penyafort y lo gran quadro que representa la presa del canonicat, per lo rey Carles III. A mes hi ha un retaule de la Verge de la Pietat, obra del pintor cordobés Bartomeu Bermejo, ahon s'hi veu la figura del canonge ardiaca Lluis Despla, qui va costejarlo. Aqueix capitolar está enterrat al centre d'aquesta Sala y una notable llosa hon hi ha la figura d'ell, tanca sa tomba.

11.—Capella de Sta. María, Sta. Quiteria y demés Santes Verges

Are se nomena capella de *Sta. Llucia.*

Com ja s'es referit, aquesta capella la fundá en lo segle XIII lo bisbe Arnau de Gurb, la qual en lo segle XIV se nomenava de les

---

(305) Arxiu Catedral, Acuerdos capitulares de 1864 á 1896 f. 3.

(306) Arxiu Catedral, Acuerdos capitolares de 1870 á 1878, f. 20.

(307) Arxiu Catedral. Resolucions. Capitolars de 1670 á 1690.

(308) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella f. 293.

(309) Arxiu Catedral, Llibre de caixa de Deposits de la Sacristia de la Seu Barcelona de 1686 á 1706, f. 14 á 20.

Verges (310), y també de les Onse mil Verges (311), y en lo segle XVI se comensá mes marcadament á nomenarse de Sta. Llucia.

La capella de Sta. Llucia, si be senzilla en sa factura, te molt bell portal, essent digne de notar que á cada angle del frontispici hi ha la cana dextre ó de dotze palms, qu'es l'antiga cana de Barcelona.

En 1578 á dita capella hi havía no mes que dos altars, lo major ab les imatges pintades de Sta. Ursula y Sta. Quiteria, y á son peu l'imatge esculptórica de la Mare de Deu y l'altre hon hi eran pintades les imatges de Sta. Agata y Sta. Llucia (312).

Lo retaule actual, es de creurer que va obrarse en l'any 1625, donchs se llegeix que á 9 de Setembre de dit any lo Capitol resolgué que lo altar de Sta. Llucia sia fet conforme la trassa ó dibuix y que'l canonge ardiaca Rifós lo fassa com á cosa propia (313).

Aixó prova que la devoció á Sta. Llucia anava ja al aument y ho confirma la resolució capitolar del día 31 de Desembre de 1619. Diu en eix determini lo Capitol, que «attes que la devoció que's te á la gloriosa V. y M. Sta. Llucia es molt gran y va cadaldia crexent, que sia comés al Sr. Caritater que veja on y de quina manera se pot y deu posar la capella de dita Santa á punt y que si puga dir missa cadaldia y si es menester posarhi un escolá y que porte un bassi per la iglesia» (314).

L'altar ó *mesa* y'ls grahons ab lo sagrari, obras del artista Gayetá Quadros, se travallaren á Génova en 1721 (315).

Lo campanar segon resa una inscripció gravada al mateix se fabricá en 1681.

Lo retaule actual consta de quatre cossos ó seccions. Lo bancal te en sos plafons pintades les imatges de Sta. Eularia de Mérida, Sta. Tecla, Sta. Catarina y Sta. Apolonia.

Lo segon cos ó cos principal conté les imatges esculptóriques de Sta. Madrona, Sta. Llucia y Sta. Agata. A un y altre costat de la capelleta central hi ha pintada l'Anunciació de la Verge y'l Naixement de Jesús.

Al tercer cos hi ha Sta. Ursula, la Mare de Deu y Sta. Quiteria, les tres d'escultura y entre elles dos quadros que representan passatges del martiri de Sta. Llucia.

En lo cos termenal hi ha la pintura que representa lo Calvari.

(310) Arxiu Catedral, Sala 3, Priorat de les Verges,
(311) Arxiu Catedral, Pergamí dels de la secció del S. XIV.
(312) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578.
(313) Arxiu Catedral, Llibre 2 de la Sibella, f. 28.
(314) Arxiu Catedral, Llibre 1 de la Sibella, f. 284.
(315) Arxiu Catedral, Llibre 24 de l'Administració de Sta. Llucia.

Nos ha referit mossen Saladrigas, que recorda perfectament que l'imatge de Sta. Llucia qu'are ocupa la capelleta central del cos principal, ans era á la capelleta central del tercer cos y que per la diada de Sta. Llucia se posava una petita imatge de la Santa, guarnida ab cortines, al davant de la Mare de Deu.

Es d'advertir que lo haverhi als costats de la capelleta del centre del tercer cos del retaule pintats dos passatges de la vida de Santa Llucia dona á entendrer que Sta. Llucia tenía sa capella en lo tercer compartiment del retaule.

En 1891 se estrená la capella notablement restaurada y en 1903 se benehí una nova imatge de Sta. Llucia que substituhí á l'antiga.

L'imatge de la Verge se nomenava de les Victories y en dita capella en lo segle XVII y XVIII la Confraría de Nostra Senyora de les Victories de Bastaixos de la Plassa Nova celebrava sa festa (316). En dita capella hi tenía sepultura l'esmentada Confraria.

Al reixat del altar hi ha un S. Jaume que esculpturá en 1721 lo artista Francisco Trulls (317).

Son notables los sepulcres del bisbe Arnau de Gurb (1254-1284), fundador de dita capella y del canonge Francisco de Sta. Coloma, rector de l'esglesia parroquial de Sta. María del Pí.

Ala del carrer del Bisbe

De la capella de Sta. Elisabet ó de la Visitació á la de S. Palladi

12.—Capella de la Visitació. *Are Capella segona de S. Joseph*

Desde 1782 se nomena capella de *S. Joseph.*

En 1482 los marmessors del canonge Bartomeu Figueres fundaren lo benefici de Sta. Elisabet al altar de dita Santa, essent aquesta la primera noticia que tením de l'esmentada capella (318).

Altre benefici se fundá á dit altar en 1485, essent los fundadors, lo canonge Ramón Loteres y lo beneficiat Pere Loteres (319).

Encare subsisteix lo retaule si be que modificat en forma de tríptich, qual variació va ferla en 1880 lo canonge arxipreste D. Joan

---

(316) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 202 y Llibre de Resolucions Capitolars de 1785 á 1789.

(317) Arxiu Catedral, Llibre 24 de l'Administració de Sta. Llucia, f. 36

(318) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 667.

(319) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis, f. 669

Codina, previ permís del Capitol (320), qual retaule are es á la capel.a de S. Miquel, dins del temple. Al cos central hi ha lo passatge de quan la Santíssima Verge visitá á sa cosina Sta. Elisabet. Al peu s'hi veu un canonge agenollat en actitut deprecativa essent molt presumible que representa al capitolar que costejá dit retaule.

No sabém quin canonge es aquell, puix tant pot esser lo canonge Figueres com lo canonge Lcteres, si be nos incliném á creure qu'es lo primer, puix essent dos los fundadors del segón benifet, sembla que dos y no un deurían esser pintats al referit retaule.

A la portella del costat dret hi ha l'Evangelista S. Lluch y á l'altre lo mártir S. Sebastiá.

En lo llibre de la Visita pastoral del bisbe Lloris, que termená en son nom lo canonge Malendrich en 1578, se llegeix que al costat dret de dit retaule, á mes de S. Lluch hi havía S. Just y S. Pastor (321), quals noys mártirs no existeixen en lo retaule sobre nomerat.

Aqueix retaule en 1782 fou trasferit á la capella de S. Joseph qu'es junt al portal de Sta. Eularia quan la capella de la Visitació fou concedida al Gremi dels Fusters (322). Are, conforme s'es dit, es á la capella de S. Miquel.

13.—Capella de Sant Sebastiá

La primitiva capella de S. Sebastiá era al refector dels pobres de la Canonja també nomenada de la Almoyna, ahon en 1412 hi fundá una capellanía mossen Pere de Conomines (323).

Dita capella ocupava part del actual claustre ans de que aqueix fos completat, conforme ho dona á entendrer la visita pastoral feta pel patriarca Sapera en 1421. Se llegeix en lo llibre de dita Visita qu'aprés de visitar lo altar del Corpus y antes de Visitar la capella de les Onse mil Verges, visitá lo altar de S. Sebastiá en lo refector dels pobres de la Seu, ahon en lloch de retaule hi havía una cortina de tela negra ab l'imatge de S. Sebastiá y los fletxers (324).

De la lectura de varis documents del arxiu se deduheix que la capella de S. Sebastiá actual se fabricá en lo seti que ans hi havía la mencionat refector.

Lo retaule qu'en ella's guarda, obra de ma mestre y ben conservat, se presum que'l costejá lo canonge Joan Andreu Sors, qui en

(320) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1879 á 1881, f. 23, 43 y 58.

(321) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 193.

(322) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1778 á 1785.

(323) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 835.

(324) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1421-1428

1480 fundá en lo claustre un benefici sots advocació de Sant Sebastiá (325).

Inclina á creurer que lo canonge Sors, costejá lo retaule, l'inscripció que's llegeix gravada á la tarima del altar, so es: =*Hanc erexit aram Joannes Andreas Sors canonicus qui et vivens instituit et digno sumptu dotavit anno 1501*=

Reforsa nostre creensa, veurer que los Sants Joan y Andreu patrons de dit capitolar, son pintats á les portelles dels costats del altar y l'escut nobiliari del mateix Sors, ho es als costats del retaule y gravat á la llosa de la tomba al pla de la capella. També's brodá en lo bell tern de vellut vermell que's guarda en la sagristía de la referida capella.

Lo Capitol en 1898 facultá la restauració del retaule (326), que al cos central hi ha Sta. Tecla y S. Sebastiá y un canonge agenollat que sens dupte figura al canonge Sors. En dos retaulons laterals hi ha S. Nicasi y S. Roch, en altres dos requadros passatges del martiri de Sta. Tecla á la part del Evangeli y dos del de S. Sebastiá en la part de la Epistola. Sobre del cos central hi ha la conversa de Jesús ab los doctors de la Lley.

14.—Capella primera de la Puríssima

Durant certa temporada hi hagué en ella lo retaule de S. Bartomeu y Sta. Isabel d'Hungría y are es dedicada á la Mare de Deu de la Penya.

Aquesta capella no estigué destinada al culte fins l'any 1491, en quin temps la Confraria de la Puríssima la demaná al Capitol (327).

En 1494 lo canonge de Barcelona y de Vich Pere Buada, feu la fundació canónica d'un benefici al claustre, baix lo titol de Nostra Senyora de la Concepció (328), y aixó dona lloch á suposar que la Confraria estava ja en posessió de l'esmentada capella situada davant del carner de dita Confraria.

Fins l'any 1566 la Confraría tingué aquesta capella que la deixá per haver obtingut la dels Sants Apóstols qu'era dels Mestres de Cases y la de S. Bartomeu y Sta. Elisabeth (329).

En virtut d'aqueix cambi, creyém que'l retaule de S. Bartomeu,

---

(325) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 687 y 682.

(326) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 239.

(327) Arxiu de la Puríssima de la Catedral, Lligals 7 plech I de Deliberacions.

(328) Arxiu de la Puríssima de la Catedral, Speculum Magnum, f. 455.

(329) Arxiu de la Puríssima de la Catedral, Lligals 7, plech 8, document N. 3,

fou trasladat á la primitiva capella de la Puríssima, quin retaule en 1888 se col-locá dins del temple á la capella de Sta. Magdalena (330).

Lo retaule actual que porta la data de 1625, es un compost de dos fragments de retaule y en lo centre s'hi venera l'imatge de la Mare de Deu de la Penya y als seus costats S. Pere apóstol y S. Roch.

L'imatge de la Mare de Deu de la Penya, segons se llegeix en alguns llibres del arxiu, se nomenava de Mont-Serrat essent un dels mes significats devots d'ella un flequer ó forner nomenat Joan Roca. La familia de dit Roca te sa tomba al peu del altar y en ella y en los banchs dels costats de la capella hi ha son escut consistent en una roca y uns pans.

En aquesta capelleta hi celebravan en lo segle XVII, la festa de Sant Roch, los confrares de Roch del cap del carrer dels Boters (331).

De la capella primitiva de la Concepció subsisteix, encare que prou desmillorat, lo gótich reixat qu' als peus dels muntants hi ha l'escut de les quatre barres.

Dit escut també es á la llosa travallada á la columna davantera de la capella y á la sepultura oberta al peu del grahó de dita capella y al carner que te que's davant d'aquesta.

L'escut heraldich del carner ó sepultura está sostingut per dos angelets y al seu entorn te en bells caracters ojivals la següent llegenda: =*Carner de la confraria del senyor rey, sots invocació de la concepció de la Verge Maria*=

15.—Capella primera de Sant Joseph y segona de la Visitació

Després fou de la *Visitació* y are es dedicada al *S. Christ del Ampar.*

Aquesta capella conserva totes les senyals d'haver set consagrada y fins envers l'any 1505 no fou utilisada pel culte.

En tal any lo Capitol va cedirla al Gremi dels Fusters pera poder celebrarhi ses festes y establirhi sos enterraments (332).

En ella s'hi fundaren alguns presbiterats y misses (333) y en la mateixa s'hi venerá S. Joseph fins l'any 1792, en quin temps los fusters adquiriren la capella de Sta. Elisabet ó sia la de la Visitació qu'es adjunt al absis de la de Sta. Llucia (334).

---

(330) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 204.
(331) Arxiu Catedral, Llibre 5 de la Sibella, f. 162.
(332) Campusany, Memorias de Barcelona, T. 1, f. 122.
(333) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis.
(334) Arxiu Catedral Llibre de Resolucions Capitolars de 1778 á 1785.

Lo retaule de la Visitació fou transferit á la capella de S. Joseph y en 1880 lo canonge Dr. Codina, previ permís del Capitol, restaurá eix retaule y'l col·locá á la capella de S. Miquel ahont are existeix (335).

Quan en 1892 lo canonge Basart determiná fer lo retaule de Sant Paciá, se resolgué que l'altar vell fos aportat al claustre y ensemps que pogués traurer de la capella del claustre derrera de la de Sant Paciá lo altar del S. Christ del Ampar, á fi de poderse fer la vidriera (336). De llavors á ben segur que dit S. Christ es á la primitiva capella de S. Joseph.

Lo S. Ignaci qu'es als peus del S. Christ, ans era á la capella de Sta. Magdalena (337).

Porta de Santa Eularia

16.—Capella de Sant Benet

Clau de la volta.—Escut del patriarca Sapera.

Com las capelles d'aquesta ala del claustre desde l'actual de S. Joseph á la del Corpus foren obrades en temps del Patriarca, sospitém si'n dedicá una al patró del célebre Papa Benet XIII (Pere de Luna), gran protector y amich del esmentat bisbe Sapera.

La noticia primera que tením de la capella de S. Benet en la Seu de Barcelona, es del any 1447, en quin temps fou cedida al canonge Antoni Portela, qui doná á l'Obra 1100 sous (338). Al dins de les parets laterals y en lo reixat hi ha l'escut de dit capitolar consistent ab una portella tancada.

En 1449 l'esmentat canonge, ó mellor dit sos marmessors, portaren á terme la fundació del benefici primer de S. Benet instituhintse de primera intenció en l'altar de S. Matias y Sta. Elena, trasladantlo apres á la capella de S. Benet (339).

Desaparegut lo retaule ojival fou substituhit per altre de sensillíssima factura, consistent ab un quadro del S. Patriarca de l'Ordre beneta, tenint á abdos costats dugues Santes y al damunt dels dos quadros d'aquestes Santes, hi ha un escut nobiliari.

---

(335) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares, 1879 á 1886, f. 23.
(336) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1887 á 1897, f. 95.
(337) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 204.
(338) Arxiu Catedral, Llibre d'Obra, 1447, f. 36.
(339) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 705.

17.—Capella del Corpus Christi

Essent fabricada l'ala del claustre del carrer de la Pietat y comensada la del carrer del Bisbe, se deduheix que la capella del Corpus fabricada per En Noguera dificultava la perfecta continuació del claustre, puix se llegeix que en 1423 lo Capitol maná enrunar dita capella y que'l lloch (ó solar) de la mateixa se junti ab l'eixida del claustre (340). Ensemps disposá dit Capitol que lo retaule é invocació del Corpus sia transferida de la capella de'n Noguera á la capella del claustre mes prop de la Casa Capitolar d'ahon se treu lo retaule é invocació de S. Sever (341).

No intentantse pas abolir la capella del Corpus, se fabricá la actual com á continuació de aquella, essentne entre altres, una prova ben bona, la clau de la volta de la mateixa.

Un bell retaule hi havía en la capella del Corpus en 1578 (342), que fou rellevat per altre de ben poch gust, fabricat en 1741 á despeses de Pau Petit, autor de la trassa del expressat retaule (343).

En 1894 se tragué lo retaule de la capella ahont s'hi venerava, ensemps, l'antiquíssima imatge de la Mare de Deu de l'Alegria. Del fustam sols ne queda l'altar ó *mesa* ab grahons y capelleta de la Verge, qu'are es á la capella adjunt al portalet del claustre obert al costat del portal major per hon s'entra al temple que serveix d'altar á la Verge dels Dolors ó de la Pietat.

A despeses del Capitol y almoynes d'alguns devots se feu en dit any 1894 un sensillíssim retaule ojival en forma de dosser de raquitica factura que aixepluga l'imatge de Jesús que ja era al altar vell. (344).

L'imatge de la Verge de l'Alegría, es á dins del temple, á la capella primitiva de S. Llorens, are dedicada á S. Martí y S. Ambrós.

18.—Capella de S. Felip y S. Jaume, apóstols

En lo segle xvi se dedicá á la *Puríssima*. Apres s'hi col·locá en ella lo retaule de *Sta. Catarina y Sta. Clara* y are hi ha lo vell de *S. Paciá*.

Clau de la volta.—S. Felip y S. Jaume.

---

(340) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 100.
(341) Arxiu Catedral, Liber Camissae, f. 101.
(342) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris.
(343) Arxiu Catedral, Llibre 18 de la Sibella, f. 274 y 276.
(344) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, 221.

Aquesta capella originariament nomenada dels Apóstols, se fabricá á comensos del segle xv y pertanyía als Mestres de Cases (345).

La Confraria de la Puríssima obtingué del Capitol en 1562 aquesta capella (346), si be que fins l'any 1566 no passá á possehirla per haverse promogut algunes diferencies entre los Mestres de Cases y dita Confraria (347).

En ella s'hi col-locaren en 1852 en dos sepulcres de márbre mortals despulles de families reyals, aportades del enrunat Convent de Frares Menors.

Quan en 1847 la Confraría de la Puríssima obtingué la capella de S. Clement entre lo portal major del temple y la capella actual de S. Oleguer (348), fou aportat á la capella primitivament nomenada dels Apóstols lo retaule de Sta. Catarina y lo reixat de la capella de S. Clement.

Lo susdit retaule en 1858 fou col-locat á la Sala de la Capbrevació (349), y quan lo canonge Basart feu obrar lo actual retaule de Sant Paciá, lo vell va esser conduhit á n'aquesta capella en 1892 (350). Lo S. Francisco Xavier, procedeix del altar vell de la capella del S. Christ de Lepant.

Adjunt á la capella segona de la Puríssima hi ha la sagristía y arxiu de dita Confraría, quin local era en son comens la capella de S. Bartomeu y Sta. Elisabeth d'Hungría. Llavors fou quan s'obrí nou portal paredantse lo principal.

19.—Capella de S. Bartomeu y Sta. Isabel d'Hungría

Are serveix de *Sagristía y arxiu de la Confraría de la Puríssima.*

Clau de la volta.—S. Bartomeu y Sta. Elisabet, reyna.

La porta principal d'aquesta capella está paredada y are te oberta la porta d'ingrés en la paret de la part del Evangeli de la capella ahont hi ha lo altar vell de S. Paciá.

La capella de S. Bartomeu va costejarla la piadosa y noble senyora Na Francesca, muller que fou de Francesch de S. Clement (351), subsistint encare los escuts nobiliaris de dita familia, á la reixa

(345) Arxiu Catedral, Llibre d'Obra, Despeses de 1407.
(346) Arxiu Catedral, Miscelanea 11 N. 8.
(347) Arxiu de la Puríssima de la Catedral, Lligals 7, plech 8.
(348) Arxiu de la Puríssima de la Catedral, Lligals 7, plech 8, document 7.
(349) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 205.
(350) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 215.
(351) Arxiu Catedral, Llibre d'Obra de 1385 á 1386.

del portal paredat de l'esmentada capella y al bancal del retaule de S. Bartomeu y Sta. Isabel d'Hungría.

La Confraría de la Puríssima assolí del Capitol la capella de Sant Felip y S. Jaume y la de S. Bartomeu y Sta. Isabel en 1566 (352), pro ab tot, aquesta darrera, probablement continuá sent oberta al culte fins vers l'any 1578. En eix any convenint á la susdita Confraría tenir lloch pera sagristía y arxiu, demaná al Capitol la capella de S. Bartomeu per destinarla á dits fins (353)

Dita senyora de'n Sant Clement no sols feu la capella y retaule, si que també fundá en 1397 un benifet sots invocació de S. Bartomeu y Sta. Elisabet (354).

Lo retaule fou transferit á la capella primitiva de la Puríssima, ahont s'hi guardá fins l'any 1888 en que degudament restaurat se trasladá á la capella de Sta. Magdalena (355). Es de doldre que's deixés casi abandonat lo bancal á la capella primitiva de la Puríssima amagat darrera dels grahons del retaule de la Mare de Deu de la Penya ahont hi va mes perdrer que guanyar. Ab tot, gracias al zel del senyor degá y Capitol, fa poch temps que havent sabut per un hom, que'ldit bancal se trovava en tal olvit, fou aportat á la Sala de la Capbrevació.

Ala del carrer de la Pietat

De la capella de S. Palladi á la antigua de S. Jordi, actual Domeria de la Seu

20.—Capella de Sant Palladi

Clau de la volta.—S. Palladi.

Aquesta capella va fundarla en lo segle xiv Guillém Oliver, secretari del Rey (356), qui també feu en 1384 la fundació del benefici de S. Palladi (357).

L'escut de dit Oliver es á les parets altes de la capella, lo qual consisteix en una branca d'Olivera.

Lo retaule gótich que's cita en llibres de Visita del segle xvi, ja no existeix. L'actual te al seu centre l'imatge esculptórica de S. Palladi ab passatges de sa vida á un y altre costat y al cos superior la

(352) Arxiu de la Puríssima de la Catedral, Lligols 7, plech 8, document 7.
(353) Arxiu Catedral, Llibre de Resolucions Capitolars de 1579 á 1581.
(354) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Catedrhalis Barcinonensis.
(355) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars, f. 204.
(356) Arxiu Catedral, Llibre d'Obra de 1385 á 1386.
(35) Arxiu Catedral, Liber V testomentorun.

negrosa imatge pintada de la Mare de Deu de Nuria, ignorant quan va esser fabricat.

Lo choret que hi ha al damunt del retaule y que horitzontalment parteix la capella, es obra feta en 1741. Va portarse á cap aqueix choret ó tribuna, perque quan se feya la festa de la Puríssima al claustre en la capella segona de la Concepció, los músichs no destorbessin y per tan estiguessin en lloch mes acondicionat (358).

21.—Capella de Santa Eufrosina

Are serveix de *deposit d'arreus pera la neteja de la catedral.*

Clau de la volta.—Sta. Eufrosina.

En la paret de la part del Evangeli hi ha una bella inscripció que no es altre cosa que'l certificat de per qui y quan fou fabricada aquesta capella. Se llegeix allí que va comensarse á 9 de Setembre de 1382, fentla en Pere Safont, mercader, ciutadá de Barcelona, ó sia obrantse á ses despeses, qual mercader te son escut consistent ab una font, en lo alt de les parets de dita capella y dit Safont en 1387 fundá un presbiterat á honra de Sta. Eufrosina (359).

Suposém que aqueixa advocació fou elegida per ser lo Sant de sa filla, donchs consta que en 1383, lo Capitol havía concedit sepultura de beneficiat á Pere de Font, á sa esposa María y á sa filla Eufrosina (360).

Ignorém quan se tancá al culte aquesta capella d'ahont desaparegué lo retaule de dita Santa y un retaulet de S. Maure Abat (361).

22.—Capella de Sant Gabriel

Aquesta capella serveix are pera *guarda d'objectes del Municipi.*

Clau de la volta.—Anunciació.

En 1381 lo canonge Pere de Puigmari fundá un presbiterat sots invocació de S. Gabriel, al claustre al lloch adjunt á la capella de S. Mateu, que li cedí lo Vicari general Guillém de Fonts (362).

Tením noticia de que també aquesta capella fou cedida pel bisbe y Capitol á Guilleuma, viuda de Francesch de Togores, la qual en 1381 va fundar al claustre un benefici titolat de S. Gabriel, á la

(358) Arxiu Catedral, Llibre 16 de la Sibella, f. 285.
(359) Arxiu Catedral, Liber I, Dotaliarum, f. 411 y II, f. 385.
(360) Arxiu de la Catedral, Liber camissae, f. 44.
(361) Arxiu Catedral, Visita del bisbe Lloris, 1578, f. 116.
(362) Arxiu Catedral, Liber II. Dotaliarum, f. 350.

capella que s'ha de construhir en lo claustre junt á la ja obrada de S. Esperit (363).

No'ns es possible per are assegurar si lo nom de capella de Sant Mateu es una equivocació, ó no, puix no tenin noticia de que hagi existit tal capella en lo claustre.

Estudiada ab detenció la cosa nos incliném á creure que l'obra de la capella qui va durla á terme fou dita Togores, filla de Pere de Barberá, puix quan ordená son testament en 1399, elegí sepultura á la capella de S. Gabriel que va fer al claustre (364).

Lo retaule ojival, d'aquesta capella, es á la Sala de la Capbrevació.

23.—Capella del Sant Esperit

Are *l'utilisa lo batlle de la catedral.*

Clau de la volta.—Vinguda del Esperit Sant.

Era ja obrada als comensos del any 1372 puix á 25 de Febrer l'Obra va rebre de'n Jaume Descals 2,000 sous pera la capella del S. Esperit, que li fou venuda per los senyors del Capitol y ensemps va rebre 50 sous mes pel carner que la mateixa Obra li feu en dita capella (365).

Al igual que en altres capelles hi hagué aquí son retaule y fundacions de beneficis, tot lo que ha desaparescut y fins lo culte.

¡Quina llástima que algunes capelles s'hagin convertit en llochs de mals endressos, com si no's mereixessin mes respecte, ja que foren obrades per coses tan santes, y ahon encare en elles molts fidels allí jayents esperan l'eternal resurrecció.

24.—Capella de Sant Pere *in cathedra*

En ella s'hi posá en 1900 lo altar vell de S. Pau, qual imatge fou transformada en la de S. Jaume.

Va fundar aquesta capella á honra de S. Pere en lo claustre ans del any 1388 En Pere de Vall, tresorer del rey. També va fundar á la mateixa, una capellanía ab lo titol de S. Pere *in cathedra* ó de la Cadira de S. Pere (366).

A n'aquesta capella s'hi transferiren los titols canónichs ó beneficis de S. Blay quan fou enrunada la capella de Sta. Catarina y això

(363) Arxiu Catedral, Liber II. Dotaliarum, f. 362.
(364) Arxiu Catedral, Liber II. Dotaliarum, f. 369.
(365) Arxiu Catedral, Llibre d,Obre de 1471, f. 18.
(366) Arxiu Catedral, Speculum titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 816.

doná lloch á que la capella de S. Pere també fos nomenada de S. Blay com se veu en varis documents del Arxiu Catedral.

Inutilisada pel culte aquesta capella, l'habilitá lo batlle, fins que á la mateixa va col-locarshi una gran estátua de Piu IX, fabricada ab motiu de la celebració del vinticinqué aniversari del pontificat del venerable Pontifice de l'Inmaculada (367).

Are dita figura es al trifori y al seu lloch s'hi aportá l'altar vell de S. Pau en 1900, si be que l'imatje de S. Pau fou transformada en la de S. Jaume, patró d'Espanya (368).

Portal de la Pietat

25.—Capella de Sant Jordi y Sant Genís

Serveix de *Domeria* fa bastants anys.

Clau de la volta.—S. Jordi y S. Genis.

Aquesta capella va fundarla junt ab un benefici lo canonge Francesch Rufás, pro com sa obra no fou completada, li doná total acabament en 1373, En Pere de Margens, escribá de porció del rey y ciutadá de Barcelona, esmersant bens propis per dita obra (369).

Llevat de la capella, y del retaule de que'n fan relació les visites pastorals del segle XVI que fou substituhit per altre obrat en 1703 (370), no hem pas pogut heurer quan lo altar y beneficis foren transferits á la capella de Sta. Marta qu'es dins del temple.

Capelles foranes

1.—Capella episcopal

Al parlar de la capella actual de Sta. Llucia, en la segona part d'eix travall, hem dit que la feu fabricar lo bisbe Arnau de Gurb y que tambe se nomená capella episcopal.

Ja sia que realment aquesta capella eregida á honra de Sta. Maria, Sta. Quiteria y demes Santes Verges, fou capella episcopal en tot lo sentit de la paraula, ó que n'hi hagués altre ab dit titol, lo cert es que en lo segle XIII, segons En Campillo, existia un benefici fundat

(367) Noticia facilitada per Mossen Saladrigas.
(368) Arxiu Catedral, Llibre VII dels Exemplars.
(369) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 386.
(370) Arxiu Catedral, Llibre V de fundacions, f. 58.

en 1260 pel bisbe Arnau de Gurb, á honra de Sta. María construit ó sia existent per servey de la capella y altar de Sta. María en lo palau episcopal. Axis ho trovem consignat aixó últim en lo Liber I Dotaliarum f. 1. Ab tot, ben examinats los documents, nos inclinem á creure que la capella episcopal, si be en un principi fou l'actual de Sta. Llucia, apres se'n eregi altre que'ha arrivat á nostres días.

Consta tambè en lo mateix any la fundació d'un benifet titolat de Sta. Eularia de Merida en dita capella, deguda al memorat bisbe (371).

En 1421 al visitar lo patriarca Sapera la capella del palau episcopal se fa relació que hi havia l'altar dedicat á Sta. María y á Santa Eularia de Mérida (372).

Quan feu la visita pastoral lo bisbe Lluis de Cardona en 1531 consta que al retaule hi havía l'imatje de la Verge María ab lo Fill als brasos y á un y altre costat les de Sta. Eularia de Mérida y Sta. Eularia de Barcelona (373).

En 1578 se la nomená de Sta. Eularia de Mérida.

Varis beneficis ab diferents titols se fundaren en dita capella durant lo segle XVIII (374).

Are en lo palau episcopal hi han dues capelles, gran y pública la una, dedicada á la Puríssima Concepció, y petita y privada l'altre, mellor dit oratori, dedicat á S. Francisco Xavier.

2.—Capella de la Canonja *ó de la Casa de la Pia Almoyna.*

Are divolida y destinat lo seu solar com tota la casa á usos particulars.

Be hem vist prous apuntacions antigues referents á la Pia Almoyna ó casa del refector dels pobres y ab tot no tením la claricia suficient per evitar, probable confusió respecte de dit edifici.

La canonja en son principi equivalía á corporació capitolar ó de canonges y opiném que mes tart se feu extensiu dit nom á la casa de la almoyna que pertenyía á la Canonja. Aquesta casa de caritat si be antiquíssima en son ser, fou regularisada en lo segle XII pel bisbe Berenguer de Palou, un dels mes caritatius prelats de la seu de Barcelona, y enteném que desde dita organisació la tal casa se nomená de la Pia Almoyna. Consistía la vitalitat d'aquesta casa en un conjunt

(371) Arxiu Catedral, Liber I. Dotaliarum, f. 821.

(372) Arxiu Catedral, Visita del Patriarca Sapara 1421-1428.

(373) Arxiu Diocessá, Visitatio Sedis, 1522-1530, f. 251.

(374) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis 823, 25, 27 y 29.

de beneficis ó fundacions per mantenir diariament á cert nombre de pobres á quin efecte la Pia Almoyna tenía sa cuina, refector y celler.

Examinats ab prou paciencia los documents que d'aixó parlan, si be molt servey nos faria poguerne llegir d'altres, per mes orientació, hem vingut en coneixement de que la Pia Almoyna era al seti del claustre actual. Lo refector are es la Sala de la Capbrevació, la Sala Capitolar fou la cuina y en lo solar de la capella de Sta. Llucia hi hagué en altres temps lo celler.

Quan en 1421 lo Patriarca Sapera visitá la catedral, consta que apres de visitar la capella del Corpus y ans de visitar la de les Once mil Verges, feu la visita al altar de S. Sebastiá del refector dels pobres de la Seu (375), ahon en 1412 hi havia fundat un benefici titolat de S. Sebastiá, per mossen Pere de Conomines Pbre. (376).

Edificada apres la Casa de la Pia Almoyna ó de la Canonja á la plassa de la catedral, creyém que allí també s'hi transferí lo sobre referit benefici. D'ell s'en parla en l'any 1582, titolantlo de S. Fabiá y S. Sebastiá, com á existent en lo refector de la Canonja (377), sapiguentse que subsistia encare en 1757 en lo mateix lloch. (378).

En los angles de la paret de dit casal conegut ab lo nom de la Canonja s'hi llegeix *Casa de la Elmoyna.*

Sia per recort ó per altre fi, se fabricá en lo claustre, una volta fou termenat, una capella dedicada á S. Sebastiá, qu' encare subsisteix y de la qu' hem parlat en altre lloch d'aqueix travall.

Mossen Saladrigas, mestre de ceremonies de la catedral, nos ha referit que poseheix una consueta pels Mestres de ceremonies escrita á comensos del segle XIX, ahon s'hi llegeix que'l dia de Sta Creu de Maig los canonges anavan á celebrar un ofici al altar de la casa de la Canonja, essent rebuts á la porta per los forners. Aquestos, sens dubte eran los que pastavan lo pa pels pobres qu'eran refeccionats ó mantinguts en lo refector de la Canonja ó Pia Almoyna.

3.—Capella del fossar de Mont Judaich *ó Mont Juhich.*

A mes dels enterraments fets en la Seu y son claustre y al seu entorn, la catedral tenía un cementiri general nomenat de Montjuich. D'aqueix cementiri ne parla lo llibre d'Obra, del any 1481,

(375) Arxiu Diocessá, Visita del Patriarca, 1421.
(376) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedralis Barcinonensis, f. 835.
(377) Arxiu Catedral, Llibre 1 de la Sibella, f. 106.
(378) Arxiu Catedral, Llibre 23 de la Sibella, f. 63.

f. 85, abon se llegeix que s'escombrá l'ort (del claustre) y s'aportá la ronya (runa) al fossar de Montjuich, per la festa de la Verge Maria de Setembre.

Lo P. Agustí Mas, de S. Felip Neri nos ha referit que'l nom de Montjuich, segons una escriptura qu'ell va llegir, li pervé per estar situat en un turonet nomenat *Montjuich*.

Nosaltres opinavem que dit nom era originat per raho de que tal fossar estava situat.

Eix cementiri era al extrem del carrer are nomenat Montjuich del Bisbe y ocupava part de dit carrer, la part posterior del palau episcopal, y una secció del solar de l'esglesia y plassa de S. Felip Neri.

Si be fa anys que dit cementiri era tancat, encare se conservaven alguns ninxos contenint restos.

Aquestos ninxos ocupavan lo lloch que avuy es comensament de l'escala del chor de S. Felip Neri y lo bocí de terrer, hon eran dits enterraments pertanyía a D. Pere Ball-llovera propietari de la casa N. 4 existent entre lo palau episcopal y l'esglesia de S. Felip y que te entrada en lo passatge.

Quan en 1898 dit propietari volgué fer obres en la citada casa, creyentse que aquell cos d'edifici introduhit en l'esglesia de S. Felip, era un mur macis, va cedirlo als P. P. del Oratori. Al desferlo ab l'objecte de regularisar aquell extrem det temple se descobrí que no era altre cosa, com s'cs referit, que unes filades de ninxos. Transferits al cemementiri los cadavres, s'aprofitá dit bocí de solar ahon s'hi comensá la obra de l'escala citada (379).

En lo segle XVIII, segons notes tretes del arxiu catedral, hi havia una capelleta en dit fossar dedicada á Jesús Crucificat. Aquesta capella subsistía en 1867, á la que, sibe algun camí s'hi celebrava missa, consta que restava bastant desmillorada (380). Suposem per lo vist en lo llibre d' hon hem tret aquesta nota, que no tardá gaire á esser divolida dita capella.

En la sagristia de la catedral hi ha col·locada á la paret de ma esquerra al entrant, una regular imatge del Sant Crist que per temps se venerava en la capella del Fossar de Montjuich conegut també, pro més modernament, ab lo nom de cementiri dels canonges (381).

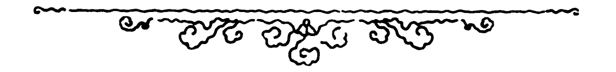
(379) Arxiu Catedral, Acuerdos Capitulares de 1864 á 1869, f. 273 y 274.
(380) Nota del R. S. Agustí Mas del Oratori de S. Felip Neri.
(381) Nota d'algans empleats de la Catedral.

4 —CAPELLA DE SANT SEVER.

A mes de la capella de S. Sever eregida primerament al claustre y apres dues vegades dins del temple, conforme ja consta en altres llochs d'aquesta tasca, se'n edificá una en la devallada de Sta. Eularia, are carrer de S. Sever, en 1691, en lo solar de cases propies del col-legi de S. Sever.

Dita esglesia dedicada al bisbe y martir S. Sever, d'estil grechromá, de bonica fatxada y de regulars proporcions, es ahon hi celebran ses funcions los sacerdots beneficiats de la catedral, que forman desde 1479 lo col-legi de S. Sever. Dit col-legi s'erigi en temps del senyor bisbe D. Gonzalo de Heredia, predicador reyal, trovantse á Roma, confirmant dita erecció lo Sant Pare Sixte IV en lo citat any 1479. Ateses les moltes fundacions pertanyents á la capella y col-legi de S. Sever y esser dificil cumplir ab les cargues d'aquelles dins de la catedral, per raho de circunstancies especials, motivá que'l citat col-legi busqués un lloch ahon de pla pogués atendre á les memorades obligacions. A eix fi, en l'any 1619, los Administradors del Col-legi de S. Sever conseguiren dels Magistrats de la ciutat la capella de S. Sebastiá prop de la Llotja del mar que la deixaren en comanda y durant son beneplacitat. Fins l'any 1720 durá aytal concessió en quin temps per reyal decret endressat al Capitá general, la capella fou entregada als Clergues regulars menors.

Com la capella restava molt separada de la catedral y era prou inconvenient als beneficiats anar á la mateixa á celebrar los oficis y misses, als 28 de Maig de 1691 obtinguda del senyor bisbe D. Fr. Benet de Salazar, la llicencia per fer una capella en cases propies del esmentat colegi, s'erigi en lo carrer de la Devallada de Sta. Eularia, ab invocació de S. Sever pera celebrarhi en ella les funcions á que restava obligada dita corporació, com axís se feu (382) y continua vuy encare.

(382) Arxiu Catedral, Speculum Titulorum Ecclesiae Cathedratis Barcinonensis, SS. VIII, f. XVI y f. 839.

APENDIX

APENDIX N. 1

Lápida sepulcral de Reer.....

(Lápida col·locada al costat dret y derrera de la segona columna del portal de la catedral que dona al claustre.)

✠ HIC: QVIESCIT: REE.....
REDVS FILIVM COND.....
ELDEREDI DIMITTAD.....
AMEN QVI OBIIT VIII IDVS... .
ANNI DOMINI DCCC.....
II AN VII R

VERSIÓ CATALANA

✠ AQUI REPOSA REE. ...
RET FILL DEL DIFUNT.. ..
ELDERET LO PERDO... .
AMEN QUI MORÍ LO DIA VUIT DE'LS IDUS.....
DE L'ANY DEL SENYOR NOU CENTS.....

II AN VII R

Ignorem que vol dir lo contigut en l'última ratlla, pro ab tot y salvant sempre millor judici hem fet lo sigüent raciocini: La xifra II tal vegada es la *terminació* del any, AN equival á la paraula *any*, VII R probablement fa referencia al any VII de *Rodolf* rey de Fransa.

Aqueix princep, si no estem mal informats, governá desde 929 á 933 y si á dit rey correspongués la R, l'any VII de son regnat sería lo periode comprés entre 935 y 936.

APENDIX N. 2

Privilegi de Carles (lo Calvo), Rey de Fransa á obs de la Seu de Barcelona

(13 JUNY 844)

Hoc est exemplar precepti translatum in ciuitate barchinona In anno primo quo obiit rex, tempore domni borrelli comitis filii condam uifredi eidem nominis nuncupati, post reuersione barchinonensium, insertio ipsius precepti hec est.

In nomine sancte et individue trinitatis, karolus gratia dei **rex**, si enim ea que ob utilitatem sancte dei ecclesie imperialibus edictis sunt constituta, magnificentie nostre conseruatione denuo instituentes corroboramus, ad diuturnam prosperam que regni a deo nobis collati stabilitatem id ipsum adtinere non dubitamus, quin etiam ad capescendam eterne felicitatis beatitudinem, profuturam nobis liquido credimus. Itaque notum sit omnium sancte dei ecclesie, fidelium atque nostrorum presencium scilicet et futurorum, partibus aquitanie, septimanie,

siue ispanie consistensium magnitudini quia progenitorum nostrorum magnorum siquidem hortodoxorumque imperatorum, aui uidelicet, nostri karoli, seu genitoris nostri augusti ludouici auctoritatem imitantes, gotos, siue hispanos intra barchinonam famosi nominis ciu itatem, vel terracium castellum quo habitantes, simul cum his omnibus qui infra eundem comitatum barchinonam hispani extra ciuitatem quoque consistunt, quorum progenitores crudelissimum jugum inimicissime christiani nominis gentis sarracenorum euitantes, adeos fecere confugium, et eandem ciuitatem illorum magni potencie libenter condonarunt seu tradiderunt, et ab eorumdem sarracenorum potestate se subtrahentes, eorum nostrorum que demum libera et promta uoluntate se subiecerunt. Complacuit mansuetudini nostre, sub immunitatis tuitione defensionis que munimine benigne suscipere ac retinere, et quo habitationem seu necessitatibus eorum oportunum auxilium sicut et ab illis progenitoribus eorum et ipsis constat per imperialium apicum sanctione concessum clementer conferre. Quatenus quoque nostra regalis conseruatio constructa atque innovatio in eorum benegestis operibus exaltationi ecclesie precioso christi sanguine redempta eministret augmentum, et animabus eorum ac nostre proficiat semper in emolumentum. Igitur sicut dictum est, ad omnium uestrum noticiam peruenire uolumus quare eosdem homines sub protectione et defensione nostra denuo receptos, sicut in unitate fidei sic etiam in unanimitate pacis et dilectionis conseruare decrevimus. Eo uidelice modo, ut sicut ceteri franci homines cum comite suo in exercitum pergant, et in marcha nostra juxta rationabilem eiusdem comitis ordinationem adque admonitionem explorationes, et excubias quod usitato uocabulo guaitas dicunt, facere non neglegant, et missis nostris quos pro rerum oportunitate illas in partes miserimus, aut legatis qui de partibus hyspanie ad nos transmissi fuerint paratas faciant, et ad subuectionem eorum ueredos donent. Ipsi uidelicet et illi quorum progenitoribus temporibus aui nostri karoli idipsum facere institutum fuit. Si autem hi qui ueredos acceperint reddere eos neglexerint, ac eorum interueniente neglegentia perditi seu mortui fuerint, secundum legem francorum eis quorum fuerunt sine dilatione restituantur uel restaurentur. Ecclesiis uero census id est nec paschualia infra eorum terminis uel eorum uillis, nec thelonea infra comitatum in quo consistunt, nec alia quelibet redibitio, neque a comite, neque a junioribus aut ministerialibus eius, deinceps ab illis ullatenus exigatur. Et nisi pro his tribus criminalibus actionibus id est homicidio, rapto et incendio, nec ipsi nec corum homines a quolibet comite, aut ministro judiciariae potestatis ullo modo judicentur aut distingantur, sed liceat ipsis secundum eorum legem de

aliis hominibus judicia terminare. Et preter hec tria, et de se et de eorum hominibus, secundum propriam legem, omnia mutuo definire. Et si quispiam eorum in partem quam ille ad habitandum sibi excoluit, alios homines de aliis generationibus venientus adtraxerint, et secum in portione sua quam aprisiones vocant habitare fecerit; utatur illorum seruitio absque alicuius contradictione uel impedimento, et si aliquis ex ipsis hominibus qui ab eorum aliquod adtractus est et in sua portione collocatus alium id est comitis aut uicecomitis aut uicarii aut cuiuslibet hominis senioratum elegerit liberam habeat licenciam abeundi. Uerumtamen exhis que possidet nichil habeat nichil que secum ferat, sed omnia in dominiun et potestatem prioris senioris plenissime reuertantur. Placuit etiam nobis illis concedere ut quicquid de heremi squalore in quolibet comitatu ad cultum frugum traxerint, aut deinceps infra eorum aprisiones excolere potuerint, integerrime teneant, atque possideant seruitia tamen regalia intra comitatum, in quo consistunt faciant, et omnes eorum possessiones siue aprisiones, inter se uendere concambiare seu donare posterisque relinquere omnimodo liceat, et si filios aut nepotes non habuerint, juxta legem eorum alii ipsorum propinqui, illis hereditando succedant, ita uidelicet ut quicumque successerint, seruitia superius memorata persoluere non contemnant, simul etiam precipientes iniungimus, ut nullus homo de sepemenoratis eorum apprisionibus vel uillis cum propriis terminis propriisque eorum finibus et adiacenciis, injustam inquietudinem illis inferre presumat, aut aliquam minorationem contra legen facere audeat, sed liceat eis ipsas res cum tranquillitate pacis tenere, et possidere et secundum antiquam consuetudinem ubique pascua habere ac ligna cedere et aquarum ductus pro suis necesitatibus ubicumque peruenire potuerint, nemine contradicente juxta priscum morem semper deducere. Si autem illi propter lenitatem et mansuetudinem comitis sui eidem comiti honoris et obsequii gratia quippiam de rebus suis exibuerint non hoc eis pro tributo uel censu aliquo computetur neque comes ille aut successores ejus hoc in consuetudinen uenire presumat neque eos sibi vel hominibus suis aut mansionaticos parare aut ueredos dare aut ullum censum uel tributum aut seruitium propter id quod iam superius conprehensum est prestare cogat. Sed liceat tam histis ispanis qui presenti tempore in predictis locis resident, quam is qui adhuc ad nostram fidem de iniquorum potestate fugiendo confluxerint et in desertis atque incultis locis, per nostram uel comitis nostri licenciam consedentes edificia feceriut et agros incoluerint juxta supra dictum modum sub nostra defensione atque protectione in unitate fidei et pacis tranquillitate residere. Et nobis ea que superius dixerimus, tam cum comite suo

quam cum missis eius pro tempore oportunitate alariter adque fideliter exibere. Nouerint preterea idem spani sibi licentiam a nobis esse concessam, ut se in uassaticum comitis nostri sicut alii franci homines commendent et si aliquod beneficium quisquan eorum ab eo cui se commendauit fuerit consecutus sicut se de illo tale obsequium seniori suo exibere debere, quale nostrates homines de simili benecio senioribus suis exibere solent. Vt autem hec nostre regalis auctoritatis ________________ spanos tenore perpetuo ab omnibus fidelibus sancte dei ecclesie et nostris inuiolabiliter conseruentur. Manu propria nostra eas subter firmauimus et anuli nostri impressione signare decreuimus. Signum † Karoli gloriosissimi regis. Deormannus notarius ac uice hludovici recognouimus. data in idus Junii anno IIII regnante Karolo glorioso rege. Actum in monasterio sancti saturnini prope tolosa, in Amne feliciter amen.

(*Arxiu Catedral, Liber I, Antiquitatum. fol.* 1,*N. 1,*)

VERSIÓ CATALANA

Aquest es l'exemplar del privilegi copiat en la ciutat de Barcelona l'any primer en que morí lo rey Othó en lo temps del senyor comte Borrell fill del difunt Wifret conegut per lo mateix nom, aprés del retorn dels barcelonins. L'introducció de dit privilegi es aquesta.

En nom de la santa e individua Trinitat, Carles per la gracia de Deu rey: Si donchs confirmem aquelles coses que foren constituides per edictes imperials per utilitat de la Santa Esglesia de Deu instituint-les novament pera la conservació de la nostra magnificencia, per la llarga y feliç estabilitat del reyalme que Deu nos comaná, no dubtem conservar aixo mateix, ans be creyem confiadament que Nos aprofitará pera conseguir la benhaurança de l'eternal felicitat. Així donchs sapian tots los fidels de la Santa Esglesia de Deu com y també los nostres presents y venidors, que existeixen en les parts d'Aquitania, de Septimania ó de la gran Espanya, que seguint l'exemple dels grans y católichs emperadors, nostres progenitors, ço es, ja del nostre avi Carles, ja de Lluis nostre august pare, los goths ó espanyols qui habiten dintre de Barcelona, ciutat de famosa nomenada y del Castell de Tarrasa, juntament ab tots aquells qui sots lo dit comtat de Barcelona, essent espanyols també existeixen fora la ciutat, los progenitors dels quals fugint del crudelíssim jou de la gent sarrahina gran enemiga del nom cristiá, hi trovaren refugi, y de bon

grat donaren ó entregaren la dita ciutat á son gran imperi, y fugint de la dominació dels dits sarrahins, per sa plana y prompta voluntat a la fi se someteren á la nostra (*dominació*). Complagué á la nostra mansuetut rebre'ls y retenirlos benignament sots la custodia de sa immunitat y la fortificació de sa defensa, y ab clemença donalshi cohabitació ó l'auxili convinent pera ses necessitats, segons consta que desde sos progenitors fou també á aquestos concedit per la suprema autoritat imperial. En quant també nostra reyal conservació disposició e innovació en ses ben fetes obres servesca d'augment á l'exaltació de l'Esglesia redemida per la preciosa sang de Crist, y sia en profitosa utilitat de ses animes y de la nostra. Aixi, donchs, segons s'es dit, volem que arrive á coneixement de tots vosaltres, com havem decretat conservar los dits homens novament rebuts sots nostra protecció y defensa, aixi en l'unitat de fè com y també en l'unanimitat de pau y d'amor, d'aytal manera, que aixi com los demés homens francesos van á l'exercit ab son comte, també en la nostra Marca no descuyden ferho segons la rahonable ordenació de dit comte, per avisos, exploracions y rondes que's diuhen usualment *guayies*, y fagin parades pera los nostres missatgers que oportunament enviessem á n'aquelles parts ó pera los llegats qui d'altres bandes d'Espanya nos fossen tramessos, y donen cavalls de posta pera son tragí, so es, á n'aquest y á n'aquell dels quals en los passats temps de nostre avi Carles fou ordenat qu'axí se fés. Pero si aquells qu'hagin prês cavalls de posta descuidessen de tornarlos, y per causa de son descuyt fossen perduts ó be morts, segons lley dels Franchs, sian restituits ó restablerts. Pero á les Esglesies, en avant, de cap manera se'ls sia exigit ni per lo comte ni per sos subdits ó ministerials los censos ni'ls pasturatges que son sots llurs termens ó be de llurs viles, ni les alcabales sots lo comtat ahont existeixen, ni altra qualsevol contribució. Y fora d'aquestes tres criminals accions, axó es, homicidi, rapte é incendi, ni'ls mateixos ni'ls seus homens de cap manera sien judicats ó sentenciais per qualsevol comte, ó ministre de la potestat judiciaria, sino que sia á aquestos permés, segons la lley d'aquells, judicar d'altres homens. Y fora d'aquestos tres, definirho tot mutuament de si meteix y dels altres homens, segons sa propia lley. Y si algún d'ells s'endugués á altres homens procedents d'altres gernacions, á n'aquella banda que ell s'ha endreçat pera habitarhi, y'ls fes habitar juntament ab ell en la seva partió, que'n diuhen de conquesta que se'n valga donchs del seu servey sens cap contradicció ó impediment, y si algún dels meteixos homens, qui fós atret per algún d'ells y col-locat en la seua partió, n'elegís un altre de senyoriu com are del comte ó del viscomte ó del veguer ó de qualsevol home, tinga

lliura llicencia d'anarsen. Pro d'aquelles coses que posseheix, no'n tinga res, ni se'n enduga res, sino que restin en plè domini y potestat del primer senyor. També Nos complagué concedirlos hi, que tingan enterament qualsevol terrer que transformen de miserable èrm al cultiu dels fruyts en qualsevol comtat, y en avant puguin cultivar sots llurs conquestes y posseescan los serveis reyals sots lo comtat ahont existeixen facian, y de tota manera pugan entr'ells vendre, cambiar ó donar y deixar als hereus totes llurs posessions ó conquestes, y si de fills ó nets no'n tingessen, segons llur lley, altres parents dels meteixos, los succehescan en heretatge, so es, d'aytal manera que quals se vullgan que sucehescan, no deixen de pagar los serveys amunt remembrats, y juntament afegim lo manament de que cap home pretinga causar injusta molestia á'n aquells de les sempre memorades conquestes ó viles ab sos termens, y sos propis limits y vehinats, ni gose fer alguna minoració contra la lley, sino que sia'ls hi permés tenir y possehir les dites coses ab pau y tranquil-litat, y segons antiga consuetut, tenir per tot arreu pasturatges y fer llenya, y podrán cercar per tot arreu l'aygua pera llurs neccessitats, sens cap contradicció pera fer-ho sempre segons la primitiva costum. Pro si aquells, á causa de la feblesa y mansuetut del comte seu, ó'l dit comte fes present alguna de ses coses exigissen com á honor y obsequi, no se'ls hi compti aixó com algún tribut ó cens, ni aquell comte ó sucessors seus pretingan que aixo's fagi de costum, ni tampoch obligue á aquells que á n'ell ó als seus homens ó familiars aparellar ó deixar cavalls de posta ó prestar aquell cens ó tribut ó servey per rahó de lo que més amunt s'es dit. Pro sia permés tan á n'aqueixos espanyols qu'al present resideixen en los predits llochs, com á n'aquestos qu'hagin vingut á la nostra fe, fugint de la potestat dels infidels, y que permaneixent en los deserts y llochs incults, per llicencia nostra ó be del nostre comte, basteixin edificis y conreuhessen camps, de la manera que'a dalt s'es dit, residirhi sots nostra defensa y protecció en unitat de fe y en pau y tranquilitat. Y manifestarnos resolta y fidelment lo que més amunt s'es dit, tant ab lo seu comte com y també ab los qu'oportunament sian d'ell enviats. Sapian ademés los mateixos espanyols que'ls hi fou per nos concedida llicencia, per que's donguin en vassallatge del nostre comte, axís com los demés homens franchs, y si algún d'ells hagués conseguit algún benifet d'aquell á qui's comaná, sapia que deu rendirne homenatge á son senyor, igualment que'ls homens de nostra terra solen rendirne de semblant benifet á llurs senyors. Y per que aquestes coses de nostra reyal autoritat, ______________ espanyols, perpetuament sian conservades inviolablement per tots los fidels de la Santa Esgle-

sía de Deu y per los nostres, ab nostra propia má les firmen abaix y havem manat que sien sagellades ab la marca de la nostra anell. Sagell † de Carles rey gloriosissim. Deorman notari y en lloch de Lluis ho havem reconegut. Dades en les Idus de Juny (1) en l'any IV regnant lo gloriós rey Carles. Fet en lo Monastir de Sant Sadurní prop de Tolosa en temps de prosperitat. Amén.

APENDIX N. 3.

Privilegi del Rey de Fransa, Lluis (lo Tartamut) a favor de Frodoi Bisbe de Barcelona

(9 SEPTEMBRE 878)

In nomine domini dei eterni et saluatoris nostri ihesu christi lvdocus, misericordia dei rex. Si sacerdotibus in quibuslibet necessitatibus ecclesiasticis nostra auctoritate subleuandis consulimus, et ad ministerium suum liberius exequendum opem ferimus, a summo pontifice domino nostro ihesu christo eterna remuneratione largiri nobis premia non ambigimus. Notum sit igitur omnibus fidelibus sancte dei ecclesie nostris presentibus scilicet et futuris, quia uenerabilis frodoynus barchinonensis episcopus ad nostram accedens clementiam deprecatus est Regiam celsitudinem nostram, quatenus ipsam ecclesiam et sedem barchinonensem sub immunitatis nostre tuitione susciperemus, sicut dominum genitorem nostrum Karolum imperatorem constat fecisse. Cuius precibus libenter adquiescentes precipiendo jubemus, ut nullus judex publicus, uel quislibet ex iudicialia potestate, in ecclesias, aut loca, aut agros, seu reliquas possessiones quas moderno tempore in quibuslibet pagis uel territoriis infra ditionem regni nostri iuste et legaliter memorata tenet; uel possidet ecclesia, uel que deincebs a catholicis uiris diuina pietas in jure ipsius ecclesie tam ingenuos quam seruos super terram ipsius uoluerit augeri, ad causas audiendas, freda, aut tributa exigenda, aut mansiones uel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius ecclesie tam ingenuos quam seruos super terram ipsius conmanentes, uel francos injuste nec iuste distingendos nec ullas redibitiones aut inlicitas occasiones requirendas, nostris et futuris temporibus ingredi audeat, uel ea que superius memorata sunt penitus exigere presumat, sed liceat memorato presuli

(1) Tretze de Junyde 844.

suisque successoribus, res predicte ecclesie cum omnibus sibi subiectis sub immunitatis nostre defensione quieto ordine possidere et nobis fideliter deseruire. Petiit etiam idem venerabilis Frodoynus episcopus ob amorem dei et reuerentiam sancte crucis, in cuius honore predicta ecclesia barchinonensis dedicada est, et sancte evlalie, cuius corpus in ipsa ecclesia requiescit, ut canonicam restaure eidem ecclesie que penitus destructa esse uidetur, ei concessissemus et auxilium siue adiutorium preberemus. Nos restaurem igitur ob remunerationen mercedis anime nostre, concedimus eidem episcopo licentiam, canonicam eiusdem ècclesie restaurandi. Et ad ipsam ecclesiam concedimus, et perhoc preceptum nostre auctoritatis confirmamus cellam sancte eulalie, et sancti Genesii, sicut jouencianus presbyter de eremo tracxit et quod incultum reliquid, cum omnibus apenditiis suis molinis terris et ortis et agrum qui est situs iuxta strata publica prope villam pinellos; et cellam que est pagi gerundensi siue sanct martini ecclesiam cum uineis et siluis, et uillis sibi pertinentibus. Et domum sancti cucuphatis et sancti felicis ad locum octauianum cum aprisionibus et adiacenciis et omnibus ibidem pertinentibus, sicut ostofredus abba per preceptum tenuit domun sancti Genesii et sancti Martini sitam in riuo tenesi. Et uilla que dicitur codes cum speluncis molinis terris cultis et incultis et omnibus adiacenciis suis. Item domun sancti Martini ad locum maritimum iuxta riuo argentona cum uillaricellos desuper positos cum terminis et adiacentiis suis. Item concedimus predicte ecclesie seu uenerabili episcopo predicto de propietate nostra locum qui dicitur riellos situm in latere montis signi, iuxta alodem baroni. Et uillam que dicitur breda, Et uillam campinos cum examplariis, edificiis, casticiis et uineis terris cultis et incultis, et cum omnibus adiacentiis ibidem pertinentibus cum domo et vinea uel horto quod ibi edificauit Otolgisus presbyter, et uillaricello que dicitur cerdanus, per sumitatem montis signi usque in riuo tordarie, excepto quod spani homines de eremo tracxerunt. Et in alio loco uillare que dicunt de prouasio et ecclesia sancte marie ibidem sita. Et uillaricellos qui sunt per ipsa serra de ipso monte unde ipsa strata diuidit usque ad aliam stratam que pergit de gerunda ad barchinonam. Concedimus insuper ei tertiam partem tolonei, sicut bernardus marchio nostro per preceptum genitoris nostri ei acceptavit, de suburbio loci ipsius, tam de mari quam omni mercationi et de eremis terre et de portatico et de moneta, et uillam id est romanos cum uillaricello desuper posito iuxta domum sancti stephani, et alteram uillam rodalli cum suis adiacenciis, sicut in precepto dompni genitoris nostri continetur, seu domum qui in ciuitate est sicut Adaulfus episcopus habuit. Concedimus et agrum situm prope ciuitatem barchinonam que actenus

godus nomine recosindus de potestate Johannis episcopi tulit, et abs que lege tenuit. Volumus etiam ut præfetus episcopus suique sibi comisi, pro nobis coniuge ac prole domini misericordiam exorare non neglegant. Vt autem hec nostre munificentie auctoritas firmior habeatur, et nostra largitas semper in dei nomine obtineat firmitatis uigorem manu propria subter eam firmamus et anulo nostro insigniri iussimus.

Signvm Lvdovicis. Gloriosissimi Regis. Vvlfardus Notarius ad vicen iozleni recognovit. Datum v idus septembris. Indictione XI anno Primo Regni Domni Lvdovici gloriosisimi Regis. Actum trecas ciuitate in dei nomine feliciter Amen.

(*Arxiu Catedral, Liber. I. Antiquitatum fol. 1, N. 2.*)

VERSIÓ CATALANA

En nom del Senyor Deu etern y Salvador nostre Jesucrist, Lluis, per la misericordia de Deu, Rey. Si ab nostra autoritat prenem cura de'ls sacerdots en qualsevols necessitats de l'Esglesia, y'ns esmercem per que exercescan més lliurement llur ministeri, no dubtem que'ns serán concedits pél suprem Pontifex nostre Senyor Jesucrist, los premis de l'eterna benhauransa. Sia donchs conegut de tots los nostres fidels de la santa Esglesia de Deu; á sapiguer, presents y venidors, que'l venerable Frodoi Bisbe de Barcelona acudint á nostra clemencia, ha suplicat á nostra reyal altesa, per que rebessem sots la protecció de nostre privilegi la dita Esglesia y Seu de Barcelona, aixís com consta qu'ho havia fet nostre senyor pare l'Emperador Carles. A quals prechs accedinthi de bon grat, ordenem y manem, que cap delator publich ó qualsevol de la potestat judicial gosi entrar en lo temps present y venidor en les Esglesies, ó llochs ó camps ó altres posessions qu'en lo temps present té y posseheix l'Esglesia justa y legalment adquirits en qualsevols pobles ó territoris sots lo domini de nostre regne; ó aquelles que en avant vulgui la divinal pietat que en lo fur de dita Esglesia sian engrandides sobre la terra seva per los homens catolichs tan lliures com servents, per ohir causes ó exigir arbitris o tributs, ó fer maisons ó posades, suprimir fiadors, ó'ls homens de dita Esglesia tan lliures com servents qu'habitan sobre la dita terra, ó distingir injusta ó jusment a'ls franchs, ni requirir cap restitució ó il-licita ocasió, ni pretinga exigir aquelles coses que més amunt ja son memorades, sino que sia permés al memorat prelat y á sos successors possehir les coses de la predita Esglesia ab tots los qui li sian subjectes sots lo privilegi de nostra defensa ab tota tranquilitat y servirnos fidelment·

Demaná també'l meteix venerable Frodoi Bisbe per amor de Deu y reverencia de la Santa Creu, á quin honor la predita Esglesia de Barcelona está dedicada, com y també de Santa Eularia, quin cos en la dita Esglesia hi reposa, que li concedissem y prestessim auxili ó ajut, per restaurar la Canonja de dita Esglesia, que del tot se veu está complertament destruhida. Nos donchs per la remuneració de la gracia per nostr'anima concedim á dit bisbe llicencia de restaurar la Canonja de dita Esglesia. Y á la meteixa Esglesia concedim, y per aquest privilegi de nostra autoritat ho confirmen, la capella de Sta. Eularia, (1) y de Sant Genis, axí com lo prébere Jovenciá ho tregué de l'erm y lo qu'encara resta sens conreu, ab totes ses dependencies, molins, terres y horts y'l camp qu'está situat á l'estrada publica prop de la vila de Pinells; y la capella qu'es de'l poble de Gerona ó sia l'Esglesia de Sant Martí (2) ab les vinyes, selves y viles que li pertanyen. Y la casa de Sant Cugat (3) y de Sant Feliu (4) en lo lloch Octaviá ab ses adquisicions y adjacencies y tot lo que allí'ls pertany, segons l'abat Ostofret ho possehí, la casa de Sant Genís y Sant Martí (5) situat al riu Tenes, (6) y la vila que se'n diu Codes ab esplugues, molins, terres de conreu y per conreuhar y totes ses dependencies. Axí mateix l'esglesia de Sant Martí en la Marina (7) junt al riu Argentona ab sos vilarets sobreposats ab sos termes y dependencies. Axí mateix, concedim á la predita Esglesia ó sia al venerable bisbe predit, de nostra propietat, lo lloc que se'n diu de Riells situat en la vessant del Mont Seny junt á l'alou de Baró y la vila qus's diu Breda. Y la vila Campins ab sos aixamples, edificis, castells (?) y vinyes, terres de conreu, y per conreuhar, y ab totes les dependencies qu'allí li pertanyen, y ab la casa y vinya ó be hort qu'allí edificá'l prebere Otolgis y'l vilaret que se'n diu Cerdá, al bell cim del Mont-Seny fins a'l riu Tordera, excepte lo que'ls homens Espanyols tragueren de l'erm. Y en altre lloch la vila que'n diuhen Provasio y l'esglesia de Santa María situada allí mateix. Y'ls vilarets que son per la mateixa serra de dit mont des d'ahon la divideix la dita via fins á l'altra via que va de Gerona á

(1) Capella de Ca 'n Paradell, á Vallgorquina.

(2) Arenys.

(3) S. Cugat del Vallés.

(4) S. Feliu de Vila de Milans ó sia la capella de San Feliuhet, actualment situada dins de la parroquia de S. Quirse de Tarrassa.

(5) S. Martí del Fay.

(6) Riera de Tenes que originantse á S. Miquel del Fay se junta ab lo Mugent á Parets.

(7) Segons lo Sr. Carreras la capella de S. Martí radicava dins la parroquia d'Argentona.

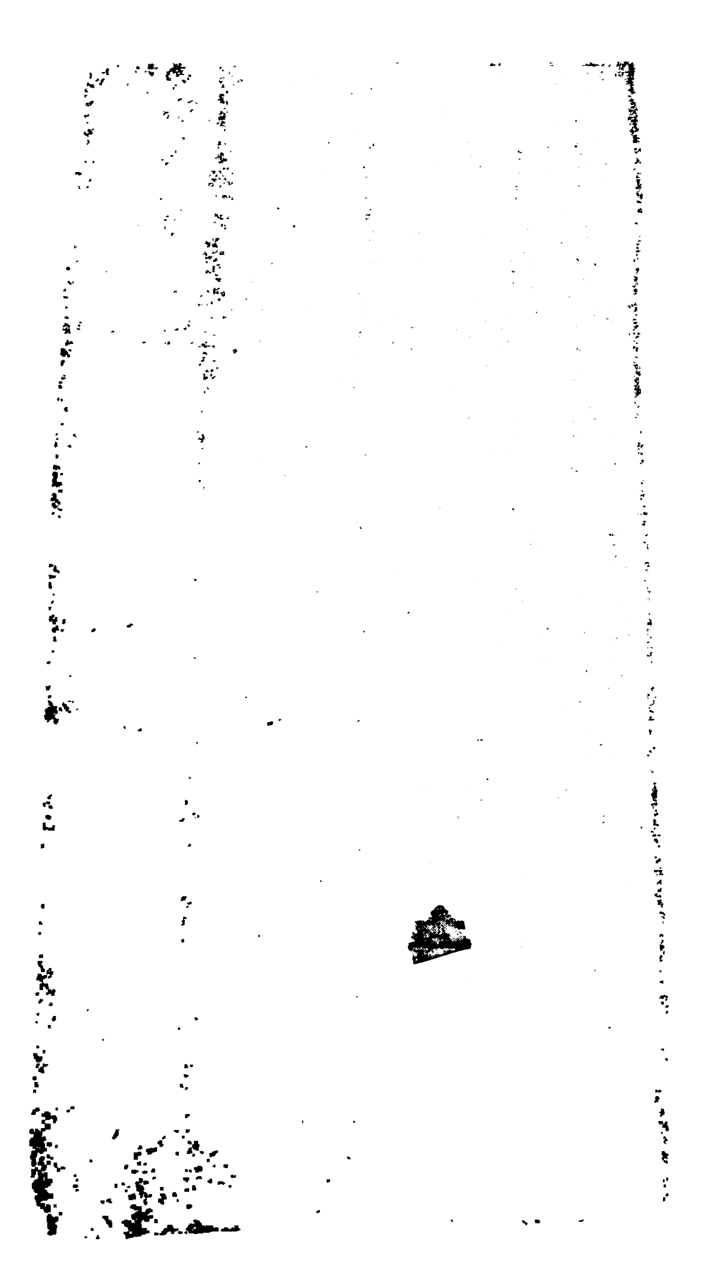
Barcelona. Li concedim ademés la tercera part de'l tribut, com En Bernat nostre marqués li acceptá per manament de nostre pare, de'l suburbi de dit lloch, tant de mar com de tota mercadería, y dels erms de terra, y de l'acarreu, y de la moneda, y la vila so es Romanos ab lo vilaret situat d'amunt junt a la casa de Sant Esteve y l'altra vila de Rodal (1) ab ses dependencies, segons s'hi conté en lo manament nostre Senyor pare; y tambe la casa qu'es á la ciutat de Barcelona, tal com la tingué lo bisbe Adaolf. També concedim lo seu camp situat prop de la ciutat de Barcelona lo qual fins are tingué y sens lley pos. sehi un goth nomenat Recosindo qui'l prengué del poder del bisbe Johan. Volém també qua'l predit bisbe y sos comanats no descuydin de pregar á la misericordia de'l Senyor per Nos, nostr'esposa y nostra familia. Però á fi de que aquesta ordre de nostra munificencia sia més ferma, y nostra lliberalitat sempre obtinga en nom de Deu lo vigor de la fermesa la firmen més avall ab nostra propia má y manem que sia segellada ab nostre anell. Senyal de Lluis Rey gloriosissim. Vulfardo notari ho reconegué en lloch de Jozlemi. Dada lo día V de'ls idus de Setembre (2), Indicció XI, any primer del regnat de Lluis nostre senyor gloriosissum. Fet felisment en la ciutat de Troyes (3) en nom de Deu. Amen.

---

(1) Vila-rosal, casa de pagés dins la parroquia de Parets del Vallés.

(2) Día 9 de Setembre.

(3) Ciutat de França.

APENDIX N. 4

Carta de Carles'l Calvo als barcelonins

(ANY 874—877)

De fotografia del Sr. Canonge Barraquer

In nomine sanctæ et indiuidue trinitatis Karolus eiusdem dei omnipotentis misericordia Imperator Augustus Omnibus barchinonensibus peculiaribus nostris salutem. Sciatis quoniam superno munere congrua prosperitate ualemus Apud uos quoque ut et idipsum maneat ualde desideramus Plurimas autem uobis grates referimus eo quod in nostram fidelitate semper omnimodis tenditis. Venit denique Judas hebreus fidelis noster ad nos et de uestra fidelitate multa nobis designauit Vnde uestre fidelitate condignam remunerationem et decens proemium referri parati sumus De nostre igitur fidelitatis assiduitate nullo modo retardetis sed in ea prout melius scitis et potestis in omnibus tendentes permaneatis sicuti hactenus factum habetis Ualete et sciatis uos quia per fidelem meum juda cot dirigo ad frodoynum episcopum libras X de argento ad sua ecclesia reparare.

Arxiu Catedral, Sala de la Caritat, armari 3, Privilegiorum Regum, núm 1 y Liber I Antiquitatum fol 9, N 16.

VERSIÓ CATALANA

En nom de la Santa e individua Trinitat Carles per la misericordia del mateix Deu tot poderós Emperador August. A tots los barcelonins nostres aliats salut: Sapigueu com gosem ab l'ajut divi de semblant felicitat. També desitgem en gran manera que la mateixa permanesca entre vosaltres. Y vos donem moltissimes mercés perque sempre vos haveu mantingut de tota manera sots nostra fidelitat. Vingué ultimament á Nos á Judá hebreu fidel nostre y nos manifestá moltes coses de vostra fidelitat. Y per só estém disposats á tornar una condigna remuneració y un premi corresponent á vostra fidelitat. Per conseguent de cap manera deixeu d'esser ferms en totes les coses com millor sabeu y podeu axís com fins are ho haveu fet. Conserveuvos y sapigueu que per lo meu fidel Judá Cot envio al bisbe Frodoi deu lliures d'argent per reparar sa esglesia.

APEDINX N. 5

Acte de Consagració de la Catedral

(18 NOVEMBRE ANY 1058)

Postquam imperator celi ac terre deuicto mortis principe ut aperiret mortalibus januam uite glorificata per resurrectionem sui

corporis carne, quam ex nobis pro nobis assumpsit de matre semper uirgine, ascendit ad palacium celeste, cum patre et spiritu sancto uicturus et regnaturus sine fine, adimpleta sancti spiritus promissione, sonus apostolorum exiuit in uniuersum orbem terre, et christiani nominis uocabulum primum apud anthiochenam ecclesiam cepit esse, et sic deinde per omnem mundum in diuersis locis facte sunt ecclesie, ut a solis ortu usque ad occasum nomen domini esset laudabile. Hoc uidens inuidus humani generis inimicus, suasit suis ministris paganis ac gentilibus, ut persequerentur et occiderent fideles christi gladiis et multis cruciatibus, et destruerent ecclesias tam in urbibus, quam in aliis mundi partibus quod et factum est in barchinonensi ciuitate antiquis temporibus a barbaris hispaniam intrantibus peccatis christianorum exigentibus. Sed christus quamuis peccatricem miseratus christianam plebem excitauit, Ludouicum pium regem, qui expulit hismaeliticam gentem et liberauit barchinonensem urbem, et christianus populus sic reparauit destructam barchinonensis ecclesie sedem. Cumque idem rex mortis persoluisset debita, et uoluente mundi rota ueternosa temporum pertransissent secula, iterum propter hominum peccata gens in ualuit pagana et capta est barchinona et interfecti sunt habitatores eius, et destructa sanctuaria, et cum sacri ordinis ministris euersa sunt altaria. Sed etiam christus misereri paratus, predictam urbem postea recuperauit fidelibus, expulsis pestiferis gentilibus, et per successionem heredidatis tradidit christianis comitibus. De quorum linea uel genealoguia naturali, uenit gloriosus Comes ac marchio remundus Berengarii, factus est propugnator et murus christiani populi, et per eius uictoriam cum adjutorio christi, facti sunt ei tributarii, pagani christianorum aduersarii. Quos plusquam omnes antecessores sui comprimens et faciens profugos, multos uictorie fecit triumphos, et christianorum amplificauit terminos. Iam uero diuina gratia cum ipse Comes ac marchio ampli honoris principatum optinuisset in terra, largitoris omnium bonorum recognouit beneficia, et pro tanto honore rependens ei multa seruietia, juste et pie considerauit de ecclesia que christi est sponsa et mater est nostra. Vnde in principali trono sui honoris, intra menia barchinonensis ciuitatis, cum uidisset aulam episcopali sedis iam deficere uetustate operis et ex parte destructam a barbaris, indoluit causa diuini amoris et eam renouari et restaurari fecit et annuit a fundamentis, ad honorem christi, et nomen sante crucis sancteque Eulalie indigene martiris et uirginis, et in renouatione et restauratione predicte sedis habuit consortem cooperatorem et factorem pium atque benignum Guilabertum prefate presulem urbis. Postquam autem magnificus Comes ac marchio remundus atque nobilis eius

uxor domna almodis, et idem pontifex barchinonensis interjecta euolutione annosi temporis, uidissent desideratam perfectionem cepti operis pro premiis eterne retributionis, ceperunt cogitare de die consecrationis, ut perfectius potuissent deo placere de perfectione laboris et de comuni uoto dedicationis. Igitur tantus princeps et tam nobilis Comittissa tamque pius et benignus episcopus constituerunt consecrationis insigne opus et quartus decimus dies kalendarum decembrium est constitutus et facta estipso die dedicatio ad millesimi quinquagesimi octaui ab incarnatione domini tempus, secundum eram nonagesimam sextam, Inditione uero undecimam propriis notam temporibus, et in ope et in opere dedicationis eius inuitatus est ab eis reuerentissimus narbonensium archiepiscopus urbis metropolitane Guifredus, et religiosissimus primas arelatensis ecclesie Rajenballus archiepiscopus, aliique episcopi quorum numerus subscriptis declarabitur nominibus et congregatus est infinitus diuerse etatis ac sexus populus permixtis clericorum et laicorum ordinibus, ut magni gaudii, et festiuitatis esset celebris conuentus et aniuersaria memoria diei hujus, in futuris non cessaret tempoıibus, publicata etiam per seriem dotis huius factam et confirmatam ab ipsis archi episcopis atque pontificibus et ab ipso Comite et Comitissa aliisque principibus clericis uidelicet atque laicis uidentibus, que modo uerbis sic incipit talibus. In nomine sancte et indiuidue trinitatis. Ego Guifredus archiepiscopus Narbonensis, et Ego Rajemballus archiepiscopus arelatensis, et Ego Guillelmus episcopus vrgellensis, et Ego alius Guillelmus episcopus ausonensis, et Ego Berengarius episcopus Gerundensis, et Ego Arnallus episcopus elnensis, et Ego paternus episcopus ciuitatis Tortosensis, et Ego Guilabertus episcopus barchinonensis una cum consensu ac jussu domni remundi principis barchinonensis, et Comitis gerundensis, et marchionis ausonensis, et cum assensu sue conjugis nomine almodis Comitisse nobilis, subarrantes anulo diuine legis celesti regi sponsam ecclesiam barchinonensis sedis. Donamus et confirmamus predicte sedi omnes ecclesias et uniuersa sua predia et omne deditum sibi juste debitum et omnem censum et redditum quantumcumque et quancumque et ubicumque juste adquisitum et adquirendum ut secure, et libere habeat et possideat imperpetum, et nulla potestas hoc habeat uel aliquis homo per uirtutem uel per ingenium preter episcopi ipsius sedis uel clericorum assensum. Preterea nos supradicti omnes excomunicando sub anathamatis interdictione confirmamus maiorgas et minorgas insulas baleares, et episcopatum ciuitatis denie, et episcopatum ciuitatis oriole, et earum ecclesias omnes, et quantum pertinet ad clericatus ordines, ut omnes episcopi presbiteri et diachoni aliique

clerici in prelibatis insulis et in prefatis locis commorantesa minimo usque ad maximum, et a puero usquead senem ab hodierno die et deinceps minime conentur deposcere ab alio aliquo pontificum ullius ordinationem clericatus. Neque chrismatis sacri confectionem, neque aliquem cultum ullius clericatus, nisi ab episcopo barchinonensi, aut ab illo cui ipse preceperit siue permiserit, sicut illa Scriptura testatur quam inde mujehid et filius ejus hali hysmaelite quondam fecerunt, et guilaberto episcopo barchinonensi dederunt et tradiderunt. Insuper etiam admonemus atque mandamus ut barchinonensis sedis ecclesia omnino sit libera et semper gaudeat franchitate secura, et canonici simul cum ipsa canonica, cum rebus ad eandem chanonicam pertinentibus. Terminos quoque episcopatus sancte sedis barchinonensis ita uolumus esse distinctos, et ab ausonensi, et gerundensi episcopatu esse discretos, sicut per antiquos nouimus populos, et sicut debite constituti sunt contra orientalem et septemtrionalem plagam siue per plana seu per colles deuexos, atque montes excelsos et contra meridiem longe per gurgites maritimos, et contra occidentem uersus dertosam annotatos balagarii locos, ut quicquid intra et extra predicta sedes adquisiuit uel adquisierit per iuste largitionis modos, habeat confirmatum per nos predictos episcopos, et manu nostra roboraratum siue per alios atque per me remundum comitem, et per me comitissam almodem et succesores nostros, filios et nepotes et pronepotes et deinceps alios. Nam et prouidentia nostra illud solerter prouidere curauit, ut si tarrago quo diu elanguit, adhuc per nos principes, aut per succesores nostros largiente deo iures conualescendi habuerit, et in pristini honoris statum deus reduxerit per nos et succesores nostros non perdat quod juste habuit et habere debebit, et debite recuperare poterit. Sed et propter honorem christi, et sancte crucis gloriam ut sicut regi constantino sic nobis de barbaris per crucis triumphum det uictoriam, constituimus hujus diei anniuersariam de securitate et tranquielitate gaudere memoriam, in qua nemo per octo dies anniuersarie memorie hujus consecrationis quatuor quidem qui precedent et quatuor qui subsequentur, interpositum nonum diem festiue rememorationis istius sancte dedicationis audeat tollere uel faciat tolli rem alicuius aduenientis uel redeuntis, uel assalliat uel asalliri faciat uel noceat quocumque modo malignitatis uel toloneum accipiat uel accipi faciat cuiuscumque hominis per hos dies conuenientis siue reuertentis neque in ipso eodem die future rememorationis istius consecrationis. De ipsa quoque terra uel uniuersis ecclesiis aut parrochiis uel qualibuscumque prediis que ad canonicam sancte crucis sancteque Eulalie pertinent, uidelicet que hodie juste possidet vel abhinc per uniuersa tempora juste possederit

uel adquisierit, per authoritatem beati petri apostolorum principis et per ordinem nostrum excomunicamus et interdicimus, ut nullus homo cuiuslibet potestatis aut sexus aut ordinis aliquid inde audeat tollere aut alienare uel ad dampnum predicte canonice quelibet modo transferre uel conmutare. Nemo predia ipsius ecclesie ubicumque debita illi nouerit celare audeat, sed mox ubi cognouerit ad profectum illius confestim manifestare non pigeat. Interdicimus quoque justa statuta sanctorum canonum et actoritatem sanctorum antiquorum patrum, ut nullus quorumlibet pontificum, infra fines ipsius episcopatus ecclesiam consecrare, uel penitentem eiusdem episcopii suscipere, nec eius clericos ordinare, presumat, nisi forte presul prenominate sedis assensum spontanee prebeat. Igitur hanc uniuersam nostram constitutionis dotem superius promulgatam, perhenni lege ualituram censemus, omnemque hominem illam observantem, et ut stabilis per maneat adiuvante pro posse benedicimus, et diuturnitatem uite presentis et perpetuitatem semper manentis obtineat peroptamus. Statuimus autem sub diuini iudicii obtestatione et anathematis interdictione, ut si quislibet homo cuiuscumque potestatis aut ordinis hanc disrumpere uel uiolare nisus fuerit, aut disrumperit aut uiolauerit, hic de parte dei omnipotentis et beati petri apostoli omniumque sanctorum et nostra excomunicatus permaneat, et a conuentu sancte ecclesie et omnium christianornm alienus existat, tartareusque uinculis innodatus, inferorum penas eternaliter senciat. Quod si ab incepto desistat et digna penitudine simul et emendatione satisfaciat, ab hac excomunicatione soluatur, et hec nostra constitutio inrrefragabilis et inconuulsa perpetualiter habeatur.= Raimbaldus archiepiscopus ✠, Guislibertus gratia dei episcopus ✠, Berengarius dei gratia gerundensis episcopus ✠; Paternus dei gratia torstuensis episcopus ✠, miro pbro., qui hec scripsit cum litteris rasas et emendatas et suprapositas in linea XXI, et in XXVII, et in XXXII et in XLI die et anno quo supra.

Arxiu Catedral, Sala de la Caritat, Armari 4, Constitutiones y Questiones, N. 8 y Liber I Antiquitatum fol. 14, N. 29.

VERSIÓ CATALANA

Després que l'Emperador de cel y terra, vensut lo princep de la mort, á fi d'obrir als mortals la porta de la vida, glorificada per la resurrecció de la carn del seus còs, la que de nosaltres y per nosaltres prengué de Mare sempre Verge, pujá al celestial palau ab lo Pare y l'Esperit Sant, per' esser vencedor y governar eternament, y

complerta la promesa de l'Esperit Sant; la veu dels Apostols va extendres per tots los àmbits de la terra y lo vocable del nom de Cristians, comensá á ohirse en l'esglesia d'Antioquia, y desprès per tot lo mon y en diferents llochs foren eregides Esglesies, en les que desde que surt fins que's pon lo sol, fós alabat lo nom del Senyor.—Vejent aixó, l'envejós enemich del llinatge humá, instigá á sos ministres los pagans y gentils á que perseguissen y matessen als fidels de Christ ab espases y altres torments, destruint les esglesies tant en les ciutats com en les altres pars del mon; lo que ocorregué també á la ciutat de Barcelona en aquells antichs temps per medi dels bárbres vinguts á Espanya, á causa dels pecats dels cristians, mes Christ compadeixentse del poble cristiá, ab tot y sospesats, va moure á Lluis lo Piadós Rey, qui expulsá la turba ismaelítica, deslliurá la ciutat de Barcelona y lo poble cristiá pogué reparar la destruida esglesia de la Seu de Barcelona.—Pagat per dit Rey son deute á la mort y seguint les voltes de la vertiginosa roda del mon, anaren discorrent los segles, y altra vegada per rahó dels pecats del homens, gents ismaelítiques dominaren á les paganes, fou presa Barcelona, morts sos habitants, destruits los santuaris y ab los ministres de l'Ordre sagrat foren també aterrats los altars·—També llavors Christ, disposat á la misericordia, permeté que la ciutat fós recobrada pels fidels, y expel·lits los pestifers gentils; y per succesió hereditaria entregá á Comtes cristians, de qual branca ó genealogia natural, vingué'l gloriós Comte y Marques Ramón Berenguer, propugnador y mur del poblé cristiá, per quals victories ab l' ajuda de Crist, foren fets tributaris los pagans enemichs dels cristians, als que més encare que tots los seus predecesors, embestintlos y foragintlos conseguí gloriosos triomfos de victoria y extengué los termens dels cristians.—Una vegada que per la Divina gracia aquest Comte y Marqués hagué obtingut tan gran principat sobre la terra, del qu'es la font de tots los bens reconegué semblants beneficis, y per tant volent correspondre per sa part ab agrahiment, justa y piadosament s'ocupá de l'Esglesia que's l'Esposa de Christ y mare nostra.—Per aixó, en lo principal trono de son honor, dintre'ls murs de la Ciutat de Barcelona, vejent l'edifici de la Seu Bisbal, ruinós per la vellesa de les obres y en part destruides dels barbres, s'en va doldre per amor diví y resolgué que fós renovada y restaurada desde sos fonaments, á honor de Crist y á nom de Santa Creu y Santa Eulalia, nostrada Mártir y Verge, tenint per tal renovació y restauració de la Seu com á cooperadora á sa muller y com auxiliar piadós y benigne á Guilábert, bisbe de la repetida ciutat.—Desprès, lo Magnifich Comte y Marqués Ramon, sa noble esposa donya Almodis y lo referit Pontifex

barceloní, passats alguns anys vejeren la desitjada termenació de la comensada obra y pera conséguir los promis de la eterna retribució, comensaren á ocuparse del dia de la seva consagració més perfectament possible á fi de complaure á Déu, corresponent á la perfecció de l'obra y al vot comu per la dedicació.—Axís donchs, tant gran Princep, tant noble Comtesa y lo tant piadós y benigne Bisbe, resolgueren la consagració de tant insigne obra y fixaren lo dia catorse de le Kalendes de Decembre (1), segons se feu semblant dedicació l'any mil cincuantavuit de l'encarnació del Senyor, cómput comú, Era noranta sis, indicció undécima, segons lo cálcul corrent; y per lo lluhiment y cerimonies de la seva dedicació fou convidat per ells, lo reverendissim arquebisbe de la ciutat metropolitana, Vifret, lo religiosissim Primat de l'Esglesia d' Arles Raiembau arquebisbe; y altres bisbes qual nom se declarará per los noms sotscrits; congregantse ademés infinit poble de diferents edats y sexe, barrejantse les ordres de clergues ab los llechs, de manera que ab gran goig y festivitat fós celebrada aquella reunió y l'anyal memoria de tal dia no defallesca en los temps esdevenidors.—Publicada per series lo seu dot, fou fet y confirmat per los memorats Arquebisbes y Pontifices, aixís com per lo Comte y Comtesa, altres princeps, clergues y llechs presents, y aixís comença ab tals paraules.—En nom de la Santa é individua Trinitat. Jo Vifret, arquebisbe de Narbona, jo Raiembau, arquebisbe d'Arles, jo Guillem, bisbe d'Urgell, jo altre Guillem, bisbe d'Ausona, jo Berenguer, bisbe de Gerona, jo Arnau, bisbe d'Elna, jo Patern, bisbe de la ciutat de Tortosa y jo Guilabert, bisbe de Barcelona, ab consentiment y manament del Senyor Ramón, princep de Barcelona, comte de Gerona y marqués d'Ausona y ab lo assentiment de la seva esposa de nom Almodis, noble comtesa á manera d'arres, segons la lley divina, á l'Esglesia de la Seu de Barcelona, esposa del Rey celestial, donem y confirmem, á dita Seu, totes aquelles esglesies y predis, aixís com tot lo que justament li sia donat, tot lo cens y redit en quant y com y ahont se vulla ó justament adquiresca, á fi de que ho tinga y posehesca lliure y segurament á perpetuitat, sens que lo adquirit ó per adquirir ho tinga, de manera que cap home per forsa ó subtilesa puga alterarho, sens l'assentiment del Bisbe ó dels clergues de la propia Seu.—Per lo tant nosaltres tots los sobredits, excomunicant ab l'interdicte dels anatemes; confirmem les Mallorques y Menorques illes Balears, lo bisbat de la ciutat de Denia, lo bisbat de la ciutat d'Oriola y totes ses esglesies, tot lo referent á les ordres clericals, de manera que tots los bisbes, preberes, diaques y altres clergues habitants en

(1) 18 de Novembre

dites illes ó en los altres llochs nomenats, desde lo menor al major, desde'l noy al vell, desd'avuy en avant no intenten demanar á cap altre Pontifex sa ordinació clerical ni la confecció del sant crisma ó altre culte semblant, sino al Bisbe de Barcelona ó aquell á qui ho hage ordenat ó permés, segons axís ho consigna l'escriptura que poch avans Mugehid y son fill Haly ismaelites, ja difunts, feren, donaren y entregaren á Guilabert bisbe de Barcelona.—Ademés també amonestem y manem que l'Esglesia de la Seu de Barcelona, sia enterament lliure y gaudesca sempre de segura franquicia, y també sos canonges ab la propia canonja y coses á la meteixa canonja pertanyents.—Y los termens del Bisbat de la Santa Seu de Barcelona, volem sian distins y separats dels bisbats d'Ausona y de Gerona, segons ho denotan los pobles antichs, segons están degudament limitats envers llevant y tramontana per los plans ó be per los colls vessants y alts monts, envers lo mitjdia per les platjes maritimes y cap á ponent envers Tortosa, contanthi los llochs de Balaguer, de manera que tot quant de dintre y de fora la predita Seu hagués adquirit ó adquiris com á justa donació, ho tinga per confirmat per nosaltres los predits Bisbes y corroborat de nostra má ó d'altres, y també per mi Ramon Comte y per mi la Comtesa Almodis, y per nostres sucesors, fills, nets, besnets y'ls demés successivament.—També la nostra providencia ha cuydat ab destresa de preveure, que si Tarragona, que molt de temps ha que gemega encara, per nos los Princeps ó per los nostres successors ab l'ajut de Deu, tingués forses pera convaleixer, y Deu la exaltés á son primitiu estat d'honor, que per nos y nostres successors, no perdi lo que justament tingué y li correspongué tenir, y degudament puga recobrar. Y per l'honor de Christ y gloria de la Santa Creu, que á semblansa del Rey Constanti, aixís per lo triomf de la Creu nos donga la victoria dels barbres; establim que l'aniversari d'aquest dia, ho sia gosar de seguretat y tranquilitat en sa memoria; en lo qual ningú, com á recort de la memoria anyal d'aquesta consagració, los quatre qui precedeixen y 'ls quatre que segueixen, inclós lo dia nové de la feliç memoria d'aqueixa santa dedicació, ningú gosi pendre ó fer que sia presa cap cosa d'algún dels vinents ó anants, fassi assaltar ó damni ab qualsevol malifeta, ó rebre tributs ó los fassa rebre de qualsevol qui en aquestos dies vinga ó retorne, ni tampoch en aquest mateix dia de la commemoració que's fará d'aqueixa consagració.—Respecte á la terra, totes les esglesies qui perteneixen á la Canonja de Sta. Creu y Sta. Eulalia; ço es qu'avuy dia ab justicia poseheix, ó be, en avant per tot temps justament posehesca ó adquiresca, per la autoritat de Sant Pere, primcep dels apostols y per nostre ordre excomuniquem y posem interdicte á fi de que

ningú de qualsevol potestat, sexe ú ordre en avant s'atrevesca á pendre ó enajenar ó en dany de dita canonja d'alguna manera trans· ferir ó commutar. Ningú los predis de dita Esglesia ahont sempre y quan conega que li son degut hon se vulla que sian s'atrevesca á tenir amagats, sinc que desseguida que'ls conega dega y no li fassi racança lo denunciarlos á profit d'ella. Prohibim també segons lo estatuit per los sagrats canons y la autoritat dels antichs Sants Pares, que cap bisbe dintre dels termens d'aquest bisbat, puga consagrar cap esglesia, ni admetre penitent del dit bisbe, ni ordenar sos clergues, sino quan lo prelat de la predita Seu manifeste espontaniament son assentiment.—Per lo tant, tota aquesta nostra constitució de dot més amunt promulgada, volem que sia válida perpetuament, y á tothom que 'l observi y ajudi en quant puga y per que sia estable lo benehim y li desitgem que tinga molts anys de la vida present y la eternitat de la perdurable.—Establim per fi sots lo testimoni del Divinal judici y l'interdicció de l'anatema, que si qualsevol home de qualsevulla potestat ú ordre, s'atrevís á rompre ó violar lo establert y en efecte ho trenqués ó violés, aquest, de part de Deu omnipotent, de sant Pere apóstol, de tots los Sants y de la nostra, reste excomunicat, permaneixent fora del gremi de la Santa Esglesia y de tots los cristians y lligat per les cadenes del Tártre sufresca eternalment les penes dels inferns.—Y si de bon comensament desistís, y ab digna penitencia y esmena satisfés, sia deslliurat d'aquesta excomunió, y aquesta nostra constitució sia tinguda per irrefragable inalterable y ferma se conserve perpetuament.—Riambau arquebisbe ✠—Guilabert per la gracia de Deu bisbe ✠—Berenguer per la gracia de Deu bisbe de Gerona ✠—Patern per la gracia de Deu bisbe de Tortosa ✠ —Miró prebere qui ho he'scrit, ab lletres raspades y esmenades ó sobreposades á la ratlla XXI, á la XXVII, á la XXXII y á la XLI en lo dia y any dalt expressats.

APENDIX N. 6

Lápida funeraria col-locada al anpit del claustre al costat del sortidor davant de la capella de S. Pere "in cáthedra" are de S. Jaume

(1 SETEMBRE 1274)

KL | SEPTEBRIS | I | X | NNE | A | DPI | =
M | CC | LXX | IIII | OBIIT | P | DE | OLI
VELLA | DECANº | BARCH | Q | IA
SCET | HIC | CVIº | AMIA | REQIES
CAT | I | PASCE | AMEN | TV | QVI |
RESPICIS | ME | QVARE ME
RESPICIS | QVALIS | SV | TALIS
ERIS | DIC | PATER | NR | P | AIA | MA.

KALENDIS SEPTEMBRIS IN CHRISTI NOMINE ANNO DOMINI=
MCCLXXIIII OBIIT PETRUS DE OLI
VELLA DECANUS BARCHINONENSIS QUI IA
SCET HIC CUIUS ANIMA REQUIES
CAT IN PASCE AMEN TU QUI
RESPICIS ME QUARE ME
RESPICIS QUALIS SUM TALIS
ERIS DIC PATER NOSTER PRO ANIMA MEA

VERSIÓ CATALANA

Lo dia de les Calendes de Setembre, (*) en nom de Christ, Amen. L'any del Senyor mil dos cents setanta quatre morí En Pere de Olivella degá de Barcelona, qui jau aquí, qual ánima reposi en pau amen. Tu qui'm guaytas perque'm guaytas, així com jó tal serás: digas lo Pare-nostre per ma ánima.

(*) 1 de Setembre.

APENDIX N. 7

Lápida de la fundació de la Seu actual

(I MAIG 1298)

✠ IN | NOIE | DNI | NRI | IHU | XPI | AD | HONO |

RE | SCE | TRINITATIS | PATS | ET FILII | ET SPS | SCI |

AC BETE | VIRGINIS | MARIE | ET SCE | CRUCIS | SCE QUE | EULALIE | VIGINIS | ET | MARTIRIS | XPI | AC |

CIVIS | BARCHN | CUIUS | SCM CORPUS | IN | IS

TA | REQIESCIT | SEDE | OPUS | ISTIUS | ECCE |

FUIT | INCEPTU | KLS | MADII | ANO | DNI | M |

CC | XC | VIII | REGNATE | ILLUSRISSIM | DNO |

IACOBO | REGE | ARAGONU | VALN | SARDI

NIE | CORSICE | COMITE | QUE | BARCH ✠

**Aquesta lápida es col·locada al costat esquer y part de fora del portal de S. Ivo de la Catedral.
Al costat dret n'hi ha un'altre, que porta la mateixa inscripció**

✠ IN NOMINE DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI ADHONO
REM SANCTE TRINITATIS PATRIS ET FILII ET
[SPIRITUS SANCTI
AC BEATE VIRGINIS MARIE ET SANCTE CRUCIS SANCTE
[QUE EULALIE VRIGINIS ET MARTIRIS CHRISTI AC
CIVIS BARCHINONE CUIUS SANCTUM CORPUS IN IS
TA REQUIESCIT SEDE OPUS ISTIUS ECCLESIE
FUIT INCEPTUM KALENDIS MADII ANNO DOMINI M
C C X C V I I I REGNANTE ILLUSTISSIMO DOMINO
IACOBO REGE ARAGONUM VALENTIE SARDI
NIE CORSICE COMITE QUE BARCHINONE ✠

VERSIÓ CATALANA

En nom de nostre Senyor Jesuchrist á honra de la Santa Trinitat del Pare y del Fill y del Esperit Sant y de la benhaurada verge Maria y de la Santa Creu y de Santa Eularia verge y mártir de Christ y ciutadana de Barcelona qual Còs sant reposa en aquesta Seu la obra d'aquesta esglesia fou comensada en les Calendes de Maig, (*) de l'any del Senyor mil dos cents noranta vuit regnant l'Illustrissim Senyor Jaume rey d'Aragó, de Valencia, de Sardenya de Córcega y Comte de Barcelona.

(*) 1 de Maig.

APENDIX N. 8

Lápida commemorativa de la continuació de l'obra de la Catedral

(1 NOVEMBRE 1329)

✠ IN | NŌIE | DN̄I | NR̄I | IHŪ | XP̄I | KD̄S | NOV̄EBR |

ANNO | DN̄I | M̊ | CC̊C | XXI̊X | REGNANTE |

DN̄O | ALF̄OSO | REGE | ARAḠONU | VĀLE-

CIE | SARDINIE | CORSICE | AC COMITE BAR-

CHN̄ | QPUS | HUIUS | SEDIS | OPABAT̄ | AD |

LAŪDE | DEI | ET BT̄E | M̄ | SCE✠ | SC̄E QUE | EUL̄AIE

Lápida col·locada al absis exterior de la capella de S. Geroni y al enfront del portal de l'Inquisició en lo carrer dels Comtes, á l'esquerra del portal de S. Ivo.

✠ IN NOMINE DOMINI NOSTRI IHESU CHRISTI KALENDIS [NOVEMBRIS

ANNO DOMINI MCCCXXIX REGNAN

TE DOMINO ALFONSO REGE ARAGONUM VALEN

CIE SARDINIE CORSICE AC COMITE BAR

CHINONE OPUS ISTIUS SEDIS OPERABATUR AD

LAUDEM DEI ET BEATE MARIE SANCTE ✠ SANCTE [QUE EULALIE

VERSIÓ CATALANA

En nom de nostre Senyor Jesuchrist a les Calendes de Novembre (*) l'any del Senyor mil tres cents vint y nou regnant Don Alfons rey d'Aragó, de Valencia, de Sardenya, de Córcega y comte de Barcelona se obrava la fàbrica d'aqueixa Seu á llohansa de Deu y de la Benhaurada Maria, de la Sancta Creu y de Santa Eularia.

APENDIX N. 9

Carta d' Anfos III manant l' alsament del embarch de les obres de la catedral qu' havia posat lo custodi del reyal palau

(30 MARS — 1329)

Alfonsus, etc., fideli nostro Baiulo Barchinonensi vel eius locum tenenti salutem et gratiam. Ad nostrum noveritis pervenisse auditum quod vos ad instantiam custodis palatii nostri Civitatis barchinonensis emparastis seu emparari fecistis, et emparatum tenetis, quoddam opus seu fundamentum quod nunc continuando opus sedis civitatis barchinonensis, fiebat seu incipiebatur iuxta dictum palacium nostrum, pro eo quare transitus seu carraria publica dicti nostri palatii propter ipsius operis fundamentum restringi nimium dicebatur. Sane cum dictus opus ob reverenciam Sanctissime crucis in qua Dominus noster Jhesus christus pati dignatus est et beate Eulalie virginis et martiris, et afectionem, quam ad ipsam virginem gerimus, et habemus perfici cupiamus per presenti cum asseratur quod per aliquid ex dicto nostro palatio minimum occupatur preter quam via seu transitus predictus. Id circo vobis dicimus et expresse mandamus quatenus visis presentibus emparam predictam dum tamen dicto nostro palatio intrinsecus propterea non tangatur absolvatis, seu absolvi protinus faciatis, non permittendo quod dicto operi aliquod obstaculum propterca per aliquem apponatur. Datum Valentie tercio kalendas aprilis anno domini MCCCXX nono. Clemens de Salaviride mandato Domini Regis.

(Barcelona Arxiu de la Corona d'Aragó, Registre 478, fól. 181. Gratiae 3, Alfonsi III)

(*) 1 de Novembre.

VERSIÓ CATALANA

Anfos etc., á nostre Batlle de Barcelona ó be á son lloch ·tenint Salut y gracia: Hauréu sabut com arrivá á nostre coneixement, que vos á instancia de'l custodi de nostre palau de la Ciutat de Barcelona, embargáreu ó fèreu embargar, y teniu embargat certa obra ó fonament qu'are's feya ó comensava continuant l'obra de la Seu de la Ciutat de Barcelona junt á dit nostre palau, per alló de que lo transit ó carrer public de dit nostre palau á causa de'l fonament de la mateixa obra deyeu que's destorbava massa. Com que certament dita obra, per reverencia á la Santissima Creu en la qual nostre Senyor Jeshucrist s'hi digná patir, y á la benhaurada Eularia verge y mártir, y per l'afecte qu' á la mateixa verge professem y tením, desitgem per la present que sia termenada, en quant s'assegura que quelcom massa hi destorba nostre dit palau més en-llá de la via ó transit predit. Per aixó vos dihem y expressament maném que tantost sien vistes les presents alçau ó feu alçar promptament lo predit embarch mentres que per çó no toqui de fora lo dit nostre palau, no permetent que per çó cap obstacle sia posat per algú á dita obra. Dat á Valencie lo dia ters de les Kalendes d'Abril, any de'l Senyor MCCCXX nou. Clement de Salavert per manament del Senyor Rey.

(*) 30 de Març.

AQUESTA OBRETA
SE'S ACABADA D'ESTAMPAR
LO JORN XXX DEL MES DE NOVEMBRE
FESTA DE SANT ANDREU, APÓSTOL
DEL ANY DE NTRE. SOR. DEU
M · CM · VI

PUNTS DE VENDA

Imprempta y llibrería de Subirana.
Portaferrissa, 14.

Tipografía Católica.
Pi. 5.

Llibrería de la «Hormiga de Oro».
Plassa de Sta. Anna, 26.

Llibrería de Batlle, «L'Arxiu».
Tapinería, 48.

Notes Históriques

DEL

Bisbat de Barcelona

PER

Mossen JOSEPH MAS, Pbre.

VOLUM II

« Preu sis rals »

AB LLICENCIA

BARCELONA

Establiment Tipográfich de Jaume Vives

Carrer de Muntaner, núm. 22

1907

NOTES HISTÒRIQUES DEL BISBAT DE BARCELONA

PUNTS DE VENDA

Imprempta y llibreria de Subirana
Portaferrissa, 14.

Tipografía Católica.
Pí, 5.

Llibrería de la «Hormiga de Oro».
Plassa de Sta. Anna, 26.

Llibrería de Batlle, «L'Arxiu».
Tapinería, 48.

Notes Históriques

DEL

Bisbat de Barcelona

PER

Mossen JOSEPH MAS, Pbre.

VOLUM II

« Preu sis rals »

AB LLICENCIA

BARCELONA

Establiment Tipográfich de Jaume Vives

Carrer de Muntaner, núm 22

1907

NOTES HISTÒRIQUES DEL BISBAT DE BARCELONA

0

Notes Históriques

DEL

Bisbat de Barcelona

PER

Mossen JOSEPH MAS, Pbre.

VOLUM II

AB LLICENCIA

BARCELONA

Establiment Tipográfich de Jaume Vives

Carrer de Muntaner, núm. 22

1907

TAULA

Págs.

V

VI

VII

VIII

IX

X

Dedicatoria

Mercés á alguns companys nostres que exerceixen la carrera parroquial hem fet no sols l'aplech de notes que constituheixen aqueix llibre, si que moltíssimes d'altres, que, Deu ajudant, pensem també publicar. Creyent molt rahonat l'esser agrahits als favors rebuts dediquem lo present llibre, en particular, als qui'ns han favorit, y en general, á quants servint lo ministeri parroquial son custodis dels arxius eclesiástichs de sa respectiva jurisdicció.

Com los arxius son verdaders tresors historichs locals y vuy los estudis historichs y arqueológichs s' imposan, demanem carament als reverents Rectors, que zelin en la custodia de sos respectius arxius; y si es possible, que's dediquin á l'ordenació y estudi dels mateixos que sempre resultará en pro de la classe y de nostra llar.

Espera de sos carissims companys la benévola acceptació d'aqueix trevall,

L'Autor.

Censura del M. I. Sr. Dr. D. Cayetá de Barraquer Dignitat de Xantre de la S. E. C. Basílica

M. I. S.

En cumplimiento del decreto de V. S. de 10 del que cursa, que precede, he leído el manuscrito de que se trata, y lo hallé libre de todo error y mancha en materia de Religión. En punto á Historia brilla por la inmensidad de noticias inéditas que contiene, hijas de pacientísimo estudio de los archivos de las iglesias de que trata. Por todo lo que opino que ha de ser provechosa la publicación del libro.

Barcelona 12 de Mayo de 1907

Cay.º Barraquer, pbro.

M I S Gobernador eclesiástico del Obispado de Barcelona.

Llicencia

VICARIATO GENERAL
DE LA
DIÓCESIS DE BARCELONA

Por lo que á Nos toca, concedemos nuestro permiso para publicarse el libro titulado **Notes Históriques del Bisbat de Barcelona,** VOLUM II, original del Rdo. D. José Mas y Domenech, Pbro. Beneficiado Archivero de esta Santa Iglesia Catedral Basílica, mediante que de Nuestra orden ha sido examinado y no contiene, según la censura, cosa alguna contraria al dogma católico y á la sana moral. Imprímase esta licencia al principio ó final del libro y entréguense dos ejemplares de éste, rubricados por el Censor, en la Curia de Nuestro Vicariato.

Barcelona 15 de Mayo de 1907

El Vicario General
PROVISOR
José Palmarola

Por mandato de Su Señoría
Lic. José M.ª de Ros, Pbro.
Srio. Can.

NOTES HISTÒRIQUES DEL BISBAT DE BARCELONA

S. PERE DE PIEROLA

I

La benedicció del pa en la parroquia de Pierola

(ARE PIEROLA Y HOSTALETS)

Antiguíssima y general es, en nostra aymada patria catalana, la piadosa costum de benehir pá y repartirlo als fidels, en determinat día del any, de lo que 'n constan notes

molt curioses en los arxius parroquials y quina pía consuetut encare, grat sía á Deu, se practica en moltes parroquies.

No consta lo perqué en dita feligresía se fa la benedicció del pa lo dilluns de Pasqua de Resurrecció, mes no fora pas cosa desacertada creure qu' es pera fernos, en tal jorn, memoria l' Esglesia, del modo admirable com Jesús N. S. se aparegué en forma de peregrí á dos deixebles seus l'endemá d' haver resuscitat, quan se dirigían cap al castell d' Emaús, ahont lo conegueren per la manera de partir lo pa.

En la memorada parroquia ja se sap de cert que en 1635 se feya la benedicció del pá, segons se llegeix en la consueta escrita per lo Sr. Rector Mossen Pere Maymó, qui diu que en lo dilluns de Pasqua de Resurrecció se va processonalment á Sant Cristófol (1) y allí revestit lo Sr. Rector ab capa pluvial fa la solemne benedicció del pa. Anyadeix la consueta que 's deuen donar 12 panellets al senyor Rector, celebrar l' ofici y acabat se fa la benedicció del Terme desde 'l Padró, retornant aprés la processó cap á l' esglesia parroquial.

En la consueta qu' escrigué en 1680 lo senyor Rector Doctor Bartomeu Robert, Pbre., consta que lo dilluns de Pasqua de Resurrecció se va processonalment á la capella de Sant Cristófol ahont s' hi canta l' ofici y goigs, se beneheix lo terme desde 'l Padró y 's torna cap á la esglesia ahont se fa la benedicció del pa, repartintlo los Jurats (2) als pobres y si sobran panellets, se n' han de donar 12 al senyor Rector, per rahó de la benedicció.

---

(1) La capella de Sant Cristófol existía á Pierola en 1033 (*a*) ab lo nom de Sant Cristófol de Canyelles si be que no en lo lloch que es are; sino en lo turó encare anomenat de Sant Cristófol, sobre ca 'n Cardús nou, en la divisoria dels termes de Pierola y Esparraguera. Fou trasladada, ó de nou edificada en 1374 en la pessa de terra que doná lo senyor del Castell de Pierola lo noble Arbert Durfort, (*b*) en lo lloch de *las Fargas* vulgarment dit de les Fábregues que es al peu del camí que de Vilafranca va á Montserrat, prop del serrat que separa los termes de Pierola y Collbató. Avuy sols es coneguda ab lo nom de Sant Cristófol de Pierola.

(2) Jurats equival á regidors.

(*a*) Barcelona. Arxiu de la Corona de Aragó, pergamí n.º 15, y 51 de Pierola.
(*b*) Arxiu de Pierola, pergamí de 1374.

Segons una nota afegida á dita consueta, pel senyor Rector Dr. Joseph Tramullas, qui governá la parroquia desde 1744 á 1780, se sap que en son temps, en dita diada, la processó anava á Sant Cristófol, celebrantse en dita capella la missa y al fi se benehía lo Terme y 'l pá.

Lo Rector Mossen Salvador Casas, en la consueta que feu en 1829 diu, que en lo ja mencionat día, se beneheix lo Terme desde 'l cementiri, ananthi processonalment, fentse la benedicció del pá de caritat al tornar á l' esglesia, cantantse tot seguit l' ofici; y que acabat, la gent entra al cementiri ahont fa la distribució del pá.

En 1868 fou trasladada la parroquialitat de l' esglesia de Pierola, á la capella de la Verge del Roser, del Arrabal dels Hostalets, per disposició del Sr. Bisbe Don Pantaleó Monserrat, perdent, per tant, sa principalitat lo temple de Pierola, y sont propi modo d' esser. No per axó, ha desaparegut pas, gracies á Deu, tant llohable consuetut, puix los feligresos de la Sufragánea, aymants de les tradicions de sos passats, continuan una obra tan pía y tan propia de casa nostra, y vulla Deu que may se perdi tal cosa, com per dissort tantes n' hi han de les que sols ne resta lo recort.

Cad' any los Obrers de l' esglesia de Pierola fan la capta del blat per totes les cases de Pierola y per alguna dels Hostalets, del que després se 'n fan panellets y en la diada mateixa de sempre se celebra ab molta solempnitat l' ofici, benehintse ans del ofertori los panellets que, acabat l' ofici, distribueixen en la plasseta de l' esglesia los Obrers de la Sufragánea á la nombrosa gentada que ab molt pler puja (3) á rébre lo piadós donatiu. Com lo lloch es petit

(3) L' esglesia de Pierola está situada dalt d' un serradet, ahont ans hi havía un bon tros de pla, mes are per la contínua acció de les aigues s' es anat obrint pas per cada costat del temple y rectoría restant á abdos costats seus, dos pregons xaragalls, tementse que ab los anys, si continúa tant destructora obra s' enrunará lo seti hont se aixecan los dits edificis, lo que Deu no vulla.

á fi de que los uns no destorbin als altres, un camí se 'ls ha donat lo panellet, també 'ls donan una petita empenta pera que fassin pas als que van pujant y això ha donat lloch á dir que á Pierola lo dilluns de Pasqua donant *un pá y una empenta*.

Com havem dit, los vehins de la Sufragánea ab molt zel conservan no sols aquesta tradicional consuetut, si que també s' han imposat, fa bastants anys, lo sostenir que á Pierola hi hagi capellá pera ésser mellor servits en lo que atany á ses necessitats espirituals. Qui més ha trevallat y trevalla per tan santa obra, es lo pagés en Pere Ventura y Almirall conegut pel *Pere de la Torre*, qui no perdona sacrifici pera la conservació del temple y casa rectoral.

La Guardia

II

Capella de Sant Abundi del Más Elías ó Forn del Vidre en la Parroquía de la Guardía del Montserrat.

Sant Ahont ó Abundi, que en llengua grega significa *abundacia*, tingué durant algunes centúries una capella edificada junt al Más Elías, en la parroquia de la Guardia, á la que, ab lo discurs dels temps y aprés de notables modificacions, hi fou trasladada la parroquialitat de Sant Pau de la Guardia.

Per falta de documents no podém precisar quan comensá á venerarse aytal Sant en eix cap del Montserrat y punt extremer del bisbat de Barcelona, pero no quedém pas á les fosques pera poguer certificar que desde llarga temporada reb aqueix gloriós confesor de Jesucrist, les pregaries y ofrenes de quins piament, per son valer, confían alcansar mercés de Nostre Senyor.

La primera volta que trovém citat lo nom de Sant Abundi es en una ápoca de dot de Saurina germana de Pere de Sant Habundi del terme de la Guardia, firmada per son marit y son fill Arnau Baró y Pere Baró de Catell Gali en 1307.

En lo mateix segle se parla de S. Abundi en una regoneixensa que Bernat de Torres, senyor del Castell de la Guardia de Montserrat y del lloch del Bruch, feu en 1361 á Pere de Sant Abundi, del terme de dit Castell y á Francesch Forns, del terme del mencionat lloch del Bruch. (1)

Consta en l' arxiu parroquial-notarial de Piera que á Manresa hi vivía en 1408 En Francesch Sartre, marit de Guilleuma qui ans era Deodat (donat á Deu) de la capella de St. Aone situada en lo terme del castell de la Guardia del Montserrat. (2)

Si be per la susdita nota sabém en quin terme radicava la capella, la que segueix precisa més lo lloch, puix se llegeix en lo Capbreu dels alous de les esglesies del Bruch y de la Guardia del any 1505 (3) que 'l Más Santahon unit al Más Elías, en lo terme del Castell de la Guardia, confronta á Ll. y M. ab en Francesch Solá de la Roca y ab lo terme de Castellolí mitjensant lo camí públich del Monastir de Montserrat á la vila d' Igualada. Veritat es que aquí no se circunstancía lo nom *capella* sinó *más*, pero es de advertir que

---

(1) Arxiu parroq. de Castellgalí.
(2) Id. de Piera, Manual de 1406 á 1408.
(3) Id. del Bruch.

varies vegades la casa anexa á la capella, porta lo nom del Sant que 's venera en la propera ó adjunta capella. Sols per vía de exemple citarém, que en la vehina parroquia de Santa Cecilia de Montserrat ó de Marganell, l' actual Más Font, vehí de la capella dedicada á Sant Esteve, are esglesia parroquial de Santa Cecilia, per molts anys s' anomená lo Más de Sant Esteve. (4)

D' algunes obres realisades en la humil capella ne parla lo testament de Joan Elías de Sant Pau de la Guardia, fet en 1546, qui ordena á son fill Maciá «que cobrisque de teula, la iglesia de Sant Aon». (5)

També en 1599 Jaume Elías y Ustrell, del Más Elías, llegá dotze lliures per obres fahedores en la capella de Sant Abundi, prop del Más Elías y dins la heretat. (6) Pero á lo que sembla, aquestes obres foren les de nova capella, ja que en 1604, Antiga Ustrell, viuda de Joan Elías, del Màs Elías, llegá una missa á Sant Abundi en sa capella nova. (7)

Com la parroquial de Sant Pau, restava dalt d' un turó junt al enrunat castell de la Guardia, solitaria, y ab dolent y escabrós camí per anarhi, fentse mes dificultós que en altres jorns lo pujar al sagrat temple pera cumplir en ell los feligresos los debers de cristiá, en 1738, als 11 de Desembre lo Vicari General doná facultat pera transferir la iglesia de Sant Pau á lloch més acomodat prop de la casa de Joseph Elías, anomenada Forn del Vidre y prop de la capella de Sant Abundi. Dita capella fou desfeta pera la edificació del nou temple (8), y l' amo de dit forn, En Joseph Elías pagés de Sant Pau de la Guardia, sufragánea del Bruch, doná als Regidors de dit lloch la terra pera ferhi

---

(4) Pergamins del Mas Font de Marganell.
(5) Arxiu parroq. del Bruch, M. de 1540 á 1545, f. 19.
(6) Id. Testaments de 1593 á 1621, f. 15.
(7) Id. id. f. 33.
(8) Id. Esglesies y capelles en los termes del Bruch y la Guardia.

la nova esglesia, cementiri y sagristía, quina donació feu á 15 de Novembre de 1739 en poder del Notari de Manresa, Jaume Tomás. (9) No 's tardá gaire en posar mans á l' obra, donchs en 1740 á 23 de Mars lo doctor Ramón Viala, Pbre Rector del Bruch, autorisat pel Vicari General lo Sr. canonge D. Ignaci de Amigant posá la primera pedra de la esglesia de Sant Pau, que 's traslladá junt á la casa de Joseph Elías, qual esglesia devía fabricarse á costes y despeses del Terme de la Guardia, sufragánea del Bruch, pel mestre de cases En Miquel Sancu, de Manresa, en lo termini de tres anys y pel preu de trescentes quaranta cinch lliures. Pera remembransa del fet, dins d' un canó de vidre s' hi posá una copia del acta y monedes, col·locantse baix la primera pedra, al angle exterior del campanar, á la part que mira al portal major del temple. (10)

Obrada ja una capella de la nova esglesia, que la visitá lo Dr. Jaume Carbonell, Rector de Capellades y Degá de Piera, s' hi col·locá lo altar de Sant Abundi, procedent de la capella dedicada a dit Sant, y lo Sr. Rector del Bruch, doctor Viala, la benehí als 14 d' Octubre de 1742, ab anuenciadel Vicari General Dr. Roldós, celebranthi en ellalo Sant Sacrifici. La antiga capella fou desfeta al obrarse l' actual temple parroquial. (11)

Avansant lo trevall se completá la esglesia, que fou benehida, com també lo cementiri, pel esmentat Sr. Rector lo Dr. Viala, als 13 d' Octubre de 1743, tenint la corresponent autorisació del Sr. Vicari General, lo Dr. Bonaventura de Milans, Ardiaca de la Catedral de Barcelona, y això en virtut del consentiment del individuus de les cases de la Sufragánea.

---

(9) Arxiu parroq. del Bruch, Esglesies y capelles en los termes del Bruch y la Guardia.

(10) Id. Escriptures de 1726 á 1767, f. 49.

(11) Id. Esglesies y capelles en los termes del Bruch y la Guardia y Escriptures de 1726 al 1767 fol. 50.

Es de suposar y ab tot fonament, que ab gran desig fou esperat lo día en que los feligresos pogueren veure termenada la nova esglesia parroquial en lloch més á conveniencia pera cumplir los preceptes de la Santa Mare Iglesia. No menys fou per ells jorn de tota joya aquell en que benehintse solemnement lo temple hi fou adorat lo ver Deu y venerats los Sants Patrons, en especial Sant Pau qui per llarch nombre de centuries rebé les pregaries de sos protegits dalt del turó ahont, com vigilant atalaya, era en aquells guerrers temps lo crit de alerta y salvaguarda del terrer.

Solemne fou l' acte de benehir la iglesia de Sant Pau, puix al venerable Sr. Rector, lo doctor Viala, li feren costat Mossen Lluis Broquetas, Pbre., d' Esparraguera y Mossen Francisco Vedranas, Pbre., Vicari del Bruch, predicant lo Guardiá dels Caputxins d' Igualada Fra Martí de Llavaneras.

Se feu processó pel voltant de la Casa Elías, portanthi Sant Pau y la Vege del Roser, y aprés se cantá la Missa de la Dedicació. (12)

Assistiren lo Batlle En Joseph Solá de la Roca y tota la població, que si be á son cost s' obrá lo nou temple, que sempre es un sacrifici, volgué á pler gosarse acudint boy endiumenjada á tan solemne fet que en llochs petits, coses com aquestes, poques voltes vistes, forman época memorable.

Tornant donchs á reduhirnos al cercle del objecte del culte de Sant Abundi, dirém que aixís com ans tenía la sagrada imatge sa capella en lo lloch que avuy es altar del Roser, á la part del Evageli, actualment es venerat en lal capella de la part de la Epístola, adjunta á la sagristíai. Si be son propi casal fou derruhit pera obrarshi en son lloch la parroquial esglesia, no per ço ha resultat sens certa preeminencia en lo actual temple, alsat en lo terrer d' aquella sensilla capelleta.

---

(12) Arx. par. del Bruch, escriptures de 1726 á 1767, f. 51,

Al passar la Visita lo Sr. Bisbe Dr. D. Joseph Climent en 1772, maná que 's repintés lo cuadro de Sant Abundi en la esglesia de Sant Pau. (13)

En la actualitat la esculpturada imatge del Sant Bisbe, obra de sensilla factura, resta col·locada en lo susdit lloch y en pobre altar, al peu del qual hi ha la tomba de la familia del Mas Elías, que en altres temps molt s' esmersá en obse quiar al singular protector de tan antiga casa payral.

Dues eren les diades en que los feligresos de la Guardia honravan d' una manera solemne á Sant Abundi, so es lo día primer de Maig, en que se celebrava la Missa matinal en dita capella, anantse aprés á Sant Pau á benehir lo terme (14), y lo día 26 d' Agost, que era la festa major de Ca' n Elías, ahont hi anaven lo Rector y Vicari (del Bruch) cantantse dues Misses á Sant Abundi. (15)

Si quelcom sabem ja del sagrat casal que á honra seua tingué, y en certa manera té Sant Abundi, bo y del cas es donar coneixer com obsequiavan particularment á dit Sant los vehins de la Guardia del Montserrat.

Lo testament d' En Jaume Martorell, pagés de la Guardia, porta que aqueix conresador llegá en 1537 un sou per una Missa celebradora à Sant Aon y en lo mateix any, En Joan Alías, pagés de dita parroquia, llegá altra Missa á la memorada capella y encarregá á sos marmessors que la Missa setmanera llegada per son pare se celebri sempre. (16)

Váries Misses llegades per diferetns piadosos feligresos constan en llurs derreres voluntats; no sent de menor nota la disposició de Mossen Oleguer Elías, Beneficiat de la Seu de Manresa, fill del Màs Elías feta en 1697, qui ordena que son benifet sía extingit, y de les pensions se

---

(13) Arx. par. del Bruch. Decrets de Visita.
(14) Id., llibre 3.er de matrimonis de 1779 á 1825.
(15) Id., llibre de notes de la Rectoría del Bruch desde 1743 á 1758 fet per lo Sr. Rector Mn. Joan Elías, f. 18.
(16) Id., llibre d' Obits de 1505 á 1537, f. 18 y 26.

fassin celebrar Misses en la capella ó altar de Sant Abundi dins la heretat d' En Elías. (17)

Alguns devots del gloriós Sant, portats per la pía voluntat al mateix, al casarse, volgueren prometers mútua y durable fidelitat, junyintse ab sagrat lligám en la capella de Sant Abundi, Citem per nota lo matrimoni de Bartomeu Menssa ab Jerónima Busquets, lo de Pere Figuera ab Eleonor Elías y lo de Jaume Miralda ab Magdalena Elías, efectuats en 1570, 1578 y 1740. (18)

Si be cada any se canta un ofici á honor de Sant Abundi en lo mes de Juliol, avuy per dissort es bastant mermada la devoció á Sant Abundi en la parroquia de la Guardia; pero per ço no deixa eix aymador del ver Deu, d' afavorir als descendents d' aquelles generacions, que en temps de més fè, ab pura devoció y ferma conafinsa li endressavan esos prechs pera alcansar celestials benediccions.

FORN DEL VIDRE

Historiada en certa manera la capella de Sant Abundi del Màs Elias, conegut també per Forn del Vidre, prou nos plauría dir alguna cosa respecte á la historia de la fabricació d' aquesta industria al cimay d'aquestes boscoses serralades, pero la falta de documents, ó pot ser lo mancarnos la ocasió de examinarse més, nos priva de dir lo que desitjariam. Contemtemnos per are ab la noticia de que en 1606 Mestre Jaume Guindo y Pau Rosselló, habitants en lo forn d' En Elias, contractaren per aprenent á Narcís Guillem, vidrier, pel temps de dos anys. (19)

---

(17) Arx. par. del Bruch. Llevador de les fundacións de l' esglesia del Bruch y de la Guardia f. 55.

(18) Id. Llibre 1.er de matrimonis de 1566 á 1724 y Llibre 2.on de matrimonis de 1724 á 1772

(19) Id. Manual de 1592 á 1617, f. 84.

La fabricació del vidre cessá en la Guardia á darrers del segle passat, degut tal volta á no tenir lo preu que en altres temps, ó á que se centralisés la fabricació en llochs més á conveniencia pera son mercat y transport.

Mare de Deu de la Pobla de Claramunt

(Are titolada MARE DE DEU DE LA LLET)

III

Les tres Esglesies parroquials de la Pobla de Claramunt

Entre la vila de Capellades, célebre pel fabricament del paper y la ciutat de Igualada, digna de lloha pels molts recorts históricIs que d' ella 's guardan y molt important per ses nombroses adoberies, s' alsa un turó anomenat de Claramunt ó sía Clar-munt ó Munt-clar, qui per sa raquítica vegetació al clar ó bastant esclarissat mostra son gris croster. Resta al redós d' ell y á son peu com qui reposa, la nova Pobla que succehí á la Pobla vella envers 1344 al emportarsen riu avall les vivendes dels habitants de Claramunt una y tal vegada, la més ferma riuada que remembra la historia de la comarca de alguns sigles ensá (1). Dona vida á dit lloch la riera del Noya y la de Carme, que sadollantlo de aygua, no sols fertilisa ses terres si que sosté 'l que pugan los molins paperers funcionar y ésser lo manteniment dels pobladors de Claramunt.

Al cim del dit turó s' hi serva bastanta part del históricH castell de la molt noble Casa de Claramunt, avuy pertanyent á la cent voltes nobilíssima Casa de Cardona y Medina-Celi. Dita fortalesa fou un sens nombre de jorns lo centinella alerta de aquella comarca com sos companys los castells de Castellolí (Castell Auli), Orpi (Auripino), Orpinell, Miralles y Tous, los qui avuy encara sembla, per lo que d' ells queda, que 'ns diuen lo que foren, lo que feren y ab quanta amor y respecte deuen servarse tan venerables despulles.

Cristians desde la més fonda arrel al més encimeyat brot eren los Senyors y vasalls de aqueix castell, y si be á la provisió de les armes y destresa de ells confiaban sa sort y vessaban sa sanch pera defensar la llar tan aymada, no era aquesta sa única corassa ni capell. Católichs com eren, no poguent per los afers de la guerra ésser sempre fora, ni

---

(1) Arxiu parroquial de la Pobla, pergamí Carta de repoblació.

allunyarse gayre pera poguer cumplir llurs debers de cristiá, dins del enmarletat castell edificaren una capella sempre humil, pero també més ó menys artisada dedicada á honor de Madona Santa María. De dita capella avuy encara ne queda en peu l' ábsis ó lloch del altar, que fou pera tan valents campions la mellor salva-guarda y lo aixopluch més resistent ab qui confiaren tan en temps de pau com en jorns de lluyta ja que María Santíssima fou son consol en díes de tristor, son valor en les jornades guerreres y sa joya en los díes de repós.

Si be la falta de documents nos lleva poguer dir quan comensaren á ésser lo castell y la esglesia, no obstant, restan monuments pera poguer ben afermar que prou poden parellarse la antigor de Santa María ab la del alterós castell, que abdós forman lo ver sagell d' aquella lluyta que per Deu y per la Patria comensá á Covadonga D. Pelay y á Granada termenaren los Reys católichs, tots de perdurable remembransa.

Si llongas centúries fa que 'l fonament del Castell de Claramunt diu que ningú d' allí l' ha arrebassat, la sagrada imatge de María, de morena fas com la del Montserrat que ab lo títol de la Mare de Deu de la Llet, se venera en altar y capella propia dins del temple parroquial, no calla pas per dirnos que sa factura se atansa á la dotzena centúria de la cristiana fè. Creyem ab fermesa que aquesta si no es la primera Imatge de la Verge María que ans se venerá al Castell de Claramunt, molt li va á la saga.

Tres hem dit ésser los temples parroquials que ha tingut Claramunt, ó lo que avuy es la Pobla de Claramunt y axó ho demostra en part la documentació bastant nombrosa y ben guardada del arxiu parroquial del lloch, que no s' es pas escapat de la profanació en temps de guerra, y en part, algunes notes d' ací y d' allá pacientment buscades y sortosament trovades.

En 1105 als 30 d' Octubre En Esteve Adalbert llegá á

l' esglesia de Santa María Claris Monti lo pa y 'l ví que 'l día de son óbit tindrá en la parroquia de Santa María de Clarismonti (2) y 'l clergue Ramón Llopart, propietari d' Orpi, en son testament ordenat en 1122 consigna la deixa á la esglesia de Santa María Claris Monte, 10 morabetins dels 15 que li dèu En Guillém de Claramunt. (3)

Consta ésser capellá de Sta. Maria de Claramunt en 1161 En Berenguer, qui es lo primer sacerdot rector de dita parroquia de que 'n tením noticia, poguent casi assegurar que desde llavors fins avuy no s' es interromput la serie de Rectors en dita parroquia. Entre ells es de notar lo egregi Mossen Joan Molner, fill de la mateixa, qui visqué alguns anys à Roma, tenint l' alt cárrech de Abreviàdor de Lletres Apostóliques y ensemps era Rector de les parroquies d' Ódena y Guardialada del bisbat de Vich, havent près possessió de la parroquia de Santa Maria del Castell de Claramunt en 1509 y de la que encara n' era Rector en 1536. (4).

Ignorém lo perquè cessá d' ésser parroquial la capella del Castell de Claramunt, y si be es de suposar se deuría als cambis de temps ó de circunstancies, sols sabém que en 1463 fou trasladada la parroquial de Claramunt á la Capella de la Santíssima Trinitat (5) fundada en 1380 pel piadosíssim vehí de la Pobla, En Ramon Muset, obrantla En Joan de la Padroa, en lo lloch que avuy es rectoría al entrar á ma dreta d' aquesta.

De la capella que fou segon temple parroquial, ne restan lo peu del campanar y tres claus de la volta, l' una dins del pati de la rectoría, que porta gravada la inscripció de la fundació, l' altra al peu del portal de la iglesia parroquial, en que s' hi veuen les figures de la Santíssima Trinitat, y altra que porta la imatge d' un Sant ab

(2) Arx. de la Seu de Barcelona Lib. II. Antiquit. n. 38.
(3) Id. Lib. I. Antiquit. n. 156.
(4) Id. de la Pobla. Manual de 1503 1508 f. 376.
(5) Id. de la Seu Speculum. Decan. Poen. et Appiar. f. 932.

habit de monjo y crossa d'abat. Aquesta clau fa uns vuit anys la portaren al cementir pera servir de sócul á la alterosa creu de pedra col-locada allí á iniciativa del senyor Rector Mossén Antón Vila y Sentmartí, y quin Signe de nostra Redempció, com frondós arbre aixopluga, sots sa ombra als fidels que jahents en ses fosses esperan llur resuscitament.

Ab lo discurs dels segles, moltes obres foren menester pera conservar y mellorar lo temple parroquial, que ans solsament era beneficial per ser fundat en ell lo benefici baix invocació de la Santíssima Trinitat. Foren aquelles entre altres l' engrandiment de dita esglesia, en 1525 (6) y pintar y boixar lo retaule nou del altar major, sots la invocació de la Santíssima Trinitat de l' esglesia de la Santíssima Trinitat en 1558, contractant á dit fí los Jurats al pintor Mestre Joan de Borgonya, y axó ab consentiment de tot lo poble, prometent fer dit mestre, lo travall per 30 lliures. (7).

En Pasqual Faraut de Capellades, rejoler, firmá als Jurats de la Pobla, ápoca de 32 lliures, 8 sous 6 diners, per la cals que se necessitá en 1559 pera la obra de la esglesia (8). En 1607 se congregá lo Comú de la Pobla, pera tractar de l' obra de l' esglesia (9), y en 1612 s' ajuntaren los Jurats y Universitat (*a*) pera tractar de regular l' esglesia y fer l' obra de la sagristía, y contractaren á dit fí al mestre de cases Sebastiá Santacana, de Sant Pere de Riudebitlles, qui faría totes les obres per 250 lliures, sens los materials. (10) En lo mateix any contractá dit Santacana á Jaume y Pere Molins de Capellades, pare y fill per lo concernent al trencar la pedra pera l' obra de l' esglesia, emperó aquesta no fou obrada de nou sino engrandida (11).

(6) Arxiu parroq. de la Pobla. M. de 1503-1528, f. 455.
(7) Id. M. de 1528-1563, f. 501.
(8) Id. M. de 1585-1612, f. 265.
(9) Id M. de 1564-1585, f. 92.

(*a*) Ajuntament y poble.

(10) Id. M. de 1585-1612, f. 493.
(11) Id., id., f, 496.

En 1585 disposá ésser sepultat dins del sagrat temple En Jaume Parera (a) Muset moliner del lloch de les Figueres, (*b*) un dels descendents de qui feu fabricar dita esglesia y patró ó presentador del benefici que en la mateixa fundá lo memorat Ramón Muset. (12).

Les susdites obres y mellores no bastaren al fí proposat, y 'l temple, per lo vist, no era pas cabal pera contenir dins son sí á tots los feligresos, essent necessari pensar en obrarne un que fentlo més gran se seguis un plan y pogués donar cabuda á la feligresía que anava cada día al aument.

Aprés de ben madurada deliberació, pogué posar la primera pedra del nou temple, en 1789, lo Sr. Rector Mossèn Pau Solá y Gras, al bell davan del anterior temple y en lo terrer anomenat camp de la Barquera. (13).

Qui veu avuy lo gran y bell casal alsat á honra del ver Deu y de la sempre Immaculada Verge María, queda admirat de com aquell poble escometé una obra de tals proporcions; mes pera aquell qui ha llegit les contrarietats que s' esdevingueren, pera portar á terme tal obra, motivades per un dels millors propietaris del lloch, del qui sa directa descendencia avuy encare n' ha heretat bona partida de sa poca amor á la esglesia, puja de punt l' admiració, puix no sap que mès ponderar, si la tossudería d' aquell *rich de terra*, ó la fermesa, més ferma que la roca, dels claramuntants en portar á cap, costés lo que costés, aquella obra capdal que, per dissort no estiman pas com cal, molts dels seus descendents.

Aquell zelós pare d' ánimes, lo memorat Mossen Pau Solá, qui durant 57 anys fou lo vigilant pastor d' aquell remadet d' ovelles que li comaná la Providencia, plè de joya, en los derrers anys de sa vellesa y de sa pastoral missió, benehí als 28 de Setembre de 1793 la magestuosa es-

(*b*) Les Figueres es un dels arrabals de la Pobla.

(12) Arxiu parroq. de la Pobla, M. de 1544-1610, f. 341.
(13) Id. Aplech de documents.

glesia parroquial. L' endemá, diada de Sant Miquel, fou trasladat ab solemne processó, desde 'l temple de la Santíssima Trinitat, lo Santíssim Sagrament, que per sempre llohat sía, les reliquies de Sant Procopi, patró de la vila, lo Sant Crist, y lo demés, celebrantse tot seguit l' ofici ab lo major esplendor que era del cas, assistinthi la majoría dels vehins (14) No creyem pas equivocarnos al assegurar que 'l jorn aquell, fou dels de més pler ab que 's gaudí aquella multitut de fidels que tants sacrificis s' imposaren pera fer ofrena á sa Mare y singular Patrona la Verge María d' un casal de gran y bella factura pera endressarli en ell sos prechs missatgers de celestials gracies.

Com més amunt hem dit, la antiguíssima imatge de María, coneguda ab lo nom de la Mare de Deu de la Llet, per tenir assegut en sos genolls al Diví Nin al qui dona lo maternal aliment, avuy resta col·locada en capella própia dins del temple parroquial al costat del altar major y á la banda del Evangeli. Se celebra grossa festa á sa honor lo día 2 de Febrer, festivitat de la Purificació, ó Mare de Deu Candelera, acudinthi moltes mares á cumplir prometenses que féren en hores de plena aflicció si la Verge les lliurava dels trevalls que les apesarava.

Si be al altar major s' hi venera la sagrada imatge de María Santíssima, sots lo misteri de la Concepció immaculada, la festa patronal ó major se celebra lo día del Dolcíssim Nom de María, en lo més de Setembre. (15).

La inscripció de la fundació de la capella de la Santíssima Trinitat, gravada ab carácters górichs en una de les claus del dit temple, y que 's guarda al pati ó badíu de a rectoría, diu lo següent:

---

(14) Arxiu parroq. de la Pobla. Aplech de documents.
(15) Id. Consueta

: en lany : de la nati
: vitat : de : nostre : seyor
: deu : m : CCC : LXXX :
: en : r · muset : de
: la pobla : d : cla
: rmunt : feu . fer : a
: questa : capella :
: e : a : ioan : de : la : padr
oa : la : obra : ✠

APENDIX

CARTA DE REPOBLACIÓ DE LA POBLA DE CLARAMUNT. 1344

En nom de Deu sápiga tothom: Que Nos Uguet per la gracia de Deu vescomte de Cardona atenent que per causa del diluvi d' aygues fou enrunada la Pobla de Claramunt y sos edificis, estades ó habitacions en tant que 's feu inhabitable la mateixa Pobla y aquells que allí tenian ses cases no tenen are ahont habitin ó puguin habitar, y vos Jaume Ferrer, Jaume Ventallolls, Jaume Dolçet altrament anomenat d' en Bonanat, Pere Catalá, Ramón Mercer en vostres propis noms y dels altres que de ordinari habitaveu y teniau en dita Pobla les habitacións ú hospicis nos haveu suplicat humilment que vos provehissim á vosaltres y als altres ja citats d' un pati condecent y en lloch segur ahon se puga fer y construir una fortalesa, pera que alli los habitans se lliuren dels diluvis de les aygues y dels perills de les guerres, y que us ajudessim á la construcció de la mateixa Pobla y de les muralles torres, valls y edificis qu' allí s' han de fer y construir. També debém fer y concedir privilegis y gracies especíals á n' aquells que habitarán ó poblarán á la mateixa Pobla y Nos tinguda sobres lo dit, deliberació plena ab la noble Senyora Beatriu per la gracia de Deu vescomtesa de Cardona mare y tutriu nostra insfrascrita y ab los militars y altres persones

de nostre consell, ordenem donar un pati en lo camp de 'n Jaume Coca á l' entrada de la Costa de dit nostre Castell de Clara-munt. En qual pati se fassin y ordenin fer la Pobla y habitacions, hospicis ó estades per los pobladors ó per los que vulguin habitar allí mateix conforme ja existeixen los patis fitats y senyalats per Berenguer de Torrelles pica-pedrer que determinarem enviar pera que ordenés y dividits patis. Per lo tant volém y de especial gracia concedim que aquells que á l' altra Pobla enrrunada tenían hospicis propis ó habitacions, y are rebrán en la nova Pobla patis pera ses habitacions y cases, que aquells patis que rebrán los tinguin y se 'ls dongui franch d' entrada, ab tot pagarán aquell cens que per altres será prestat per patis que rebrán. Ademés pera que la gent més lliurement vingui á habitar á dita Pobla establim, volém y ordeném, y ab lo present decret públich ab plé coneixement concedim per nosaltres y tots nostres successors, que 'ls habitants y 'ls que de nou poblarán y habitarán en la mateixa Pobla nova ab tal que llavors no tinguin casa en lo terme de dit Castell, sian de desde 'l día present á trent'anys immediats següents y complerts, ab los seus bens mobles y estables, tinguts y per heure, franchs, lliures y exemps de tot pago, talla y altres cobranses que s' ordenan ó s' acostuman ordenar d' algún modo per tots los homens del dit Castell de Clara-munt que llavors á nos ó al senyor de dit Castell pertanyi cobrar y tenir. Ademes volém y concedim que si aquells que poblarán y habitarán en dita nova Pobla que d' ordinari habitan are en lo terme de dit Castell, tinguin lo privilegi especial, immunitats ó franquicies donades y concedides á ells ó á llurs antecessors tant per nos com pels nostres predecessors y que per la transferencia de domicili no se 'ls fassi ó causi cap perjudici, immutació ó derogació al mateix privilegi de franquesa é immutats. Encare mes, sia y quedi pera ells y 'ls seus salvo sempre é integre que tant los que habitan com los que han d' habitar dita nova

Pobla usin y puguin usar sempre no sols d' aquest privilegi concedit, si que tàmbé dels altres privilegis qu' hem concedit y concedirém. També volem y concedim perpetuament, que tots y cada un dels privilegis per nos ó predecessors nostres donats y concedits als que tenían los que habitavan la primera Pobla enrunada y als seus successors, sian y permaneixin completament ferms. Que los habitants d' are y 'ls qu' han d' habitar á la mateixa Pobla usin y puguin usar perpetuament dels mateixos privilegis com feyan aquells qu' habitavan á dita primera Pobla. Per ultim ab la present escriptura establim y concedim llicencia general á tots y á cada un que vulguin fer en la mateixa nova Pobla hostatges ó cases que pera l' obra de construcció dels hostatges fahedors en la mateixa Pobla puguin lliure é impunement pendre les pedres y terra en los mateixos llochs ahont los fos mes á conveniencia sens por y dupte nostre ni de nostres encarregats ó de qualsevol altre persona. També pugan tallar ó fer tallar en lo bosch de dit Castell de Clara-munt lo *regelium* ó sia talla pera 'l objecte de cobrir dits hostatjes y cases que vulgan y tingan lo mateix *regelium* necessari. Y com nos y nostres predecessors senyors de dit Castell de Claramunt prohibirem y prohibiren ab ple coneixement que ningú s' atreveixi fer *rotes* ó *artichs* dintre 'l bosch del ja dit del Castell de Claramunt á fi de que 'l bosch no 's destruís ó pogués de cap manera destruirse. Ab tot á favor dels habitants que poblarán en la nova Pobla sobre citada, establim y especialment concedim que si Pere Porcell del terme de dit Castell volgués assegurar ó dar à cens als pobladors de dita Pobla una Coma que té dintre de dit bosch, que li siga licit ferho per mes que existeixi tal prohibició. Tambe prohibim destruir dita Coma y fer *rotas* ó *artichs* á n' aquells als qui s' estableixi dita Coma encare que habitarán en dita Pobla. També volém y ab plé coneixement establim y concedim que tots y cada un

dels forasters que certament no son del nostre domini que vinguin al objecte de poblar la nova Pobla, que sian franchs y lliures per deu anys comptadors en avant, desde 'l dia que poblarán y comensarán á habitarhi y que sian franchs de tot allotjament, cavalcada y redempcions tinguin lo nom que tinguin, excepció feta de sortir al so *(a)*. Amés á la vostra humil súplica dalt citada per nos y tots los nostres presents y futurs volém y d' especial gracia á grat sient y á posta concedim á tots y á cada un dels habitants y als que poblarán en la sobre dita Pobla que qualsevol d' ells ab tal de que tinga casa ó residencia continua y...... fará en la ja dita nova Pobla, puga y li siga licit per un dia guiar y donar guiatje á un home encare que sia foraster, aixó es, encare que habiti fora dels termes de dit Castell de Claramut que vinga á dita Pobla per tractar d' alguns negocis seus ó d' algun altre, de modo que per les degudes comandes ó qualsevol altres contractes que tinga ó en los quals estiga obligat tant com á principal com á nom fidejussori no puga per aquell dia ser penyorat, marcat, detingut ni de cap manera inquietat en ses persones ó bens si no es per debit que 'ns degui ó á nostres oficials en nom nostre, ó sino que sía denunciat aquell á qui va esser concedit lo mateix guiatge aixó es, per lo pregoner publich del dit Castell de Claramunt intimat ó notificat generalment á fi de que nigú d' aquí en avant guihi á aquell home. Los ja dits privilegis, gracies y concessions nostres, y tots y cada un dels capitols y cláusules sobre senyalades y referides prometem Nos lo dit vescomte y prometentho ho jurem per lo Senyor Deu y sos quatre sants Evangelis tocats per Nos corporalment observar, guardar y cumplir perpetuament, tal com ja está dit y ordenat, y no fer ni tocar ni convertir en contra ja pública, ja amagadament per Nos ni altre persona intermediaria ó persones per algun dret, causa ó rahó. Manant

---

(a) Sometent

per la present causa de privilegi que en si inclou y especialment al nostre procurador general, y també al nostre batlle de Claramunt, y als altres oficials y nostres subdits presents y esdevenidors, nostres privilegis, concessions é immunitats y gracies d' aquesta clase y totes y cada una de les sobredites coses per nos promeses concedides y jurades les tingan fermes y les observin ab fermesa y no contrafassin, ó contravinguin ni consentin ni permetin qu' algú ó alguns contrafassin ó contravinguen de cap modo per rahó alguna si confían ab nostra gracia ó amor. Per aixó Nos Beatriu per la gracia de Deu vescomtesa de Cardona mare y tutora del noble Huguet per la mateixa, vescomte de Cardona nostre estimadissim fill, estém conformes als ja dits privilegis, immunitats, concessions y totes les altres sobre dites coses que serán donades y concedides per dit nostre noble fill de voluntat y permis nostre, á tots y á cada un doném nostre consentiment y avenensa absoluta y prometem observar y atendre á tots y cada un inviolablement y sens engany. Aixó fou fet al Castell de Cardona á disset de les calendes d' Octubre (1) del any del Senyor mil trescents quaranta quatre Se✠nyal de Nos Uguet per la gracia de Deu vescomte de Cardona sobredit que alabem firmém y jurém aquestes coses. Se✠nyal de Nos Beatriu per la gracia de Deu vescomtesa de Cardona y tutríu predita, que aixo en nom de tutoria com dalt alabém concedim y firmém y nostra avenensa igualment que nostre consentiment prestem. Foren testimonis lo venerable Berenguer Claret, Guilleumonet de Enveja, Guilleumonet Ça Guardia doncell, Ramón Tort de Corts, de Claramunt, Ramón Tort, son fill, Guillém de Alta Riba perit en dret, Bort D'Oden, Jaume de Bell rubi habitants á Cardona y Pere Andreu notari per autoritat reyal. Se✠nyal de mi Pere de Casagualda de Solsona per la autoritat del il-lustríssim senyor Rey d' Aragó, notari publich

(1) 15 de Setembre.

per tota sa terra y domini, qui estiguí present á totes y cada una d' aquestes coses y vaig ferles escriure ab lo raspat y esmenat en la vigessima segona ratlla ahont diu—*humil* —y ho cloguí.

Pergamí del Arxiu parroquial de la Pobla de Claramunt.=Traducció del originàl llatí=

IV

La Mare de Deu del Roser en la parroquía de Pierola y Hostalets

Poques parroquies y de petit vehinat com la de Pierola, creyém que puguin aduhir tants testimonis de la devoció á la Mare de Deu del Roser ó del Rosari. Un altar en la esglesia parroquial, la Confraría en dit sagrat temple y les capelles del Roser de Ca 'n Mata de Garriga, de Ca 'n Carreras y la dels Hostalets, penyores ben vistoses son del molt afecte que coveja desde llarchs díes en lo cor dels pierolenchs á Madona la Verge del Rosari.

Los malvats francesos que al comens de la passada centúria profanaren aquestos terrers sombrejats pel sant Munt del Montserrat, saqueijaren l' arxiu, robant lo que pogueren. Varen malmetre molts documents que may més podrán recobrarse y si nombrosa y ordenada n' es la documentació del arxiu, bastant hem trovat á faltar lo que molt al cas nos faría menester. (1)

La noticia més antiga que tenim de la devoció á la Mare de Deu del Santíssim Rosari en dit poblet, es del any 1593 en que al 23 d' Agost y en temps del Sr. Rector lo Dr. Francesch Aguilera, gran benefactor de la parroquia, los

---

(1) **Arx. parroq. de Pierola. Llib. I del Obra, f. 172 y 73.**

Jurats En Joan Fossalba, En Joan Peret y En Pí Joan Mata contractaren al pintor Mestre Gabriel Robuster pera que fes pel preu de 30 ducats ó sían 36 lliures lo retaule de Nostra Senyora del Roser, qual retaule devia estar molt be y molt acabat axí de daurar com de pintar. (2) Quan per sa vellu- ria y restar molt mal parat lo temple fou menester obrárne d' altre que 'l feren al costat del antich en 1754, no mancá pas capella y altar en la nova esglesia á la Verge del Roser. L' altar deuría espatllarse, donchs en 1820 foren obrats l' actual altar y retaule, (3) si be creyém que la sagrada imatge de la Verge es de més antiga factura, subsistint en- care altar é imatge en l' esglesia de Pierola, avuy sufra- gánea.

Si be obrar un sitial per que en ell tinga son trono la excelsa Regina n' es testimoni del afecte envers, Ella no fora pas bastant si no se li demostrava ab altres fets, tal amor y aixó ho portaren á terme fent particulars obse- quis de misses, aniversaris y cants de goigs á llahor de la Verge del Roser á més d' alguna que altra ofrena á la sa- grada imatge de María, essent lo Manual XII del arxiu de Pierola un notable contingut de píes disposicións, fahents pera ben probar la ferma devoció dels parroquians á la Ma- re de Deu del Roser. En 1597 Na Joana Ventallols viuda de Joan Figueras, de Pierola, llegá 3 misses al altar de Ntra. Sra. del Roser y 2 sous al bací, (4) y En Pere Figuera llegá 1 missa en l' any 1607 al altar de la Verge del Roser de Pie- rola. (5) Jaume Carreras fundá en 1599 un aniversari pera que cad' any se celebri en l' altar del Roser lo día de Sant Jau- me (6) y Jerónima, viuda de Franci Farriol, llegá en 1613 un trentenari de misses celebradores en dit altar (7) dispo-

(2) Arxiu parroq. de Pierola. Manual XVIII, f. 141.
(3) Id. Llib. 1 del Obra de 1778 á1 868.
(4) Id. Man. XII, f. 170.
(5) Id., id. f. 248.
(6) Id., id. f. 178.
(7) Id., id. f. 201.

sant en 1637, En Antoni Pons, (8) que durant un any, cada diumenge si li diguessen uns goigs del Roser, fent per dit objecte un llegat. Al disposar de son últim voler En Antoni Milá, portat del amor á María Santíssima del Roser feu un llegat en 1600 perque's fessin uns canalobres de llautó per la Verge del Roser, perque cremin llum durant les misses que's diuhen los diumenges y festesy á més doná un rosari d'*ambar* (ambre) á Ntra. Sra. del Roser y 3 quarteres de blat, del blat bo que Ntre. Senyor li dongui de la montanya. (9) Mostrá d'una manera especial son afecte envers la Verge rosada, Na Angela Carreras, viuda de Pere Figueras, qui, si en vida obsequiá á la Mare de Deu, en mort volgué descansar als seus peus, donchs disposá en son testament fet en 1622 que se li obri sepultura davant l'altar del Roser, llegant á dit fí 4 lliures y més si convé. (10)

No foren fets individuals y per separat les penyores de amor á la divina Mare, puix festes en comú li dedicaren y encare avuy li dedican á la Sma. Verge del Rosari. Llegím que en 1635 era costum fer la festa del Roser en un diumenge de Maig; celebrantse ofici ab diaca y subdiaca, processó y cant de goigs al retorn, col-locant la imatge de la Verge ab lo tabernacle sota la volta (quina volta ó arch avuy no existeix), cantantse altre camí los goigs al esser davant de la capella del Roser. «Apres les capitanes (ó sía les aministradores treuhen á joya (com si diguessim rifen) les coques primes que en l'ofertori les dones han ofert al Sr. Rector y que s'acostuma donarles á Ntra. Sra. del Roser.» (11) En 1660 la festa del Roser se celebrava lodiumenge de Maig que ab temps s'acordava, ó be lo primer diumenge de Juny, haventhi ofici ab assistencia de ministres,

---

(8) Arxiu parroq. de Pierola, M. XII, f. 388.
(9) Id., id. f. 190.
(10) Id., M. XIX, f. 30.
(11) Id., Consueta del Sr. Rector Mossen Maymó.

en la capella del Roser, essent costum oferirse en l'ofertori coques que'l Sr. Rector acostuma donarles á la Confraría. Després se cantan los goigs los quals tornan á cantarse al arrivar al altar del Roser. «A la tarde los Administradors portan les coques á la plassa de Ca'n Pons y allá les trahuen á la llista, pero ans les presentan al Sr. Rector perque 'n prengui un parell al menys, ó be les hi portan los Administradors.» (12)

Lo Sr. Bisbe D. Joseph Climent quan feu la visita als 28 d' Octubre de 1772 vejent l'abús que 's cometía de celebrarse les festes fora dels díes manats per l'Esglesia, maná que la del Roser de Maig se celebrés lo primer diumenge de dit mes. (13) Aquesta disposició sembla que reportá alguns inconvenients, donchs consta qu' en 1829 la festa 's feya en tal diada, á no ser qu' en lo primer diumenge de Maig s'esdevingués, ser la diada de Santa Creu, que com es prou sabut, en moltíssimes parroquies se beneheix lo terme en tal día. Donat cas d' esdevenirse lo día de Sta. Creu en lo primer diumenge de Maig, la festa del Roser se feya lo segón diumenge, cantantse ofici solempne á les deu y celebrantse processó al voltant del cementiri Les administradores donaven cada una dues coques, quedantsen dues lo Sr. Rector y repartintse les altres dues com á pa benehit. (14).

A més de la festa anyal se celebrava cada primer diumenge de mes la festeta á la Verge del Roser, ab missa matinal, processó y aprés cant de goigs, (15) pero en temps de Mossen Cases, se resava lo rosari ans de la missa.

Actualment la festa se fa lo primer diumenge d' Octubre, ab comunió general en la missa primera, ofici aprés y

---

(12) Arxiu parroq. de Pierola, consueta del Sr. Rector Dr. Robert.
(13) Id. Llibre III de Visites.
(14) Id. Consueta del Rector Mossen Casas.
(15) Id. Cons. dels Srs. Rectors, Maymó, Robert y Casas.

á la tarde, rosari ab processó, termenantse la festivitat ab lo piadós besa-mans á la sagrada imatge.

Sens los captiris que's fan los díes de festa dins l'esglesia, se'n fa un de molt important ó sía la capta que fan les administradores cada quinze díes que anomenan *fer lo vol*, portant la bacina ab l'imatge de plata y garlanda. Van de casa en casa y á cada hu que fa almoyna li donan una floreta y quan hi ha un bateig ó casament portan la bacina á la taula del convit y en tals fets, sempre alegres, los convidats mostran sa generositat donant crescuda caritat segons sos poders.

Se conserva encare en dit poble la antiguíssima costum de portar les captadores un original gerro de crestall, ab cinch brochs, que anomenan canteret y antigament *moratxa,* posanthi ayguade colonia y en altre temps aygua ros, que la tiran lo dilluns de Pasqua de Resurecció y lo día de Sant Jaume, als fidels que fan almoyna á la bacina del Roser. (16)

CONFRARÍA DE LA MARE DE DEU DEL ROSER

Als parroquians de Pierola no'ls foren bastants los obsequis particulars y les festes anyals per amostrar son afecte á la Verge del Roser y per més afermarho procuraren la fundació de la Confrería, germanor que tanta gloria ha donat á Deu y á la Verge y tantes ánimes ha portat al cel.

En 1607 ja era fundada en aquesta parroquia la Confrería del Roser, segons ho prova lo testament d'En Salvador Galcerán, qui llegá 3 lliures á la Confraría del Roser. (17) Consta en la consueta de Mossen P. Maymó, del any 1635, que'ls que volían esser confrares s'allistavan á dita Confraternitat lo día de la festa del Roser de Maig, celebrantse

(16) Arxiu parroq. de Pierola, consueta de Mossen Joseph Más.
(17) Id. M. XII, f. 236.

cada any un aniversari per ells com axís se llegeix en lo llibre de l'Administració del Roser.

Haventse perdut entre altres documents, lo llibre de la Confraría, al saquejar los francesos l'arxiu parroquial, y desitjant lo Sr. Rector Mossen Joaquím Bordas, que no's perdés per sempre la Confraría en dita parroquia, alcansá que de nou se fundés. Se fundá á 25 de Novembre de 1832 (18) y en lo llibre nou de dita Confraría está consignat que al morir un confrare, ab tal que no degui cosa alguna á la Confraría, donchs que pel sosteniment de aquesta cad'any dona una almoyna, se li celebrará un ofici ó vulgarment dit aniversari, á la capella del Roser.

CAPELLA DE LA MARE DE DEU DEL ROSER
DE CA'N MATA DE GARRIGA

La secular Masía de Garrigas, existent en lo segle XIII y que en la centuria seguent cambiá'l nom pel de Mata de Garrigas, per haverse casat la pubilla ab En Mata, de Masquefa, te desde'ls principis del segle XVII al seu costat, com á ángel tutelar, una capella dedicada á la Verge María del Roser. Se sap positivament que en 1606 lo Iltre. Senyor Vicari General, Dr. D. Miquel Palmerola, doná llicencia pera reedificar dita capella (19) pro creyem que encare que diga reedificar, fou obrada per primera vegada, á no ser que ja n'hi hagués hagut un altre avans. En tal cas s'hauría obrat durant l'espay de temps que va desde 1575 á 1606, ja que en 1575 sols hi havía á Pierola dues esglesies: la parroquial y la de Sant Cristófol (20) segóns se deduheix del testament d'En Joan Paloma. En 1633 Mossen Damiá Mata de Garrigas, Pbre., fill de dita casa payral, benehi

(18) Arxiu parroq. de Pierola. Llibre vell de la Confraría.
(19) Id. Llibre III de Visita.
(20) Id. M. XII f 59.

una campana, ab lo nom de Bárbara, per dita capella, (21) la qual fou substituhída per altra en 1733.

La familía Mata de Garriga pera demostrar mes sa devoció á la Verge del Roser, feu ab lo discurs dels anys, váries píes fundacions, essent la primera y una de les més vistoses la d'un benefici en dita capelleta, per En Miquel Mata, en l'any 1619, que obligava al beneficiat á celebrar cada any 12 misses. Sigué lo primer obtentor Mossen Damiá Mata de Garriga germá del fundador. (22)

Volguent la familia de dita masía permaneixer en vida y en mort baix la sombra de sa protectora la Verge del Roser, solicitá permís pera obrir una tomba dins de la capella, cosa que concedí en 1634 lo Sr. Degá de Piera, Mossen Francisco Roger, Pbre. (23). Lo primer que fou sepultat en dita tomba ó fossa, va esser lo beneficiat de dita capella Mossen Damiá Mata, Pbre., Vicari de Pierola y beneficiat de Sant Andreu de Palomar. De dit privilegi ó gracia encare ne fá us la poderosa familia propietaria d'aquella hisenda.

Los vehins del arrabal de Ca'n Mata y d'altres cases de son encontorn, desitjosos de que en la memorada capella pogués celebrarshi cada diumenge la santa Missa y esser á ells mes fácil y en especial als vellets assistirhi los díes de precepte, acudiren al Sr. Bisbe D. Jaume Catalá en 1895, suplicant aquesta gracia, qui, havent vist lo rahonat de la petició y lo favorable informe del Rvnt. Econom Mossen Joseph Mas, accedí á lo que suplicavan, feta excepció dels diumenges més solemnes. (24) Los vehins s' obligaren á retribuhir ab una subvenció anyal, al Rvnt. Sr. Vicari de Pierola, ó sia de la sufragánea, per la penalitat d'anar á dita capella á celebrarhi la Missa, essent lo primer Vicari que feu us d'aqueix permís, Mossen Leandre Jo.

---

(21) Arxiu parroq. de Pierola Llib. 4, de Baptismes, f. 56.
(22) Id. M. XII, f. 347.
(23) Id. Llib. I d' Administració. Exides. del 1745 á 1778.
(24) Id. Documents de la Sufragánea.

CAPELLA DE LA MARE DE DEU DEL ROSER DE CA'N CARRERAS

Dins del menjador de la pagesía ó Más Carreras se venera en una capelleta bastant vella, una antiga imatge de la Verge del Roser, que be pot creurers tou obrada en lo segle XVIII, atesos los detalls de sa tactura.

Volguent l' amo de la referida masía, En Pere Carreras y Estrada, que la sagrada imatge de María fos més solemnement venerada, demaná llicencia per obrar una capella en obsequi de María Sma., obtenint á 21 de Desembre de 1810, del Sr. Vicari General D. Pere J. Broto, lo permís pera obrarla, junt á la anomenada casa. Obrada la capella va benehirla, ab tota solemnitat lo Rvnt. Ecónom de la parroquia del Pí de Barcelona Dr. Joan Antich, Pbre., á 29 de Desembre de 1813, comissionat al efecte pel Vicari General Dr. D. Pere Joseph Avellá. Lo senyor Bisbe D. Pau de Sichar, doná permís pera benehir una campana pera dita capella, y als 28 d' Abril de 1815 la benehí lo Sr. Rector Dr. Pere Solanllonch, celebrantse ab tota solemnitat un ofici á honra y gloria de la Verge María, ab motiu de tal benedicció (25).

En 1867, á 20 de Juliol, En Joan Carreras y Garrigosa, amo de dita hisenda, demaná permís pera col·locar una nova imatge de la Verge del Roser en la capella de sa casa, y havent informat favorablement la petició lo Sr. Rector Mosen Ramón Casacuberta, concedí la gracia suplicada lo Sr. Vicari General D. Joan de Palau, y un camí posada la nova imatge á la capella, se torná l' antigua á la capelleta del menjador de la casa (26).

(25) Arxiu parroq. de Pierola Llibres de Visita.
(26) Id. Iglesias de Pierola.

CAPELLA DE LA MARE DE DEU DEL ROSER DELS HOSTALETS DE PIEROLA

La parroquia y terme de Pierola está format de varis arrabals y cases esbarriades, essent avuy lo dels Hostalets lo més gran pel nombre de cases regularment carrerades. Son origen se remunta als comensos del segle XVII. Si be en 1595 ja vivía en lo terme un hostaler anomenat En Valls del Hostal (27). Lo nom *Ostalets* comensa á trovarse en 1620, donchs consta que en eix any vivían en la parroquia de Pierola Na Eleonor Carreras dels *Ostalets* (28) y En Joan Carreras dels *Ostalets* de Pierola (29).

L' antiga carretera ó camí carreter de Martorell á Piera passava per un camp del terme de Pierola que te una vessant á cada banda, ahont s' edificaren uns hostals petits ú hostalets que no tenían gayre importancia, donchs tampoch lo transit per dit lloch era de molta monta, més ja siga que 'l fer parada en dit punt fos cosa ventatjosa ó que en lo restant del camí no hi havía manera millor de revenir les forses los carreters y sos animals, fou lo cas que allí s' hi obressin senzilles cases que servían de hostal, que les anomenaren Hostalets, nom que avuy te lo hermós conjunt de vivendes que, com hem dit mes amunt, forma la part més poblada del terme ahont hi ha la parroquia y municipi. En la plassa encare existeix una gran casa, si be que transformada y dividida en varies habitacions, que fins pochs anys fa era anomeda l' Hostal d' En Calix, que sens dubte succehí als antichs Hostalets.

Alguns anys feya que los vehins dels Hostalets mostravan grans desitjos de obrar una capella pera poguer fer

---

(27) Arxiu parroq. de Pierola. Llib. 3 d· obits.
(28) Id., Id. f. 59.
(29) Id. M. XVIII.

més facilment, á son temps, l' estació de la Butlla, y com tots estavan animats dels maitexos piadosos sentiments, arbitraren los medis pera portar la cosa á terme. Una volta tot estigué á punt se alcansá lo permís corresponent, de l' Autoritat eclesiástica, comensantse la obra en terra de Ca'n Valls, donada generosament pels amos de dita pagesía, la pubilla Na María Valls y Fossalba y son marit En Isidro Vallés y Solá. Dita casa existía en lo segle XIV ab lo nom de Más dels Alemanys y també Sils dels Alemanys, fins que en 1432 cambiá 'l nom per haverla comprada la familia Valls de Piera, (30) essent la pubilla dalt mencionada l' últim descendent directe que ha portat lo cognom Valls.

Los amos del Más Cocorella, En Pere Cucurella y Na María Ubach, sa muller, pagaren la coberta de la capella, contribuhint al complement de l' obra los demés vehins dels Hostalets. Acabada ja la capella, després de molts sacrificis dignes de tota lloha, se comprá una imatge d' obra cuyta, de la Verge del Roser, al terrissayre En Miquel Orpi, de Piera, á la que se li feu un altar y doceret del mateix material, essent aquesta la primera imatge que 's venerá en la capella dels Hostalets. Lo Sr. Bisbe D. Joseph Domingo Costa y Borrás, á 4 d' Agost de 1852, concedí llicencia pera celebrar lo sant Sacrifici en la memorada capella. (31) La benehí als 21 de dit mes lo Dr. don Joan Codinas, Pbre., Rector de Capellades y Degá de Piera, qui celebrá ab assistencia d' altres capellans, un solemne ofici, acudinthi nombrosa concurrencia de fidels y en particular los del arrabal, quedant en certa manera premiats, per Deu Nostre Senyor la pietat y travalls dels zelosos parroquians de dit vehinat y del beneméritt Sr. Rector Mossen Andreu Mateu, Pbre.

Com lo Sr. Rector residía á Pierola, quan los vehins

---

(30) Pierola, pergamins de Ca'n Valls.
(31) Hostalets. Quadro de la Sagristía.

dels Hostalets volían Missa en sa capella, devían procurarse sacerdot, essent lo primer que váries vegades hi aná pera celebrarla, lo P. Joseph Monsarro, relligiós trinitari exclaustrat del Convent de Piera.

Una grossa festa, que fou un aconteixement per la barriada, se celebrá lo día 9 de Janer de 1862, en quin jorn cantá en la capella dels Hostalets, sa primera Missa, Mossen Evarist Vallés y Valls, fill dels amos del Más Valls, y ab tal motiu, la molt cristiana mestressa del Más Peret de la Serra, Na Josepha Pujol de Maciá, va donar á la capella una hermosa imatge de la Verge Santíssima del Rosari, que fou col-locada el lloch de la primitiva.

Quan en 1868 lo Sr. Bisbe D. Pantaleó Monserrat autorisá al Sr. Rector Mossen Ramon Casacuberta, traslladar la parroquialitat de l' esglesia de Pierola á la capella dels Hostalets, la sagrada imatge de la Verge, fou posada en un altaret á la banda del Evangeli, pera col-locar en lo lloch preferent del temple la imatge del S. Pere Patró de la parroquia. Permanesqué aquella en dit altaret fins l' any 1876 en quin temps, lo Sr. Rector Mossen Manel Coll, comprá al Monastir de Pedralbes l' altar del Nen Jesus de molt bella factura, obrat en 1713, y una volta plantat en lo presbiteri, per disposició del Sr. Rector Mossen Esteve Ferrer del Coll, se posà á la capelleta central del altar la Verge del Roser y al cos superior Sant Pere.

Aqueix mateix Sr. Rector havía fet obrar pera engrandir la esglesia, duescapelles á la part del Evangeli en l' any 1882. En la mes aprop del altar major hi traslladà l'Ecónom Mossen Joseph Mas en 1894, la imatge de la Verge del Roser, tenint en comte que la capella dels Hostalets ja no podía dirse del Roser, puix havía passat á ésser temple parroquial, y com Sant Pere devía ocupar lo centre principal del altar, fou posada sa imatge en dit lloch.

Lo Sr. Rector quan tingué en la capelleta dels Hostalets la nova imatge de la Mare de Deu, doná l' antiga al qui

fou primer sagristá de la capella y primer obrer de la mateixa, quan aquesta fou parroquial, lo molt piadós parroquiá En Pere Pujol y Torras, amo de Ca 'n Figueras, en quina casa fou molt ben guardada per més de 30 anys. En 1894 Na Magdalena Cucurella viuda de dit Pere Pujol, va donarla á l' esglesia á petició del Sr. Ecónom Mn. Mas, qui la feu restaurar pel esculptor, En Joseph Quixal, de Barcelona. Una volta estigué mellorada, contribuhint á la obra alguns benefactors de la parroquia, se dedicá una solemne festa lo primer diumenge de Juny del mateix any, y aprés se collocá en definitiva en una capelleta damunt de la calaixera dels ornaments, dins de la sagristía.

Que la Verge Santíssima benehexi á sos servents y per sempre Ella llohada sía.

NOTA. La major part de les noticies referents als Hostalets, las recullirem, durant lo temps que estiguerem en dita parroquia, de la gent vella, que fou testimoni y més que testimoni, prengué part activa en moltes de les coses aquí referides y succehides desde l' any 1850 á 1868.

Altres de les notes apuntades y referents á la capella dels Hostalets les hem copiades de varis documents del arxiu.

V

Los dos Sants Titolars y Patrons de la Parroquia d' Esparraguera Sta. María del Puig y Sta. Eularía verge y martir.

Desde antiquíssims temps l'esglesia parroquial y lo titolar y patró d'Esparraguera fou Sta. María, cognomenada del Puig, situada dalt d'un puig part damunt y lluny del lloch que ocupa l'actual vila, célebre per l'alterós campanar, obra de preu, baix tots punts de vista.

Lo terme d'Esparraguera, en llatí *Sparagaria* y en catalá molt antich *Sparagera*, consta com un dels límits d'unes propietats situades á Voltrera (terme y parroquia d' Abrera) que vengué en 1041 Bernat, anomenat Guillém y sa esposa Ilia á Mir, anomenat Cixela, les que per altres costats confrontavan ab Ullastrell y ab los rius Masurgs y Llobregat. (1)

De la existencia de Sta. María se'n te coneixement per váries donacions ó llegats fets á la mateixa que constan en escriptures dels segles XI y XII, recóndites en l'arxiu de la Seu de Barcelona y en lo de la Corona d'Aragó. Citem per vía de prova lo llegat d' un mancús, fet per Ebri Ricart á

(1) Barcelona. Arx. de la Corona d'Aragó. Escrip. 44 de Ramón Berenguer I.

Sta. María del Puig en 1056 (2), altre d' una unsa á Santa María del Puig en 1098 per Bernat marit de Sancha (3), y lo d'un parell de capons anyalment, com per via de cens, assegurat sobre bens radicants á Vall d'Ariolf (termes de Granollers y la Roca) fet en 1113 per los cónjugs Guillem Umbert y Rodleva á Sta. María del Puig. (4).

En lo segle XII ja Sta. María del Puig s' anomena de Sparagera, com ho expressa lo testament de Esteve Adalbert, qui llegá una bacina y un gerro á Sta. María de Sparagera en 1105 (5), y lo de Maciana, muller que fou de'n Ferrer Marqués, d'Esparraguera, qui llegá á l'esglesia de Sta. María d' Esparraguera lo dret que li competía. (6)

Sta. María novapas perdre lo anomenarse del Puig, que fins á nosaltres ha arribat, y conceptuém que al esser mes asegurat lo títol de Sta. Eularia, cessaria de titolarse Santa Maria ab lo nom de Esparraguera.

La parroquia d' Esparraguera apar restaría esbarriada ó escampades ses cases, com ho son encare avuy les de més antigor, durant aqueix estat de coses fins als comensos de la centuria catorzena. En eix temps lo senyor del Castell d'Esparraguera, En Pere Costa maná construir certa població al peu de la vía reyal que conduheix á Montserrat, dins los límits de la parroquia de Sta. María d'Esparraguera, lo que ben á les clares marca lo principi de l'actual y formosa vila.

Sembla que tal manament fou pera mellorar la situació de la gent del lloch y la del pla terrer del terme, peró com la nova pobla s'allunyava del temple parroquial y aixó dificultava'l poder los fidels cumplir ab los debers de cristiá,

---

(2) Barcelona. Arx. de la Seu, Ll. II. Antiquit. n. 396.
(3) Id. id., Ll. III. Antiquit. n. 173.
(4) Id. Id. de la Corona d'Aragó. Escrip. n. 35 de Ramón Berenguer IV.
(5) Id. Id. de la Seu. Ll. II. Antiquit. n. 38.
(6) Arx. de Pierola. Manual 2, f. 7.

á fí d'orientar la cosa, animat del mateix fervor que sos vassalls, lo noble senyor procurá que no manques la facilitat als vehins de acudir al sagrat temple. A eix fi demaná al Sr. Bisbe permís pera edificar en lo nou poblat una capella y doná una pessa de terra, y en lo mes de Juny de 1316 lo Sr. Bisbe D. Pons de Gualba, concedí llicencia á dit Pere Costa pera edificar una capella á honra de la verge y mártir Sta. Eularia, mitgensant emperó, algunes condicions pera la asseguransa dels drets parroquials.

Es de creure que fou del pler dels nous pobladors y del Sr. del Castell, l'obtenir lo favor suplicat y que se atemperarían á les condicions senyalades pel Prelat, pero ab lo discurs dels díes les coses cambían y quan los xichs se veuhen grans procuran deixar la ma de qui'ls l'ha donada pera fer la creixensa. Los esparraguerins, ab lo temps, mancantlos l'esperit de sacrifici de sos passats, y dexiantse portar de les facilitats de les conveniencies, comensaren á trovar lluny la parroquia pera la recepció de Sagraments y pera sepultarhi sos difunts. Aixis succehí que poch á poch anaren demanant y conseguint gracies y no pararen en sos intents fins que cessant d'esser parroquial l'esglesia del Puig succehí á la mateixa en la categoría, la capella de Santa Eularia. Ab tot passaren alguns anys fins á veure realisats sos desitgs cada día més creixents.

En les Visites pastorals de 11 de Juny de 1511 y 27 de Novembre de 1522 se llegeix que hi havía cementiri junt á la capella de Sta. Eularia y que en aquesta hi havía fonts baptimals, si be no s'hi reservava en ella la Santíssima Eucaristía, sino en temps de necessitat, que pot suposarse seria ó en temps de guerra ó d'epidemia.

Al visitarse l'esglesia d'Esparraguera en 1562 y en 1578 ja's trova que lo Santíssim se reservava en l'esglesia de Sta. Eularia y que en eix any lo senyor Bisbe benehí lo cementiri que á ben segur fora diferent del existent en 1522 ó be un engrandiment d'eix fossar.

L'esglesia de Sta. Eularia de la vila d'Esparraguera era parroquial, segons se fa avinent en la Visita feta en 1585, als 6 de Febrer, la que tenia consagrat l'altar major, llegintse en la mateixa acta de visita que també fou visitada l'esglesia de Sta. María del Puig que ans fou parroquial (7).

Petita seria en un principi la capella de Sta. Eularia com reduhit lo nombre dels qui comensaren á formar la nova pobla d'Esparraguera, més aniríau aquestos al aument quan fou menester obrar una nova esglesia en 1523 y engrandir aquesta ó ferla nova, segons se desprén del permís que á 12 de Desembre de 1587 fou donat als Jurats y singulars d'Esparraguera pera edificar una esglesia. Se disposá que posés la primera pedra lo Rvnt. Sr. Degá de Piera y ensemps va senyalarse lo grandor ó cabuda del nou temple.

Segons una inscripció que's trova dins l'esglesia, al entrar y á ma esquerra del portal major, la obra fou principiada á 13 de Desembre de 1587 y termenada á 27 de Maig de 1612, benehintla l'Abat de Montserrat Fr. Antoni Jutge, ab llicencia expressa del Sr. Bisbe de Barcelona.

L'obra de la nova esglesia fora cosa de calma quan la Superioritat advertí en 1600 als Jurat sque 's continués la nova esglesia que de present se feya. Se llegeix en les actes de Visita de 1606 y 1608 que anava proseguint l'obra de construcció del temple y que prop d'ella hi vivía lo senyor Rector.

Pel Decret d'erecció de la Comunitat de beneficiats y residents en l'any 1612 se ve en coneixement que l'esglesia era ja termenada, essent benehida pel Abat de Montserrat (8) com més amunt hem referit.

Notable per cert es la parroquial esglesia d'Esparraguera per sa factura y grandiositat, y si be de molt preu

---

(7) Barcelona. Arx. de la Seu. Spec. Decan. Poenit. et Appiar. f. 853

(8) Barcelona. Id. id. f. 854.

n'es lo campanar, que pochs poden ab ell parellarse, resta sens termenar la fatxada del temple d'aquell poblat.

Aquesta població pot consignarse com á molt distingida puix per ella hi han passat cardenals, bisbes, sacerdots, reys, primpceps, nobles y nombrosa gentada de restant estat y condició, y sobre tot Sants, pera pujar la santa montanya del Montserrat pera fer ofrena de sos més purs afectes á la Madona en aquell alterós setial de Catalunya.

Es obra de cost y gust lo marbrat basament del altar major, obrat per los artistas Joan y Joseph Prats, pare y fill, y Domingo Rovira, segons consta en la contracta firmada en 1670, per preu de 7900 lliures. Magestuosa es dita obra pero son estil no es pas ben ajustat y lluny d'assemblarshi al del temple.

Fora un oblit reprovable si al parlar d'Esparraguera no fessim esment d'una de les glories més pures de dita vila y que enamorats d'aquella ne volgueren donar fé fahent, alsant un altar á honor seu, sos compatricis. Es aqueixa gloria un mártir de la fé un invicte aymador de Christ crucificat, lo Beat Domingo de Castellet, frare dominích, qui per confessar fins á son derrer respir la fé del Redemptor, doná generós sa vida, morint cremat pels fers perseguidors de la religió católica, allá en les llunyanes terres del imperi del Japó, essent elevat al honor del altar per l'immortal Píu IX, de santa recordansa (9).

INCRIPCIÓ:

«A XIII de Desembre del any MDLXXXVII FONCH principiada la present Isglesia I. A. XXVII de Maig MDCXII FONCH beneida per lo molt Reverent Para FRA

(9) **Goigs del Beat Domingo de Castellet.**

Antoni Jutje Abat de Ntra. Senyora de Montserrat ab llisentia é expresa del Illustríssim y Reverendíssim Senyor Don Joan de Moncada Bisbe de Barcelona. Y ELET Archabisbe de Tarragona concedida A XXII de dit Mes y Any.

LAUS DEO.»

VI

Lo Priorat, l' esglesia y l' hospital de Sant Quintí de Mediona

Pertenesqué la petita casa monacal ó priorat de Sant Quintí de Mediona á l'Ordre de Sant Benet y dependí del insigne cenobi de Ripoll. No hem pas trobat quan comensá son ser, y si be lo títol de Prior durá fins als darrers de la setzena centuria, la petita y pobre comunitat subsistí fins als últims del segle tretzé.

La parroquia de Mediona y'l priorat de Sant Quintí, foren governats respectivament per Rector y Prior fins á mitjans del segle XV en quin temps foren juntats en un sol subgecte lo titol de Rector y la dignitat titolar de Prior. Durá aixó fins l'any 1586 en que lo darrer Prior Don Lluís Olcinelles, ab autoritat Apóstólica, y mitgensant condicions ho transferí al Capítol catedral de Barcelona.

Vist y llegit, ab molta detenció, mercés al Sr. Rector Mossen Jaume Riera Pbre (*a*), lo nombrós y notable aplech de Manuals de l'arxiu de la humil y solitaria parroquía de Mediona, n'hem tret bona partida de notes. Eix arxiu quasi pot dirse que no ha sigut profanat per revoltes ni altres causes com per dissort molts d'altres, puix un ordre

(*a*) Are rector de S. Cugat de Sas Garrigas

bastant continuat portan los Manuals desde'l segle XIII al corrent.

No hem trovat, respecte al Priorat de Sant Quintí, mes que noms de Priors y de Deo-dats ó Donats y una volta tant solsament la comunitat de frares (1), lo que fa pensar que del temps dels manuscrits mes vells, restava quasi extingida aquesta per més que subsistís qui portés lo títol de Prior que si anş era un relligiós aprés fou sacerdot secular.

A més hi havía en lo Priorat Deo-dats ó Donats que si en los santuaris eran seglars solts y á voltes casats, aquí per algunes notes del arxiu, se deduheix qu' eran sacerdots. Consta que en 1308, aumentant lo poble hont hi havía lo Priorat, precisá lo nombrament d'un sacerdot secular, pera regir la cura d'ánimes y més tart á mes del Prior fou comanada la dita cura á sacerdots seculars (2), llegintse que en 1532, l'Abat de Ripoll, Jaume Rich, nombrá vicari del Priorat de Sant Quintí, qu'era dependent de dit Monastir, á Joan Miquel, Pbre (3).

Que dependí de Ripoll lo Priorat se evidencia per varies notes, essent del any 1298 la primera que tenim. Per ella sabem que Jaume Boxadós del Más Vilar, del terme de Mediona, se oferí á Deu y al Prior de Sant Quintí, Frá Pere de Sant Gil, y aportá 150 sous, rebentlo dit Prior ab permís del Abat de Ripoll, Fra Ramon de Vilar Agut y ab intervenció dels frares de Sant Quintí. Ensemps entregá tots sos bens y en cambi se'l feya participant dels bens espirituals y temporals del Monastir, devent eix mantenirlo y entregarli per rahó de vestuari 30 sous lo día de Sant Miquel (4).

---

(1) Arxiu parroquial de Mediona, Manual de 1298-1299.
(2) Id. de la Catedral de Barcelona Speculum Dec. Poen. et Appiar, f. 969.
(3) Arx. de Mediona M. de 1521-1636, f. 137.
(4) Id. M. de 1298-1299.

Lo nombrament de vicari del Priorat dalt consignat també es una prova de dita dependencia.

En 1542 lo Prior major y vicari General del Monastir de Ripoll Fra Miquel Sanla, visitá l'esglesia del Priorat de Sant Quintí (5).

En 1549 lo Rvnt. Anton Codina Bisbe titolar de Lacoren y Visitador general del Bisbe de Barcelona, visitá l'esglesia de Sant Quintí pro no doná disposició alguna per ésser de dret del Abat de Ripoll (6). Dit Prelat era Auxiliar del Bisbe Jaume Cassador (7) y portava lo títol de Lacurense quin lloch es á Grecia (8).

Si be en 1586 deixá d'esser lo tal Priorat, ja no devía tenir en ell acció alguna lo cenobi ripollés puix no's fa menció d'aqueix en la tramitació que's feu pel nou cambi de ser. Lo Prior y Rector Lluís Olcinelles determinant deixar los cárrechs y dignitats pera retirarse á son terrer nadiu, se convingué ab lo Capítol de la Seu de Barcelona, que mediant autorisació Apostólica transferiría al mateix lo Priorat y Rectoría, comprometentse dit Capítol á donar al memorat Prior mentres visqués, 600 lliures anyals. Roma accedí á la suplicació, y lo mencionat Capítol representat pel Sr. canonge D. Onofre Reart, prengué possessió d' abdues coses (9) llegintse l' any vinent á Sant Quintí y á Mediona la Butlla d'unió del Priorat y Parroquia al Capítol de la Seu de Barcelona (10).

Hem dit mes amunt que pobre era lo Priorat y ben á les clares ho diu una escriptura del any 1314 per la que se sap que'l Prior de Sant Quintí manllevá á Guillém Amat 150 sous per vitualles del Monastir (11). En lo mateix

(5) Arx. de Mediona M. de 1541-1544, f. 95.
(6) Id. M. de 1549-1551, f. 78.
(7) Aymerich, Nomina et Acta Episcopor. Barcin.
(8) Nota facilitada pel P. F. Fita.
(9) Arx. de Mediona M. de 1585-1588, f. 204.
(10) Id. id., f. 218.
(11) Id. id. M. de 1314.

any manifesta Guillém Serrador, beneficiat en lo Priorat de Sant Quintí que'l Prior li manllevá 300 sous per virtualla pera'l dit Prior y pera los Deo-dats ó beneficiats del meteix Priorat. (12) Podría molt be succehir que'l Prior assegurés al dit Serrador los 300 sous ab bens efectius del Monastir donchs trovém que en 1337 dit sacerdot establí á Ramón Cardona de Riudebitlles los dos molins del Priorat ab ses rodes, moles, etc. los que per rahó de la guerra ab lo Senyor Rey foren parats y molt perjudicats. (13)

En l'any 1314 lo Prior de Sant Quintí, Fra Pere de Corts, vengué á Ramon Amat la meytat del feu del Priorat firmant la escriptura l'Abat de Ripoll (14) y en 1316 vengué 'l Prior de Sant Quintí á Jaume Buxadós Deo-dat del Monastir de Sant Quintí un hort per los molts deutes ab que estava gravat lo Monastir. (15)

D' alguns bens restants al Priorat ne tením coneixensa per lo establiment fet pel Prior de Sant Quintí en 1408 ab autorisació del Abat de Ripoll, del molí de les Casades en lo terme de Sant Quintí (16) y de la propietat del camp de la Barquera que més avant fou del Rector de Mediona.

L'ESGLESIA PRIORAL Y APRES PARROQUIAL

La primera volta que trovém citat Sant Quintí en nostre terrer, es en lo testament que ordená en 1193, En Pons de Sant Joan qui feu llegat de 5 sous á Sant Quintí y llegá als fills de Berenguer de Sant Pau les casetes que tenía prop de Sant Miquel y l'obrador que comprá á Na Petita, salvant emperó lo cens y senyoríu de Sant Quintí. (17) Ignorem si fá

---

(12) Arx. de Mediona, M. de 1314.
(13) Id., M. de 1331-37.
(14) Id., M. de 1314.
(15) Id., M. de 1316.
(16) Id., M. de 1404-1412 f. 105.
(17) Id. de la Seu de Barc. Lib. I. Antiquit. n. 442.

referencia á S. Quintí de Mediona ó á la capella de Sant Quinti de Castell Bisbal.

En quant á obres del temple de S. Quintí de Mediona, no'n trovém noticies fins á mitjans del segle XVI. Una desgracia ocorreguda envers l'any 1541 causá grans danys no sols á la vila de Sant Quintí en general si que en particular á l'esglesia que fou cremada y á la casa del Prior que l'enrunaren los francesos que per allí mala petjada hi deixaren al passarhi. En dit any, volent lo Prior Sebastiá Ric acudir á la reparació de tanta calamitat contractá á Joan Eximende, mestre de cases, francés, habitant á Riudebitlles, pera obrar la casa del Priorat sobre les runes de l'antiga, al costat de l'esglesia de Sant Quintí (18). (Per los detalls del contracte se veu que es l'actual rectoría de Sant Quintí).

Al passar en 1543 la Visita lo Prior major y Vicari General del Monastir de Ripoll, Fra Miquel Sanla, vejent que l'esglesia del Priorat estava en tant mal estat y era dificilíssim de repararla degudament, disposá que's fés nova (19). Als dos anys següents se posá má á l'obra puix los Jurats de Sant Quintí firmaren un contracte ab Bernat Marcony, francés, referent á la cals que s'havia de menester pera l'obra de l'esglesia de Sant Quintí (20). Avansaría molt l'obra nova donchs en 1547 consta lo contracte fet entre los Jurats de Sant Quintí y mestre Antoni Colent, francés, mestre de cases, habitant á Tarragona sobres obrar lo campanar damunt del cargol de l'esglesia, cobrir aquesta y anivellar les parets, donant al obrador 30 lliures y los materials (21).

Per la nota anterior se ve en coneixensa que no feren lo temple nou sino algunes obres aprofitant lo que restá

---

(18) Arx. de Mediona, M. de 1541-1544.
(19) Id. M. de 1541-1544, f. 95.
(20) Id. M. de 1544-1546, f. 107 y 170.
(21) Id. M. de 1546-1549, f. 76.

del vell y això ho confirma la seguent apuntació. Aques ta ensemps dona á entendre que no era molt cabal l'esglesia refeta en 1547 puix al darrer día d'Octubre de 1566, festa del gloriós Sant Quintí, patró de la vila de Sant Quintí, hi hagué Junta pera tractar de l'obra de l'esglesia per tenirse en compte que l'actual era xica, vella, quasi sens forma de temple y cremada pels francesos al venir á Catalunya per ajut del seyor Rey d'Aragó, tota vegada que á Sant Quintí hi trovaren resistencia en l'esglesia y casa del Priorat cremant l'una y enrunant l'altre (22). Resultá de dita Junta lo contractar los Jurats de Sant Quintí á mestre Esteve Forner, mestre de cases, de Sant Quintí, per l'obra de l'esglesia (23). L'any següent 1567 als 6 de Mars lo Sr. Prior Rich posá la primera pedra del nou temple, al cantó del cap del altar, á la part del hort, (24). També contractaren los Jurats de Sant Quintí á mestre Pere Terrasa, mestre de cases natural de Vilafranca del Penadés y habitant á Barcelona pera acabar l'obra de l'esglesia, fer la volta de la nau principal, catorze capelles entre altes y baixes, vuyt á l'un cantó y sis á l'altre, cap d'altar (absis), chor, dues voltes en lo campanar, trona de guix y escala pera pujarhi, portal major d'obra picada igual al de la Verge de Montserrat de la ciutat de Barcelona y cobrir la volta ab llata y teula. Per això se doná un any y mitj de temps y ab pacte d'entregar al mestre 200 lliures y los materials (25).

Trevallá també en l'obra del nou temple, en virtut de contracte firmat en dit any 1567, lo mestre de cases de Vilafranca Pere Oriol (26).

Respecte á les campanes del temple del Priorat ja del

---

(22) Arx. de Mediona M. de 1565-1567, f. 193.
(23) Id. id. f. 261.
(24) Id. id. f. 267.
(25) Id. M. de 1567-1568. f. 63.
(26) Id. M. de1567 1568, f. 212.

antich ja del obrat en lo segle XVI, trovem que en 1427 los prohoms de Sant Quintí regoneixen déure al mestre cimbaler Nicolau Martí, del Burgo, de Santa María, en lo reyalme de Fransa, 29 lliures y 3 diners qu' es lo preu d'una campana fabricada pera Sant Quintí (27).

A 9 de Janer de 1556 lo Prior Sebastiá Ric bateijá una campana per Sant Quintí, y tan notable fou l'aconteixement, que hi assistí casi tot lo poble de Sant Quintí y molta altre gent del terme de Mediona. Nomenáren á la campana *María sálvanos,* essent sos pares espírituals Mossen Magí Castellví, vicari de Mediona, Miquel Poc, Eularia Poc filla de Mateu Sans, (sería casada tal vegada ab dit Miquel, puix antigament les dones casades se firmavan ab lo cognom del marit), la filla de'n Mateu Sans y Cándida, muller de Mateu Sans, de Sant Quintí. Va fabricarla lo mestre campaner Joan de Salordeno del regne de Biscaya, per 35 lliures (28).

En 1629 los Jurats de Sant Quintí firmaren contracte ab Sebastiá Rosser pera obrar dues campanes una de deu arrobes y l'altre de vuit y mitja. (29)

Al tant ja del edifici del temple y son campanar, entrem á la casa del Senyor pera enterarnos dels altars y retaules y quins trevallaren dites obres, y á l'hora sabrém quins Sants eran de la predilecta devoció dels santquintinenchs.

A més del altar del Sant Patró y en lo discurs d'algunes centúries, trovem que son diferents los altars haguts en lo temple del Priorat de Sant Quintí. Aixís tením que en 1366 existían los de Sta. María y Sant Joan (29-2). Lo retaule de S. Quintí ó sería nou ó no decorat, donchs en 1538 los Jurats contractaren als pintors mestre Gil Oroze de la Moza, de Flandes y Miquel Lopiz, de Osca, pera pintar lo retaule del

---

(27) Arx. de Mediona M. de 1426 á 1429.
(28) Id. M. de 1554 á 1557.
(29) Id. M. de 1624 á 1629, f. 281.
(29-2) Id Fagment de Manuals del S. XIV.

altar de Sant Quintí per preu de 28 lliures (30), y en lo mateix any foren contractats los mateixos pera pintar lo retaule de la Verge María per 18 lliures (31).

Quan feu la Visita lo Sr. Bisbe de Lacoren, Visitador general del Bisbe de Barcelona en 1549, se citan los altars de Sant Sebastiá y Sant Nicolau (32).

Altre retaule per Sant Quintí consta volguer portarse á terme, donchs en 1588 se feu capitulació entre los Jurats y mestre Juan Llunell, imaginayre, pera fer lo retaule de l'esglesia del Priorat de Sant Quintí per 800 lliures donantli sis anys de temps pera fer l'obra. (33)

Estigué á cárrech del mateix imaginayre obrar lo retaule de la Verge del Roser pera dita esglesia, per 800 lliures (34).

Una mellora se feu en lo retaule de Sant Quintí que en 1595 la comanaren al mestre imaginayre y esculptor Agustí Pujol, de Tortosa y habitant á Sant Quintí, consistent en les imatges de Sant Salvador, Sant Pere y Sant Pau pel sagrari y uns angels pel peu del retaule (35).

Los retaules de Sant Quintí y del Roser se tractá de pintarlos essent contractats pera dita obra en 1600 los pintors mestre Antoni Rovira, de Vilafranca y lo P. Lluís de la Cartoixa (36); pero en lo mateix any se rescindí lo contracte per lo fahent al P. Lluís y en lloch seu fou contractat Gabriel Rovira (37), costant la pintura del retaule del Roser 110 lliures (38).

Sembla que lo retaule de Sant Quintí no'l pintáren los

(30) Arx. de Mediona. M. de 1537-1541 f. 37 y 39.
(31) Id. M. id. f. 49 y 99.
(32) Id. M. de 1549-1551, f. 78.
(33) Id. M. de 1588-1590, f. 128.
(34) Id. M. de 1590-1598. f. 77 y 168.
(35) Id. M. de 1593-1598, f. 105.
(36) Id. M. de 1598-1602 (2) f. 177.
(37) Id. M. de id. f. 199.
(38) Id. M. de id. f. 263.

susdits pintors ja que en 1605 se reuní lo Comú de Sant Quintí pera tractar de elegir qui vagi á veure pintures, puix se volía pintar lo retaule de l'esglesia del Priorat (39). Lo resultat del viatge fou que l'any vinent se convingueren los Jurats de Sant Quintí ab lo pintor milanés Joan Baptista Toscano en donarli á pintar y daurar lo retaule del altar major y alguna altre cosa, per 1400 lliures y dins lo termíni de cinch anys (40).

D'altre retaule de Sant Quintí bisbe, junt ab lesi matges de Sant Ramón, Sant Macari y altre Sant, trovem lo contracte fet en 1621 entre los Jurats y los fusters Quintí Sala y Pere Oliver, per preu de 50 lliures (41).

Lo pintor March Antoni fou contractat en 1628, pera pintar lo retaule de Sant Isidro de l'esglesia de Sant Quintí y los de Sant Joan y Sant Martí (42).

Ab motiu del dó d'un retaule, se sap que en l'esglesia de Sant Quintí hi havía la capella del Crucifix. En 1604 Jeroni Cunill, sombrerer de Barcelona, tenint en compte que son avi Bartomeu Morell portá personalment desde Barcelona á Sant Quintí una imatge del Crucifix, que doná á l'esglesia de Sant Quintí, continuá en la devoció del seu avi á Nostre Senyor, á la Verge María, á Sant Jeroni y á Sant Jacinto, y doná un retauló perque se col-loqués á la capella del Crucifix. Això s' efectuá als 16 de Juny y 's celebrá en dita capella la santa Missa (43).

L'altar de la Mare de Deu del Remey se feu en l'any 1773 (44).

D'altres altars podríam donarne rahó si no fos lo cas de

---

(39) Arx. de Mediona M. de 1602-1606 f. 298.
(40) Id. M. de id. f. 335.
(41) Id. M. de 1619 1622, f. 149.
(42) Id. M. de 1627 1629, f. 79 y 102.
(43) Id. M. de 1602-1602. f. 169.
(44) Id. de S. Quintí, Llibreta d' Exides de 1770-1818.

mancarnos detalls precisos. Més avant farém menció del de Sant Justi.

Una obra que molt contribuheix á la major solemnitat del culte relligiós se portá avant en l'esglesia, com fou l'orga, obrada en 1704 per Fr. Bartomeu, relligiós trinitari resident á Olesa de Montserrat, per 221 lliures, 19 sous, 6 diners (45).

D'alhajes se'n trova alguna nova en l'arxiu de Sant Quintí, que per cert les revoltes l'han posat en bastant desmillorament.

En Quintí Huguet de Vifranca, argenter, obrá en 1689 una creu de plata per 129 lliures (46).

Quintí Busquets argenter, de Vilafranca, y natural de Sant Quintí obrá en 1700 per 63 lliures, 2 sous y 6 diners, una imatge de plata, de la Mare de Deu del Roser pera portarla en les processons (47), y envers l'any 1780 se feu altra creu de plata (48).

Va esser un gran benefactor de sa parroquial esglesia de Sant Quintí lo Prior Sebastiá Ric, qui governá lo Priorat junt ab la parroquia de Mediona per espay de quaranta vuyt anys. En 1548 va regalar una Vera-Creu de plata de preu 13 lliures, 2 sous 16 diners y un palit de tupa de vellut morat ab flocadures de seda groga de preu 6 lliures, desitjant ferli altres donatius, més avant, «ans que muyra» (49). En 1570 doná á la mateixa un calzer de plata daurat, de preu 27 lliures, 18 sous y 6 diners y un relliquiari de plata ab relliquies de Sant Llorens, Sant Sebastiá, Sant Cosme y Sant Damiá que á ell li regalá un espanyol, ab un document despatxat en la Cúria romana. També hi havía en dit relliquiari altres relliquies que foren trovades en una capseta, dins d'una pedra, engastada ab guix,

---

(45) Arx. de San Quintí, Llibre de Confraríes de 1682-1755, f. 183.
(46) Id. Llibre id.
(47) Id. Llibre id.
(48) Id. Llibre d'Exides de 1770-1818.
(49) Id. de Mediona, M. de 1546 á 1539, f. 245.

pero sens constar lo nom de les mateixes, que s' descobriren al fer la nova esglesia de Sant Quintí (50).

En 1548 los fadrins de Sant Quintí donaren especial prova de son amor á María Santíssima, regalant un mantell de satí groch á l'imatge de la Mare de Deu (51).

En aquells jorns de gran pietat molt llunyants per dissort dels nostres, ja hem vist com se portá la vila de Sant Quintí pera donar be á entendre quant amor tenía á la rellig1ió, pero al atansarse los derrers díes de sa ruta damunt del terrer del desterro, no volgueren los feligresos esser menys que en la plenitut de son ser. Axís les sues últimes voluntats no son altre cosa, en sa major part, que demostracions de regoneixement á Deu Senyor nostre y als Sants que com á patrons veneráren, ensemps que una pregaria per la salvació eternal de ses ánimes. Aquí si que llarga es la tasca que se'ns ofereix, pero no es menester donar moltes y repetides proves y axís pera comprovar nostra afirmació citarém alguns dels derrers volers dels vehins de Sant Quintí.

Graua muller de Guillem Borredá, llegá 6 diners á la llántia de l'esglesia de Sant Quintí en 1316 (52), y Ferrera muller de Ramón Marcus, de Sant Quintí, al escullir per soterrament de son cos lo fossar de Sant Quintí, llegá en 1366, 10 sous al Sant Patró, 6 al altar de Santa María y 6 al de Sant Joan de dita esglesia (53).

En la centuria vinenta Mossen Antón Forts Pbre. beneficiat de l'esglesia de Mediona, feu llegat d'un vayrat (especie de catifa) á l'esglesia del Priorat pera que servís en les festes principals pels peus del celebrant á l'hora de la Missa (54), llegant també en la mateixa centuria Na Isabel que fou muller de'n Pere de Barberá, castlá del castell de Mediona,

(50) Arx. de Mediona M. de 1569-1570, f. 191.
(51) Id. M. de 1546-1549.
(52) Id. M. de 1316. f. 245 y 246.
(53) Id fragment de M. del segle XIV.

cinch trentenaris de Misses y un vestiment sacerdotal de *fusani* blanch ab tot son parament (55).

Lo vell y venerable Prior Sebastiá Ric al disposar que sepultessin son cos als peus dels graus del altar major (que avuy correspon al indret de la trona per haver set notablement engrandit lo temple per la banda del altar major á mitjans del segle XIX), portat del amor á Nostre Senyor, creá un censal perqué dels rédits del mateix se comprin set ciris de tres lliures pera cremar en los dissabtes mentres se canta la Salve davant l'altar de la Verge María, y en les festes del any desde elevar Deu fins á la sumpció (56).

Aquella exhuberancia de vida; vida cristiana exteriorisada ab les fundacions de benifets y confraríes, no manca tampoch aquí, y prou fonamentém que si la sort nos hagués set mes generosa, moltes mes coses comptaríen referents á dit assumpto.

Lo benefici capellanía de Sant Quintí, fundat en son propi altar, per Mossen Ferrer Collell, Pbre., fou conferit per primera volta en 1404 á Mossen Bernat Riba Rector de Ces Gunyoles (57).

Pere de Mas y sa esposa Sibila fundaren en 1331 lo de Santa María, que l' obtingué en 1341 lo Rector de Mediona Mossen Berenguer Borredá (58).

Lo de Sant Martí fundat en son propi altar per Bernat Jover, l'obtingué en 1395 Mossen Ferrer Riba Pbre. fill de Guillem Riba, del más Pujó, y de Ferrerona.

Sería una nota discordant que, donada la gran devoció á Ntra. Senyora del Sant Rosari, manqués aqui penyora de tanta amor á devoció tan singular. Si hem vist que no falta un escambell pera colocarhi en ell la sagrada imatge de

---

(54) Arx. de Mediona M. de testaments de 1430 1466.
(55) Id. Documents solts.
(56) Id. M. de 1578 1579.
(57) Arx. de la Seu de B.ª Spec. Dec. Poen. et Appiar, f. 969.
(58) Id. Llibre de patronats de beneficis y rectoríes, f. 131.

la Verge del Roser, tampoch resta la Madona del Rosari sens la confraternitat de devots que la obsequian ab la garlanda de salutacións que tan plau á María, fundantse als 3 d' Agost de 1578 la Confraría de la Verge del Rosari per Fr. Rafel Rifós del Convent de Santa Catarina de Barcelona (59).

La vila de Sant Quintí que tenía son terrer y los explets posats sots la protecció del patró dels pagesos, Sant Isidro, no queda pas enrera en mostrarli amor singular, erigintli altar á honor seu, y més pujant de punt tal piadós afecte, votá en 1626 fer la festa de tan gloriós Sant (60).

SANT JUSTI Y SANTA FULGENCIA

Intencionadament hem guardat lloch de preferencia per oçuparnos d' un tresor de preu molta válua, que adquirí de Roma lo Vicari curat de Sant Quintí Mn. Pau Sagau. En altre lloch hem advertit lo atropellat que 's trova part del arxiu de Sant Quintí, y per lo que aquí fa, també ab gran recansa no 'ns es donable fernos explicá del modo com desitjem.

Lo sagrat cos del mártir de Jesu-crist, Sant Justí, fou extret del cementiri de Priscila, á Roma, de ordre del Papa Píu VI y cedit al P. Francisco Hernandez Procurador general de l' Ordre Trinitaria Redempció de captius, en 1795 (61). Com vingué aquí no 'n tenim gayres detalls, pero á lo que 's veu, lo Vicari Sagau s' interessaria per adquirir tresor de tal válua tot y á costa de gran sacrifici Axís succehí donchs en 1796 se tragueren del arxiu de las dues claus tots los diners que hi havía per portar de Roma la relliquia de Sant Justí, que sumaren 120 lliures, 18 sous. Ja tindría

---

(59) Arx. de St. Quintí. Llibre de la Confraría del Roser.

(60) Id. de Mediona. M. de 1624 á 1629, f. 157.

(61) Id. de Sant Quintí. Auténtiques.

la vila lo sagrat cos del Martir en 1798, ja que en dit any fou revisada l' auténtica de aquell pel V. G. de Barcelona lo Dr. Jaume Roig y, com dalt hem dit, lo Vicari Sagau esmersaría son valer per ferse ab tal joya puix qu' ell costejá lo relliquiari. En 1818 se feu lo altar del Sant y com tot plegat costá bastants diners, ocasioná algún deute lo portar lacosa á cap ja que en altre ocasió se reuní la cantitat de 55 lliures, 1 sou y 3 diners provinent de la Administració de Sant Quintí y d' altres diners pera pagar lo deute fet en la esglesia de Sant Quintí, quan en ella s' hi col-locá lo cos de Sant Justí (62). Les sagrades relliquies estotjades dins una figura de forma humana y vestida ab trajo de soldat romá, restan dins d' un sepulcre que 's cobreix ab una tapa en que hi ha pintada una imatge jahent del mártir de Crist, y lo altar-sepulcre está col-locat al creuer del temple, á la part del Evangeli.

De les relliquies de Santa Fulgencia que s' veneran en l' altar de Sant Joan, dins una elegant urna, sols podém dir que en 1735 foren tretes de la capsa hont estavan conduhides, y á instancia de Joseph Brosa y Elías col-locades en lo relliquiari (63), y que al cap de dos anys l' administració de Sant Joan principiá á nomenarse de Sant Joan y Santa Fulgencia (64).

HOSPITAL

Antiguíssima es la datá de la existencia de una casa de caritat verdadera, que no altre nom ab tota propietat mereix un hospital, trovantse continuat en un Manual l' inventari que 's prengué del hospital de Sant Quintí en lo terme de Mediona en 1298 essent hospitaler Joan d' Abella del

(62) Arx. de S. Quintí Llibre d'Exides.
(63) Id. Auténtiques.
(64) Id. Llibre de Confraries de 1682 á 1755.

lloch de Cabana bona, terme del Castell de Pons (65). Per la nota que segueix, se pot presumir que no estaría ben acondicionat dit hospital, puix en 1418 Mossen Francesch Pallarés, Pvre. beneficiat de Santa María en la iglesia de Sant Quintí prometé donar ab dues pagues ó sía per Sant Joan de Jnny y Sant Joan de Nadal 120 sous als prohoms de Sant Quintí mentres l' hospital no tingués les coses condecentment y se obligá ab tots sos bens (66). Consta que en 1432 existía á Sant Quintí al carrer de Bayeres l' hospital fundat per Sibila y son espos Pere de Mas (67), consignantse també que en 1566 existía lo benefici del Sant Esperit en la iglesia y hospital de Sant Quintí (68). Clohem aquí lo relat de quan sabém respecte á la casa aixopluch dels malalts en la vila de Sant Quintí y d' algunes coses de l' esglesia, ab lo trasllat del vot de la festa de Son Isidro y Hospital, del inventari del quedant molt reconeguts per sa finesa en sernos util, al Rnt. Sr. Rector de Sant Quintí Mossen Joan de la C. Ballester Pvre. *(a)*

APENDIX: I

VOTACIÓ DE FER FESTA PER S. ISIDRO EN LA VILA DE S. QUINTÍ DE MEDIONA. A. 1626

Die 10 mensis madii 1626 in domo ville sancti Quintíni termini castri Beate Maríe de mediona diocesis Barchinone.

Estant ajuntat lo Consell de la Universitat de la vila de St. Quintí en la Casa de dita Vila y a fí y effecte de tenir consell de votar la festa del glorios sant ysidro lo qual consell se ajunta en la debita forma com es consuetut y praticha de toch de Campanas y axí tots unanimes y conformes foren de parar tots en un vot que per ells y per los seus

---

(65) Arxiu de Mediona. M. de 1394 á 1401, f. 87.
(66) Id., M. de 1418 á 1420, f. 31.
(67) Id., M. de 1432 á 1466.
(68) Id., M. de 1567 á 1568.
(a) Morí en 1906.

sdevenidors fessen festa del dit sant gloriós Sant ysidro peral quinze del mes de maig quiscun any mentres que mon será mon la qual votaren presensia del venerable m° Jaume Tort pbre. altro dels vicaris del Priorat de St. Quintí y de miquel Gili pbre. també vicari en dit Priorat y notari del present acte regint la cura de les animes en lo dit priorat y la scriuania de aquell per lo molt Ilustre capitol de la Ceu de barchinona lo qual Priorat sta unit ab auctoritat apostolica juntament ab la Parrochial iglesia de santa maria de mediona del bisbat de barchinona y axí mateix tractaren en dit consell que lo dit Sant benaventurat se li donas la capella ahont staua per al present dia lo altar de nostra senyora de la Pietat y que pux aquell será fet y pagat de dines dels siris dels fadrins y de les dones dit retaule fos mudat en la capella mes prop lo portal de la yglesia a la ma dreta y axí tots conformes en dites cosas prestaren lo jurament y vot presensia de notari y testimonis peraxo cridats qui foren Jheroni busquets y quintí maris pagesos de la present vila del bisbat de barchinona y en dit consell se proposa ques suplicas al Reverent visitador quan fasa visita lo present acte vulla posar son decret.

Arx. par. de Mediona, Man. de 1624 á 1627 f. 157.

APENDIX N. II

INVENTARI DEL HOSPITAL DE SANT QUINTÍ DE MEDIONA ANY 1398

XXIIII[a] die septembris anno a natiuitate domini M°CCC°XC°VIII° fuit factum presens inventarium prout sequitur. In Dei nomine amen Ego Johannes de abella loci de cabana bona termini castri de pons hospitalerius hospitalis sancti quintini termini Madione fecit inuentarium de bonis dicti hospitalis prout sequitur, primerament fou atro·

bat lo hospital ab bones portes noues bon forralat bona clau e bon pany tot nou Item dos lits de posts on ha entre ab dos XI posts e IIII banchs de lit ó peus en los quals lits ha dues marfegues noues o seglichs Item dos matalassos nous II treuasers bons e gouirents de ploma Item dos parels de lançols bons cascu de II teles e mige son de bri de canam Item dues flaçades de lana grossa bones de listes vermelles e negres Item dues borraçes de dues teles bones e couinents Item dues flaçadotes de poca valor que son bones a sobrias lits Item un capçalot de pocha valor Item una post que va per la casa.

Totes les coses demunt dites confessa tenir lo dit hospitaler en pura comanda den bernat mas patro del benifet de sancta Maria e retre lo dit inuentari al dit patró qui ara es o per temps será aytal qual lauos sera fir. et inde et obligauit bona sua.

Testes venerabilis frater Guilelmus darchalis prior et Raimundus verdagerii.

Arx. par. de Mediona Man. de 1394 á 1401 fol. 87.

VII

Santa María del Castell de Mediona, l' Esglesía Parroquíal y ses Capelles Ermítanes

L' esglesia de Mediona que en sa part principal apar obrada en lo S. XIII, resta edificada á la falda de la montanya de dit nom y guarida pel secular castell del que 'n resta la porta y dues torres, y ben fonamentats estem per creurer que dita fortalesa existeix desde moltes centuries, per més que 'ns manquin documents per comprobar tal existencia. Al tractar d' historia, la poca experiencia que tením y lo que la llógica ensenya l' oferir dats sens proves, al menys pot donar lloch á duptes y no volent ráure á tal extrém, totes quantes notes oferirém portan son certificat.

L' esglesia parroquial de Mediona com la prioral de Sant Quintí sa vehina, are parroquial, foren governades independentment fins á mitj segle XV en que, y d' aixó no n' hem trobat la rahó, les dues foren comanades al govern del Prior de Sant Quintí qui al ensemps fou Rector de Mediona.

Quan lo darrer Prior y Rector D. Lluís Olcinelles, Pbre. volgué retirarse á son terrer nadiu de Aragó, haventse con-

vingut ab lo Capítol de la Seu de Barcelona, li transferí la parroquía de Mediona y lo Priorat de Sant Quintí, mitgençant aprovació de Roma. Se comprometé lo Càpítol á donar al mencionat Rvnt. Olcinellas 600 lliures anyals per mentres visqués, portantse á cap tal transferencia ó traspás en 1587 y en 1587 se llegisi á Mediona la Butlla apostólica autorisant tal conveni. (1)

Les dues esglesies foren comanades á Vicaris nutuals ab cura d' ánimes de nombrament y dependencia del Capítol, lo que durá fins á mitjans del segle XIX en que fou creada parroquia lo titolat priorat de Sant Quintí segregantla de la de Mediona Fou nombrat rector d' aquesta parroquia Fra Joan Raurell en 1853.

Per lo fahent á l' esglesia parroquial be es veritat que hem llegit y rellegit lo nombrós y seguit aplech de Manuals d' escriptures recondit en l' arxiu de dit lloch, pro poques notes, á proporció, hem pogut apuntar referents á obres, á llegats y en conseqüencia als Sants de particular devoció dels feligresos y singularment al Sant Crist que es la providencia de la parroquia y sa comarca.

Lo campanar que 's feu en 1405, l' obrá lo mestre d' obres de Fontrubia En Berenguer Rocà empleant trenta sis jornals pera fer los pilars de les campanes de l' esglesia de Mediona y firmá ápoca de 7 ll, 13. s. á Guillém Castellví en nom de la Universitat del terme del castell de Mediona (2).

De les esquelles (campanes petites) obrades en 1433 ne consta l' acta (3). Se te noticia de les esquelles fabricades en 1441 (4), d' una campana trevallada en 1518 (5), d' altra fosa en 1685 (6), d' una de grossa feta en 1705 (7) y d' una

(1) Arx. parroq. de Mediona, Man. de 1685 á 88 f. 204 y 218.
(2) Id., M. de 1404-1412 f. 50.
(3) Id., M. de 1429-35, f. 140, 122 y 137 y Apendix I y II.
(4) Id., Fragments de Manuals dels S. XIV, XV y XVI.
(5) Id., M. de 1509-27, f. 208.
(6) Id., Llibre de la botiga del blat de Mediona de 1674-1747.
(7) Id., parroq. Llibre de Confraríes de 1683-1853.

de petita obrada en 1746, á Piera, pel campaner En Jaume Mestres (8).

Dels Sants que més veneració han tingut en la parroquia de Mediona y als qui foren eregits altars ne trovém noves, per lo general, en lesdarreres voluntats dels feligresos, si be no restaren aquestos en temps de anitat de trametrens algunes probes ben fefahents de sa amor á Madona Santa María, sa inclita patrona, y á alguns Sants dels que tal Senyora n' es sobirana Regina.

Era práctica en los segles XII, XIII, XIV y XV fer un llegat alSant Patró y áaltresSants de més veneració en lo temple parroquial y á les capelles foranes de la parroquia, com també, molts camins á alguna ó algunes dels seus volts, distingintse sobre manera la devoció á Maria Santíssima del Montserrat.

Tanta era la pía voluntat dels parroquians á sa esglesia, que 's complavían en anomenarla mare, com consta en molts dels testaments d'aleshores. Axís tením que en 1298 N' Arsenda muller de Berenguer Sala del terme de Mediona llegá á la esglesia de Mediona mare seua 5 sous y son llit, y 6 sous á l'Obra, (9) essent lo llegat del llitbastant usual en los segles XI, XII y part del XIII. En lo mateix any llegá En Ramón de Buxadós, del terme del castell de Mediona 5 sous y son llit á la esglesia de Mediona sa mare, 12 diners perá tocar les campanes y 3 sous pera sacrificis (10). S' expressa ab los mateixos termes, si fa ó no fa, Na Francisca Queralt muller de Guillem Borredá, del lloch de Sant Martí de Cunías, terme del castell de Mediona, en son testament ordenat en 1298. (Dit lloch era un arrabal de Sant Joan de Cunillas). Berenguera, germana de Guillém de Perpinyá y muller que fou de Pere de Falchs, del terme de Me-

(8) Arx. parroq. de Mediona. Llibre de Confraríes de 1683-1853.
(9) Id., id. M. de 1298 99, f. 34.
(10) Id., íd., id.

diona, en 1314 llegá 2 sous á l' esglesia de Mediona y al Rector pera que pregui á Deu per sa ánima (11).

SANTA MARIA

Ans de 1386 la senyora del castell de Mediona Na Sibila Labarda fundá en l' altar de Santa María de dit lloch un benifet sots atvocació de Ntra. Sra., y ab igual nom ne fundá un altre en 1383 En Pere Torroella (12).

La devoció á la Verge Santíssima s' amostrá de una manera bastant vistosa en 1549 quan los Jurats y gran part del poble de Mediona portaren en solemne processó, lo jorn 15 d' Agost, festa major, un' imatge de la Verge ab Jesús al bràs, ornada ab corona d' argent, la que volgueren fós col-locada damunt lo sagrari del altar major de dita esglesia com aixís se feu (13).

En 1618 en que sens dupte, l' altar estaría ab molta desmellora, los Jurats contractaren al mestre Bernat Perelló, fuster del Arbós pera obrar lo retaule de l' Assumpció de María, per preu de 550 lliures (14). Llesta ja l' obra en quan al fuster, se congregá lo Comú de Mediona convinguense ab los pintors de Vilafranca, Antoni Rovira y Jacinto Rovira, pare y fill, pera tractar de pintar lo retaule de Ntra. Sra. del altar major y altres coses. (15).

ALTAR DE SANT NICOLAU

Un llegat de 6 sous fet al altar de Sant Nicolau en l' esglesia de Mediona, es la primera nota haguda de la veneració á eix caritatiu confessor de J. C. á Mediona. En 1314 Na Berenguera muller que fou de Berenguer de Falchs de

(11) Arx. parroq. de Mediona, M. de 1314.
(12) Id. de la Seu de Barcelona Spec. Dec. Poen. et Appiar.
(13) Id. de Mediona, M. de 1549 51, f. 74.
(14) Arx. parroq., M. de 1614-16, f.189 y 190.
(15) Id., id. M. de 1622-25, f. 128.

dit terme, fou qui llegá tal caritat (16), y també se recordá de dit Sant, Elisenda muller de Pere Gomar, qui llegá al mateix 12 diners (17).

Una de les proves més vistoses de devoció, n'es, á nostre pobre entendre, la fundació de benifets que, si d' una part importa 'l sacrifici de despendres d' una quantitat més ó menys crescuda de diner, en cambi serveix pera assegurar més llarga durada la devoció al Sant baix la advocació del qui s' funda lo benefici, ja que los redits d' aquell capital s' utilisan pera que continuament no manqui un sacerdot que mantinga ferma la pía voluntat del fundador.

Seglars y eclesiástichs, nobles y del poble, en tots temps s' han esmerat en fundar tals píes causes. En la present esglesia lo benefici de Sant Nicolau fou fundat ans de 1327 y l' obtenía en dit any Mossen Bernat Passada. Portat eix sacerdot del amor á dit Sant, maná en sa darrera voluntat que 'l soterressin en lo túmul que feu obrar davant del seu altar, llegant á eix 12 cases de abelles (18). Segons consta, era patró ó presentador del benifet de Sant Nicolau, Mestre Arnau Fontanal, cirurgiá del Sr. Rey, de la casa La Noguera, de la parroquia de Riudebitlles (19), y ab motiu de péndre possessió del benifet Mossen Mateu Fontanal, se prengué inventari de dit altar. (20).

En 1756 fou posat un frontal de rajola barnissada (qu'are ja es fora), pel mestre de cases en lo susdit altar (21) quin altar, que actualment es sota'l chor, estava en 1743 en lo lloch que avuy es portal de la capella del Sant Christ y del Santíssim. Se celebrava lo día de la festa, qu' es á 6 Desembre,

(16) Arx. parroquial de Mediona, M. de 1314.
(17) Id., id. M. de Testaments de 1322-39.
(18) Id., id., id.
(19) Id., id. M. de 1429 35, f. 78.
(20) Id., id. M. de 1429-35, f. 85.
(21) Id., id. Llibre de Confraries de 1683 a 1853.

un ofici á compte de la casa de Las Planas de Sant Pere de Riudebitlles, que era la que presentava lo benefici avuy extingit. (22).

SANT VICENS

D' aqueix Sant mártir consta que 's venerava en aquesta afrau en lo segle XV, com es de veure en alguns testaments recóndits en l' arxiu de Mediona. La primera nova del altar á ell dedicat en la esglesia de Mediona consta en lo testament de Berenguera, germana de Guillém de Perpinyá, qui llegá 6 sous al dit altar en 1314. A la llántia del mateix, va llegarhi en lo mateix any 4 sous En Guillém Jovels del Mas Sabadons del terme de Mediona (23). N' Elisenda muller de Pere Gomar feu deixa de 12 diners en 1322 á Sant Vicens de l' esglesia de Mediona (24).

Moltíssims anys fa que no resta ni imatge ni altar de dit Sant en l' esglesia de Mediona.

SANT MIQUEL

Eix Sant fou de particular devoció en l'encontrada, distingíntse en honrarlo molt los senyors del Castell de Mediona, quins no sols lo consideraren com á singular Patró en vida, si que al finar sa ruta volgueren que ses mortals despulles fossin sepultades en la tomba oberta al peu del altar del invictíssim capdill de la Cort Angélica.

En 1316 Na Guilleuma, muller de 'n Bonanat Borredá de Puig Moltó, del terme de Mediona, llegá 12 diners á la capella de Sant Miquel (25).

Lo senyor del Castell de Mediona En Gispert de Barberá

---

(22) Arx. parroq. de Mediona. Llibre de celebracions de 1772.
(23) Id., id. M. de 1314.
(24) Id., id. M. de 1322 39.
(25) Id., id. M. de 1316.

volguent mostrarse propici al Sant Arcángel, fundá en 1372 als 29 de Febrer un benefici en la esglesia de Mediona (26). Pere Ferrer disposá en 1432 que durant alguns diumenges cremessin candeles en l' altar de Sant Miquel de Mediona (27). Fou també de preu lo dó que feu En Ramon Vayans (a) Guimorels, qui disposant de ses coses per última vegada, llegá en 1497, un cens anyal al altar de Sant Miquel de l' esglesia de Mediona, pera ornamants de dit altar, (28). Aldonsa de Barberá, muller que fou de Jaume Fivaller y germana d' En Galcerán de Barberá y de Pere de Subirats (a) de Barberá, en 1514 disposá esser sepultada davant l' altar de Sant Miquel en l' esglesia de Mediona, llegant á dit altar per durant 2 anys la renda que reb de les Quadres de Pareras y Agulladols (29). La senyora Dionisia, muller que fou de Pere de Barberá y filla de Miquel de Montbuy y de Beatriu Paula, trovantse en 1567 en la torre de Cavall, dins la Vegueria de Vilafranca ordená son testament y disposá que si mor en lo terme de Mediona, sía sepultada en la tomba propia dels Barberans (qu' eran los Srs. del Castell de Mediona) davant l' altar de Sant Miquel, y si morís en la torre de Santa Fé, a soterressinl en l' esglesia de Sant Francesch de Vilafranca, y llegá 5 sous á la obra del memorat altar. (30) En Jaume Ferreras en 1614 va llegar 5 sous á la capella de Sant Miquel (31).

E en 1788 l' altar de Sant Miquel sofrí una notable modificació en son modo d' ésser, ab motiu de col-locarshi la relliquia insigne de Sant Faust ó Sant Fost, de lo que 'n dirém alguna cosa més avall.

---

(26) Arx. parroq. de Vallbona, M. de 1530-1677.
(27) Id., de Mediona M. de 1430-1466.
(28) Id., id. Frags. de Mans. dels segs. XIV, XV y XVI.
(29) Id., id. M. de 1509 27, f. 104.
(30) Id., id. M. de 1574 76, f. 170.
(31) Id., id. M. de 1614-16, f. 43.

MARE DE DEU DEL ROSER

També niuá en eix amagatall la devoció á la Verge María del Santíssim Rosari, y si d' ans de 1589 no sabem qu'hi hagués altar en la esglesia de Mediona dedicat baix tal titol, á la Mare de Deu, trovém sí, que en dit any se feya la festa del Roser lo primer diumenge de Maig (32). Se fundá en 1595 als 14 de Juny la Confraría del Roser en dita esglesia parroquial, confirmantla en 1709 als 14 de Abril Fr. Lluis Jubert, Prior de Sant Magí (33).

Presumim, y ab fonament bastant ferm, que no hi hagué altar propi de la Verge del Roser fins poch avans de termenarse lo segle setzé. Los Jurats de Mediona volguent fer la capella del Roser (que es al entrar al temple á ma dreta) contractaren en 1597 á Sebastiá Santacana, mestre de cases de Sant Pere de Riudebitlles pera obrarla pel preu de 86 lliures, 18 sous, 9 diners, (34) la que, una volta termenada, fou benehida als 14 de Juny de 1598 pel Sr. Rector de la Llacuna, Mossen Jaume Vivó Pbre., celebrant en la mateixa la primera missa lo senyor Vicari de Mediona (37).

Si be ja 's tenía imatge de la Verge del Roser, pera estrenar la capella s' utilisaría un altar provisional, donantho aixís á entendre l' acta de contracte feta en 1599 entre los Jurats de Mediona y 'l fuster Joan Calmeix de Piera, pera fer sols lo retaule del Roser per 75 lliures, puix la imatge ja la teníen (36). Lo pintar y daurar lo retaule del Roser se feu en 1602 en virtut de contracte entre los Jurats de Mediona y Francesch Gomar, de Igualada, rebent eix d' aquells, 150 lliures. (37) Volguent se enriquir lo temple ab

---

(32) Arx. de Mediona. M. de 1588-90, f. 198.
(33) Id., id. Llibre del Roser.
(34) Id., id. M. de 1590-98, f. 338.
(35) Id., id., f. 340.
(36) Id., id., M. de 1598-1600 (2) f. 20.
(37) Id., id., M. de 1602-1604, f. 51.

una imatge de més preu, l' argenter Quintí Busquets, de Vilafranca, natural de Sant Quintí de Mediona, obrá en 1700 una imatge de plata de la Verge del Roser pera la esglesia de Mediona per 63 lliures, 2 sous y 6 diners. (38).

SANT SEBASTIÁ Y SANT ROCH

Aquestos Sants generosos protectors contra 'l greu mal de la peste, foren honorats pels vehins d' aquesta humil parroquia, y grans mercés rebrían sos devots quan en 1583 lo terme de Mediona votá fer festa per Sant Sebastiá (39). En 1594 obrá lo mestre Arnau Novero pel preu de 12 lliures la imatge de Sant Roch (40).

No sempre continuaría ab lo mateix grau lo fervor dels medionenchs puix consta que en 1609 tenint en compte la gran peste y mortaldat que hi hagué en tal any, l' Ajuntament de Mediona elegí administrador de Sant Roch y Sant Sebastiá pera fer aplega y celebrar ofici com antiguament se feya (41). En 1697 se fabricá y pintá lo retaule de Sant Sebastiá de Mediona (42).

Actualment les sagrades imatges de dits Sants restan col·locades en lo altar major á abdos costats de la Santíssima Verge María, y en ses diades se celebra ofici á carrech de les respectives administracions (43).

SANT ISIDRO

Lo Sant pagés y patró dels que conresan les terres tingué aquí un altar, ja que, segons llegím, los Jurats de

---

(38) Arx. de Mediona. Llibre de Confraríes de 1682-1755.
(39) Id., id., M. de 1588 90, f. 223
(40) Id., id., M. de 1593 98, f. 60.
(41) Id., id., Llibre de Confraríes de 1683 1853
(42) Id., id., id.
(43) Consueta parroquial de Mediona.

Mediona en 1625 se convingueren ab lo pintor de Vilafranca N' Antoni Rovira y son fill Jacinto pera pintar, entre altres coses, lo retaule de Sant Isidro (44) L'any següent lo Comú y poble votaren fer la festa de Sant Isidro (45).

SANT ANTONI DE PADUA

En 1652 lo terme de Mediona votá fer la festa de Sant Antoni de Pádua en la esglesia de Mediona, «pregant al Sant los lliuri de la pesta».

Lo retaule de Sant Antoni va daurarlo lo Mestre Agustí Vives, de Vilafranca en 1711, y en 1716 se obrá pel altar un frontal de rajola barnissada y mostrejada que encare avuy subsisteix. (46).

LO SANT CRHIST

Antiguíssima y miraculosa n' es la sagrada imatge de Jesús crucifixat que's venera en aquesta parroquia y que inspira gran devoció. Davant d' ella ab fervor y confiansa extraordinaria invocan al bon Deu los feligresos de Mediona y de la encontornada com y també de pobles molt distants. Tot y ab això l'arxiu casi res d' antich serva relatiu al memorable Crucifix, ignorant lo perqué fins als comensos de la centuria dissetena, no 's trovan noticies de les quals n'es la primera lo llegat de 1 sou que en 1614 En Mateu Esteve del Mas Nou del terme del castell de Mediona, feu al St. Crist de Mediona (47).

Sens dupte que en lo segle XVIII aumentaría en gran manera la devoció á tant sagrada imatge, quan se tractá de ferli capella propia al costat del altar major á la part del

---

(44) Arx. de Mediona. M. de 1622-25, f. 128.
(45) Id., id., id.
(46) Id., id., M. de 1651-62, f. 34.
(47) Id., id., Llibre de Confraries de 1683-1853.

Evangeli, trayentla del lloch que ans ocupava al enfront del portal del temple, obra per cert de molt cost, atés lo lloch hont se obrá dita capella. A 11 de Mars de 1743 se principiá la capella, termenantse als 28 d'Agost del mateix any, y segons resan los escrits, lo día 1 y 2 de Setembre se feren solemnes y extraordinaries festes, posantse, per ser més á proposit durant les festivitats, la imatge de Jesús al altar major, trasladantla lo día 3 á la nova capella. Era Vicari Curat Mossen Francisco Rafecas Pbre.; Batlle, En Jaume Vich de Subiranas; Regidors, En Quintí Gili de Ginolas y Jaume Santacana, de Sant Joan; y Jurats En Jaume Miquel de la Guixera y Joseph Sabaté de Puig Cani (48) quins ab tots los demés de la parroquia s' esmersaren en mostrar son zel á llahor del Diví Jesús en creu clavat.

S' esdevingué en 1749 una gran necesitat d' aygua que realment greus danys causaría y mostrantse la parroquia de Mediona humil al bon Jesús Crucificat, esperá confiadament que Nostre Senyor los faría la gracia que 'ls era del tot necessaria, acordant á dit fí fer pregaries y ensemps comprometentse los vehins á fer daurar lo retaule del Sant Christ, donat cas d' obtenir la suplicada pluja, fentse dit de termini quan era Curat de dita parroquia Mossen Jaume Gustems, Pbre. Ohí lo Senyor los humils y fervents prechs puix plugué en abundancia; per lo que agrahits los feligresos y volguent cumplir la prometensa, posaren ma á la obra que la portá á cap lo daurador, N' Antich Tiana, de Igualada, pel preu de 100 lliures. Llesta ja tal mellora, altre camí se feren solemnes festes acudinthi molta gent, y lo día 7 de Setembre del susdit any se col·locá definitivament á sa capella, la sagrada imatge que envolcallada d' una senzilla y edificant tradició resta en lo petit santuari á ella dedicat per la pietat dels fidels y en es-

(48) Arx. de Mediona. Llibre del Arxiu y llegats píos, f. 22.

pecial pels medionenchs dins lo antiquíssim temple parroquial (49). Lo altar y retaule foren restaurats en 1790 (50).

De llavors ensá no ha pas minvat la devoció á la referida imatge donchs, mercés á les almoynes, se han fet varies mellores en la capella que alhora es capella del Sagrament.

Ofrena de presentalles, ex-vots, cera y sobre tot moltes misses y oficis que en ella se celebran es resposta sens retop que favors sens nombre alcansan del Pare de les misericordies los qui pregan davant d' eix Sant Crist.

No fa gayres anys que lo Sr. Rector Mossen Joseph Valls, Pbre. *(a)* ab ajut dels parroquians embellí la capella del Sant Crucifix col-locant á abdos costats del altar dues notables imatges del Sagrat Cor de Jesús y'l Patriarca Sant Joseph.

Cada any se solemnisa la festa del Sant Crist, que ve á esser més lluhida que la del Sant Patró, lo primer diumenge de Setembre, ab ofici, música, sermó y completes, acudinthi nombrosa gentada del poble y comarca qual festa se celebra en tal jorn desde 1772. (51).

SANT FAUSTO Ó FOST MÁRTIR

Un piadós y noble propietari de Mediona resident á Capellades, lo Baró de la Quadra d' Orpinell y propietari del mas de Conques, D. Joseph Farreras volguent de una manera ben marcada mostrarse generós, feu un preuat dó á la esglesia parroquial de Mediona d' una insigne relliquia del mártir Sant Fausto, treta del cementiri de Sant Ciriach de Roma, segons ho consigna l'auténtica de la mateixa feta

---

(49) Arx. de Mediona. Llibre del Arxiu y llegats píos, f. 22
(50) Id., id., Llibre de Confraríes de 1683 1853.

(a) Actualment ho es de Sant Antoni de Vilamajor

(51) Llibre de Celebracions de 1772.

á Roma á 11 de Juny de 1784, la que revisá als 6 d'Octubr del mateix any lo Sr. Vicari General del bisbat de Barcelona (52).

Se maná modificar lo retaule de Sant Miquel de l' esglesia de Mediona col-locant en 1788 á la capella central del mateix la sagrada relliquia y l' imatge de Sant Miquel dalt del mencionat retaule.

Volguent lo Sr. Baró que la veneració á tal Sant mártir fos durable, feu comanda de l' administració á algunes cases més vistoses de la parroquia, y aixís disposá que's dongués á les mestressés y masoveres de Conques, Olivar de Sant Pere, Anton del Turu de Sant Pere, Pujó, Mas Nou, Santa Margarida, Oliver de Pereres, Ubach de dalt y bach de baix (53). Are l' Administració ja ha cambiat de modo d' esser y está muntada en la forma comú de les altres.

La festa del mártir Sant Fost se celebra lo quart diumenge d' Octubre cantantse ofici á cárrech de l' Administració. (54).

SAGRAT COR DE JESÚS

Lo Cor de Jesus ja 's veneraba á Mediona en lo S. XVIII. En dita parroquia existía l' Administració del Sagrat Cor de Jesús en 1750, y 's celebrava la festa del Amor Diví pel mes de Juny ab ofici y cant de goigs (55). En tal día se passavan comptes y 's feya la elecció d' Admin istradors, constant que en 1772 la dita festivitat se feya lo divendres després del *Corpus*, (56) continuantse axís en 1822. Are se

(52) Arx. de Mediona. Documents solts.
(53) Id., id., Llibre de Confraríes de 1683-1853.
(54) Id., id., Consucta.
(55) Id., id., Llibre de Confraríes de 1683 1853, f. 240.
(56) Arx. de Mediona. Llibre de Celebracions de 1772.

fa lo diumenge dins la cap-vuytada del *Corpus* ab ofici y exposició del Santíssim que per sempre llohat sía. (57).

Fins aquí lo que hem trovat referent al edifici y altars del temple y per tant als Sants en ell venerats, mes per puntar aqueix relat manca dir quelcom referent á algunes obres, si be poques en nombre, notables en preu, com ho son les alhajes y algun altre objecte del culte.

Alguna vegada los piadosos testadors expressavan en qué volían que s'invertissin sos llegats y aixís ho trobém en lo testament de Berenguera muller que fou de Borrell Maciá, de Sant Quintí, qui en 1316 llegá á l' esglesia de Mediona y al Rector 5 sous per'ornaments de l' esglesia (58).

LO ROTLLO DE LES CAMPANES Y LES ALHAJES

Deuría esser com are en la majoría de les parroquies, la práctica de solemnisar d' una manera més externa, dins del temple algún acte de més reverencia, donchs llegím en un manual del any 1394 á 1401 que en la esglesia de Mediona hi havía lo rotllo de les esquelles (campanetes). (59).

D' una alhaja de preu se fa relació en 1423, en quin any Mossen Pere Masó, Pbre. marmessor de Mossen Guillém Bonhome, Pbre. entregá al batlle y prohoms del castell de Mediona, nou pesses d' argent, una de elles ab esmalt, y d' elles sis eren culleres, tot lo que devía servir pera fer una custodia de plata ab angels pera servitut de l' esglesia, pero de no poguer esser aixó, se fés un notable calzer, cumplintse aixís lo voler del testador (60). En aquells

(57) Consucta.
(58) Id., id., M. de 1316
(59) Id., id., M. de 1394-1401, f. 12.
(60) Id., id., M. de 1413-25.

temps se donava 'l nom de custodia á lo que are s' anomena copó ó globo.

Pera los enterros de Mediona y de Sant Joan de Conies, fou obrada pel argenter Pere Camps, de Barcelona, y pel preu de 68 ll. 12. s. 6 d., una creu de plata (61). L'argenter mestre Huguet en 1587 feu un encenser de plata pera l' esglesia de Mediona (62) y Damiá Claramunt, de Barcelona obrá en 1614 un calzer de plata pera dita esglesia (63). La vera-creu va trevallarla per 10 lliures l' argenter Felip Ros (64) obrantse una creu de plata en 1684 (65) y travallantne altre l'argenter Quintí Busquets, de Vilafranca per 129 lliures (66). En 1712 se obrá un sota-copa de plata pera donar la *gracia* á les senyores nuvies (67) que consisteix en paper de colors ben esbocinat ó retallat que 's tira á la nuvia al sortir de l'esglesia lo dia del casament. La creu parroquial, o salpasser y dos candelers fou obrat pel argenter Joseph Busquets, de Vilafranca al qui los Jurats de Mediona entregaren 133 unces de plata pera obrarles y 80 lliures pel travall empleat (68).

Lo primer inventari del temple de Mediona qu' hem trovat es del any 1553 pel que, com hem anat veyent, aná mellorant ab lo temps la riquesa de la parroquial esglesia particularment ab alhajes. Algunes d' elles no han pas arrivat als nostres temps, degut á diferentes circunstancies, essent una de les tals una disposició del Govern donada en l' any 1819 per la que fou entregat un calzer, lo peu

(61) Arx. de Mediona. M. de 1509-27. f 357 y 390.
(62) Id., id., M. de 1585 88, f. 216.
(63) Id., id., Llibre de Administracions de 1690-1620.
(64) Id., id., id.
(65) Arx. de Mediona. Llibre de Confraríes de 1683-1853.
(66) Id., id., id. de 1682-1755.
(67) Id., id., id. de 1683-1853, f. 96.
(68) Id., id., Documents solts.

de la vera-creu y una pau, tot de plata, de la esglesia de Mediona. (69).

LLUMINARIA

En moltes parroquies se posaren la obligació los feligresos, de sostenir la lluminaria de sos temples parroquials y fins alguna vegada se feya extensiu á algunes capelles particulars, y de tal cosa encare avuy, entre altres parroquies, se conserva la práctica en la de Llissá de Munt en la que cad' any, la primera setmana de Quaresma, lo Senyor Rector ab los Obrers passa per totes les cases á fer l' aplego del oli ó l'almoyna taxada per antiquíssim conveni pera sostenir la llum de la llántia del Santíssim (70).

Molts testaments hem vist en diferents arxius en los que constan llegats ja pera la candela, ja pel rotllo ó candela del rotllo, lo que dona á entendre com en certa forma se procurava lo sosteniment de la lluminaria. En aixó passá lo que en moltes altres coses ó sia, que més tart se reglamentaren mitjansant convenis tenint axís més fermesa la susdita illuminació. No es del cás duptar que coses semblants, si be fetes ab verdader esperit relligiós, alguns camins defallissin, contribuhint á la merma la tendencia d' alguns de tirar á rodar coses de molta estima; més y á pesar de aixó no mancaren quins zelosos de servar institucions de tanta válua jurquessin á desfer pretensions gens sanes. Un canonge de la Seu de Barcelona molt piadós y també, molt rich Mossen Pere de Noguera al ordenar son testament disposá que sos marmessors compressin dels bens que tenía en lo bisbat de Barcelona un morabeti censual que serveixi per'oli per'una llántia que cremi davant de l' altar de Santa María de Mediona, á honor de Santa María de Mediona, essent fet tal llegat als 13 de Mars de 1293 (71).

(69) Arx. de Mediona. M. de 1553-1682 al comens del llibre.
(70) Id., de Llissá de Munt, Consueta.
(71) Id., del Monastir de Valldonzella plech de Beneficis.

En 1404 se promogué forta qüestió entre los parroquians de Mediona sobres l' ordi que en cantitat de dos punyerons pagaven ó donaven cad' any los singulars de Mediona pera la lluminaria. Vegent los sagristans (obrers), la resistencia que alguns feyan á pagar dite taxa, acudiren los singulars al Comte de Cardona, Senyor del terme, pera que fes justicia y per lo tant aclarís l' assumpto qui posá la qüestió en mans del batlle del castell de Mediona. Lo batlle pera més certar se valgué de dos homens del castell de dalt y dos del castell de baix los qui pesant ben be les rahons y pretencions y vist los documents resolgueren que la rahó estava de part dels sagristans ó sía de l' esglesia (72).

D' un fet volém aquí ferne relat, tal es lo de que lo Senyor Bisbe de Barcelona D. Alfons Coloma al visitar en 1600 dita parroquia, ahont feya 25 anys que no havían vist Bisbe, doná ordres ó sía tal com se llegeix en son lloch «doná corona á sis estudiants» so es la primera clerical tonsura (73)

LES CAPELLES ERMITANES

1. Sant Joan de Cunilles ó de Mediona.
2. Santa María d' Orpinell.
3. Sant Pere Sacarrera.
4. Santa Margarida de Agulladols ó de Guyados.
5. Sant Elías.
6. Sant Salvador de Pereres.
7. Sant Quintí de Ginoles.
8. Santa Anna.

NOTA.—La capella de Sant Joan que, durant algunes centuries, fou sufragánea de Mediona, are es parroquial independent de la de Mediona.

---

(72) Arx. de Mediona. M. de 1404-12, f. 15.
(73) Id., id. M. de 1598-1602 (2) f. 229

La capella d' Orpinell avuy pertany á la jurisdicció parroquial de Sant Joan de Cunilles.

No es molt lo que podém dir de cada una de les capelles per la rahó apuntada en altre lloch, y si be moltes coses son comunes á cada capella de modo que diguentho d' una, ho diríam de les restants, per més individualisarles, encara que la tasca siga un xich més llarga, 'ns ha paregut més rebedor fer relat de cada una ja que de casi cada una ne tenim noves particulars.

SANT JOAN DE CUNILLES

Pel testament de Francisca Queralt, muller de Guillém Borredá, del lloch de Sant Martí de Cunies, (arrabal de Sant Joan) ordenat en 1299, sabém l' existencia de tal capella de Sant Joan, puix llegá dita testadora á Sant Joan de Cunies 12 sous y son cós pera esser allí soterrat (74). Obrá de igual manera en son derrer voler Na Guilleuma, muller de Bonanat Borredá de Puig Moltó, del terme de Mediona, en 1316. (75) Romeua, esposa de Pere Reverter de Puig Gomar del dit terme, en 1318 feu llegat de 12 diners á Sant Joan de Cunies (76), y Pere Mulner en 1322, deixá á dit Sant 6 diners pera llur sepultura (77).

Deuría tractarse de fer un calzer, puix consta que en 1322 Na Elisenda, casada ab Pere Gomar, llegá 5 sous per ajut d' un calzer á honra de Sant Joan (78). Al següent any En Guillém de Perpinyá, de Puig Cani, del terme del castell de Mediona, á més d' elegir sepultura en lo fossar de Sant Joan, deixá 2 sous á dit Sant y á l' Obra del mateix (79). També feu llegat d' igual almoyna á Sant Joan de Cunies

(74) Arx. de Mediona. M. de 1298 99.
(75) Id., id., M. de 1316.
(76) Id., id., M. de 1318.
(77) Id., id., M. de 1322-39.
(78) Id., id., M. de testaments, 1322-39.
(79) Id., id., id.

en 1391, Na Elisenda, esposa de Bernat Riba, de Puig Corney del susdit terme (80). Pera la lluminaria de la capella de Sant Joan feu deixa de 12 diners á la candela de Sant Joan de Cunies, En Arnau Queralt de Puig Moltó (81).

Fou de més estima lo que disposá pel mateix objecte en 1414 En Ferrer Queralt, de Bellver, puix ordená la creació d' un cens pera la celebració d' un aniversari que devía celebrarse en dita capella y pera cremar en la mateixa un ciri, corrent lo cumpliment de tal pía voluntat á cárrech dels conjugs Pere Costeges y Constanza de Feixas, del terme d' Orpi, á benefici dels executors testamentaris del citat Ferrer (82).

Una costum per dissort perduda en moltes esglesies si be que en algunes se'n conserva rastre, y això sols en les festes solemnials, se trova consignada en lo testament d' Eularia, casada ab Pere Bonastre, del lloch de Sant Martí de Cunies, del any 1447, en quina esciptura se llegeix que llegá 3 sous al ciri que crema en l'esglesia de Sant Joan de Cunies mentres es elevat lo *Corpus Christi* (83).

Lo campanar de Sant Joan fou obrat per mestre Arnau Fanguer, pel preu de 30 lliures, termenantse en 1589 (84). En 1614 los Jurats junt ab molts particulars del terme de Mediona, contractaren als mestres campaners Toribi Hortiz y Francisco de Borrera pera fer una campana pera l'esglesia de Sant Joan de Cunies, sufragánea de Mediona, puix era trencada la que hi havía (85). Constan també que en 1685 ne fou obrada altre per 45 ll. y 5 s. per En Pere Vivot, de Barcelona (86).

---

(80) Arxiu parroquial de Mediona, M. de 1390 91.
(81) Id., íd., M. de 1408 20.
(82) Id., íd., Fragments. de Manuals dels segles XIV, XV y XVI.
(83) Id., íd., de testaments de 1430-66.
(84) Id., íd., M. de 1588-90, f. 198.
(85) Id., íd., M. de 1614-16, f. 241.

En dita esglesia s' hi venerava en 1614 la sagrada imatge de Jesús crucificat, donchs se llegeix que en tal temps en Montserrat Miquel, del lloch y Más Llorens, parroquia de Puigtinyós, doná entre vius, á la figura é imatge del Sant Christ de Sant Joan de Cunies, alguns crédits que li devían alguns particulars (87). En l' any 1685 fou restaurat lo Sant Christ de Sant Joan. (88)

De l' administració de Santa Magdalena en l' esglesia de Sant Joan, ne consta una apuntació del any 1591 (89) y del retaule de la Verge del Roser, altre de 1773. (90)

La capella de Sant Joan era cuydada per Donats ó Deodats, que venían á esser uns ermitans, los quals eran rebuts ó acceptats pel Sr. Rector de Mediona que com á tal era Rector de la capella. Bernat de Claramunt ho fou desde 1362 á 1388, y Pere Balaguer en 1425, trovant que lo Prior de Sant Quintí y Rector de Mediona va establirla en 1543. (91)

Finarém lo parlar de dita capella memorant una obra de caritat que en ella 's practicava. Se llegeix que en 1356 los Sagristans de Sant Joan de Cunies, feren ápoca á Romeua, qui fou muller de Berenguer Mascaró, de 10 florins que era part dels 236 sous y 1 diner que dit Mascaró acreditava á la sagristia y al plat dels pobres vergonyants, de quan fou sagristá de dita capella, essent completada dita paga en 1399. (92)

CAPELLA DE SANTA MARÍA D' ORPINELL

Aqueix santuari de María, situat á la falda del alterós puig d' Orpinell forma part del antiquissim castell del qui

(86) Arx. de Mediona. Llibre de Confraríes de 1683-1853.
(87) Id., íd., M. de 1614-16, f. 10.
(88) Id., íd., Llibre de Confraríes de 1683-1853.
(89) Id., íd., Llibre d' Administració de 1683-1853.
(90) Id., íd., Llibre de Confraríes de 1683-1853.
(91) Id., íd., M. de 1541-44.
(92) Id., íd., M. de 1394-1401, f. 47.

per recort ne resta un tros de torre prop de dita capella, y pertany avuy á la jurisdicció parroquial de Sant Joan de Conilles. Al voltant del susdit temple 's veu un escampall d' ossos d' aquells vehins de la fortalesa y quadra d' Orpinell que si en vida lluytaren alenats pel coratge que 'ls inspirava la santíssima Madona y á son redós contents visqueren, al pasar d' aquesta vida á l' altra, volgueren que llurs mortals despulles romanguessin á la sombra del santuari segles fá dedicat á la Mare de Deu.

Una piadosa vehina del lloch de Sant Martí de Cunies Na Francesca Queralt al ordenar son testament va recordarse de la Verge María d' Orpinell y li llegá en 1299 l' almoyna de 6 diners (93). En dit any N' Elisenda qui fou muller de Bernat Benencusa á més de llegar á dita Verge 12 sous, disposá fós sepultada en lo fossar que allí hi havía, á qual fossar volgué esser enterrat En Guillém Morey, qui també feu lo llegat de son cós y 2 sous en l' any 1316 (94). Gran demostració d' amor á Santa María feu, En Jaume Plana habitant á Orpinell qui en 1336 al ordenar ses coses heretá á sa esposa Isabel pero donat cas que sa muller morís sens fills vol que sos bens passin á Santa María d'Orpinell per'ornaments (95). En 1362 lo Sr. del castell d' Orpinell, En Ramón de Noguera, advocat, marit de Romeua Gerbert feu un notable llegat á Santa María d' Orpinell per'ornaments de la esglesia y altar y pera lo que fós més convenient, llegant á sa filla y hereua lo castell d' Orpinell (96). Na Isabel muller de Ramón Santacana d'Orpinell en 1418 llegá 2 sous á la capella d'Orpinell y 3 lliures de cera per'un ciri pera dita capella. (97). De moltes altres deixes podríam aquí donarne compte,

---

(93) Arx. de Mediona, M. de 1298-99.
(94) Id., id., M. de 1316.
(95) Id., id., Frags. de Mans. del s. XIV.
(96) Id., del Monastir de Valldonzella.
(97) Id. de Mediona, M. de 1418-1420.

mes les apuntades bastan pera demostrar quan antiga es la capella d'Orpinell y la devoció á Santa María en ella venerada.

De dues obres hem trovat nota en l' arxiu de Mediona, so es lo pintar l' altar y comprar un calzer. En 1604 los Jurats de Mediona contractaren á Francesch Gomar, de Igualada, pera pintar lo retaule de la Verge María d' Orpinell, pel preu de 50 lliures. Pel context del contracte se veu que sols devía pintar la capelleta central pera la imatge d'esculptura y als dos costats d'aquesta, les imatges de Sant Antoni y Sant Roch, y al medalló de damunt de la capelleta central la coronació de María Santísima (98). Aqueix altar encare existeix, si be un xich desmellorat. Lo calzer fou comprat per 16 lliuras en 1668. (99)

La capella y sos bens eran cuidats per ermitans que s' anomenavan Deo-dats. Aquí continuarém los noms dels que havém trovat en los manuals del arxiu de Mediona.

1329. Berenguer Carbó. (100)

1336. Pere de Luna. (101)

1338. Bartomeu Llobet, Pbre., qui 's doná pera residir y servir la capella de Santa María situada á Orpinell, acceptantlo en tal concepte lo Rector de Mediona Mossen Berenguer de Casaldoria. (102)

1389. Bernat de Molis, Rector de Mediona estableix la capella d' Orpinell y sos honors als cónjugs Arnau Sabater y Guilleuma, los quals deurán netejar la capella, encendre les llánties y cada día tocar les esquelles á les horas de costum. (103)

1392. Lo Rector de Mediona Mossen Guillem Badós,

(98) Arx. de Mediona. M. de 1602-1604, f. 158.
(99) Id., id., Llibre de Confraríes de 1683-1853.
(100) Id., id., Manual de 1329.
(101) Frags. de Mans. del s. XIV.
(102) Id., Id., M. de 1338-39, f. 32.
(103) Id., id., Frags. de Mans. del s. XIV.

establí la capella de Santa María d' Orpinell y sos honors als cónjugs Joan Daragó y María. (104)

1408. Bernat de Montpahó se oferí pera servir durant sa vida la capella de Santa María d' Orpinell y sos bens, reservantse 50 sous pera disposar d' ells al morir. Acceptá lo Rector de Mediona á eix donat obligantlo á donar cad' any una lliura de cera á l' esglesia de Mediona. (105)

1422. Ramón Bonanat, marit de Saurina, Donat de la capella de Santa María d' Orpinell. (106)

1447. Pere Amat. (107)

1448. Pere de Bastenes. (108)

1517. Mossen Torroja, Vicari arrendador de Mediona y los Jurats, vegent que la capella d' Orpinell de la parroquia de Mediona no tenía administrador que cuydés sos honors y possesions, la establí á Joan Melofré y sa muller, los que com á Deodats devían illuminar la capella, demanar almoyna, mellorar la propietat, tocar les esquellas en les hores de costum, netejar les robes del altar y cada any per la festa de la Verge d' Agost donar 10 sous á la rectoría de Mediona. (109)

1540. Lo Rector de Mediona establí la capella y honors de Santa María d' Orpinell als cónjugs Lluis Mallafré y Francisca. (110)

Respecte á festes sols dues noves hem pogut apuntar, ó sía una del any 1690 en que en dit temps se anava un colp l' any á dita capella, (111) y altre del any 1772 que en dit temps tres vegades l' any s' anava á la capella d' Orpinell lo día 17 de Janer, lo 25 de Mars y lo 8 de Setembre. (112)

(104) Arx. de Mediona. M. de 1392, f. 88.
(105) Id., id., M. de 1904-12, f. 112.
(106) Id., id., Frags. de Mans. dels segs. XIV, XV y XVI.
(107) Id., id., M. de Tests. de 1430 06.
(108) Id., id., id.
(109) Arx. de Mediona. M. de 1509 27, f. 186.
(110) Id., id., M. de 1537-41, f. 90.
(111) Id., id., Llibre de Confraríes de 1683-1853.
(112) Arx. de Mediona. Llibre de Celebracions de 1772.

Are, degut á circunstancies gens falagueres y á ben segur contra los bons desitjos del propietari de la capella y masía d' Orpinell, dit sagrat temple se trova ab alguna desmillora y de tal pès deu ser aquesta que 'l senyor Degá de Piera, Mossen Joseph Fonoll al passar la visita com á Delegat del Sr. Bisbe Morgades en 1895, decretá se tanqués al culte aquell santuari que per centuries compta lo temps de sa existencia. Deu vulla que mellorin les coses y puga altre camí rebrer, com ans, la Santíssima Verge en sa imatge sagrada les ofrenes y afectes dels devots en dita capelleta. (113)

CAPELLA DE SANT PERE SA-CARRERA (Mediona)

SANT PERE SA-CARRERA

La capella dedicada al Princep dels Apóstols que rodejada de un bon nombre de cases, forma un arrabal, pot ser

(113) Arx. de la Secretaría episcopal.

lo més poblat dels de la parroquia de Mediona, s' aixeca al peu del camí, ó sia al darrera de l' antiquíssima carrera ó vía que de Igualada anava á Vilafranca y que actualment encare hi va, si be son trassat s' es variat d' alguns anys ensá.

La capella de Sant Pere Sa-Carrera ó de Vía, com se llegeix en documents molt vells, tal vegada es lo temple més antich dels de la parroquia de Mediona ja que sos detalls arquitectonichs ben be ho certifican.

Qui primer nos notifica sa existencia ó de qui n' hem hagut la nota més llunyana es En Guillem Jovels, del Mas Sabadons qui en 1314 llegá 6 sous á Sant Pere de Carrera. (114) També se recordáren de Sant Pere de Carraria en ses píes disposicions testamentaries N' Elisenda viuda de Pere Passada, qui llegá 6 diners en 1316 (115), y N' Antoni Esteve del Mas de Prades, (are Ca'n Massana), qui en 1462 feu deixa de 5 sous pera comprar un ciri pera dita capella. (116)

Consta haverse fundat un benifet en dita capella en l' any 1353 per Pere de Torroella. (117)

En quant á obres consta que fou restaurada de la capella en 1687 comprantse en 1709 la fusta pel retaule de Sant Pere, que es l' actual. (118).

La festa se feya en 1772 pel mes d' Agost continuantse celebrant en lo jorn del gloriós Princep del Apostolat en nostres díes (119).

De un Donat ne tenim coneixensa per lo establiment que feu lo Sr. Rector de Mediona Mossèn Berenguer de Casal-

---

(114) Arx. de Mediona. M. de 1314.
(115) Id., Id., M. de 1316.
(116) Id., id., de M. Testaments de 1430-66.
(117) Id. de la Sou de B.ª, Spec. Decan. Poen. et Appiar.
(118) Id., id., Llibre de Confraríes de 1683 1853.
(119) Id., id. Llibre de celebracions de 1772 y Consueta moderna.

doria, qui en 1339 rebé per Deo-Data de la capella de Sant Pere de Via á Guilleuma de Cudineles, del terme de Claramunt. (120).

SANTA MARGARIDA DE GUYADOS, ANTIGUAMENT DE AGULLADOLS

Los testaments de antíquíssima data son documents de preu pujat per lo que respecta á pietat y noves que 'ns trameten d' esglesies y capelles, algunes d'elles anys fa desaparegudes, de les que, á no ser per tals derreres voluntats á ben segur no 'n tindríam coneixement de sa existencia La experiencia ben clar nos ho ha ensenyat y per axió estimém en molt tal documentació.

Santa Margarida se venera en sa senzilla y revellida capella, are bastant restaurada, desde la tretzena centuria si no ans, y la nova primera que llegim de la capelleta á tan insigne mártir dedicada, es del any 1299. En dit temps Na Francisca Queralt, muller de Guillem Borredá, del lloch de Sant Martí de Cunies, del terme del castell de Mediona llegá 6 diners á Santa Margarida (121). També n' hi llegá 6 en 1314 En Guillem Jovels del Mas Sabedons (122) y N' Elisenda, muller que fou de Pere Passada, del Mas Passada (123). En Guillem de Perpinyá feu deixa de 13 diners en 1323 á la obra de Santa Margarida (124), de 4 diners á l' Obra de la capella de Santa Margarida en 1442 Na Saurina, muller que fou d' En Ferrer Pinós, del Mas Pinós de Mediona (125), y d'altres 6 á dita capella N'Antoni Esteve, del Mas Prades en

---

(120) Arx. de Mediona. M. de 1359.
(121) Id., id., M. de 1298-99.
(122) Id., id., M. de 1314.
(123) Id., id., M. de 1316.
(124) Id., id., M. de Tests. 1322 39.
(125) Id., id., M. de Tests. de 1430-66.

1462 (126). Un vehí de la capella, tal volta 'l que vivía en la casa de Santa Margarida, En Pere Martí, del Mas Agulladols del terme del castell de Mediona, feu llegat d' un mantell de tela pera la imatge de Santa Margarida en 1561 y á més 1 sou pera una Missa (127). La senyora del castell de Mediona, D.ª Dionisia de Montbuy, muller que fou de D. Pere de Barberá, va llegar en 1575 la cantitat de 5 sous á l' Obra de la capella ermitana de Santa Margarida de la Quadra de Agulladols (128).

En 1644 D. Joseph Ferreras, senyor de la Quadra de Agulladols y hereu de Mossen Pau Ferrer, Rector de Olujas, fundá una Missa setmanera en la capella de Santa Margarida de Agulladols (129) constant que en 1772 la festa de dita Santa se feya á 26 de Juliol celebrantse Missa en la memorada capella (130). Are se celebra ofici en tal capella lo día 20 de Juny (131).

Lo senyor Rector de Mediona era qui tenía al seu cárrech l' administració d' aquesta com de les restants capelles procurant no restés faltada d' ermitá. En 1314 Mossen Berenguer Passada Pbre. Rector va rebre per Deo-data de la capella de Santa Margarida, díns de la parroquia de Mediona á Pereta Nina de Fraxino y en 1373 fou establerta la capella de Santa Margarida de la Quadra de Aguyadols á Bernat Ferrer pel Sr. Rector de Mediona (132). Consta que en 1543 lo Mas de Santa Margarida era de domini de l' esglesia de Mediona. (133)

---

(126) Arx. de Mediona. M. de Tests. de 1430-66.
(127) Arx. de Mediona, M. de 1558-61, f. 184.
(128) Id., id., M. de 1574-76, f. 170.
(129) Id., id.
(130) Id., id. Llibre de Celebracions de 1772.
(131) Id., id., M. de 1314.
(132) Id , id., M. de 1320 74.
(133) Id., id., M. de 1541-44, f. 136.

CAPELLA DE SANT ELÍAS

La capella de Sant Elías y Santa Magdalena, que baix doble advocació fou nomenada algún temps, com ferma y alterosa guayta resta edificada dalt y al centre del frondós bosch de ca 'n Massana. Sa existencia es de llarga temporada, y principia á trovarse noves d' ella als comensos del segle XIV.

N'Elisenda viuda de Pere Passada del terme de Mediona llegá en 1316 á la capella de Sant Elías 6 diners y en dit any 6 sous En Guillem Morey (134). En 1323 feu deixa de 12 diners á la obra de dita capella En Guillem de Puig Caní (135), Na Saurina viuda de Ferrer de Pinos llegá 4 diners en 1432 (136) y en 1462 N' Anton Esteve del Mas de Prades feu llegat d' 1 sou á l' esmentada capella (137).

La capella de San Elías en l' any 1614 deuría trovarse bastant desmellorada puix consta que s' hi feren algunes obres (138) les que no seríen de molta puja ja que en 1684 se feu nova (139). Se pintá en 1698 lo retaule pel preu de 2 lliures, 16 sous (140).

En 1772 la festa se feya per Pasqua de Resurrecció y are se celebra lo dilluns de Pasqua ananthi ab processó y cantant l' ofici en la susdita capella (141).

Donats de la capella de Sant Elías.

1333 Bartomeu Dolcet donat de la capella de Sant Elías y Santa Magdalena del terme de Mediona (142).

---

(134) Arx de Mediona. M. de 1316.
(135) Id., id. M. de Testaments de 1323 39.
(136) Id., id., de 1430 66.
(137) Id., id., id., id.
(138) Id., id. M. de 1614-16, f. 11.
(139) Id., id., Llibre de Confraríes de 1683 1853.
(140) Id., id., id.
(141) Id., id. Libre de celebracions de 1772 y Consueta moderna.
(142) Id., id. M. de 1320 74.

1335 Los cónjugs Bartomeu Dolcet de Vilanova d' Espoya y Nadala Pujalt, filla de Pere Pujalt y Berenguera de Sant Elías als qui l' establí lo Rector de Mediona Mossen Berenguer de Casaldoria (143).

1394 Pere Pujol era Deo-dat de la capella de Sant Elías profeta, per rahó del establimet que li feu lo Rector Mossen Guillém Badós. (144).

CAPELLA DE PARERAS

Aquesta capelleta sembla, per lo que trobém, que en son principi fou dedicada á Santa Magdalena, y apres á Sant Salvador qu' es lo actual titolar, á no ser que fossin dues diferentes capelles si be que pels documents s' entreveu ser una ab la forma dalt dita.

Lo testament de Na Guilleuma muller de Bonanat Borredá de Puig Moltó consigna lo llegat que á Santa Magdalena feu de 12 diners en 1316 (145) fent igual deixa en 1318 Na Romeua muller de Pere Reverter de Puig Gomar del terme del castell de Mediona (146). Per la llántia de Santa Magdalena llegá 12 diners. N' Elisenda muller de Pere Gomar en 1322 (147). Lo testament de N' Antoni Esteve del Mas de Prades, especifica més la cosa, donchs porta que eix en 1462 llegá 6 diners á la capella de Santa María de Pareras (148). Es de nota lo llegat fet per En Pere Oliver en 1466 á la capella de Santa Magdalena del lloch de Pareras pera comprar una imatge de Santa María pera dita capella (149) lo que indica no podría utilisarse l' anterior en aqueix temps.

(143) Arx. de Mediona. M. de 1320-74.
(144) Id , id. M. de 1394 95.
(145) Id., id. M. de 1316.
(146) Id., id. M. de 1318.
(147) Id., id. M. de Tests. de 1322-39.
(148) Id., id., id. de 1430-66.
(149) Id., id., id.

En 1596 ja s' trova esser la capella de Pareras titolada de Sant Salvador, donchs hi havía l' Administració de Sant Salvador de Pareras y en 1603 comprá un calzer de plata l' administrador Pere Oliver per preu de 19 lliures manco 1 sou (150) continuant en 1642 la existencia de dita capella com avuy (151).

A ella s' hi va lo día 6 d' Agost festa de la Transfiguració del Senyor y en la mateixa s' hi celebra la santa Missa (152).

CAPELLA DE GINOLAS

L' antïquíssima casa de Ginolas una de les més importants de l' encontrada y que per centuries compta sa existensia, te dins son mur una capella dedicada al mártir Sant Quintí de la que, en quan á sa antigor, sols migrades notes podém oferir y no cal donar á entendre que prou ho sentím.

En 1642 se sap que ja existía la capella de Ginolas (153) y que en altra ocasió se fundaren Misses en la capella del Mas de Ginolas de la parroquia de Mediona á quina capella s' hi va cada any á celebrar Missa lo día del Sant (154)

CAPELLA DE SANTA ANNA Y SANT ESTEVE

A proposit hem guardat al fi lo parlar de dita capella que altre preferencia mereix, pero una circunstancia nos ha mogut á obrar axí, puix tal capella casi al extrém del terme parroquial de Mediona y molt prop del de Sant Quintí ha set objecte de singular mira no sols pels vehins de Mediona si que també pels de Sant Quintí, contribuhint uns y altres

---

(150) Arx. de Mediona. Llibre de Administracions de 1590 1620.
(151) Id., id. Llibre de Matrimonis de 1573-1777.
(152) Id., id , Consueta.
(153) Id., id. Llibre de Desposoris de 1573 77.
(154) Id., id. M. de 1697 1709, f. 12 y Consueta moderna.

á la conservació y mellorament del temple dedicat á la Mare de la Verge María y al primer mártir de Crist Sant Esteve.

Al segle XIII se remunta l' ésser de la capella de Santa Anna en la parroquia de Mediona com be ho diu lo llegat de 6 diners fet á la mateixa en 1299 per Na Francisca Queralt del terme del castell de Mediona (155). En 1314 Guillém Jovels del Mas Sabedons del terme de Mediona llegá 6 diners á Santa Anna (156) y altres 6 á la capella de dita Santa en 1316 Na Elisenda que fou muller de Pere Passada del terme de Mediona (157). Na Saurina viuda de Ferrer Pinós del Mas Pinós del terme del memorat castell feu deixa de 4 diners á l' obra de la capella de Santa Anna en 1432 (158) y 6 N'Anton Esteve del Mas de Prades en 1462 (159).

Lo lloch de la capella lo precisa més lo testament de N'Anton Tort, de Capellades qui, en lo que va 1502 á 1508, feu un llegat á la capella de Santa Anna construhida en lo terme de Mediona (160) essent de notar la deixa de 23 sous que feu á la mateixa, D.ª Aldonsa de Barberá viuda de D. Jaume Fivaller y germana del senyor del castell de Mediona en l' any 1514 (161).

Bastantes noticies hem trovat referents á l' obra de la capella essent la primera de l' any 1582, qu'es lo contracte fet en dit temps per los Jurats de Mediona y de Sant Quintí y per Mestre Barnoy sobres lo obrar la capella de Santa Anna (162). Per lo que seguix se comprén que la obra no fora pas gaire avensada ensemps que's volía donar més cabuda que la que tenía la capella antigua, puix en 1586 los habitants de

(155) Arx. de Mediona. M. de 1293-99.
(156) Id., id. M. de 1314.
(157) Id , id. M. de 1316.
(158) Id., id. M. de Tests. de 1430 66.
(159) Id., id., id.
(160) Id., id. M. de 1502 8, f. 72.
(161) Id., id. M. de 1509-27, f. 104.
(162) Id., id. M. de 1582 84, f 13.

Mediona determinan reedificar la capella de Santa Anna y Sant Esteve enquebint dins lo perimetre de la nova tot lo lloch de la vella (163) y si be l' obra era comensada feya tres anys, no podía avensar lo trevall per penuria del temps y falta d' aigua. Se reprengué l' obra als 6 de Janer de dit any 1586 baix la direcció del mestre Joan de Prades (a) Bernoy, de Sant Pere de Riudebitlles, mes aquesta obra proseguí ab molta calma, ignorant la caúsa, com be prou ho evidencia la capitulació haguda y firmada en 1595 per los Jurats de Sant Quintí y mestre Guillém Sala, mestre de cases de Vilafranca, pera termenar l' obra de la capella de Santa Anna (164). Podría molt ben succehir que no s' tirés avant lo capitulat puix en 1598 la vila de Sant Quintí doná á fer la capella á Joan de Prades (165) qui, per lo vist, perfeccioná lo trevall ja que als 26 de Juliol de 1605 festa de Santa Anna, Mossen Joan Pasqual, Pbre. un dels dos vicaris de Mediona, benehí la capella celebranthi Missa solemne, Aquesta capella, com diu lo llibre, fou obrada per ser xica la anterior y feya 20 anys que s' havía comensat (166). De so bres sería lo ponderar si aprés de tantes encontres fora jorn de gran joya aquell en que los vehins de Mediona y de Sant Quintí vegeren realisat un dels seus més fervents desitjos.

Los Deo-dats ó ermitans de la capella dels que 'n podém donar noticia se continúan aquí.

1316 Los cónjugs de Montserrat de Pareras y Sanxa als qui per mentres visquessin va establir lo Rector de Mediona Mossen Berenguer Passada la capella de Santa Anna y Sant Esteve ab ses pertenencies, los quals devían tocar

---

(163) Arx. de Mediona. M. de 1585 88, f. 85.
(164) Id., id. M. de 1593 98, f. 96 y 108.
(165) Id., id. M. de 1598-1602 (2) f. 9.
(166) Id., id. M. de 1602-6, f. 278.

les esquelles cada día á les hores convenients, ter cremar la llántia, conresar les terres, etz., (167).

1394 Los cónjugs Bernat Pujadas y Valensona que tenian la capella de Santa Anna y son honor per rahó del establiment que los feu Mossen Guillém Badós Rector de Mediona (168).

1540 Andreu Poch á qui va establirli lo Rector de Mediona (169).

En 1565 lo Sr. Rector va establir una pessa de terra anomenada la Conca vella (170), provant dits establiments y altres escriptures que lo Sr. Rector de Mediona no sols ho es del temple parroquíal en quan á gobernació absoluta si que també de totes les capelles edificades en lo terme de sa jurisdicció parroquial.

En la capella de Santa Anna s'hi celebran anyalment dos oficis, l' un per Santa Anna y l' altre per Sant Esteve de Nadal (171), á més d' algunes Misses durant lo discurs del any, ja que bastanta devoció tenen los feligresos de Mediona y de Sant Quintí á tant gran Protectora.

La capella está ben provehida d' ornaments y alhajes degut á la pía generositat d' algunes devotes y agrahides families y en especial á la familia Busquets, que viu anys fa en lo Mas de Santa Anna qu' es la casa adjunt á la capella. Ella es qui ab molta amor guarda la capella com y també les joyes y ornamens de la mateixa, essent en tal cosa un auxiliar del Senyor Rector al igual que les demés families que viuen en la casa propera ó adjunta á les restants capelles.

No pot duptarse que les dites cases y terres foren un jorn propietat de ses respectives capelles, ignorant lo per-

---

(167) Arx. de Mediona. M. de 1316, f. 8.
(168) Id., id. M. de 1394-1455, f. 23.
(169) Id., id. M. de 1537-41, f. 144.
(170) Id., id. M. de 1562-65, f. 226.
(171) Id., id. Consueta parroquial moderna.

qué hagin passat á altres mans fa ja alguns anys, mes no es faltat de fonament créure que molta part ne té la culpa lo *lliberalisme* que en lo que atany á l' Esglesia s' anomena *fur*.

Pera completar aqueix trevall hi acompanyen alguns documents inédits é histórichs particularment per lo que expecta á la localitat.

APENDIX N. I.

CAMPANES Ó SQUELLES DE MEDIONA.—ANY 1433.

Die veneris A XVIII dies del mes de setembre del any de nostre senyor MCCCC Trenta é tres. En Gem vich, de cases subiranes e en Berthomeu marimon de colldarnaldus jurats del Castell de Mediona ab les lurs mules aportaren les squelles de Madona santa María envers hora qui hom va dormir arribant ab saluament e descarregarenles de sots lo portal de na vilara presents en Pere rouira e Pere maço preueres vicaris de la sgleya de madona santa María é Pere farrera guayta é Pere angelina scola de la dita sgleya e aquí stigueren entrossus en lo digmenge qui vench pus prop e en lo digmenge ab gran sforç los parroquians van les pujar e posarenles dins la sgleya e aquí stigueren entrossus. a XIII de maig del any MCCCCXXXIIII° que los cloquers foren mesos apunt de tot ço mestre hi era e pesant la mayor squella tres quintars e X lliures la qual paga en Pere maço preuera vicari i la menor dos quintars e tres roues la qual pagaren los promens. fforen obrades per en daumau palou senyer ciutada de barchinona a raho de VII liures lo quintar suman que costaren netes totes les dites squelles XXXXI lliure. Item costaren les truges en fer obrar e comprar XXXXII sous Item costa la farramenta CXX sous Item costaren de port.

Item costaren de fer les cloquers solament de mestre e

dels menobres quil seruiren menys dels jornals de la promeia.

Arxiu parroquial de Mediona, Manual de 1429 á 1435 f. 122

APENDIX N. II.

2—COL-LOCACIÓ DE LES SQUELLES.—ANY 1434.

An. MCCCCXXXIIII Die sabbati pentecostes A XIIII del mes de maig del any dessus dit foren pujades les squelles de madone santa María de Madiona al terrat de la sgleya per assajar les als cloquers los quals foren perfets aquell jorn entrossus auoltar ja com hi vendrien per los promens daual scrits los quals ajudaren aquell jorn a la obra dels dits cloquers ço es Pere-santacana del soler menor de dies Pere gomar dels agullons menor de dies ftranci maço de sent Johan de Conies Bernat marti de sent quinti carnicer del castell de Mediona Berthomeu fexes de sent quinti e felip ponç de castme mestre dels dits cloquers e Pere sola del mas mulner ajudant al dit mestre E despuys a XVI del dit mes de maig lo dilluns de Cinquagesima lo dit mestre afina les dites squelles de sonar ab en Ramon bargayo de la bleda Anthoni senthomas Jacme prats de sent quinti e ponç de puigdengoles E començaren les dites squelles a sonar corda tirant o sonant etc. aquell jorn e despuys daqui auant tots dies.

Arxiu parroquial de Mediona, Manual de 1429 á 1435 f. 137.

APENDIX. N. III.

INVENTARI DE LA CAPELLA DE SANT NICOLAU EN L'ESGLESIA DE STA. MARIA DE MEDIONA.—ANY 1432.

Nouerint uninersi Quod die lune duodecima mensis augusti anno a nativitate domini M^c CCCC^o Tricesimo se-

cundo In presencia mei petri maçoni presbiteri vicarii et notarii publici Ecclessie beate Marie de Castro Madione pro honorabili domino Johanne de palomario Rectore et notario publico eiusdem et in presentia discreti anthonii fort presbiteri beneficiati in ecclesia dicti castri et berengarii Vilar manso del Castell testium ad hec vocatorum pariter et assumptorum circa hora vesperarum ipsius diei discretus Matheus fontanal clerius benefficiatus beneficii sancti nicholai constructi in dicta Ecclesia Madione constitutus personaliter intus dictam Ecclesiam scilicet in capella dicti beneficii in deffectu clauis cuiusdam tecani dicte capelle quam discretus johannes martorell presbiter qui dicto benefficio seruiuerat secum apportauerat ad castrum de Capraria In presentia dictorum testium dictus matheus fontanal beneficiatus fregit clausuram ipsius tecarii videlicet quod euulsit seu arrencauit pannum cum forcipibus siue tenallas et cum malle Et predicto tecacio aperto fuerunt inuenta in eodem hec que sequuntur primo un bestiment blanch ab listes vermelles dauant e detras ab creus Item un calze de argent de part de dins daurat e no defora sino lo boto qui sta en lo cano Item un missal votiu de pergami ab cubertes de pergamí e aquestes joyes damunt scrites te en poder mossen anthoni fort seruidor del primer damunt dit beniffet Item mes auant fou atrobada una casulla antiga ab lo camp blau ab listes grogues Item vn drap ab color rogc de poque valor Item vn pali ver ab listes morades foradat ab son frontal Item uns axugamans ab dues vagues Item un maniple antich de pocha valor Item un bolich, de draps squinçats ligats ab un cinyell Item dos corporals ab I sobre cop Aquestes robes dassus dites foren tornadas en la dita caxa e despuys lo dit Matheu fontanal los dits testimonis presents torna clauarlo dit pany a la dita caxa Et omnia predicta fuerun scripta et continuata ad instantiam et requisitionen discreti Mathei fontanal beneficiati antedicti ab habendum de premissis memoria

in futurum Que fuerunt acta die hora et mense et anno predictis presentibus testes supradictis vt superius continetur.

Arxiu parroquial de Mediona, *Manual de 1429 á 1435. f. 58.*

APENDIX N. IV

INVENTARI DE L' ESGLESIA DE MEDIONA.—ANY 1553

Vuy que compta a quatre de Juny 1553 rete la procura lo sobre dit Miquel Campanera pligador de la sacristía de mediona en poder den Mateu Pujo y Pere sancta Cana del soler jurats dit any del terme de mediona donals en dines clas cinch lliures deuyt sous y dos que an pagat á dit Campanera y perque sia mes claricia ne fem lo present albara o memoria dia y any sobredit tornarem dit libre en la caixa dels jurats.

La roba de la sglesia la qual an fe adobar y reparar los dits jurats es la siguent y costa I ll. XII s.

Primo nou casules á madiona nay IIII° a St. Joan.

Item tretse palis a madiona nay sis frontals.

Item cinc tovalloles de seda.

Item sis daumatigues gornides.

Item totes les stoles son molt dolentes acceptades dues majors ab sos maniples que son bones.

Item en una caxota dolent y an molts padaços molt dolents.

Item dos gamfanons aldoms.

Item dos mantells de la verge m.ª

Item la cortina del altar y altre deuant laltar.

Item dos *raboses* (?) dolents.

Item la ymage de nostra Senyora ab sa corona de argent man cany dos stels te dos rasts de coral en la hu y an cent vuytana set grans y en laltre setanta nou que tots son CCLXVI grans.

Item lo enserat del altar.
Item quatorze toualles.
Item quatre toualloles per combregar.
Item set camis (albes) dolens.
Item dos coxins per lo misal.

A SANT JOAN

Primo un camis.
Item set toualles.

LO ARGENT

Primo la creu.
Item lo reliquiari.
Item una custodia.
Item la custodia de fusta deurada ha hon sta reseruat lo sant Sagrament ab sa capseta de argent.
Item la caxeta de la crisma ab ses Canadelles de argent.
Item les fonts ab ses tudoneres de aram.
Item les crismeres de stany.
Item vn calzer de argent altre a St. Joan.
Item altre de St. Sebastia es als agullons.
Item altre al soler.
Item altre a orpinell.
Item altre a St. alies.
Corporals per tots los altas de mediona y de sanct joan.
Item II toualloles per lo calzer.
Item una touallola a la creu.
Item mes una caxa ques diu de la sacristía aho stan los brandons que donen allauar deu y los sacristans y tenen bacins y altres coses.

Arxiu parroquial de Mediona, *Manual de 1553 á 1682*, *al principi del llibre.*

VIII

Llibre de la Cort del Bruch

(1637-1663)

Al arxiu parroquial de Santa Maria del Bruch, entre lo regular nombre de manuals, d' escriptures y llibres parroquials recondits en ell, tot y ateses les sotregades rebudes al passar per dit poble dues voltas los francesos als comensaments dels segles XVIII y XIX, causanthi greus damnatges, s' hi guarda un llibre que 's titolá posteriorment *Libro de la Corte del Bruch*, qu' es en foli major y cobertes de pergamí y conté reduhit nombre de fulls en bastant bon estat de conservació. En ell s' hi continuava tot lo pertocant á l' administració de la Batllia y per consegüent alguns bans y altres disposicións emanades del Abat del monastir del Montserrat ó de son Llochtinent, actuant de senyor jurisdiccional del terme del Bruch. Alguns de dits documents son firmats y sagellats per l' Abat.

Dels mateixos n' havém seleccionat los que 'ns ha semblat tenir alguna importancia per les costums, gracias al Senyor Rector de dita parroquia Dr. Ramón Garriga Pbre., nostre amich, *(a)* qui ab molta y vessant bona voluntat nos permeté escorcollar l' arxiu d'aquell poble pera extractarne tot

(a) Are rector de la parroquia de Bethlem de Barcelona.

quan · de bo y d' interés histórich enclouhen los documents allí servats. Transcribim los següens bans ó crides tal com constann al original pera que puga saborajarse llur antigó.

BANS

=als 23 de desembre any 1637 dona llissensia lo pare gouernador de mont-serrat al juan jorba pera cassar per tems de vn any te de pagar dos parells de perdius.=(f. 4).

Ara ojats atotom Generalment queus notifican y fan asaber de part del Iltre. y Rnt. Pe. Fra Jaume Martí monge predicador del monestir y convent de nostra Sora. de montserrat del orde de St. Benet Gouernador general de las Baronias de dit monestir y Conuen per lo mol Iltre. Rnt. Don Fr. Estevan Velasquez Abat de dit monestir en dit nom Sor. del terme de Sta. maria del Bruch que desta hora en auant no sie persona alguna de qualseuol grau, estat ó condició que sie, que gosi ni presumesca Jurar lo St. nom de deu ne. Sor. de Sta. maria ni demés Sts. ni Stas. sots pena de sinch sous per quiscuna vegada aplicadors a la lluminaria del Santissim Sagrament.

Item diu y mana que no haje persona alguna que gose ni presumesca jugar á Cartas en ningun joch en particular en joch de enuit so es, primera catxo y auca sots pena de tres lliures per quisquna vegada per cada vn en particular y de perdrer los dines serán en lo joch, la cual pena vol sia aplicadora la vna part al acusador y laltra part al oficial fara la..... y laltra part als Cofres de dit monestír.

Item diu y mana que desta hora en auant noy aje persona alguna que gose ni presumesca aportar dagas de mes mida ordinaria, ni per lo presént terme aportart armas de foch de die ni de nit, sino sera de transit y de pas, sots pena de perdrer les armes, y altres penas a arbitre del Sor. Gouernador.

Item diu y mana que noy aje persona alguna que gose ni presumesca robar algun genero de fruytas ni ortalissa dels horts ni pesas de terra del pnt. terme sots pena de Coranta sous de dia, y de nit sots pena de tres lliures y trenta dias de preso y si... cantitat se li puga damanar bant o sala.

Item diu y mana que no sia persona alguna que gose ni presumesca robar algun genero de llenya feta ni pera fer, ni tallar ninguns arbres a la soca ni ramas so es los que robaran lleña feta ab animals sots pena de tres lliures y los que tallaran aquella pera aportarselen sots la mateixa pena.

Item se diu y mana que no sie persona alguna que gose fer pasturar, ni entrar bous, vacas ni altra bestiar major en gorets ni conreus de altri sots la pena de deu sous y si acas entraren en parts que fassen mal a arbres o altres plantes sots pena de tres lliures.

Item diu y mana que no sie persona que gose ni presumesca fer entrar algun genero de bestiar menut en conreus gorets ni en oliueras ni en terra de altri sots la pena es a saber per lo bestiar de cerda deu rals de ban y per lo de llana y pel, 3 ll. Este es de orde del Dr. Marmer assesor del Monestir lo qual mana a Ant. Domenech Batlle o fes continuar en ditas cridas y si acas sira bestiar forester y en terras del Sor. y demes sots pena de deu lliures.

Item diu y mana que no sie persona alguna que gose casar algun genero de cassa major ni menor sots pena de tres lliures y armas perdudas.

Item diu y mana que per quant es gran lo abus ques fa en lo present terme del Bruch en cassar perdius, tots los mesos del any ab diferents enganys ab reclam escrutinant ab pardiu ó pardigot y llaseras ab molt gran y notable dany dels habitants en dit terme del Bruch, per tant desitjant lo P. selar la observansia de ditas generals Constitusions y heuitar semblants danys en execusio del qual en elles esta statuyt y disposat diu y mana a totes y qualseuols persones

de qualseuol grau estat o condicio que sien que no gosen ni presumescan cassar ni pendrer de Carnastoltas fins per tot lo 7bre perdius ab alguns engans o exercisi sino ab ausell de rapinya tant solament y axi mateix que no gosen Cassar pardius ni aquelles pendre ab reclam ó escutxinant ni ab pardiu o pardigot llauros sots pena de cent sous per quiscuna vegada que será Contrafet en alguna deles demunt dites cosas aplicadores la maytat als Cofres del monestir la altra al acusador.

Item que sots pena de tres lliures ningu puga Cassar perdius al buelo en ningun temps del any per lo gran dany causa en dit terme del Bruch y ames de ditas penas perde lo dit contrafahent les armes aportara y a marce del Senyor.

Item diu y mana que no sie persona alguna que gose ni presumesca acullir dins sas casas alguns homens de seguida con son lladres bandoles y altres persones digan al Rey ó á baro, o parsialitaris, sots pena de vint y sinch lliures y sots la mateixa pena que els tals nols pugan donar amenjar ni beurer fauor ni ajuda, y altres penes a arbitre del Sor. Gouernador.

Item diu y mana que no sie persona alguna que gose ni presumesca viurer amansebadament ni concubinadament sots pena de deu lliures o altre major o menor a arbitre de dit Sor. Gouernador.

Item desitjant dit Sor. Gouernador que tots los delictes sian punits y castigats mana que de aqui al deuat dins tres hores lin sia denuntiats tots los delictes sucsuyran dins lo dit terme del Bruch, al honorable Batlle o a son lloch tinent y estos al pare Gouernador sots pena de tres lliures.

Item diu y mana dit Sor. Gouernador que a pena de deu lliures ninguna persona sie que gose Casar en la montanya de muntserrat ningun genero de Cassa major ni menor ni mitja llegua al rodedor de territori propi sens expressa llicencia sua en escrits o del Sor. Abat sots la pena demunt dita y trenta dias de preso.

Item diu y mana al Batlle y jurats y mostasaf sini *(si n' hi)* haura faseñ dins dos mesos apres que los presents las seran notories adobar los camins cada un son lloch y terras á pena de tres lliures.

Com los jochs sien permesos sols pera recreacio y report y aço *(no)* per goñar molts dines cobdicia ni auarisia mana lo Sor. Gouernador que de assi al deuant no sia persona alguna que gose jugar al catxo auca ni apercimera ni altre joch de enuit ni resto pena de deu lliures aplicadores dos lliures al acusador y dos lliures al oficial que fará la execusio y les sis lliures als Cofres del dit Conuent.

Item per quant es gran lo dany resulta en las republicas y an gran ofensa de deu que vagen dones corredisas y de mal viurer se mana aqualseuol hostaler y aqualseuol persona que no puga acollir en sas casas ditas donas de mal viurer y mala fama sino tant solament la nit entraran en sas casas fins al mati á la punta de sol y si arriban al mati per tot aquell dia les tingan de despedir y nos permeta ni gose persona alguna entrar en ditas casas mentres ditas donas y seran a pena de deu lliures aplicadores com dalt esta dit.

Item lo dit Sor. Gouernador desitjant del tot estirpar los delictes ques podien cometre de aqui al deuant y perque ningu puga escapar sens punicio y castich vol que totas y qualseuols crides fetes y publicades fins lo die pnt. ab las penas en elles contengudes y perque tingan forsa y valor aquelles de nou com no sian contra los presents las lloa y approba ratifica y confirma com si paraula per paraula fosen lo dia present publicades y pera que ningu ignorancia allegar puga mana dit Sor. Gouernador esser publicada la present publica crida en la plassa del Bruch e quart si qui gordarsi ha que merce ui gracia non aura per orde del Sor. Gouernador per Francesch Sanso nunsio de Collbato en testimonis Antoni piquer y Blay Sobrant, tots habitants en dit lloch als 23 de mars de 1642. = (f. 6).

die 6 del mes de maig de 1642 Lo Rnt Pe. fra Jaume

Marti Gouernador de les Baronies de montserrat dona llicencia á Jaume farrer pages del terme de Sta. maria del Bruch pera que puga Cassar tot genero de Cassa per tot lo abadiat de montserrat la qual llicensia dona per tot temps del any graciosament. = (f. 8).

die 8 del mes de xbre. de 1642 lo molt Rnt Pare fray Jaume Martí Gouernador de las baronies de montserrat per lo molt Iltre Sor. Abat de dit conuent dona llisensia pera cassar a Antoni Pomes y Joan Bouer del terme de la Guardia per les dites Baronies de montserrat durant la voluntat de dit Pare Gouernador o de dit Sor Abat. = (f. 8).

die 3 del mes de Xbre. de 1643 lo Rnt. Pare fra Jaume Marti Gouernador de las baronies de Montserrat dona llicensia á Juan Subirats de la parroquia del Bruch pera que puga cassar en ditas baronies qualseuol cassa fora del temps prohibit en les Generals Constitucions de Catalunya durant lo beneplacit de dit Pare Gouernador, en presentia de Jacme farrer y de Joan Pau marques pagesos del terme del Bruch. = (f. 9).

Die 8 del mes de Xbre. de 1643. Ara ojats queus notifiquen y fan asaber per manament del Sor. Batlle: que desta hora en auan nosie persona alguna que gose jugar a cartes fora de la plassa a ningun genero de Joch, sots penes de tres lliures, la 3ª part per lo acusador: y sots les mateixes penes se mana á tots los Caps de casas que no donen lloch a dits jochs en ses Cases. La present crida se es publicada en los llochs acostumats en lo terme del Bruch per Francesch Sanso nuncii de la Cort del honorable Batlle del Bruch en testimonis de Jordi Gardela y Joan Soler. = (f. 10).

Lo rebarent para cobernador (*a*) de monserat fr. Pau

(*a*) *Lo reverent pare governador*, etc. Tota aquesta disposició está molt mes mal escrita que les precedents, abundant faltes ortográfiques de magnitut.

Bandrell dona llisensia lo dia de la Bisita de collbato al areu Joan Jorba de la roca de poder Casar per los termes de Coll bato e asparraguera e Bruch e guardia e marganell. Açaptat la mantenia y granges de montserat y lo tems proibit la qual lesensa li dona per lo tems ben bistlisera la qual bolge que Joan antoni domenech batlla del bruch le asentans en mon llibre de la qual foren dits testimonis lo rebarent gaspar march rector del bruch y francesch fuster, sastre de capalladas la qual llisensia es escrita bui 25 de gener de 1646. = (f. 12).

A 26 de 8bre. de 1646 ne. Rm. Pe. dona licensia a ioan subirats de cassar per tems y espai de un. (*any?*).=(f. 13).

Die 26 9bre. 1662. Lo Iltre y molt Rt. nostre Pare fra Jaume marti Gouernador de montserrat a supplicacio de Antoni domenech pages del Bruch li ha concedit llicencia de poder cassar en lo Abadiat de asi al die de Carnestoltes enclusiuement ab qual hage de donar un parell de perdius. = (f. 25).

Dit die (27 9bris 1662). Lo dit Iltre Pare Gouernador asupplicacio de Jaume Jorba pages de la roca terme del bruch concedeix llacencia a dit Jorba y sonfill pera Cassar tot genero de cassa en los termes de bruch guardia y collbato de asi al die de Carnestoltes proxim enclusiuament. = (f. 25).

Ara ojats queus notifiquen y fan asaber atothom Generalment tant homens com dones de qualseuol grau y condicio que sien de part del Iltre. y Rt. señor nostre Pare fr. Jaume Marti y Alarua Gouernador General en totas las Baronias y Jurisdiccions del insigne y Real monestir de nostre señora de montserrat: que de esta en hauant noiage persona alguna que gose ni presumesca Jurar lo St. nom de deu nostre señor ni de Sta. maria ni de Sts. y Santas sots pena de sinch sous per quiscun y quiscuna vegada aplicador á la lluminaria del Stm. sagrament.

Item diu y mana sien fetes y publicadas de mot á mot

conforme las que estan Continuadas en lo primer full del pnt. registre fins a la fi y apres se posera la publicata en esta forma.

Lecta et publicata fuit .... preco nuntci in platea publica termini del Bruch per franciscum samso preconium publicum et Juratum eiusdem termini sibi pre..... Antonio domenech scriba curial eiusdem termini die 21 de Janer de 1663 pre sentibus .... testibus: foren testimonis miquel safon traballador fill de Castellgali y francesch souater del terme de Agila tambe traballador tots auitan *(habitants)* en dit terme = (f. 26).

IX

Lo Monastir de Santa María de Valldonzella

VISTA ANTERIOR DEL PRIMITIU CENOBI DE VALL DONZELLA
(are Torre de Sta Margarida)
OLORDE

Llunyá y bastant n' es lo jorn de la fundació del Monastir de Valldonzella, nascut en lo si d' una de les montanyes que cerclan lo pla terrer de la comtal ciutat, sots lo mantell de Madona Santa María. A la Vall Donzella

situada á la parroquia de Santa Creu d' Olorde, que sos propietaris los cónjugs Guillém Mir y Sanxa, en 1147 á 23 d' Abril donaren al Cenobi de Sant Cugat (1), tingué son bressol la casa monacal de relligioses cistercienses, conegudes també, per més ó menys temps, ab lo nom de monges del cistel y dels cistels (2). A 17 de Juliol de 1175 En Berenguer d' Archs llegá 5 sous el sacerdot de Sta. Maria de Valdonzela (3).

Segons molts documents dels arxius parroquial d' Olorde y monacal de Valldonzella, lo lloch hont se fundá tal monastir es la Torre de Santa Margarida, situada en la parroquia de Santa Creu, coneguda fins lo segle XVI, algunes vegades ab lo nom de Casa de Valldonzella la vella y moltes més ab lo de Santa Margarida de Valldonzella. En ella ja existía, en lo segle XIV, una capella dedicada á dita Santa, conforme se llegeix en lo testament de Berenguer Sa Noguera, ordenat en 1399 y arxivat a Santa Creu. La capella está en pessim estat y la hisenda pertany avuy á la familia de Siscar y de Castell Arnau de Barcelona. De Valldonzella la vella ó primitiva ne resta la capella, donchs la torre ó casa de pagés adjunt á la mateixa es mes moderna. Dita capella va esser ab lo temps dividida en dos pisos paredantse lo portal forani que té una lleugera arcadeta y lo portal que comunicava ab lo que fou convent primitiu, molt baix y de estil romanich tenint les parets mestres lo gruix de uns sis palms bons.

Inutilisada, á lo que sembla, lo que forma la capella baixa y ans única, s' utilisá pera capella lo cos superior que comunica ab fora per medi de un portal de trasses del S. XVI y ab la casa ab altre molt groller y sens art algun. Aqui,

---

(1) Barcelona, Arxiu de la Corona d' Aragó, Cartulari de Sant Cugat, N. 476.

(2) Arxiu del Monastir de Valldonzella. Varis documents.

(3) Arxiu de la Seu, Lib. I, Antiquit., N. 101.

fins fa dos anys, hi hagué al damunt del altar qu' es una gran ara, un retaule de Sta. Margarida d'estil ojival y al peu d 'ell s' hi veya una abadessa agenollada vestint original trajo y portant bacul ó crossa abadal.

Actualment creyem que 'l poseheix á sa casa lo propietari de dita torre conguda ab lo nom de Sta. Margarida ó Torre de Dalt.

A la pietat may prou llohada, qui sab si per no esser prou coneguda, del insigne Bisbe de Barcelona, Berenguer de Palou, qui desde 1212 á 1241, cobrí sa testa ab la mitra de Sant Sever y estrenyé en sa má la crossa de Sant Oleguer (4), es degut lo principi y fonament d' aquesta casa, que durant mes de sis centuries, may s' es extingida.

Als 29 de Mars del any de N. S. 1226, hagut consell y deliberació del Capitol de la Seu de Barcelona, lo Bisbe D. Berenguer, feu dó á la relligiosa Ordre del Cister, de la esglesia de Santa María de Vall Donzella, á fi y efecte, que perpetualment fos monastir de relligioses, seguint la regla de Sant Benet y estant baix la jurisdicció del Bisbe de Barcelona com á llur pare y sots la inspecció del Abat de Santes Creus (5). Si be la donació del sagrat temple se feu en dit any, la fundació monacal no s' esdevingué d' una manera acabada fins l' any 1237 als 4 de Novembre (6).

Papas, reys, nobles y gent de posició senzilla, s' esmeraren en afavorir aquell estol d' aus, que, ab ses canturies, sempre plauen al Creador de totes les coses.

---

(4) Arxiu de la Seu, Taraffa, de Vitis Pontif. Barcin.

(5) Arxiu diosessá. Tit. XIX Valldonzella.

(6) Arxiu de Valldonzella, C. A., Pl. 1, N. 1.

VISTA GENERAL DEL PRIMITIU CENOBI DE VALL DONZELLA

(are Torre de Sta. Margarida)

OLORDE

Prou voldriam aquí seguir palm á palm tota la vía que ha fet aquesta casa de Valldonzella, mes com llarga es la tasca, breu n' es lo temps y damunt d' axó, migrades nostres forses, sols de passada, dirém no mes que quelcom del sagrat refugi y reyal estatge.

Volguent, com qui diu, sortir del niu y atansarse mes cap al sepulcre que estotja les prehuades relliquies de la invicta Santa Eularia, les relligioses valldonzellanes hagueren á dit fi l' autorisació del Rey En Jaume, als 28 d' Agost de 1263, y varen escullir pera fonament de la nova vivenda un camp situat á les afores de la ciutat, á la banda de Ponent, propi d' un caritatiu clergue de la Seu barcelonesa, N'Arnau Alemany, qui expontániament lo doná pera la edificació del cenobi, segons se llegía en la llosa que tancava ses mortals

despulles. No sols autorisá, lo gran Conqueridor de Mallorques, la vinguda de les monges de Valldonzella, si que's complagué en posar la primera pedra del edifici, que, en 1269 pogué rebre á les filles espirituals del gran patriarca monacal Sant Benet, entrant á viure á la casa obrada en lo terrer del clergue Arnau, lo jorn 27 d'Octubre (7).

Lo Rey mostrantse sobiranament generós, doná per la fábrica de la obra 2,000 sous y per durant 25 anys senyalá 50 *áureos* anyals (8).

La pau no es pas cosa permanent de teulades avall y com la lluyta es lo patrimoni dels vianants pel terrer d'espines y esbarsers, aquesta sorollá alguns camins la quietut d'aquelles animes que refusant lo brugit del mon, vivien desenteses de les coses pasatgeres delitant sols per carpir lo cel. Tement los danys que podría causarleshi l'enemich de casa nostra en les lluytes d' aquells temps, sortiren del Monastir lo día 24 de Desembre de 1640, anant á viure al Palau de la Comtesa, hont hi estigueren fins l'any 1643, tornantsen á sa llar lo día 29 d' Abril d' eix any (9). Mes se posaren altre cami tan mal les coses que vegent sa casa greument malmesa per rahó de les lluytes patries, abandonaren pera may mes tornarhi y viure interinament dins de la ciutat, envers 1658, aquells murs de recorts sants y de remembransa histórica que mes coses podríen comptarnos que no pas molts llibres (10).

Arreglades les coses ab temps y paciencia, les monges de Valldonzella passaren á viure al Priorat de Nazaret. Aqueix sigué fundat per relligiosos del Cister en 1312, mercés á la generositat y zel apostólich del Bisbe de Barcelona D. Pons de Gualba (11), junt á les muralles

(7) Arx. de la Seu, Spec. sept. paroch. Ecclesiar. Barchin. f. 362.
(8) Arx. de la Seu, Spec. sept. paroch. Ecclesiar. Barchin. f. 363.
(9) Barcelona, Arxiu de la Seu, Exemplars III, f. 11.
(10) Barcelona, Arxiu de Valldonzella.—C. A. Pl. 2ª N. 2.
(11) Barcelona, Arxiu de la Seu, Spec. 7, Ecclesiar. paroch. Barch., f. 363.

de la ciutat y prop del portal de Sant Antoni. De dit priorat va ferne traspás á les monges mitgensant condicions, lo Monastir de Poblet del qual n' era Abat Don Fr. Anton Rosell, en 1674, firmant l' acta en dit any lo prelat barceloní D. Fr. Anfós de Sotomayor y l'Abat de Poblet (12). Si perjudicis sens compte causaren les guerres á les monges valldonzellanes mentres visqueren á les afores de Barcelona, prop de la Creu-cuberta, no foren minvats los que 'ls sobrevingueren en la guerra del any 1808, puix fou enrunat lo monestir qu'apres de moltes privacions pogueren de nou obrar á una part del terrer que ocupava l' anterior, que antigament en lo Prirat de Nazaret, frech á frech de les muralles, hont vuy existeix, junt á la Ronda de Sant Antoni y carrer de Ponent (13). Vulla lo Senyor per sa gloria servar animes que tant l' aymen y aixis volguentlo gran, obra de caritat fan al próxim per qui sempre pregan.

Hem dit que 'l Bisbe de Barcelona lo piadosíssim D. Berenguer de Palou fou lo sembrador de aquesta llavor de que tan frondós arbre n' isqué, mes son exemple no restá sens imitador.

En 1291, lo monastir que guardava vida molt exemplar y 's trovava ab gran nombre de monges (mes sofrint sobrada pobresa) obtingué del bisbe Fr. Bernat Pelegrí, perpetual donació de l' esglesia de S. Esteve de Parets ab sos drets y pertenencies, essent Abadesa Na Sibila. Ne prengué possessió als 12 de Juliol de 1293, N' Arnau Alemany clergue y beneficiat de la Seu de Barcelona, tenint per aixó plen poder del prelat. Es probable que fou aqueix eclesiastich qui lo doná en 1263, lo terrer en les afores de Barcelona per alsarhi la segona casa, com avém dit avans (14).

---

(12) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, C. B. Pl. N. 1.
(13) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, varis papers.
(14) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, Censos del mes de juny; pergamí, N. 31.—Document N. 3 del Apendix,

Moltes foren les mercés obtingudes dels sobirans d' Aragó, a mes de les dels prelats y daltres bons factors.

En 1235 ja rebé penyora de generositat del Rey Jaume qui trovantse á Barcelona als 25 de Janer (15) feu donatiu perpetual de 10 quarteres anyals de blat que debía rebre per dret de moltura, lo que fou confirmat per son net Jaume II. Aquest no 's contentá ab confirmar aquella donació sino que, imitant lo bon exemple del gran Conqueridor, y tenint en compte lo plavent qu' es la Divina Magestat y profitós á l' ánima lo ben obrar, concedí á Valldonzella, en l' any 1327, dugues gracies mes, que demostren l'afecte que hi tenía á dit cenobi.

Primerament concedí que aqueix, quiscun any puga moldre fins á 400 quarteres de blat en lo molí nou anomenat de 'n Soler, obrat en lo rech comtal, sens satisfer dret algun al Rey. En segon lloch, recordant que quant sols era Comte, había fet donació pera mentres visqués, de 1,000 sous anyals rebedors sobre lo consulat de Tunis, are, mostrantse mes generós, cambiá aquell dó per altre, això es, que cesará de rebrer lo monestir, los 1,000 sous anyals, pero en cambi ne rebrá, y això perpetualment, 800 sobre los drets reyals en lo mercat de Piera. Aquestes dugues mercés confirmá en 1327 lo fill de dit Rey, N' Anfós, (16) y en 1368 lo net d' en Jaume II, lo Rey Pere IV (17).

Lo Rey de Navarra D. Joan, governador de la Corona d' Aragó y lloch-tinent del rey son germá, trovantse al Hospitalet de Provensana, á 10 de Mars de 1458, posá baix sa protecció l'esmentat monastir ses families y bens (18). Aquest cenobi, mes tart, sofrí ferma prova, deguda á la introducció de una reforma que privá d' entrarhi novicies.

---

(15) Barcelena, Arxiu de Valldonzella, C. A. Pl. 4, N. 1.
(16) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, C. A. Pl. 4, N. 4.
(17) Barcelona, Arxiu de Valldonsella, C. A. Pl. 4, N. 3.
(18) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, C. A. Pl. 4, N. 9.

Tenint en compte lo rey Felip III l' estat de reducció en que s' trovava y vegent que anava á desapareixe, escrigué desde Barcelona en 1599 á son embaixador de Roma, pera que travallés de fort y de ferm, á fí d' obtenir que 's permetés l' entrada de novensanes á la casa relligiosa de Valldonzella (19).

Aquestes y moltes altres foren les penyores de la reyal generositat que rebé Valldonzella, segons memoren los documents servats en son arxiu.

Valldonzella tingué la singular prerrogativa d' obrir les portes pera ferhi posada, ans d' entrar per volta primera, á Barcelona, los seus comtes sobirans, quan veníanpera jurar la servansa dels furs y privilegis de la comtal ciutat, essent cada camí que això 's repetía, jorn de tota joya. Mes un día vingué que cambiantse lo penó, tingué d' endolarse aquella casa, quina diada n'es de perpetual remembransa. Aquell rey de tanta bondat y que fou la última branca del seglar arbre catalá-aragonés que per durant molts y molts anys tingué vida ben plena, lo sempre plorat En Martí l' Humá, tancá ses parpelles á la llum en la celda abadal de Valldonzella, mort, de la que tant greus llegats n'heretá la catalana terra. Si dins del esmentat monastir termená sa ruta aqueix rey tant dolgut, dins també del mateix hi plorá tal falla fenthi relligiosa vida sa desconsolada viuda D.ª Margarida de Prades, esdevenintse tal feta a 17 de Setembre de 1409 (20).

Si princeps de la gloriosa nissaga d' Aragó feren mercés á la casa de Valldonzella, los Summos Pontifices no deixaren pas de mostrarse bondadosos á obs de la mateixa, atorgantli no poques mercés que foren com una repromissió de les bones obres que practicaven aquelles relligioses d' exemplar conducta y edificant virtut.

Alexandre IV, á 11 de Maig de 1255, entre altres gra–

(19) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, C. A. Pl. 4, N. 14
(20) Barcelona, Arxiu de la Corona d'Aragó, Reg. 2237, f. 44.

cies, concedí que les relligioses de Valldoncella poguessen fer cantar oficis en sa esglesia y á porta oberta en temps d' entredit, firmant la butlla en la ciutat de Napols (21).

Trovantse á Viterbo, lo Papa Urba IV, á 15 de Maig de 1261, any primer del seu pontificat, feu dó á les Abadeses y convents de religioses cistercienses de poder gaudir dels privilegis é indulgencies concedides á l' Ordre del Cister, per la Seu Apostólica, y en 1366 á 30 de Maig, Aymerich bisbe Lodovense, comte de Montbru y Auditor del Pontífice Urbá V, á petició de Fr. Pere Bardina, procurador del monastir de Sta. María de Valldonzella, feta en tal nom, autorisá un trasllat en deguda forma de tal gracia per má de notari (22) quín procurador feu ostenció del original document al susdit prelat.

Als 28 d'Octubre de 1387 l' Abadessa y demés relligioses de Valldoncella, presentaren al Bisbe de Barcelona Ramón d' Escales en presencia del Rey y la Reyna, Don Joan I y D.ª Violant, que 's trovavan en lo monastir, la concessió que á 3 de Setembre del mateix any feu á dita casa y convent lo Papa Clement VII (*a*) trovantse á Roca Mora *(Rupem Mauram*, diócesis d' Avinyó) de poguer celebrar en sa esglesia y á porta oberta en temps d'entredit (23).

També Benet XIII (*b*) mitgensant avinensa ab lo Rey N' Anfós, se recordá de Valldonzella y per cert en jorns de gran pobresa, en tal extrem que 's vegeren les monges obligades á demanar caritat, puix eren molt mermades ses rendes y petita sa dotació, á mes d'altres contrarietats. Doná en ajuda de dita casa la rectoría de Sta. Creu d'Olorda, precisament la parroquia ahont nasqué en 1236, lo qui

---

(21) Barcelona, Arxiu de Valldoncella, C. A. Pl. 2, N. 9.
(22) Barcelona, Arxiu de Valldoncella, C. A. Pl. 2, N. 23.
(*a*) Antipapa Clement VII (Rober de Ginebra) elet. en 1378 y mort en 1394.
(23) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, C. A. Pl. 2, N. 17 y 18.
(*b*) Antipapa Benet XIII (Pere de Luna) elet en 1394 y mort en 1424.

apres fou reyal monastir, passant are en virtut de tal donatiu á esser com qui diu propietari del drets eclesiastichs del terrer que fou son niu y selvestre colomer, esdevenintse 'l capir dita obra de misericordia, á 24 de Juliol de 1416 (24).

Bastantes mes generositats podríem comptar dels Pontífices Romans, mes sería aixó llarga llista, recordant, sols, pera termenar aqueix estat, una butlla que serví de molt pera la marxa de la casa com fou la imposició de la clausura y lo permís d' admetre novicies, disposició de singular trascendencia que doná lo Papa Pau V á 22 d'Octubre de 1611 desde S. March de Roma (25).

Ans de posar *punt* per are, á eix breu y senzill relat historich de Valldonzella, cal remerciar á la digníssima y M. I. Sra. Abadessa de dit reyal Monestir D.ª María de la Esperanza Roca, per la mercé que 'ns ha fet de facilitarnos la major part de les notes históriques aquí apuntades y ensemps desitjant que Nostre Senyor li dongui llarga vida pera portar á cap la obra empresa. Aprés d' embellir tan com donable li ha sigut la casa de Deu, sa aspiració s' es endressada a la ordenació del arxiu monacal que conté molta cosa, tot y á pesar d' haverne esbarriada y mes encare perduda per les guerres qne per dissort may han mancat á casa nostra. Alguna cosa s' es feta ja mercés al trevall de les religioses D.ª Josefina Roca arxivera y sa auxiliar D.ª Roberta Ribatallada, *(a)* en lo breu temps que fá que se les hi feu comanda d' aytal tasca y es d' esperar que un jorn no llunyá del nostre, podrán afeigir á la historia de casa, una página contenint la del monacal estatje de Valldonzella, que será pariona de la que ab tot acert escrigué Sor Eularia Anzizu del esguart de Pedralbes.

---

(24) Barcelona, Arxiu de Valldoncella, C. A. Pl. 2, N. 25
(25) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, C. A. Pl. 2, N. 20.
(a) Actual arxivera.

APENDIX N. I

DONACIÓ DE L' ESGLESIA DE SANTA MARÍA DE VALLDONZELLA FETA PEL BISBE DE BARCELONA D. BERENGUER DE PALOU Á LA RELLIGIÓ DEL CISTER PERA QUE FOS MONASTIR DE RELLIGIOSES DE DITA ORDRE. ANY 1226.

Los rectors de l' Esglesia qui tenen cura de la mainada del Senyor, y desitjan aixamplar lo culte divi, com tenen obligació, deuen posar tot l' afany que pugan, pera que 'ls vots que pel cami de la pietat y honestedat..... at..... donguin completament lo degut resultat. Per lo tant Nos Berenguer per la gracia de Deu bisbe de Barcelona hagut concell y deliberació de tot nostre Capitol y á obs de la relligio de l' Ordre Cisterciench, concedim y donem pera sempre més la iglesia de Santa Maria de Valldonzella situada dintre 'ls termes de la esglesia d' Olorde que desd' are fem conventual pera que hi hagi alli sempre lo Monastir de monges baix la regla y constitucións de Sant Benet y de la professió de l' Ordre cisterciench. Pero de manera que per aquest fet se conservi l' Esglesia de Barcelona absolutament ilesa é indemne en tot y per tot, de tal modo que si per cas se fes en aquell monastir.... en lo cap ó en los membres pel Bisbe de Barcelona qui allavores hi hagués per lo paternal Pare del mateix Monastir y per l' Abat de Santes Creus deuen ser esmenats. Y si per la disminució de l' Ordre, lo que may sia recorressin á Nos com a ma (dreta) de l' Esglesia de Barcelona retornaríam absolutament y ab plé poder totes les ja dites coses ab tot lo seu. Estatuint que tant l' abadessa qu' allavores hi hagués com les monges del mateix lloch, de Nos ó nostres successors y no pas d' altre rebin canónicament lo carrech, ni reverentment la benedicció, y a Nos ó a' n ells (prestin) obediencia y reverencia... salva... la diciplina del seu Ordre. Prometent ab tot en continent que rebuda la benedicció ab

conforme las que estan Continuadas en lo primer full del pnt. registre fins a la fi y apres se posera la publicata en esta forma.

Lecta et publicata fuit .... preco nuntci in platea publica termini del Bruch per franciscum samso preconium publicum et Juratum eiusdem termini sibi pre..... Antonio domenech scriba curial eiusdem termini die 21 de Janer de 1663 pre sentibus .... testibus: foren testimonis miquel safon traballador fill de Castellgali y francesch souater del terme de Agila tambe traballador tots auitan *(habitants)* en dit terme = (f. 26).

IX

Lo Monastir de Santa María de Valldonzella

VISTA ANTERIOR DEL PRIMITIU CENOBI DE VALL DONZELLA
(are Torre de Sta Margarida)
OLORDE

Llunyá y bastant n' es lo jorn de la fundació del Monastir de Valldonzella, nascut en lo si d' una de les montanyes que cerclan lo pla terrer de la comtal ciutat, sots lo mantell de Madona Santa María. A la Vall Donzella

situada á la parroquia de Santa Creu d' Olorde, que sos propietaris los cónjugs Guillém Mir y Sanxa, en 1147 á 23 d' Abril donaren al Cenobi de Sant Cugat (1), tingué son bressol la casa monacal de relligioses cistercienses, conegudes també, per més ó menys temps, ab lo nom de monges del cistel y dels cistels (2). A 17 de Juliol de 1175 En Berenguer d' Archs llegá 5 sous el sacerdot de Sta. Maria de Valdonzela (3).

Segons molts documents dels arxius parroquial d' Olorde y monacal de Valldonzella, lo lloch hont se fundá tal monastir es la Torre de Santa Margarida, situada en la parroquia de Santa Creu, coneguda fins lo segle XVI, algunes vegades ab lo nom de Casa de Valldonzella la vella y moltes més ab lo de Santa Margarida de Valldonzella. En ella ja existía, en lo segle XIV, una capella dedicada á dita Santa, conforme se llegeix en lo testament de Berenguer Sa Noguera, ordenat en 1399 y arxivat a Santa Creu. La capella está en pessim estat y la hisenda pertany avuy á la familia de Siscar y de Castell Arnau de Barcelona. De Valldonzella la vella ó primitiva ne resta la capella, donchs la torre ó casa de pagés adjunt á la mateixa es mes moderna. Dita capella va esser ab lo temps dividida en dos pisos paredantse lo portal forani que té una lleugera arcadeta y lo portal que comunicava ab lo que fou convent primitiu, molt baix y de estil romanich tenint les parets mestres lo gruix de uns sis palms bons.

Inutilisada, á lo que sembla, lo que forma la capella baixa y ans única, s' utilisá pera capella lo cos superior que comunica ab fora per medi de un portal de trasses del S. XVI y ab la casa ab altre molt groller y sens art algun. Aqui,

(1) Barcelona, Arxiu de la Corona d' Aragó, Cartulari de Sant Cugat, N. 476.

(2) Arxiu del Monastir de Valldonzella. Varis documents.

(3) Arxiu de la Seu, Lib. I, Antiquit., N. 101.

fins fa dos anys, hi hagué al damunt del altar qu' es una gran ara, un retaule de Sta. Margarida d'estil ojival y al peu d 'ell s' hi veya una abadessa agenollada vestint original trajo y portant bacul ó crossa abadal.

Actualment creyem que 'l poseheix á sa casa lo propietari de dita torre conguda ab lo nom de Sta. Margarida ó Torre de Dalt.

A la pietat may prou llohada, qui sab si per no esser prou coneguda, del insigne Bisbe de Barcelona, Berenguer de Palou, qui desde 1212 á 1241, cobrí sa testa ab la mitra de Sant Sever y estrenyé en sa má la crossa de Sant Oleguer (4), es degut lo principi y fonament d' aquesta casa, que durant mes de sis centuries, may s' es extingida.

Als 29 de Mars del any de N. S. 1226, hagut consell y deliberació del Capitol de la Seu de Barcelona, lo Bisbe D. Berenguer, feu dó á la relligiosa Ordre del Cister, de la esglesia de Santa María de Vall Donzella, á fi y efecte, que perpetualment fos monastir de relligioses, seguint la regla de Sant Benet y estant baix la jurisdicció del Bisbe de Barcelona com á llur pare y sots la inspecció del Abat de Santes Creus (5). Si be la donació del sagrat temple se feu en dit any, la fundació monacal no s' esdevingué d' una manera acabada fins l' any 1237 als 4 de Novembre (6).

Papas, reys, nobles y gent de posició senzilla, s' esmeraren en afavorir aquell estol d' aus, que, ab ses canturies, sempre plauen al Creador de totes les coses.

---

(4) Arxiu de la Seu, Taraffa, de Vitis Pontif. Barcin.
(5) Arxiu diosessá. Tit. XIX Valldonzella.
(6) Arxiu de Valldonzella, C. A., Pl. 1, N. 1.

VISTA GENERAL DEL PRIMITIU CENOBI DE VALL DONZELLA

(are Torre de Sta. Margarida)

OLORDE

Prou voldriam aquí seguir palm á palm tota la vía que ha fet aquesta casa de Valldonzella, mes com llarga es la tasca, breu n' es lo temps y damunt d' això, migrades nostres forses, sols de passada, dirém no mes que quelcom del sagrat refugi y reyal estatge.

Volguent, com qui diu, sortir del niu y atansarse mes cap al sepulcre que estotja les prehuades relliquies de la invicta Santa Eularia, les relligioses valldonzellanes hagueren á dit fi l' autorisació del Rey En Jaume, als 28 d' Agost de 1263, y varen escullir pera fonament de la nova vivenda un camp situat á les afores de la ciutat, á la banda de Ponent, propi d' un caritatiu clergue de la Seu barcelonesa, N'Arnau Alemany, qui expontániament lo doná pera la edificació del cenobi, segons se llegía en la llosa que tancava ses mortals

despulles. No sols autorisá, lo gran Conqueridor de Mallorques, la vinguda de les monges de Valldonzella, si que's complagué en posar la primera pedra del edifici, que, en 1269 pogué rebre á les filles espirituals del gran patriarca monacal Sant Benet, entrant á viure á la casa obrada en lo terrer del clergue Arnau, lo jorn 27 d'Octubre (7).

Lo Rey mostrantse sobiranament generós, doná per la fábrica de la obra 2,000 sous y per durant 25 anys senyalá 50 *áureos* anyals (8).

La pau no es pas cosa permanent de teulades avall y com la lluyta es lo patrimoni dels vianants pel terrer d'espines y esbarsers, aquesta sorollá alguns camins la quietut d'aquelles animes que refusant lo brugit del mon, vivien desenteses de les coses pasatgeres delitant sols per carpir lo cel. Tement los danys que podría causarleshi l'enemich de casa nostra en les lluytes d' aquells temps, sortiren del Monastir lo día 24 de Desembre de 1640, anant á viure al Palau de la Comtesa, hont hi estigueren fins l'any 1643, tornantsen á sa llar lo día 29 d' Abril d' eix any (9). Mes se posaren altre cami tan mal les coses que vegent sa casa greument malmesa per rahó de les lluytes patries, abandonaren pera may mes tornarhi y viure interinament dins de la ciutat, envers 1658, aquells murs de recorts sants y de remembransa histórica que mes coses podríen comptarnos que no pas molts llibres (10).

Arreglades les coses ab temps y paciencia, les monges de Valldonzella passaren á viure al Priorat de Nazaret. Aqueix sigué fundat per relligiosos del Cister en 1312, mercés á la generositat y zel apostólich del Bisbe de Barcelona D. Pons de Gualba (11), junt á les muralles

(7) Arx. de la Seu, Spec. sept. paroch. Ecclesiar. Barchin. f. 362.
(8) Arx. de la Seu, Spec. sept. paroch. Ecclesiar. Barchin. f. 363.
(9) Barcelona, Arxiu de la Seu, Exemplars III, f 11.
(10) Barcelona, Arxiu de Valldonzella.—C. A. Pl. 2ª N. 2.
(11) Barcelona, Arxiu de la Seu, Spec. 7, Ecclesiar. paroch. Barch., f. 363.

de la ciutat y prop del portal de Sant Antoni. De dit priorat va ferne traspás á les monges mitgensant condicions, lo Monastir de Poblet del qual n' era Abat Don Fr. Anton Rosell, en 1674, firmant l' acta en dit any lo prelat barceloní D. Fr. Anfós de Sotomayor y l'Abat de Poblet (12). Si perjudicis sens compte causaren les guerres á les monges valldonzellanes mentres visqueren á les afores de Barcelona, prop de la Creu-cuberta, no foren minvats los que 'ls sobrevingueren en la guerra del any 1808, puix fou enrunat lo monestir qu'apres de moltes privacions pogueren de nou obrar á una part del terrer que ocupava l' anterior, que antigament en lo Prirat de Nazaret, frech á frech de les muralles, hont vuy existeix, junt á la Ronda de Sant Antoni y carrer de Ponent (13). Vulla lo Senyor per sa gloria servar animes que tant l' aymen y aixis volguentlo gran, obra de caritat fan al próxim per qui sempre pregan.

Hem dit que 'l Bisbe de Barcelona lo piadosíssim D. Berenguer de Palou fou lo sembrador de aquesta llavor de que tan frondós arbre n' isqué, mes son exemple no restá sens imitador.

En 1291, lo monastir que guardava vida molt exemplar y 's trovava ab gran nombre de monges (mes sofrint sobrada pobresa) obtingué del bisbe Fr. Bernat Pelegrí, perpetual donació de l' esglesia de S. Esteve de Parets ab sos drets y pertenencies, essent Abadesa Na Sibila. Ne prengué possessió als 12 de Juliol de 1293, N' Arnau Alemany clergue y beneficiat de la Seu de Barcelona, tenint per això plen poder del prelat. Es probable que fou aqueix eclesiastich qui lo doná en 1263, lo terrer en les afores de Barcelona per alsarhi la segona casa, com avém dit avans (14).

---

(12) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, C. B. Pl. N. 1.
(13) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, varis papers.
(14) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, Censos del mes de juny; pergamí, N. 31.—Document N. 3 del Apendix,

Moltes foren les mercés obtingudes dels sobirans d' Aragó, a mes de les dels prelats y daltres bons factors.

En 1235 ja rebé penyora de generositat del Rey Jaume qui trovantse á Barcelona als 25 de Janer (15) feu donatiu perpetual de 10 quarteres anyals de blat que debía rebre per dret de moltura, lo que fou confirmat per son net Jaume II. Aquest no 's contentá ab confirmar aquella donació sino que, imitant lo bon exemple del gran Conqueridor, y tenint en compte lo plavent qu' es la Divina Magestat y profitós á l' ánima lo ben obrar, concedí á Valldonzella, en l' any 1327, dugues gracies mes, que demostren l'afecte que hi tenía á dit cenobi.

Primerament concedí que aqueix, quiscun any puga moldre fins á 400 quarteres de blat en lo molí nou anomenat de 'n Soler, obrat en lo rech comtal, sens satisfer dret algun al Rey. En segon lloch, recordant que quant sols era Comte, había fet donació pera mentres visqués, de 1,000 sous anyals rebedors sobre lo consulat de Tunis, are, mostrantse mes generós, cambiá aquell dó per altre, això es, que cesará de rebrer lo monestir, los 1,000 sous anyals, pero en cambi ne rebrá, y això perpetualment, 800 sobre los drets reyals en lo mercat de Piera. Aquestes dugues mercés confirmá en 1327 lo fill de dit Rey, N' Anfós, (16) y en 1368 lo net d' en Jaume II, lo Rey Pere IV (17).

Lo Rey de Navarra D. Joan, governador de la Corona d' Aragó y lloch-tinent del rey son germá, trovantse al Hospitalet de Provensana, á 10 de Mars de 1458, posá baix sa protecció l'esmentat monastir ses families y bens(18). Aquest cenobi, mes tart, sofrí ferma prova, deguda á la introducció de una reforma que privá d' entrarhi novicies.

---

(15) Barcelena, Arxiu de Valldonzella, C. A. Pl. 4, N. 1.
(16) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, C. A. Pl. 4, N. 4.
(17) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, C. A. Pl. 4, N. 3.
(18) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, C. A. Pl. 4, N. 9.

Tenint en compte lo rey Felip III l' estat de reducció en que s' trovava y vegent que anava á desapareixe, escrigué desde Barcelona en 1599 á son embaixador de Roma, pera que travallés de fort y de ferm, á fí d' obtenir que 's permetés l' entrada de novensanes á la casa relligiosa de Valldonzella (19).

Aquestes y moltes altres foren les penyores de la reyal generositat que rebé Valldonzella, segons memoren los documents servats en son arxiu.

Valldonzella tingué la singular prerrogativa d' obrir les portes pera ferhi posada, ans d' entrar per volta primera, á Barcelona, los seus comtes sobirans, quan venían pera jurar la servansa dels furs y privilegis de la comtal ciutat, essent cada camí que aixó 's repetía, jorn de tota joya. Mes un día vingué que cambiantse lo penó, tingué d' endolarse aquella casa, quina diada n'es de perpetual remembransa. Aquell rey de tanta bondat y que fou la última branca del seglar arbre catalá-aragonés que per durant molts y molts anys tingué vida ben plena, lo sempre plorat En Martí l' Humá, tancá ses parpelles á la llum en la celda abadal de Valldonzella, mort, de la que tant greus llegats n'heretá la catalana terra. Si dins del esmentat monastir termená sa ruta aqueix rey tant dolgut, dins també del mateix hi plorá tal falla fenthi relligiosa vida sa desconsolada viuda D.ª Margarida de Prades, esdevenintse tal feta a 17 de Setembre de 1409 (20).

Si princeps de la gloriosa nissaga d' Aragó feren mercés á la casa de Valldonzella, los Summos Pontifices no deixaren pas de mostrarse bondadosos á obs de la mateixa, atorgantli no poques mercés que foren com una repromissió de les bones obres que practicaven aquelles relligioses d' exemplar conducta y edificant virtut.

Alexandre IV, á 11 de Maig de 1255, entre altres gra—

---

(19) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, C. A. Pl. 4, N. 14
(20) Barcelona, Arxiu de la Corona d'Aragó, Reg. 2237, f. 44.

cies, concedí que les relligioses de Valldoncella poguessen fer cantar oficis en sa esglesia y á porta oberta en temps d'entredit, firmant la butlla en la ciutat de Napols (21).

Trovantse á Viterbo, lo Papa Urba IV, á 15 de Maig de 1261, any primer del seu pontificat, feu dó á les Abadeses y convents de religioses cistercienses de poder gaudir dels privilegis é indulgencies concedides á l' Ordre del Cister, per la Seu Apostólica, y en 1366 á 30 de Maig, Aymerich bisbe Lodovense, comte de Montbru y Auditor del Pontífice Urbá V, á petició de Fr. Pere Bardina, procurador del monastir de Sta. María de Valldonzella, feta en tal nom, autorisá un trasllat en deguda forma de tal gracia per má de notari (22) quín procurador feu ostenció del original document al susdit prelat.

Als 28 d'Octubre de 1387 l' Abadessa y demés relligioses de Valldoncella, presentaren al Bisbe de Barcelona Ramón d' Escales en presencia del Rey y la Reyna, Don Joan I y D.ª Violant, que 's trovavan en lo monastir, la concessió que á 3 de Setembre del mateix any feu á dita casa y convent lo Papa Clement VII (*a*) trovantse á Roca Mora *(Rupem Mauram*, diócesis d' Avinyó) de poguer celebrar en sa esglesia y á porta oberta en temps d'entredit (23).

També Benet XIII (*b*) mitgensant avinensa ab lo Rey N' Anfós, se recordá de Valldonzella y per cert en jorns de gran pobresa, en tal extrem que 's vegeren les monges obligades á demanar caritat, puix eren molt mermades ses rendes y petita sa dotació, á mes d'altres contrarietats. Doná en ajuda de dita casa la rectoría de Sta. Creu d'Olorda, precisament la parroquia ahont nasqué en 1236, lo qui

(21) Barcelona, Arxiu de Valldoncella, C. A. Pl. 2, N. 9.
(22) Barcelona, Arxiu de Valldoncella, C. A. Pl. 2, N. 23.
(*a*) Antipapa Clement VII (Rober de Ginebra) elet. en 1378 y mort en 1394.
(23) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, C. A. Pl. 2, N. 17 y 18.
(*b*) Antipapa Benet XIII (Pere de Luna) elet en 1394 y mort en 1424.

apres fou reyal monastir, passant are en virtut de tal donatiu á esser com qui diu propietari del drets eclesiastichs del terrer que fou son niu y selvestre colomer, esdevenintse 'l capir dita obra de misericordia, á 24 de Juliol de 1416 (24).

Bastantes mes generositats podríem comptar dels Pontífices Romans, mes sería aixó llarga llista, recordant, sols, pera termenar aqueix estat, una butlla que serví de molt pera la marxa de la casa com fou la imposició de la clausura y lo permís d' admetre novicies, disposició de singular trascendencia que doná lo Papa Pau V á 22 d'Octubre de 1611 desde S. March de Roma (25).

Ans de posar *punt* per are, á eix breu y senzill relat historich de Valldonzella, cal remerciar á la digníssima y M. I. Sra. Abadessa de dit reyal Monestir D.ª María de la Esperanza Roca, per la mercé que 'ns ha fet de facilitarnos la major part de les notes históriques aquí apuntades y ensemps desitjant que Nostre Senyor li dongui llarga vida pera portar á cap la obra empresa. Aprés d' embellir tan com donable li ha sigut la casa de Deu, sa aspiració s' es endressada a la ordenació del arxiu monacal que conté molta cosa, tot y á pesar d' haverne esbarriada y mes encare perduda per les guerres qne per dissort may han mancat á casa nostra. Alguna cosa s' es feta ja mercés al trevall de les religioses D.ª Josefina Roca arxivera y sa auxiliar D.ª Roberta Ribatallada, *(a)* en lo breu temps que fá que se les hi feu comanda d' aytal tasca y es d' esperar que un jorn no llunyá del nostre, podrán afeigir á la historia de casa, una página contenint la del monacal estatje de Valldonzella, que será pariona de la que ab tot acert escrigué Sor Eularia Anzizu del esguart de Pedralbes.

---

(24) Barcelona, Arxiu de Valldoncella, C. A. Pl. 2, N. 25
(25) Barcelona, Arxiu de Valldonzella, C. A. Pl. 2, N. 20.
(a) Actual arxivera.

APENDIX N. I

DONACIÓ DE L' ESGLESIA DE SANTA MARÍA DE VALLDONZELLA FETA PEL BISBE DE BARCELONA D. BERENGUER DE PALOU Á LA RELLIGIÓ DEL CISTER PERA QUE FOS MONASTIR DE RELLIGIOSES DE DITA ORDRE. ANY 1226.

Los rectors de l' Esglesia qui tenen cura de la mainada del Senyor, y desitjan aixamplar lo culte divi, com tenen obligació, deuen posar tot l' afany que pugan, pera que 'ls vots que pel cami de la pietat y honestedat..... at..... donguin completament lo degut resultat. Per lo tant Nos Berenguer per la gracia de Deu bisbe de Barcelona hagut concell y deliberació de tot nostre Capitol y á obs de la relligio de l' Ordre Cisterciench, concedim y donem pera sempre més la iglesia de Santa Maria de Valldonzella situada dintre 'ls termes de la esglesia d' Olorde que desd' are fem conventual pera que hi hagi alli sempre lo Monastir de monges baix la regla y constitucións de Sant Benet y de la professió de l' Ordre cisterciench. Pero de manera que per aquest fet se conservi l' Esglesia de Barcelona absolutament ilesa é indemne en tot y per tot, de tal modo que si per cas se fes en aquell monastir.... en lo cap ó en los membres pel Bisbe de Barcelona qui allavores hi hagués per lo paternal Pare del mateix Monastir y per l' Abat de Santes Creus deuen ser esmenats. Y si per la disminució de l' Ordre, lo que may sia recorressin á Nos com a ma (dreta) de l' Esglesia de Barcelona retornaríam absolutament y ab plé poder totes les ja dites coses ab tot lo seu. Estatuint que tant l' abadessa qu' allavores hi hagués com les monges del mateix lloch, de Nos ó nostres successors y no pas d' altre rebin canónicament lo carrech, ni reverentment la benedicció, y a Nos ó a' n ells (prestin) obediencia y reverencia... salva... la diciplina del seu Ordre. Prometent ab tot en continent que rebuda la benedicció ab

tota la precaució que l' Ordre cisterciench pugui tolerar, observarán inviolable é irrefragablement totes y cada una de les coses que mes amunt ó mes avall son posades.

Mes de tots els trevalls..... els masovers..... que conresessin ses posessions de qualsevol manera, que ho fassin en la diócesis de Barcelona, pagarán també dels molins ó altres coses de les quals ne tingui ó degui tenirne delmes l' Esglesia de Barcelona tots los delmes y primicies en tot temps á la mateixa Esglesia de Barcelona y á les altres esglesies si..... pagarán. Exceptuem tant sols d' aquesta constitució los delmes dels aliments y d' un hort continu. Pero respecte de les defuncions, hem determinat establirho talment que lliurement puguin esser sepultats aquells que elegissint ser enterrats en lo dit monastir ab tal que no sian... pagant entera y fidelment al Bísbe y á l'Esglesie de Barcelona la part de defuncions de deixes ja mobles, ja immobles, quina quinta part de defuncións y de coses mobles volem que tant sols se divideixin en partions iguales entre 'l Bisbe y l' Esglesia de Barcelona y l'esglesia qual difunt parroquiá...... ni admetin a sepultura als qui viuen ni moren pera la relligió ó pera les coses divines. Prohibim també que jamay admetin als parroquians nostres ó de algun' altre esglesia nostra pera les coses divines sino tant sols en aquelles solemnitats en que l' Ordre cisterciench acostuma fer la processó que en commemoració d' aquell altre lloch hont son instituits, també en aquells dies en que hagin sepultat los cossos d' aquells qu' hagin elegit serhi enterrats. Pero á ningú prohibim que en qualsevol temps vingui en peregrinació. Y com que 'l mateix Monastir será y es dintre..... la diócesis de Barcelona fos posat en nostra diócesis no 's podrá celebrar allí los oficis divins sino ab les portes tencades y esclosos tots los llechs exceptuant la seua familia, no tocant les campanas sino un xich y poch fort pera cridar les monges. Mes ni obtingut algun privilegi que s' hagi demanat ó de demanar..... que están

sobre ó baix aquesta página en lo mateix Monastir ó per alguna persona del mateix jamay d' algun modo ó temps puga defensarse. Sinó que tenen de observar inviolablement totes les coses en tots temps y sens cap contradicció. Quin Monastir com a Pare..... y del monastir y Abat de Santes Creus posem salvo nostre dret y fidelitat á l' Esglesia de Barcelona. Tal será la formula de obediencia de l' abadessa en dit lloch.=Jo N. abadessa de dit lloch prometo que prestaré, salvo nostre Ordre; subjecció y reverencia y obediencia constituida per los Sants Pares segons la regla de Sant Benet..... als succesors qu' han de ser substituits canónicament y á la Santa Seu de Barcelona.=Fou fet això á quatre de les calendes d' Abril (a) del any mil doscents vintisis. Jo Berenguer Bisbe de Barcelona ho firmo Se✠nyal de Pere... Se✠nyal de Bertran de Vilar degá de Barcelona. Se✠nyal de Ramón de Ronsana mestrescola de Barcelona. Se✠nyal de Bernat de Corbera domer de Barcelona. Se✠nyal de Pere de Pinell. Se✠nyal de Grau Sagas Rector del altar de Sant Esteve. Se✠nyal de Ferrer..... Senyal d' Andreu qui ho fir✠mo. Se✠nyal de Guillem Seguí Prebere domer del altar de Sant Pere. Jo Mestre Marti firmo. Se✠nyal de Pere de Bell-lloch. Se✠nyal de Pere Prébere domer de l'Esglesia de Barcelona. Senyal de Fferrer Prébere del altar de Sant Johan✠escrit..... de Guillem subdiaca notari públich qui escrigué aquestes coses ab les lletres esmenades en la ratlla XIIII ahont diu=lo meteix será y en tota la diócesis=dia y any predit.

Arxiu Diocesá, Mensa episcopal, tit. XIX.=Traducció del original llatí=

(a) 29 de Mars.

APENDIX N. II

FUNDACIÓ DEL MONASTIR DE SANTA MARIA DE VALLDONZELLA DE RELLIGIOSES CISTERCIENSES.

En nom de Crist y de sa Mare, sia á tots manifest: Que Nos Berenguer per la gracia de Deu Bisbe de Barcelona ab consentiment y voluntat de tot nostre Capitol per Nos y 'ls nostres successors á honor del Salvador y de la benhaurada Verge María sa Mare construim y edifiquém lo Monastir de monges de l' Ordre Cisterciench al lloch que 's diu Valldonzella situat en nostra diócesis en el territori de Barcelona. Posantlo á n' ell y ses coses en qualsevol lloch, que sian lluny o prop de la diócesis sots nostra protecció y custodia are y sempre. En efecte per Nos y 'ls nostres succesors per amor de Deu y honor y reverencia de dit Ordre enfranquim lo dit Monastir y totes ses coses mobles é immobles y transportables, de tot genre de servitut y cobransa ab aqueix present instrument qu' ha de durar per sempre fem absolutament lliure y franch com mellor puga dirse ó reconéixer pera salvament y comoditat de dit Monastir. Salvats sempre pera Nos y 'ls nostres successors la obediencia, subjecció y reverencia de l' Abadessa que 'ns será prestada segons la fórmula Cisterciense y salva la quarta part de funeraria pera les esglesies parroquials dels seus parroquians si á l' hora de la mort hi elegissin sa sepultura. Tal es la fórmula =Jo tal abadessa de Valldonzella prometo que prestaré salvo sempre nostre Orde, subjecció reverencia y obediencia constituida per los Sants Pares segons la regla de Sant Benet á vos senyor pare Berenguer per la gracia de Deu biste de Barcelona y á vostres successors canónicament sustituits y qu' han d' esser sustituits, y á la Santa seu de Barcelona. Fou fet aixó la vigilia de les nones de Novembre (a) l' Any del senyor mil doscents tren-

---

(a) 4 de Nobembre.

ta set. Jo Berenguer Bisbe de Barcelona firmo. Bernat ardiaca de Barcelona firmo. Jo Mestre Martí firmo. Se✠nyal de Berenguer de Spiells. Se✠nyal de Ferrer de Llor ardiaca de Barcelona. Se✠nyal de Ramón de Riera canonge de Barcelona Rector del altar de Sant Silvestre. Se✠nyal de Jaume de Moguda canonge de Barcelona. Se✠nyal de Ramón de Montseny domer y canonge de Barcelona. ✠Senyal d'Arnau de Requesens. Se✠nyal de Berenguer de Sant Vicens. Se✠nyal de Grau de Sagás canonge de Barcelona per si y pel Sagristá Pere de Fontella aleshores de Mallorca. Se✠nyal de Pere Arbet canonge de Barcelona. Se✠nyal de Arnau xantre de Barcelona. Se✠nyal de Pere Vilar. Se✠nyal de Ramón de Torrelles xantre de Barcelona, de Pere de Castellar prébere y canonge. Se✠nyal de Pere d' Arenys canonge de Barcelona y rector de l'altar de Sant Nicolau. Se✠nyal de Guillem prébere ministre del senyor Rey y canonge de la Seu de Barcelona. Vidal qui firmant lo escrit ho ratifica.

Se✠nyal de Grau de Cloquer canonge domer de Barcelona. ✠Berenguer de Campcentelles sotsxantre de Barcelona qui posí ab ma propia má aquesta creu y fiu escriure mon nom. Se✠nyal de Berenguer de Sant Cristofol canonge y domer de Barcelona. Se✠nyal d' Arnau d' Esparraguera. Senyal de Guillem escriptor domer de Barcelona y canonge. Se✠nyal de Guillem Seguiner canonge de Barcelona y rector del altar de Sant Pere Se✠nyal d'Arnau de Terrassa. Jo Guillem de Banyeres canonge de Barcelona y rector de l' altar de Sant Joan ho concedesch. Se✠nyal de Berenguera de Cervera per la gracia de Deu abadessa de Valldonzella. Se✠nyal de María de Lleida priora. S✠nyal de María de Martorell sagristana. S✠nyal de Francesca cantora. Se✠nyal Dies. S✠nyal de Sanxa de Plegamans. S✠nyal de Ermesinda de Barumida S✠nyal de Guilleuma de Sant Llorens. S✠nyal Ermesinda de Celma. S✠nyal de Guilleuma de Serriá. S✠nyal de Arsenda de Peralta S✠nyal de Guilleuma de Barcelona, monjes de Valldonzella.

Se✠nyal de Ferrer prébere de l' esglesia de Santa Creu d' Olorda per má de qui firmaren Berenguera de Cervera per la gracia de Deu abadessa de Valldonzella y María de Lleyda priora del mateix y María de Martorell sagristana y Francesca cantora y Dies y Sanxa de Plegamans y Ermesinda de Barrumida y Guilleuma de Sant Llorens y Ermesinda de Celma y Guilleuma de Serriá y Arsenda de Peralta y Guilleuma de Barcelona Se✠nyal de Pere de Bages notari publich de Barcelona qui feu escruire aquestes coses y ho clogué ab les lletres esmenades en la III.ª ratlla, lo dia y any com á dalt.

Arxiu de Valldonzella, *Plech A.*, *N. 1.*

X

La Mare de Deu de la Serra á Llissá de Munt

Es una serreta de la parroquia de Llissá de Munt, y al peu del camí que conduheix á Llissá de Vall, hi ha una capella dedicada al gloriós bisbe y mártir Sant Baldiri, constant en l' arxiu parroquial que en 1075 ja existía una capella á honor de dit Sant (1). L'actual capella fou obrada en l' any 1715.

Quan en 1679 se fabricá l' actual altar del Roser, per la esglesia parroquial, lo retaule vell fou portat á la capella de Sant Baldiri, y en ell s'hi posá l'imatge de dit Sant. Aqueix altar vell serví d' altar de dita capella fins l' any 1716, en quin temps se construhí y daurá l' actual retaule.

Trovantse lo retaule vell en bon estat, volgueren los parroquians que servís pera venerarhi una imatge de la Mare de Deu y varen determinar posarnhi una, mes no sapiguent quin nom ó advocació donarli, feren un sorteig pera sapiguer quin nom fora mes á pler de María Santíssima. Sortejaren diferents noms d' imatges de la Verge María, sortint cada gada lo nom de la Mare de Deu de la Serra, y los piadosos vefeligresos varen considerar que això era cosa providencial per trovarse edificada la capella dalt d' una serra. Lo día 20 de Maig de 1716, festa de Sant Baldiri, se portá ab processó solemne y sota talem la sagrada imatge de la Mare de Deu, col locantla al altar vell que 's posá al costat del altar

(1) Arx. parroq., Manual de 1071 á 1607.

de Sant Baldiri. La sagrada imatge de María Santíssima fon obrada pel esculptor Francesch Espil, de Barcelona.

Se resolgué fer la festa de la Mare de Deu de la Serra lo día 5 d' Agost, en memoria del miracle de la neu succehit á Roma en tal diada, á mitjans de la quarta centuria de l' Era cristiana, dalt d' una serra ó collada.

Aquesta historieta va escriurela en lo llibre de l' Obra de 1656 á 1775 lo Dr. Juan Barra, qui era rector de dita parroquia quan succehí aqueix fet.

Lo retaule de la Mare de Deu, anys fá que no existeix, pro ab tot, encare 's guarda la referida imatge á la capella, havent caygut, per dissort, en desús lo celebrarse la festa á honra de la Verge Santíssima.

Fé d' errades

Plana	*Ratlla*	*Diu*	*Deu dir*
19	26	solempnitat	*solemnitat*
20	4	donant	*donan*
23	20	per	*pera*
25	1	desig	*desitj*
»	5	per	*per'*
»	31	ço	*aixó*
26	18	donar	*donar á*
»	21	per	*per'*
»	26	diferetns	*diferents*
27	4	prometers	*prometres*
»	6	Abundi,	*Abundi.*
»	13	per ço	*per aixó*
»	15	conaflnsa	*confiansa*
»	15	esos	*sos*
»	23	examinarse	*examinarne*
35	30	a	*la*
37	9	errunada	*enrunada*
»	22	exemps	*exempts*
40	1	causa	*carta*
43	14	saqueijaren	*saquejaren*
44	5	axi	*aixís*
»	15	envers, Ella	*envers Ella,*
45	6	per	*pera*
»	6	perque	*pera que*
46	20	solempne	*solemne*
49	1	per	*pera*
50	5	creurers	*creures*

Plana	Ratlla	Diu	Deu dir
50	9	per	*pera*
56	13	nova	*no vá*
57	17	dexiantse	*deixantse*
58	14	lo	*la*
»	21	Jurat sque	*Jurats que*
61	18	Pbre	*Pbre.*
67	6	bateijá	*bateja*
69	9	lesi mat-	*les imat-*
70	17	sa	*la*
71	17	aixis	*aixis*
73	3	tan	*tant*
»	14	oçuparnos	*ocuparnos*
»	»	de preu molta	*de molta*
»	18	explicá	*explicar*
»	23	Redempció	*de Redempció*
»	24	Com	*Còm*
»	26	sacrifici Aixís	*sacrifici. Aixis*
»	27	las	*les*
»	28	per	*pera*
74	4	»	»
»	7	lacosa	*la cosa*
75	13	quan	*quant*
»	15	Son	*Sant*
»	16	Hospital del inventari del	*del inventari del Hospital,*
79	7	per	*pera*
»	9	»	»
80	2	parroquía	*parroquia*
»	3	çant	*sant*
»	6	llegísi	*llegi*
»	12	Mediona	*Mediona.*
81	6	anitat	*sanitat*
»	18	axis	*aixis*
82	6	atvocació	*advocació*

Plana	Ratlla	Diu	Deu dir
83	8	la devoció	*á la devoció*
85	21	a soterressinl	*la soterressin*
»	25	Een	*En*
86	28	Volguent se	*Volguentse*
87	31	Consucta	*Consueta*
89	21	de	*de-*
»	24	plugué	*plogué*
»	30	col locá	*col·locá*
91	1	Octubr	*Octubre*
»	27	axis	*aixis*
»	30	Consucta	*Consueta*
92	5	per	*pera*
»	27	Consucta	*Consueta*
94	18	axis	*aixis*
104	10	existencia	*existencia*
118	3	constann	*constan*
»	4	antigó.	*antigor.*

AQUESTA OBRETA

AB L' AJUT DE DEU

S'ES ACABADA D'ESTAMPAR

LO JORN XXIII DEL MES DE MAIG DEL

ANY DEL NAIXEMENT DE NTRE. SOR.

M · CM · VII

NOTES HISTÓRIQUES

DEL

BISBAT DE BARCELONA

PER

MOSSEN JOSEPH MÀS, PBRE.

VOLUM III

PREU: **VUIT RALS**

AB LLICENCIA

SOCIETAT GENERAL D' ARTS GRÀFIQUES
[illegible] — BARCELONA. — TELÈFONO [illegible]
1909

NOTES HISTÓRIQUES

DEL

BISBAT DE BARCELONA

PER

MOSSEN JOSEPH MÁS, PBRE.

VOLUM III

AB LLICENCIA

SOCIETAT GENERAL D' ARTS GRÁFIQUES
BALMES, 58 === BARCELONA === TELÉFONO 423
1909

Censura de M. I. Sr. Dr. D. Gayetá de Barraquer, Pbre.
Dignitat de Xantre de la S. E. C. Basílica.

Ilmo. Sr.

En cumplimiento del decreto de V. S. Ilma. que precede, he leído el libro de que se trata, y en él nada hallé que no respire sana fé, moralidad y profusa erudición.

V. S. Ilma. empero resolverá, como siempre, lo más acertado.

Barcelona 31 de Marzo de 1909

Cay.º Barraquer, Pbro.

VICARIATO CAPITULAR

DE LA

DIÓCESIS DE BARCELONA

*Por lo que á Nós toca, concedemos Nuestro permiso para publicarse el libro titulado "**Notes Históriques del Bisbat de Barcelona**", Volum III, compuesto por el Rdo. D. José Más, Pbro. Oficial Archivero y Beneficiado de esta Santa Iglesia Catedral; mediante que de Nuestra orden ha sido examinada y no contiene, según la censura, cosa alguna contraria al dogma católico y á la sana moral. Imprímase esta licencia al principio ó final del libro y entréguense dos ejemplares de éste rubricados por el Censor, en la Curia de Nuestro Vicariato.*

Barcelona 5 de Abril de 1909

El Vicario Capitular,

+ *Ricardo, Obispo de Eudoxia*

Por mandado de su Señoría

Lic. José M.ª de Ros, Pbro.

Srio. Can.

Al M. I. Sr.

Dr. D. Gayetá de Barraquer, Pbre.

Dignitat de Xantre de la Seu de Barcelona

Lo especial afecte ab que'm distingí V. S. á les aules d' Historia Eclesiástica y Patrologia, la constant amistat y protecció que de llavors ensá me dispensa, y la benevolencia ab que censura mos trevalls histórichs; son títols mes que suficients que farán sempre á V. S. mereixedor de la meva mes pregona reconeixensa; de la qual n' es penyora certa l' humil ofrena d' aqueix volum de Notes históriques qu' ab coral gust li dedica l' últim dels seus alumnes

L' Autor

AQUESTA OBRETA

AB L' AJUT DE DEU

S'ES ACABADA D'ESTAMPAR

LO JORN XXIII DEL MES DE MAIG DEL

ANY DEL NAIXEMENT DE NTRE. SOR.

M · CM · VII

NOTES HISTÓRIQUES

DEL

BISBAT DE BARCELONA

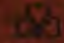
PER

MOSSEN JOSEPH MAS, PBRE.

VOLUM III

PREU: **VUIT RALS**

AB LLICENCIA

SOCIETAT GENERAL D' ARTS GRÀFIQUES

[illegible] — BARCELONA. — [illegible]

[illegible]

NOTES HISTÓRIQUES

DEL

BISBAT DE BARCELONA

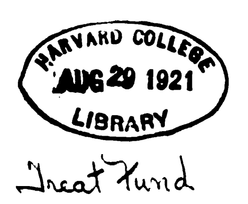
PER

MOSSEN JOSEPH MÁS, PBRE.

VOLUM III

AB LLICENCIA

SOCIETAT GENERAL D' ARTS GRÁFIQUES
BALMES, 58 — BARCELONA — TELÉFONO 423
1909

HARVARD COLLEGE
AUG 29 1921
LIBRARY

Censura de M. I. Sr. Dr. D. Gayetá de Barraquer, Pbre.
Dignitat de Xantre de la S. E. C. Basílica.

Ilmo. Sr.

En cumplimiento del decreto de V. S. Ilma. que precede, he leido el libro de que se trata, y en él nada hallé que no respire sana fé, moralidad y profusa erudición.

V. S. Ilma. empero resolverá, como siempre, lo más acertado.

Barcelona 31 de Marzo de 1909

Cay.° Barraquer, Pbro.

VICARIATO CAPITULAR
DE LA
DIÓCESIS DE BARCELONA

*Por lo que á Nós toca, concedemos Nuestro permiso para publicarse el libro titulado "**Notes Históriques del Bisbat de Barcelona**", Volum III, compuesto por el Rdo. D. José Más, Pbro. Oficial Archivero y Beneficiado de esta Santa Iglesia Catedral; mediante que de Nuestra orden ha sido examinada y no contiene, según la censura, cosa alguna contraria al dogma católico y á la sana moral. Imprímase esta licencia al principio ó final del libro y entréguense dos ejemplares de éste rubricados por el Censor, en la Curia de Nuestro Vicariato.*

Barcelona 5 de Abril de 1909

El Vicario Capitular,

+ Ricardo, Obispo de Eudoxia

Por mandado de su Señoría

Lic. José M.ª de Ros, Pbro.
Srio. Can.

Al M. I. Sr.

Dr. D. Gayetá de Barraquer, Pbre.

Dignitat de Xantre de la Seu de Barcelona

Lo especial afecte ab que 'm distingí V. S. á les aules d' Historia Eclesiástica y Patrología, la constant amistat y protecció que de llavors ensá me dispensa, y la benevolencia ab que censura mos trevalls históricbs, son títols mes que suficients que farán sempre á V. S. mereixedor de la meva mes pregona reconeixensa; de la qual n' es penyora certa l' humil ofrena d' aqueix volum de Notes históriques qu' ab coral gust li dedica l' últim dels seus alumnes

L' Autor

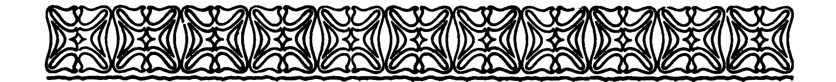

TAULA

PLANES

I

II

I

La parroquia de Sant Feliu d' Alella

Esglesia y rectoría

La Costa de Llevant qu' enmirallada al blavench Mitjterrá, es una de les regions mes formoses del nostre bisbat, está formada per una seguida de poblacions cada día mes creixents y que compten certament molts anys d' antigor.

NOTES HISTÓRIQUES

DEL

BISBAT DE BARCELONA

PER

Mossen Joseph Más, Pbre.

VOLUM III

AB LLICENCIA

SOCIETAT GENERAL D' ARTS GRÁFIQUES
BALMES, 58 — BARCELONA — TELÉFONO 423
1909

Censura de M. I. Sr. Dr. D. Gayetá de Barraquer, Pbre. Dignitat de Xantre de la S. E. C. Basílica.

Ilmo. Sr.

En cumplimiento del decreto de V. S. Ilma. que precede, he leído el libro de que se trata, y en él nada hallé que no respire sana fé, moralidad y profusa erudición.

V. S. Ilma. empero resolverá, como siempre, lo más acertado.

Barcelona 31 de Marzo de 1909

Cay.º Barraquer, Pbro.

VICARIATO CAPITULAR

DE LA

DIÓCESIS DE BARCELONA

*Por lo que á Nós toca, concedemos Nuestro permiso para publicarse el libro titulado "**Notes Históriques del Bisbat de Barcelona**", Volum III, compuesto por el Rdo. D. José Más, Pbro. Oficial Archivero y Beneficiado de esta Santa Iglesia Catedral; mediante que de Nuestra orden ha sido examinada y no contiene, según la censura, cosa alguna contraria al dogma católico y á la sana moral. Imprímase esta licencia al principio ó final del libro y entréguense dos ejemplares de éste rubricados por el Censor, en la Curia de Nuestro Vicariato.*

Barcelona 5 de Abril de 1909

El Vicario Capitular,

✝ *Ricardo, Obispo de Eudoxia*

Por mandado de su Señoría

Lic. José M.ª de Ros, Pbro.

Srio. Can.

Al M. I. Sr.

Dr. D. Gayetá de Barraquer, Pbre.

Dignitat de Xantre de la Seu de Barcelona

Lo especial afecte ab que 'm distingí V. S. á les aules d' Historia Eclesiástica y Patrología, la constant amistat y protecció que de llavors ensá me dispensa, y la benevolencia ab que censura mos trevalls históricbs; son títols mes que suficients que farán sempre á V. S. mereixedor de la meva mes pregona reconeixensa; de la qual n' es penyora certa l' humil ofrena d' aqueix volum de **Notes históriques** qu' ab coral gust li dedica l' últim dels seus alumnes

L' Autor

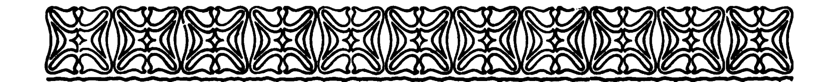

TAULA

PLANES

I

II

I

La parroquia de Sant Feliu d' Alella

Esglesia y rectoria

La Costa de Llevant qu' enmirallada al blavench Mitj-terrá, es una de les regions mes formoses del nostre bisbat, está formada per una seguida de poblacions cada día mes creixents y que compten certament molts anys d' antigor.

D' entr' aquestes, Alella no es pas de les que s' atansi son origen mes cap á nosaltres; puix de son terme ja s' en parla á les derreríes del segle X. En dita temporada ja hi havía á Alella esglesia parroquial dedicada al invicte mártir de Christ, Sant Feliu, company d' apostolat de Sant Cugat, mártir.

Ignorém la causa; pero sí podem assegurar que la devoció al gloriós Sant Feliu ha set cosa molt notable á Catalunya, com evidentíssimament ho demostren los nombrosos temples eregits á Deu Senyor nostre, á honra de dit Mártir.

Aqueix campió de Christ, fou nadiu de Scilita, ciutat episcopal africana, avuy enrunada, al lloch nomenat Mesilha-el-zabi. Glorificá molt á Deu predicant sa doctrina á casa nostra, y per Ell doná la vida, en l' invicta Gerona, ciutat de les més patriótiques de la catalana terra.

Situada Alella al peu de la montanya de Font de Sera, y resguardada per aquesta y per les que la separen de Tiana y Teyá arrivava, anys passats, fins á la Mar.

L' arrabal nomenat en 1662 Cases de Mar (1) y modernament Alella de Mar, obrat junt al camí reyal, pertany ara á la moderna parroquia del Mas-Nou. Fou eregida Vicaría Perpétua y filial de Teyá, per lo Sr. bisbe D. Pau de Sichar, en virtut de Decret de 7 de Juliol de 1817 y aprobació Real despatxada á 5 de Maig de 1818 (2).

Dues valls, nomenades la Coma Fosca y la Coma Clara, enclouen la part mes poblada de la parroquia, les quals juntantse davant de Ca 'n Lleonart, antigua casa propia de Don Baldiri Carreras, vehí de Barcelona, formen la Riera d' Alella que desemboca á la Mar.

En lo segle XVII hi havía á Alella quatre cercadores ó aplegadores de la Mare de Deu, les quals ab cistelletes colectaven elmoina als quatre districtes en qu' estave dividida la parroquia so es: Reval ó Arrabal, qu' era la part céntrica de la població, la Coma Clara, la Coma Fosca,

---

(1) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra de 1659 á 1798.

(2) » de la Curia, *Speculum Officialatus*, p. 207.

qu' algunes vegades la nomenave Coma Bondosa, y Coma Abundosa, y les Cases ó Vehinat de Mar (3).

Los vins y taronjes que produheix lo terrer d' Alella, per sa riquesa y altres delitoses qualitats, han fet célebre á n' aquesta població, no sols en l' antich continent, si que també á les llunyanes regions de les Amériques.

Les morigerades costums d' aquesta parroquia, lo tenirhi en ella riques y antigues hisendes varies familíes de noble y distingida posició social, y lo agradívol y sanitós del lloch, ha contribuit á que un aplech de familíes de la capital vagi cad' any á Alella pera passarhi la xardorosa estació de la calor.

De son comens no 'n podem dir cosa. Aquí referirem solsament lo que de mes vell hem hagut relatiu á l' esmentada parroquia.

La situació topográfica d' Alella se trova en part senyalada en dues escriptures, l' una del any 976 y l 'altre del 980.

Consta á la primera que 'l día 29 de Juliol *Adaltruda* va vendre, per preu de 30 sous, á Isembert y á sa muller *Emo* cases, corts, horts y arbres, situat dins del comtat de Barcelona, al lloch nomenat *Primiliano* (Premiá). Confrontava á Llevant ab lo terme de *Vilazari* (Vilassar), á Mitjorn ab les ones de la Mar, á Ponent ab lo terme de *Alela,* y á Tramontana ab lo terme nomenat de l' Arca (4).

Per la segona se sab que Bell, á 11 de Setembre de 980, vengué á Adroer, per 20 sous, terra que tenía al dit comtat, á la Marina, al terme de *Elella,* al *Villarunculo* (Vilaret) nomenat *Capeduci* (Cabús). Dita terra confrontava á Aguiló ab la vía que va per tot arreu, y á T. ab la terra de Servent de Deu (5).

Al cap de trets' anys de dita venda, ja trovem en una escriptura de permuta de terres l' existencia de la parro-

---

(3) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, 1659 á 1798.
(4) » Catedral de Barcelona, *Liber II Antiquitatum*, n. 455.
(5) » Catedral, Caresmar, Vol. I, N. 4 del any 980.

quia d' Alella. Dita escriptura aporta també la nova de que á Alella ja hi tenien propietat families de calificada categoría, com eren los Comtes de Barcelona, l' imperial Cenobi de S. Cugat d' Octaviá ó del Vallés, y la Seu de Barcelona.

En l' any 993 á 17 de Setembre l' abat Othó ab sa congregació de monjos de S. Cugat del Cenobi del Vallés, firmá á obs dels cónjugs Guillem y Guila un' escriptura de permuta de terra, cases, corts, y aigua pera regar, y á mes dues pesses de terra y bosch situades al Munt, al lloch nomenat Camp de Prim y Artiga de *Asinari*. Totes aquestes coses eren situades al territori de Barcelona, á la parroquia de Sant Feliu d' *Alela* y á sos termes. Les adquirí lo monastir en concepte d' elmoina que li feu lo difunt Guigirig. Confrontaven á T. ab lo Portell, á Ag. ab alou ó propietat del comte Berenguer, á M. ab les ones de la Mar, y á P. ab lo Puig de Guillem y ab la Serra d' *Orianos*. En cambi, dits cónjugs varen rebre terra situada al lloch nomenat *Murtras* (6).

A fí de donar á conéixer altres punts topográfichs d' Alella, citarém algunes escriptures, les que ja no son necessaries pera provar l' antigor del terme y parroquia d' Alella.

En 1054 á 15 d' Abril, los cónjugs Bell y Blancucia donaren á la Canonja, ó corporació de canonges de Sta. Creu y Santa Eularia de Barcelona, un alou situat á la Vall *Lodonis* (Lledó) al terme d' *Alela* y de *Cabutii* (Cabús). Confrontava á Ll. ab lo torrent de Vall *Lodonis* que puja á *Monte Mada,* y ab la serra de *Teliá* (Teyá), á M. ab la sorra de la Mar, á P. ab la *aquaria* (riera) y ab lo terme de *Tizana* (Tiana), y á T. ab lo torrent de Guitart y ab Mata Rodona (7).

Los mateixos donadors, á 17 de Maig de 1060, firmaren á l' esmentada Canonja un' escriptura de definició de propietat situada á *Cabeuz* (Cabús), á la parroquia de S. Feliu d' *Alela,* dins del comtat de Barcelona. Aquesta propietat

(6) Arxiu Catedral, Caresmar, Vol. I, N. 11 del any 993.
(7) » » *Liber II Antiquitatum,* n. 425.

termenava á T. ab la vía ó camí que va á Sant Mateu y ab la serra d' *Avelá* (Avellá) (8).

Altr' escriptura dels susdits esposos existeix feta en 1067, ab la que defineixen á la Canonja de Sta. Creu y Sta. Eularia un alou que tenien al referit comtat, á la Marina, al lloch nomenat *Cabesuc,* dins de la parroquia de S. Feliu d' *Alela*. Los termes de dit alou eren á Ll. la Pedra Blanca y la Serra de *Taiano* (Teyá), á M. *Palumeres* y les aigües de la Mar, á P. Sta. Susanna, passant cap al Puig *Venrano*, y á T. lo Mont *Ortono,* va á la *Fonte Sereno* (Font de Sera), al Puig de *Sannel* y á la carretera de *Pebrel* (9).

En 1474, Andreu Pujada, d' Alella, confessá tenir una pessa de terra al terme d' Alella, al lloch nomenat Puig de Pabrell, la que confrontava ab honors de Jaume Roudors, d' Andreu Cabús, de Bernat Sayol y d' Antoni Roure, autorisant l' escriptura lo notari Pere Pasqual, de Barcelona (10). Tal vegada aqueix lloch Pabrell sia lo que 's cita en 1067 ab lo nom de *Pebrel*.

De Font de Sera ne parla un' ápoca de 10 lliures firmada per En Francesch Roure, pagés de la parroquia de Sant Feliu d' Alella, á Joan Romeu (a) Fuster, de dit lloch, en concepte d' entrada d' una pessa de terra que dit Roure establí á n' En Romeu en 1531, situada á Alella al lloch nomenat *Font de Cere* (11).

Alella, á mes de coneixerla ab lo nom de son terme y parroquia, se la conegué ab lo nom de *vil-la*, lo qu' indica son origen romá, puix los romans nomenaven *vil-les* á ses possessións. D' aquí s' ha seguit que moltas poblacions nomenadas *vil-les* no son altre cosa que 'l engrandiment d' aquellas possessións de romana generació.

En 1192 á 28 de Maig En Grau de *Junco* (Jonch) y sa muller María definiren á la Canonja de Barcelona, en ma de Berenguer de Fontaiada preposit ó paborde del més de Maig,

---

(8) Arxiu Catedral, *Liber II Antiquitatum*, N. 442.
(9) » » » N. 441.
(10) » parroquial d' Alella, Manual d' Apocas.
(11) » » » Manual & p. 69.

terra situada al Comtat de Barcelona á la parroquia de Sant Feliu d' Alella, junt á la Vil·la, quina terra confrontava á Ll. ab alou de S. Mateu, á M. ab pertenencies de Pere Guifret y paret dels definidors, á P. ab alou de *Tonnata,* y á T. ab la vía (12).

Encara qu' Alella en quant al plenari govern civil sempre ha pertenescut al domini de la Corona, consta qu' en lo temps del feudalisme reconegué á altre Senyor á més del Rey. Se citen entre los Senyors feudals: los nobles cavallers Montcada, Plegamans, De Plá ó Desplá, Rubí, y Mont-Tornés, durant los segles XIII y XIV.

En prova de dit senyoriu feudal aportem les següents cites:

En 1225 En Guillem de Montcada vengué á n' En Ramón de Plegamans tot quan tenía y podía tenir á la parroquia de S. Feliu d' Alella, salvant lo dret y fidelitat al Rey, per qui possehía lo que 's va vendre, quina venda la firmá lo rey en Jaume I.

Mes tart tota la parroquia d'Alella fou objecte de venda donchs en 1353 lo rey en Pere III firmá la venda perpétua de dita parroquia feta per En Pere Sacosta, com á procurador reyal, á n' En Pere de *Plano* (de Pla) y als seus, exceptuant lo poguer aplicar la pena de mort y trencament de membres.

No durá gaires anys lo domini total de 'n Pere Desplá puix en 1366 los homes d' Alella se redemiren pagant lo preu de sa redempció á son Senyor, y 'l rey En Pere III incorporá la parroquia d' Alella á la Corona.

Dit rey mes tart, ó sía en 1372 declará que 'l tersó del delme d' Alella qu' havía pertenescut á n' En Guillem de Rubí era propi de 'n Pericó de Montornés, senyor del Castell de *Monte Torneso* (13).

---

(12) Arxiu Catedral, *Liber II Antiquitatum,* n.° 440.

(13) » de la Corona d'Aragó, Llibre d' Enagenacions del reyal Patrimoni.

Per lo qu' especta al govern espiritual ó esglesiástich, sempre ha depenjat de la jurisdicció del Prelat de Barcelona, si be qu' en altres temps la provisió rectoral de Sant Feliu d' Alella va esser privativa del Capítol de canonges de la Seu de díta ciutat (14).

En 1314 la parroquia d' Alella fou unida al Priorat de Nazaret, cosa que no durá molts anys y al qui per rahó de senyoría pagava cad' any 9 lliures 13 sous 4 diners (15). Dit Priorat era lo qu' ara es Convent de monges cistercienses de Valldoncella, á Barcelona.

Los rectors d' Alella provehits per nominació del Capítol catedral, procediren algunes vegades del mateix cos capitolar, distingintse uns per ses dots de govèrn, altres per sa ciencia y noblesa, y altres per son zel.

Tres rectors, los Drs. Francesch Desplá, Francesch Talavera y Onofre Talavera mereixen una especial lloha per haver junt ab lo Terme ó Comú d' Alella y ab alguns particulars enriquit lo temple parroquial ab preuades joyes y bells ornaments, com es de veure al Apéndix V.

Dels rectors Desplá, que, sens dupte, pertanyíen á la noble Casa Desplá, Casa senyorial d' Alella, ara nomenada les Quatre Torres, se cita ab preferencia al canonge Ardiaca Major En Lluis Desplá. No sabem quan comensá á governar la parroquia d' Alella pero consta que ja era rector en 1506 lo qual meresqué en 1505 ser elet bisbe de Barcelona pel Capítol de canonges. Refusá tal dignitat perque llavors lo patronat pertanyía al Rey d' Aragó (16).

Lo rector En Francesch Riu, qui governá la parroquia durant uns 46 anys (1694 á 1740), per son molt saber, fou mereixedor de que sos superiors li fessin la repetida y delicada comanda de Visitador del bisbat de Barcelona (17).

De cases d' antigua fasomía n' hi ha encara alguna, no

---

(14) Arxiu Catedral, *Speculum Officialatus*, p. 197.
(15) » » » » p. 198.
(16) » » » Sala 3, Armari 4, *Constitutiones*, n. 97.
(17) » » Llibres de Visita.

tantes com es de desitjar. Entr' altres poden citarse: Ca 'l Canonge per la centenaria, rodona y morena torre, pertanyent al baró de Ribelles, la Casa Fontanills ó Boquet, ab son colomer y ojival finestra bipartida, Ca 'n Calderó, gran casal de quadrada forma embellida ab quadrada torre angular, quina masía te una capella dedicada á la Mare de Deu de Nuria, obrada en lo segle XVII (18), la rica Casa Sorts, de que 'n guarda bon recort la Seu de Barcelona, Ca 'n Magarola ab sa quadrada torra, Ca 'n Pujadas de Vall, Ca'l Dr. Pujadas ó Pujadas de Munt, Ca'n Viló y Ca 'n Lleonart, aquesta ab frontispici esgrafiat.

La Casa d' Alella, mes tart nomenada del Tersó y ara les Quatre Torres, pertenesqué á la noble familia Desplá, Senyor d' Alella y aprés al Exm. Marqués d' Aytona, qui la vengué al cavaller En Joan Baptista Mata 1670 (19). Ara la posseheix En Trinitat Rius y Torres, la qu' ha sofert notables modificacions ab les reformes qu' en ella s' han practicat.

Quan la parroquia d' Alella pertanyía á la Casa Desplá se feu un establiment d' una pessa de terra situada á *Valmora,* dins la parroquia de S. Martí de Teyá, qual escriptura la firmá en 1363 als 14 de Maig En Pere de Pla, ciutadá de Barcelona y Senyor de la Quadra d' Alella (20).

No restá sens propietat alguna la familia Desplá al redemirse de son senyoriu la parroquia d'Alella en 1366, puix se troven noticies com la Casa senyorial romangué en son poder no sols ans de la redempció, com consta mes amunt, si que també aprés. Confirma aquesta última part l' establiment del Mas Colomer de Cabus, fet en 1411 per En Joan de Pla Dr. en Lleys, ciutadá de Barcelona y Senyor de la Casa d' Alella á n' En Francesch Colomer (21).

De dita Casa d' Alella, com se veurá mes avall, n' era Senyor en l' any 1459 Mossen Francesch Desplá, cavaller,

---

(18) Arxiu de dita Pagesía.
(19) » parroquial, Llibre de Censos y censals de la rectoría, al principi.
(20) » » pergamí N. 5.
(21) » » pergamí N. 11.

qui posá la primera pedra del engrandiment primitiu del temple parroquial.

A 13 de Janer de 1488 dit Francesch Desplá Senyor de la Casa de la parroquia d' Alella establí á n' En Pere Company una pessa de terra situada á Alella, al lloch nomenat Martí (22). Mes tart possehía dita Casa D. Grau Desplá.

A 29 d' Octubre de 1670 prengué possessió de dita Casa nomenada del Tersó, lo memorat Mata, qui era cavaller del Habit de Montesa y Tinent de Mestre Racional. En 1699 la Casa del Tersó pertanyía á Na Raymunda Mata, qui doná un frontal encarnat, de primaveres, ab flors d' or y plata, ab un escut de ses armes al mitj, á l' Obra de l' esglesia, á honra de Sant Feliu (23).

La Casa Calderó de típich aspecte, te annexa la capella dedicada á la Mare de Deu de Núria y al Arcangel Sant Miguel, qu' es de senzillíssima factura. Constituheix lo retaule un gran quadro al oli hon hi ha pintada la Verge Santíssima de Núria, estant surmontat lo quadro per un escut nobiliari.

L' origen de dita capella arriva al segle XVII, havent obtingut la noble familia de Calderó la llicencia pera edificar dita capella á 11 de Juliol del any 1682. Quan sigué obrada la visitá D. Oleguer de Monserrat, ardiaca de Tarragona y canceller real á Catalunya.

Aquesta capella fou honorada per lo Papa Piu VI, qui concedí per sempre lo tresor d' una indulgencia que 's guanya cad' any, lo día del Naixement de la Mare de Deu, visitant ab les degudes disposicions dita capella y pregant allí per les intencions del Summo Pontífice.

La concessió se feu en l' any 1797, essent visat lo Document pontífici per lo Sr. Vicari General de Barcelona Doctor Orteu, á 12 de Juliol de dit any (24).

Entre les cases senyorials qu' han desaparegut, probablement la de Ca 'l Governador es la de mes importancia,

---

(22) Arxiu parroquial, Manual dels S. XIV y XV, p. 30.
(23) » » Llibre de l' Obra de 1658 á 1798.
(24) » de Ca 'n Calderó.

ahont hi morí á 7 d' Octubre de 1803 lo comte de Santa Coloma, En Joan B.ª de Queralt y de Pinós (25). La que 's fabricá en lo seu solar, hont s' hi ha vessat la plata pera ferla ben vistosa y atractiva, convertida en part ab museu ben notable de gravats, pintures y biblioteca, pertany á N' Antoni Borrell y Folch. Del históric casal ne resta una típica glorieta ombrejada per xiprers.

Lo nom de Ca 'l Governador creyem que li pervé de D. Pere de Cardona, Governador de Catalunya, puix se llegeix que 'l día 18 de Desembre de 1592, lo il·lustre Don Enrich Cardona, fill de dit Governador, domiciliat á Barcelona, permutá terra á Na Margarida Coll, muller de Pere Coll de Dalt y hereua de Ca 'n Jovany d' Alella (26).

En 1638 á 6 de Setembre, lo il·lustríssim D. Joseph Francesch de Cardona, cavaller del Habit d'Alcántara, gentil home de la boca del Sr. Rey, Comte de Montagut y Sr. de les Baroníes de Sierres, firmá un arrendament de terres situades á Alella, á n' En Rafel Dorca (27).

La Casa de Montagut, d' Alella, tenía capella propia, la qual en 1649 fou inventariada á instancies de D. Joan Francesch de Vilamala, segrestador, y procurador general dels bens de Donya Gerónima de Cardona, Comtesa de Montagut (28).

Aquest' hisenda qu' en 1821 encara pertanyía á la noble familia del Comte de Sta. Coloma, passá al domini de 'n Joseph Safont, de la qu' en 1845 ja n' era possessor.

La capella antigua de Ca 'l Governador era dedicada á Santa Coloma, la que ja existía en 1649. En 1772 va visitarla lo Sr. Bisbe D. Joseph Climent, la qual era nomenada del Comte de Sta. Coloma (a) del Governador.

En 1820 á 26 de Maig lo Secretari del Sr. Bisbe doná llicencia pera que en dita capella pogués celebrarshi la missa quan hi assistissin lo Sr. Comte ó Comtesa ó sos fills,

---

(25) Arxiu parroquial, Llibre d' Obits de 1776 á 1803, p. 325.
(26) » » Manual S, núm. 6, p. 30.
(27) » » » Instruments varios.
(28) » » » » »

rellevant al sacerdot de la obligació d' ensenyar la doctrina cristiana, qual obligació l' havía posada lo Sr. bisbe de Pau de Sichar, lo día 20 del mateix mes.

Quan possehí l' hisenda D. Joseph Safont, visitá en 1846 la capella qu' era dedicada á l' Assumpció de la Mare de Deu lo Dr. D. Joan Calvo, en nom del Sr. Bisbe.

Enrunat lo casal y capella per l' actual propietari senyor Borrell, substituhí la capella per altra molt ricament decorada, dedicantla á la Puríssima Concepció. Visitada que fou la nova capella pel Iltre. Sr. canonge Dr. D. Joan Alá, concedí la llicencia pera poguershi celebrar la Missa lo Exm. senyor bisbe Dr. D. Jaume Catalá, en 1903 (29).

Es de justicia alabar lo bon gust del Sr. Borrell, puix si rica es la torre es de tot bon gust la capella de la mateixa.

Demostrada ja, per les anteriors notes l' antigor d' Alella, y donada una idea general de dit lloch, apuntarem aquí quelcom de l' esglesia parroquial, dedicada á Deu Senyor nostre, á honra del mártir S. Feliu, conegut en époques passades per Sant Feliu de Gerona, tal vegada pera distingirlo d' altres Sants del mateix nom.

La planta de creu llatina, que 'n l' época del estil románich tenien moltes esglesies y capelles; també la tenía l' esglesia d' Alella. La capella de la Mare de Deu dels Dolors, y la capella de la Mare de Deu del Roser pertanyen á la part mes antigua de l' esglesia parroquial.

En lo segle XV se compraren unes cases, no pera fer esglesia nova, sino pera engrandir la que hi havía. Veritat es que no 'ns consta quín va esser l' engrandiment que 's feu, pero creyem que consistí en obrar les dues capelles, ara dedicades respectivament á Sant Antoni Abat y Purís-

(29) Arxiu parroquial, Carpeta de Documents.

sima Concepció, les quals les comunicaríen ab les anteriors per medi d' arcades, donant aixís més aixamplament al temple.

En eix temps es presumible qu' es fabricá lo segón cós del campanar hon hi han les campanes y entr' elles la campana gran qu' es del any 1496, la qual no podía capiguer á cap dels finestrals del primer cos del campanar per esser molt petits. Termena lo campanar ab cimbori de ferro que sosté les campanes del rellotge, que, segons se conta, procedeix de la Casa de la Virreyna, situada á Gracia.

L' última part de l' esglesia d' Alella va esser la construcció de les quatre capelles mes prop del portal major, lo cimbori, chor y portal major. Aquest' obra s' efectuá en lo segle XVII, de la que ne fan prou esment alguns dels llibres del arxiu parroquial.

La capella del Santíssim, que per sempre sia alabat, va comensarse en 1890, obrantla al fossar ó cementiri vell, essent rector Mossen Jaume Puig.

Lo presbiteri, á nostre entendre, s' engrandí en lo segle XVI, ja que la trassa de l' obra pertany á dita época.

Lo portal major del primer engrandiment del temple, se transferí al costat esquer de dita esglesia, quan aquesta fou engrandida segona vegada. Serví en altre temps pera anar al fossar y pera quan se feyen processons. Mes tart se paredá y ara serveix pera comunicar l' esglesia ab la capella nova del Santíssim, fabricada al fossar.

Al damunt de dit portal antich, qu' era obert davant del altar major, hi hagué una capelleta hon si venerava un' imatge de la Mare de Deu. Es molt possible que sia la que's guarda á una dependencia del temple, la qual malmeteren los *cipayos* en temps de la revolucionaria República.

Refereix lo Dr. Riu en son molt estimable Llibre de *Redditibus,* f. 283 y 284, qu' al damunt del referit portal, á mes de la Mare de Deu hi havía Sant Geroni, Sant Pau y les armes del ardiaca Desplá.

Aqueix mateix escut, diu que també era á una de les portes laterals del altar major, qual altar anys fa que no existeix.

Actualment, subsisteix dit escut al portal vell de la rectoría, que dona al hort, altre al celler y en tres llibres del arxiu.

Frontispici del temple parroquial

Del frontispici del temple, que pertany al estil del renaixement, lo que te mes estima es la porta que termena ab una ben travallada imatge de Sant Feliu. Part damunt de

dit frontispici hi ha un llarch tarjetó que te al centre un' ***ala,*** **qu' es l' escut antich d' Alella. Als costats del escut hi ha la llegenda** = DE S. FELIV DE ALELLA ANY DEL SŌR. MDCXI = .

Sant Feliu Mártir

damunt de la porta de l' esglesia

Lo campanar, quina base forma la capella del Roser, consta de dos cossos. Al inferior y primitiu, y sobra la taulada de l' esglesia s' hi amostren uns arquets de trassa romànica que ornen dita torre campanar y sota d' ells hi ha los

tres finestrals primitius de les campanes. Aquest' obra apar que 's fabricá envers lo segle XI ó XII. Lo segón cos del campanar es de creure que 's construhí en lo segle XV, ja que, com s' es referit, la campana gran qu' es del any 1496 per sa volada no ha pogut may ocupar cap dels archs primitius que tenen molt poca obertura.

Del campanar se 'n trova una nota escrita á la Llibreta llarga, qu' es al arxiu parroquial, la qual diu que á 11 de Setembre de 1504 los Obrers pagaren 3 lliures á Joan Romeu, mestre de Cases, 22 lliures á N' Antoni Carbonell, fuster, y 5 lliures á Matías Capdevila per l' obra del campanar.

Detall arquitectónich arqueológich del primer cos del campanar

La nau del temple vol semblar gótica, pero lo que 'n te mes d' eix estil arquitectónich es lo presbiteri.

A mes del presbiteri hi ha quatre capelles per banda, sens comptar la del Santíssim, si be que no presten la utilitat de tals la que serveix d' entrada á la del Santíssim y la que fou desfigurada pera obrarhi l' escala que condueix al chor.

Dels Sants qu' ab lo discurs dels anys ha venerat Alella en sa esglesia parroquial y dels altars que s' han eregit en dit temple, ne donem aquí una breu noticia completant mes la descripció de la memorada esglesia.

Les advocacións dels Sants, per llarga experiencia, sabem que la generalitat de les vegades consten en los testaments, y per aquesta rahó dites escriptures son de les que tenim en mes estima.

Los primers Sants que trovem citats son: Sant Feliu, Santa Susanna, Santa María, Mare de Deu, Sant Joan y Sant Sebastiá.

De Sant Feliu ja se n' es fet esment mes amunt.

Santa Susanna, ja 's cita en 1067, encara que no com á tenint altar ni capella (30). Aquesta noticia pot donar lloch á suposar que Sta. Susanna se venerava á Alella en dit temps.

Confirma aqueix suposit l' acta de consagració de l'esglesia parroquial de Tiana del any 1104. A n' ella consta que la rodalía parroquial de Tiana confrontava á llevant desde'l Puig de *Veram* fins á l' esglesia de Santa Susanna y que l' esglesia de Tiana possehía propietat junt á l' antigua esglesia de Sta. Susanna (31).

Dels altars de Sant Feliu, Santa Susanna y Sta. María, ne parla lo testament d' n March Moyó, d' Alella, ordenat á 4 d' Abril de 1324, qui llegá 1 sou al altar de Sant Feliu, 6 diners al de Santa María y altres 6 al de Santa Susanna (32).

En 1391, ja 's fa menció del altar de Santa María y Sant Joan en lo testament de 'n Francesch Oliver, d' Alella (33), y en 1408, se cita l' altar de Sant Esteve en lo testament de Cecilia, muller de Pere Soler, d' Alella (34). En 1413, se fa esment del baci de S. Antoni en la derrera voluntat ordena-

---

(30) Arxiu Catedral, *Liber II Antiquitatum*, N. 441.

(31) Del Sr. regent de Tiana Mossen Jaume Vía, n' hem hagut trasllat de dita escriptura.

(32) Arxiu Parroquial, Manual del S. XIV y XV, p. 106.

(33) » » » p. 130.

(34) » » » p. 131.

da per Na Margarida, muller de Ramón Despon, difunt (35), y en 1484 á 17 de Setembre, Na Francisca, viuda de Vicens Sagrera, (a) Oliver, llegá 1 sou al ciri de Sant Sebastiá (36). Al inventari de l'esglesia pres en lo segle XV, se parla del altar de Sant Sebastiá (37).

A Alella hi havía un benifet que primitivamen se nomená de Sta. María y de Tots Sants. Aprés hagué 'l nom de Sant Esteve y Sta. Susanna.

Lo fundá En Bernat Janer, d' Alella, á 15 d' Octubre de 1397, autorisant l' escriptura lo notari públich En Galcerán Nicolau, de Barcelona, mitjensant varies condicions y deixant lo patronat á son hereu del Mas Janer. Vist que tal fundació no podía tenir efecte, la renová en poder de dit notari, donantli lo nom de capellanía perpétua, si be no consta l' advocació.

En la colació donada en 1469 se nomena de Sta. María y Tots Sants, y en les de 1720 y 1753 te lo nom de Sant Esteve y Santa Susánna (38).

De Sant Esteve, ne queda encara memoria en una imatge actualment col-locada á la sagristía.

Considerant los parroquians d' Alella que sa esglesia tenía poca cabuda, tractaren d' engrandirla. A eix fí, á 9 de Setembre del any 1454, En Tomás Gurri, fill y hereu de 'n Pere Gurri, va vendre als Jurats ó regidors Bernat Torra, Pere Casals, Pere Company, Guillem Llovera, Guillem Arbucias, Berenguer Jonch y Francesch Sors (a) Sayol unes cases adjuntes à l' esglesia pera engrandirla, autorisant l' escriptura de venda lo notari En Bartomeu Agell, de Barcelona.

---

(35) **Arxiu parroquial, Manual del S. XIV y XV, p. 107.**
(36) **» » » p. 33.**
(37) **Apéndix II.**
(38) **Arxiu Catedral, *Speculum Officialatus*, f. 200.**

La primera pedra de dit engrandiment la posá En Francesch Desplá, cavaller, Senyor de la Casa d' Alella, junt ab lo vicari mossen Jaume Rostell, lo dijous 14 de Juny de 1459, en temps del rector mossen Antoni Janer. S' acabá l' obra lo dimecres 28 de Maig de 1463, llegintse que 's feu «en nom de nostre Senyor Deu, de la gloriosa Verge María, mare seua, é del Benauenturat mártir Mossen Sant Feliu (39).

L' obra de l' engrandiment del temple la feren los mestres de cases Mestre Garau Ebriqualanges y Mestre Martí, abdós del regne de Fransa, los quals en los anys de 1462 y 1463 feren passaments de comptes ab los Obrers En Bartomeu Sirera y En Jaume Sort (40).

Desde l' engrandiment de l' esglesia fins á derreríes del segle XVI, hem trovat l' advocació de la Verge del Roser. Es de notar la notable importancia que tingué en eix temps la devoció á la Verge Santíssima del Roser.

Quan á derrers del segle XVI se desenrotllá la devoció á la Mare de Deu del Roser, aná tant á la creixensa, que casi no 's trova en nostre bisbat esglesia parroquial hon no hi hagi l' altar del Roser. Ab los anys la capella y altar del Roser foren les mellors obres de les esglesies parroquials y la Confraría del Roser sigué de les mes brollants de vida religiosa, quina vitalitat, si be que bastant esmortuída, ha arrivat fins á nostres díes. Es de llohar la sabiesa y pietat del Sant Pare Lleó XIII, de perdurable recordansa, de qui pot dirse qu' als ultims del segle XIX fou un apóstol de la devoció al Rosari de María Santíssima.

Al cos del primer engrandiment de l' obra ja hi havía altar del Roser en 1589, en quin any, En Bernat Jonc, d' Alella, al ordenar son testament disposá la celebració de set misses al altar de Nostra Senyora del Roser (41).

La Confraría del Roser la fundá en 1602, en lo segón diumenge de Maig, Fr. Joan Samsó, en virtut de la Butlla ó Llicencia donada per Fr. Gaspar de Vivó, Prior del Con-

---

(39) Apéndix I.
(40) Arxiu parroquial, Manual M.
(41) » » Manual R, p. 68.

vent de Santa Catarina de Barcelona, á 17 d' Abril de dit any (42).

Consta qu' en 1662 Fr. Maurici de Lezana, Provincial d' Aragó y Prior del Convent de Sta. Catarina, de Barcelona, facultá á Fr. Pau Uguet pera fer la fundació de la Confraría de la Mare de Deu del Roser á Sant Feliu d'Alella (43).

Creyem qu' aquesta autorisació podría entendres com á confirmació de la primera ó de l' acceptació dels confrares apuntats aprés de la primitiva institució. Podría també esser que s' hagués perdut lo llibre de Confraría y 's fes nova institució d' aquesta.

Altr' altar se dedicá á la Mare de Deu del Roser en 1608, en relleu del anterior; quin altar, d' estil plateresch, fou obrat pel imaginaire N' Antoni Comes, essent Obrers En Joan Sayol y En Tomás Lloberas, pagesos. Va esser daurat en 1609 y creyem qu' es lo mateix qu' ara serveix pera la Mare de Deu dels Dolors (44).

Ans qu' Alella s' acoblés sots lo mantell de la Mare de Deu del Roser ja s' havía recerat al entorn de Jesús sagramentat. Al arxiu parroquial se guarda la Butlla d' erecció de la Confraría de la Minerva, despatxada á Roma á 27 de Juny de 1562 essent Pontífice Pius IV. Firmá dit document lo Cardenal bisbe d' Ostia, Rodol Pius de Carpo, Protector de la Confraría del Santíssim *Corpus. Domini Nostri Jesu Christi,* á l' esglesia de Sta. María, sobre Minerva, á Roma (45).

Vegent los parroquians que petitejava lo seu temple, y seguint l' exemple llegat de sos avant passats del segle XV, resolgueren allargar la casa de Deu. A eix fí als 6 de Novembre de 1610, va reunirse lo Comú al objecte de prometre algunes partides de diner anyals pera l' obra de l' esglesia y als

---

(42) Arxiu parroquial, Pergamí n. 57, y Llibre de *Redditibus,* p. 286.
(43) » » Document en paper dins del pergamí N. 57.
(44) » » Llibre de *Redditibus.*
(45) » » Pergamí N. 32.

8 de Desembre se resolgué la creació d' un censal de 500 lliures pera l' obra del allargament de l' esglesia. S' efectuá dita reunió essent capitá de sagramental En Francesch Roure, Jurats En Miquel Comolada y En Joan Sayol, y Obrers En Salvador Lleopart y En Francesch Monner (46).

L' obra consistí en allargar l' esglesia desde 'l portal vell fins hon ara hi ha l' actual, fer quatre capelles, dedicantne una d' elles á Sant Francesch y altre á Sta. Madrona, fabricar lo chor damunt de dites capelles, lo cimbori y fer altres mellores. Les obres va ferles lo Mestre Antich Pons. Aqueix, en 1613, se convingué ab lo Comú en fer un creuer de pedra de Montjuich al chor, qual obra no era consignada á la primera contracta; ab la condició que se li pagaría de sobrepuix, com es natural. Costá l' obra 1.750 lliures (47). Lo preu fet de la fusta se contractá entre los Jurats y En Salvador Juliá, travallador, fuster de la vila de Mataró per preu de 80 lliures, á 1 de Novembre en 1613 (48); pero la feina de fuster va ferla En Gabriel Coll, al qui va donárseli á preu fet (49). L' obra d' allargament del temple durá desde 1611 á 1613.

Va esser tanta l' importancia que volgueren donar los parroquians d' Alella al fet de la col·locació de la primera pedra del engrandiment del actual temple, qu'haventse acordat posarla lo día de Sta. Madrona, lo poble presidit per lo rector doctor Francesch Talavera, se congregá á la casa del organista, qu' era sota ó part baixa de l' esglesia pera fer vot de celebrar la diada de Sta. Madrona com en día de diumenge. Dita votació se feu á 13 d' Abril de 1611, ab consentiment del senyor bisbe de Barcelona, Don Joan de Moncada, qui va manifestar qu' aprés confirmaría dit vot (50).

Consta que 's trová una escriptura auténtica de collocació de primera pedra pero que may se guardá la festa

---

(46) Arxiu parroquial, Manual O, N. 2, p. 27.
(47) » » Manual O, N. 2, p. 60.
(48) » » Manual d' Actes de 1440 á 1666.
(49) » » » » » p. 27.
(50) Apéndix III.

de la dedicació s' explica molt be puix dita escriptura, sens dupte algún, no 's refereix á la col-locació de la primera pedra de l' esglesia primitiva, sino á la del engrandiment primer de l' esglesia, fet en lo segle XV (51).

Tal com se resolgué se posá la primera pedra del segón engrandiment lo día de Santa Madrona y 's feu lo vot de guardar tal diada ja per esser la festa de dita Santa, ja pera remembransa de dita primera pedra.

A mes d' axó, com queda referit, y pera perpetuar mes la devoció á Sta. Madrona, se dedicá á n' aquesta Santa una de les quatre capelles noves. En ella ara hi ha l' altar de Sant Joseph.

Santa Madrona se venera á la capelleta central alta del altar major desde 1879. Lo quadro ó taula de Sta. Madrona, que, segons lo Dr. Riu, va donar lo rector Dr. Onofre Talavera, II, se guarda á la sala rectoral (52).

Lo gloriós Sant Isidro, singular patró dels conreuadors de la terra, se venerá á Alella al cap de poch temps d' esser canonisat pel Papa Gregori XV, quina canonisació se celebrá en 1622 (53).

Al altar que tenía dedicat á l' esglesia parroquial va fundarhi un benefici, ab dit títol, En Gabriel Gurri, pagés d' Alella, á 9 d' Octubre de 1628. Ne fou primer beneficiat mossen Miquel Gurri, clergue, germá del fundador (54).

A mes de dita honorificencia, lo poble votá celebrar la festa de Sant Isidro, quina votació 's feu á 2 de Maig de 1638 (55).

---

(51) Arxiu parroquial, Manual O, N. 2, p. 35.

(52) Dos rectors ha tingut Alella, nomenats Onofre Talavera, l' un nevot del altre. Lo I governá desde 1624 á 1645 y lo II, qu' era doctor, desde 1645 á 1892, com consta al rectorologi format per los Drs Riu y Romero y Mossén Buxadós.

(53) Santoral.

(54) Arxiu Catedral, *Speculum Officialatus*, p. 201.

(55) Apéndix IV.

En altre lloch s' es parlat de Sta. Susanna y si be poca cosa sabem de dita Santa, no perxó s' es perdut la memoria y culte de la mateixa.

L' altar de Sta. Susanna, qu' ensemps se nomenava de Sant Esteve, probablement per venerarshi també aqueix Sant proto-mártir, se decorá en 1638. Mes tart serví pera venerarhi Sant Isidro. L' altar actual es d' obra y va fabricarse en 1863. Costá l'altar y restauració de les tres imatges de Sant Isidro, Sant Esteve y Santa Susanna, unes 320 pessetes (56).

Quan s' hi venerá lo patró dels pagesos, se col·locaren á sos costats les imatges de Sant Esteve y Santa Susanna. Actualment l'altar es dedicat á la Mare de Deu del Roser, y les imatges de Sant Isidro y Santa Susanna fan costat á la de la Verge Santíssima (57).

Alella, á mes de votar la festa de Santa Madrona y de Sant Isidro, se posá baix la protecció dels mártirs Sant Abdón y Sant Senen. Trovantse la població flagelada per la plaga de la llagosta, acudí á n' aquestos Sants no sols suplicantloshi la gracia del lliurament de tal plaga, si que comprometentse á celebrar festa perpetuament lo día dels referits Sants, haventhi en tal diada missa matinal y missa major.

Los Jurats se comprometeren á donar la caritat d' una lliura y deu sous, y qui en tal día travalli, deurá pagar una lliura de cera á l' Obra. Se feu lo vot á 26 de Juliol de 1687 (58).

Referit parcialment lo desenrotllo del temple, ja en quan al edifici, ja en lo fahent als altars y advoca-

---

(56) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879.
(57) Noticia de Mn Anton Buxadós, rector.
(58) Apéndix IV.

cions, donem una descripció del interior del de dit temple, tal com ara está, citant les capelles y altars que conté.

Capella de Sant Francesch

Entrant á l' esglesia, ála part de l'Epístola hi ha lo Baptisteri y la capella y altar de Sant Francesch. A la clau de la volta lo *Ecce Homo*.

Alella volgué venerar en son temple al insigne exemplar d' humilitat y d' amor seráfich, lo gran Pare Sant Francesch d'Assís, destinantse una de les quatre capelles noves á honra de dit Sant. Fet l' altar de St. Francesch, gracies á la pietat d' En Joan Sorts, pagés d' Alella, aqueix, en 1648 á 26 de Desembre firmá un conveni ab lo daurador En Bernat Culubrans, de la vila de Sta. Coloma de Centelles, sobres lo daurar l' altar de Sant Francesch y encarnar les imatges per preu de 450 lliures. Se pactá que 'l altar devía estar termenat á 1 d' Agost de 1649 (59).

Lo Sant Patriarca te á sos respectius costats les imatges de Sant Joan Baptista y Sant Antoni de Padua. Als peus de Sant Francesch hi ha un baix relleu relatiu á la Passió de Jesús y baix de Sant Joan y Sant Antoni un passatge de la vida de cada Sant. Les imatges de Santa Madrona, Sta. Eularia, al centre, y Santa Margarida, se veneren al cos superior del retaule.

L' escut de la casa Sors, consistent ab un compás obert avall, que te dins sa obertura una rosa y á cada costat del angle exterior del compás una estrella quada ó flamígera, se veu travallat als muntants inferiors del citat retaule.

Capella del Santíssim

La segona capella per la qual se va á la del Santíssim te travallada á la clau de la volta un' imatge qu' apar es

---

(59) Arxiu parroquial, Manual P, p. 16.

la de Sant Bartomeu. Al fons hi ha l' antich portal major que 's posá aquí quan se feu lo segon engrandiment de l' esglesia. Quan anys passats fou paredat, s' utilisá dita capella pera posarhi l' altar del Cor Puríssim de María, quina obra va ferse en 1863 en temps del rector Mn. Francisco Artigas. Formava lo centre del retaule un quadro de María Santíssima amostrant son Cor á un pecador agenollat á sos peus (60). Eix quadro ara es á la sala rectoral. Lo quadro fou rellevat per un' imatge esculptórica del Cor Puríssim de María, que tenía un pecador á sos peus. Actualment transformada ab imatge de la Verge del Roser la posseheixen les Germanes Dominiques de dita parroquia, al seu Oratori, per havélsela donada lo Sr. rector Mossén Jaume Puig (61).

Al obrarse la capella del Santíssim, se desparedá lo portal sobre referit que comunica l' esglesia ab la capella. Per dita rahó s' inutilisá l' altar del Puríssim Cor de Maria.

En 1885 ó 1886 sembla que va comensarse á parlar de fer una capella á honra de Jesús sagramentat. Aprés de varies diligencies, se doná comens á dita obra, en 1890, la que termenada, s' estrená á 8 de Nouembre de 1891. Fou lo mestre de l' obra En Joseph Aymar. Mercés als feligresos s' erigí aquesta capella, qu' es una de les mellores mes vistoses de l' esglesia parroquial (62).

Es d' estil ojival y reb la llum per un finestral obert al enfront del altar, hont hi ha pintades les imatges de Melquisedech y Jesucrist.

Al altar y part damunt del sagrari hi ha un baix relleu que representa l' institució de l' Eucaristía, y sobre de dit relleu s' hi venera un' imatge del Sagratíssim Cor de Jesús. Ans d' haverhi aquest' imatge s' hi veneraren, durant certa temporada, les del Sant Christ y Verge dels Dolors.

Essent Ecónom Mossén Joaquim Estrada (1895-1897),

---

(60) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obrà, de 1813 á 1879.
(61) Noticia de Mossén Buxadós, rector.
(62) Arxiu parroquial, Comptes solts.

s' adquirí la del Sagrat Cor y llavors les dues anteriors foren transferides al lloch que son ara (63).

Dit altar va decorarse en 1898 á despeses d' En Joseph Ferrer y Bernadas, notari de Barcelona y fill de dita parroquia (64).

A mes, á despeses de dit senyor s' adquiriren dues cortines per los costats del altar y una catifa (65).

A n' aquesta capella hi fundá, en 1902, un benefici baix advocació de Sant Jaume, Na Emilia Cazes, viuda d' En Jaume Clavell, propietari de la Torre nomenada Ca 'n Torras y també Ca 'n Clavell (66).

Capella de la Puríssima Concepció

L' altar, d' estil barroch, dedicat al Sant Christ y ara á la Puríssima Concepció, va costejarlo en 1661 En Feliu Roure. L' escut de dit donador, consistent ab dos roures, se veu travallat als montants baixos de dit altar. Aquí hi ha un sagrari qu' en altre temps servía pera reservarhi la Santíssima Eucaristía durant les vuitades del Corpus.

A dit Roure se li concedí lo dret de tomba al peu del altar (67).

Dit altar se dedicá en 1863 á la Puríssima Concepció, essent rector Mossén Francisco Artigas, y l' imatge del Sant Christ se transferí á la capella de Santa Madrona qu' ara es de Sant Joseph. Llavors fou quan, desmuntat l' altar de Santa Madrona, s' aportá lo quadro de dita Santa á la rectoría.

En 1868, Mossén Jaume Puig comprá les imatges esculptóriques de Sta. Madrona, Sta. Llúcia y Sta. Apolonia, per 120 escuts, les que col·locá al altar de la Puríssima.

---

(63) Noticia de Mossén Buxadós, rector.
(64) Inscripció pintada al costat dret del altar.
(65) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879.
(66) » » Carpeta de documents.
(67) » » Llibre de *Redditibus*, p. 296.

La de Sta. Madrona, en 1879, fou transferida al altar major actual (68).

Capella de la Mare de Deu del Roser

La capella mes prop del altar major, obrada sota lo campanar, dedicada primerament á Sta. Susanna, mes tart á Sant Isidro y ara á la Mare de Deu del Roser, te als costats del altar Sant Isidro y Santa Susanna. L' altar qu'es d' obra se fabricá en 1862 (69).

Altar Major

La clau de la volta del presbiteri te travallada l' imatge de Sant Feliu. De dita clau arrenquen sis arestes, descansantne quatre sobre los símbols dels evangelistes.

Del altar major antich poca cosa podem dirne, puix, si be en 1591, á 28 de Juliol, los Obrers pagaren 5 lliures al fuster de Vilassar, En Jaume Blanch, pera netejar y enllustrar lo retaule major d' Alella (70), no sabem quína classe de retaule era aqueix. Ab tot, pot presumirse qu' estava format de taules pintades, puix estava en us encara en dit temps aquesta classe de retaules.

Si, segons refereix lo Dr. Riu, l' escut de 'n Desplá era á una de les portes del altar major y lo del Terme á l' altra porta, casi es de creure que 's fabricaría dit retaule durant lo govern dels rectors Lluis y Guillem Ramón Desplá, que mes ó menys durá desd'ans de 1506 á 1544.

En 1824, essent rector Mossen Bartomeu Rafols, l' altar major de Alella fou substituit per altre, procedent de la Conrería, qu' era la casa de pagés del Monastir de Montalegre (71).

---

(68) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879, y Noticies de Mossén Buxadós, rector.

(69) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879.

(70) » » Manual T.

(71) » » Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879.

Al cap de dos anys, ó sía en 1826, se substituhí dit altar per altre d' obra, segons se llegeix al Llibre de l' Obra de 1813 á 1879. Va idearlo l' arquitecte Francisco Bosch y costá 581 lliures, 17 sous, 6 diners.

En 1879 se comprá l' altar major actual per 500 pessetes, qu' era lo de Sant Miquel, de la Catedral de Barcelona, propi de la Confraría dels Vidriers, obrat en lo segle XVIII. En ell hi havía Sant Miquel, Sant Joaquím, Sta. Anna y Sant Francisco de Paula (72).

Les imatges de Sant Miquel y Sant Francisco de Paula son á una dependencia del temple, y á les capelles en que hi havía Sant Miquel y Sant Francisco s' hi veneren Sant Feliu y Sta. Madrona, patró y copatrona d' Alella. A un y altre costat de Sant Feliu subsisteixen Sant Joaquím y Santa Anna. La de Sant Feliu fou travallada en 1880 pel esculptor En Joan Soler, de Barcelona.

Penjen de la volta quatre corones de metall daurat, pera la lluminaria, essent donades les grans, en 1900, pels cónjugs En Trinitat Rius y Na Trinitat de Fabra, y les petites pel Dr. D. Santiago Estebanell, Pbre., en 1901.

Los domasos de vellut carmesí, ab que 's cobreixen les parets del presbiteri, los doná Na Teresa Poch, Viuda de Martorell, en 1899, y la catifa bona es un present que feu En Marián Estrada, en 1898 (73).

Al costat esquer del presbiteri hi ha la moderna sagristía.

A n' ella s' hi guarda un gran quadro al oli, qu' es lo retrat, de cos enter, del rector Dr. Geroni Cortada, qui, ans havía esset Vicari General de Barcelona. A la part alta dreta del quadro hi ha l' imatge de Santa María de Cervelló ó del Socors, religiosa mercedaria. Dit quadro lo doná l' Ordre

(72) Arxiu parroquial, Llibre corrent de l' Obra.
(73) » » Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879.

Mercedaria al memorat rector perque, quan fou Vicari General, va tramitar l'expedient de la beatificació de dita Santa, sens rebre cap honorari (74).

Capella de la Verge dels Dolors

Baixant del presbiteri, per la banda del Evangeli, se trova á la primera capella l' altar de la Mare de Deu dels Dolors. Aquesta capella ans era dedicada á la Verge del Roser y l'altar fou restaurat en 1863, costant dita mellora 370 pessetes (75), y quan fou enrunada la sagristía vella, se col-locá un' imatge de la Mare de Deu dels Dolors al altar del Roser y la Verge del Roser se transferí al de Sant Isidro. Aquesta modificació va ferla lo Reverent Ecónom Mossén Joaquim Estrada (76).

Pera poguer obrar la capella del Santíssim y la sagristía nova, al terrer hont son, qu' era cementiri y del domini públich, se cedí pel domini públich lo solar de la sagristía vella, per lo qu' aquesta fou enrunada.

La sagristía vella ocupava un solar que 's comprá, en 1667, á n' En Gabriel Espinás, per preu de 25 lliures (77). Aqueix terrer, per temps, havía esset part del cementiri parroquial, donchs en dit any, á 26 de Mars, se cantá una missa de requiem en la que hi hagué sermó, y en tal día se feu la traslació dels ossos dels difunts que 's trovaren al lloch hon se feu la sagristía nova (78).

A dita sagristía hi havía un altar deditat á la Mare de Deu de la Soledat (79). Aquesta sagrada imatge de la Verge se guarda á la rectoría.

Al fons de la capella, ara dedicada á la Verge dels Dolors, davant del portal paredat de la sagristía vella, s' hi

---

(74) Arxiu parroquial, Llibre de *Redditibus*.
(75) » » Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879.
(76) Noticia de Mossén Buxadós, rector.
(77) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1659 á 1798.
(78) » » Llibre d' Obits, de 1624 á 1672. p. 96.
(79) » Catedral, Llibres de Visita.

col-locá, sota doser, la gran imatge del Sant Christ. Al costat dret del Sant Christ hi ha una Verónica de Jesús, travallada sobre un quadret de jaspi.

Capella de Sant Antoni Abat

La capella que segueix es dedicada á Sant Antoni Abat, la qual també ha esset nomenada de Sant Sebastiá.

A un y altre costat del Sant anacoreta, s' hi veneren Sant Sebastiá y Sant Llop. Sota la capelleta de Sant Antoni hi ha una imatge jayent de Sant Francisco Xavier. Al cos superior hi ha les de Sant Joseph, Verge del Carme, al mitj, y Sant Ignaci de Loyola. L' altar, qu' es barroch, porta la data de 1777.

Capella de Sant Joseph

L' última capella dedicada al culte, á n' aquesta part del temple, se fabricá á honra de Santa Madrona, y á la clau de la volta hi ha labrada l' imatge de dita Santa, qui porta creu, palma y barco.

Lo primer altar de Santa Madrona va donarlo, com ja s' es dit, lo senyor rector Dr. Onofre Talavera. Mes tart, se dedicá aquesta capella al Sant Christ.

Desde 1892 la primitiva capella de Santa Madrona es dedicada al gloriós Patriarca Sant Joseph. L' altar qu' es d' estil ojival, va obrarlo lo fuster En Francisco Giralt (80), lo qual va esser decorat en 1901 pel pintor y daurador Sr. Oliva, de Barcelona. Aquesta decoració costá unes 510 pessetes que pagaren varis devots y l' Obra.

La sagrada imatge y les sacres son donatiu de la familia Prat, descendent de Ca 'n Serra, de dita parroquia (81), y altre devot doná les corones ó salomonets (82).

---

(80) Arxiu parroquial, Comptes solts de l' Obra.

(81) Noticia de Mossén Trinitat Prat y Prat, subdiaca, individuu de dita familia.

(82) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879.

Al peu d' eix altar, en 1771, hi fou sepultat lo noble En Francisco de Magarola y de Amigant (83).

Lo chor, qu' es de gran cabuda, te travallada l' imatge de la Puríssima á la clau de la volta baixa y la del Salvador á l' alta, en actitut de donar la benedicció.

Lo sol del temple tenía varies tombes y una d' elles era tancada ab llosa molt notable. Ab motiu d' haverse enrejolat l' esglesia se tragueren les lloses que serveixen d' empedrat al davant de dit temple, essent de doldre aytal profanació.

A les parets interiors de l' esglesia hi ha unes creus vermelles qu' indiquen que fou consagrada. Prou s' es buscat al arxiu l' acta ó noticies de la consagració, pero sens resultat. Si realment dites creus son senyals de consagració, aquesta l' efectuaría algun Bisbe auxiliar de Barcelona, ab motiu de visitar lo bisbat ó d' administrar solament la Confirmació en nom del Prelat propi.

Nos induheix á creure axó, lo fet de que les esglesies d' Argentona, Cabrera y Vilassar de Dalt foren consagrades per Bisbes auxiliars en lo S. XVI. La de Premiá de Dalt ho es també, pero no 'ns consta quan ho fou, y creyem que succehí com á Alella que no 's consigná al arxiu acte de tanta importancia.

En altres temps hi havía organista, qui tenía casa propia junt á la rectoría.

En lo segle XVI ja solemnisava las festes la parroquia,

---

(83) Arxiu Parroquial, Llibres d' Obits de 1725 á 1775, p. 89.

ab orga, donchs consta qu' en 1547, als 20 de Desembre, se firmaren uns capítols entre Vicens Comas y los Obrers pera tocar l' orga per 22 lliures, durant un any (84).

Mes tart se millorá molt dit instrument, puix l' organista En Jaume Puigdorfila, á 5 d' Abril de 1617, se comprometé ab los Jurats adovar y afinar l' orga y aumentarla ab 84 flautes. Costá l' obra 110 lliures de les que dit Puigdorfila ne doná 20 de caritat (85).

Ara se solemnisen les funcións ab acompanyament d'armonium, en relleu de l' orga, de la que sols ne resta la caixa.

Moltes joyes y de preu possehía l' esglesia d' Alella, part de les quals portaven l' escut dels donadors, com es de veure al inventari pres en 1668 (86).

Anys fa que poques ne queden, essent una de les mes boniques lo reliquiari de plata, sobre-daurat, qu' estotja les sagrades reliquies de Sant Feliu, Sant Cristófol, Sant Sebastiá y Sta. Agata, qu'aportá de Roma lo rector En Tomás Bofill, canonge de Barcelona, á 7 d' Octubre de 1563. Les hi doná lo Sant Pare

Reliquiari de S. Feliu
Segle XVI

(84) Arxiu parroquial, Manual Y, p. 6.
(85) » » Manual O, 2, p. 114.
(86) Apéndix V.

En altre lloch s' es parlat de Sta. Susanna y si be poca cosa sabem de dita Santa, no perxó s' es perdut la memoria y culte de la mateixa.

L' altar de Sta. Susanna, qu' ensemps se nomenava de Sant Esteve, probablement per venerarshi també aqueix Sant proto-mártir, se decorá en 1638. Mes tart serví pera venerarhi Sant Isidro. L' altar actual es d' obra y va fabricarse en 1863. Costá l'altar y restauració de les tres imatges de Sant Isidro, Sant Esteve y Santa Susanna, unes 320 pessetes (56).

Quan s' hi venerá lo patró dels pagesos, se col·locaren á sos costats les imatges de Sant Esteve y Santa Susanna. Actualment l'altar es dedicat á la Mare de Deu del Roser, y les imatges de Sant Isidro y Santa Susanna fan costat á la de la Verge Santíssima (57).

Alella, á mes de votar la festa de Santa Madrona y de Sant Isidro, se posá baix la protecció dels mártirs Sant Abdón y Sant Senen. Trovantse la població flagelada per la plaga de la llagosta, acudí á n' aquestos Sants no sols suplicantloshi la gracia del lliurament de tal plaga, si que comprometentse á celebrar festa perpetuament lo día dels referits Sants, haventhi en tal diada missa matinal y missa major.

Los Jurats se comprometeren á donar la caritat d' una lliura y deu sous, y qui en tal día travalli, deurá pagar una lliura de cera á l' Obra. Se feu lo vot á 26 de Juliol de 1687 (58).

Referit parcialment lo desenrotllo del temple, ja en quan al edifici, ja en lo fahent als altars y advoca-

---

(56) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879.
(57) Noticia de Mn Anton Buxadós, rector.
(58) Apéndix IV.

cions, donem una descripció del interior del de dit temple, tal com ara está, citant les capelles y altars que conté.

Capella de Sant Francesch

Entrant á l' esglesia, ála part de l'Epístola hi ha lo Baptisteri y la capella y altar de Sant Francesch. A la clau de la volta lo *Ecce Homo*.

Alella volgué venerar en son temple al insigne exemplar d' humilitat y d' amor seráfich, lo gran Pare Sant Francesch d'Assís, destinantse una de les quatre capelles noves á honra de dit Sant. Fet l' altar de St. Francesch, gracies á la pietat d' En Joan Sorts, pagés d' Alella, aqueix, en 1648 á 26 de Desembre firmá un conveni ab lo daurador En Bernat Culubrans, de la vila de Sta. Coloma de Centelles, sobres lo daurar l' altar de Sant Francesch y encarnar les imatges per preu de 450 lliures. Se pactá que 'l altar devía estar termenat á 1 d' Agost de 1649 (59).

Lo Sant Patriarca te á sos respectius costats les imatges de Sant Joan Baptista y Sant Antoni de Padua. Als peus de Sant Francesch hi ha un baix relleu relatiu á la Passió de Jesús y baix de Sant Joan y Sant Antoni un passatge de la vida de cada Sant. Les imatges de Santa Madrona, Sta. Eularia, al centre, y Santa Margarida, se veneren al cos superior del retaule.

L' escut de la casa Sors, consistent ab un compás obert avall, que te dins sa obertura una rosa y á cada costat del angle exterior del compás una estrella quada ó flamígera, se veu travallat als muntants inferiors del citat retaule.

Capella del Santíssim

La segona capella per la qual se va á la del Santíssim te travallada á la clau de la volta un' imatge qu' apar es

---

(59) Arxiu parroquial, Manual P, p. 16.

la de Sant Bartomeu. Al fons hi ha l' antich portal major que 's posá aquí quan se feu lo segon engrandiment de l' esglesia. Quan anys passats fou paredat, s' utilisá dita capella pera posarhi l' altar del Cor Puríssim de María, quina obra va ferse en 1863 en temps del rector Mn. Francisco Artigas. Formava lo centre del retaule un quadro de María Santíssima amostrant son Cor á un pecador agenollat á sos peus (60). Eix quadro ara es á la sala rectoral. Lo quadro fou rellevat per un' imatge esculptórica del Cor Puríssim de María, que tenía un pecador á sos peus. Actualment transformada ab imatge de la Verge del Roser la posseheixen les Germanes Dominiques de dita parroquia, al seu Oratori, per havélsela donada lo Sr. rector Mossén Jaume Puig (61).

Al obrarse la capella del Santíssim, se desparedá lo portal sobre referit que comunica l' esglesia ab la capella. Per dita rahó s' inutilisá l' altar del Puríssim Cor de Maria.

En 1885 ó 1886 sembla que va comensarse á parlar de fer una capella á honra de Jesús sagramentat. Aprés de varies diligencies, se doná comens á dita obra, en 1890, la que termenada, s' estrená á 8 de Nouembre de 1891. Fou lo mestre de l' obra En Joseph Aymar. Mercés als feligresos s' erigí aquesta capella, qu' es una de les mellores mes vistoses de l' esglesia parroquial (62).

Es d' estil ojival y reb la llum per un finestral obert al enfront del altar, hont hi ha pintades les imatges de Melquisedech y Jesucrist.

Al altar y part damunt del sagrari hi ha un baix relleu que representa l' institució de l' Eucaristía, y sobre de dit relleu s' hi venera un' imatge del Sagratíssim Cor de Jesús. Ans d' haverhi aquest' imatge s' hi veneraren, durant certa temporada, les del Sant Christ y Verge dels Dolors.

Essent Ecónom Mossén Joaquim Estrada (1895-1897),

---

(60) **Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879.**

(61) **Noticia de Mossén Buxadós, rector.**

(62) **Arxiu parroquial, Comptes solts.**

s' adquirí la del Sagrat Cor y llavors les dues anteriors foren transferides al lloch que son ara (63).

Dit altar va decorarse en 1898 á despeses d' En Joseph Ferrer y Bernadas, notari de Barcelona y fill de dita parroquia (64).

A mes, á despeses de dit senyor s' adquiriren dues cortines per los costats del altar y una catifa (65).

A n' aquesta capella hi fundá, en 1902, un benefici baix advocació de Sant Jaume, Na Emilia Cazes, viuda d' En Jaume Clavell, propietari de la Torre nomenada Ca 'n Torras y també Ca 'n Clavell (66).

Capella de la Puríssima Concepció

L' altar, d' estil barroch, dedicat al Sant Christ y ara á la Puríssima Concepció, va costejarlo en 1661 En Feliu Roure. L' escut de dit donador, consistent ab dos roures, se veu travallat als montants baixos de dit altar. Aquí hi ha un sagrari qu' en altre temps servía pera reservarhi la Santíssima Eucaristía durant les vuitades del Corpus.

A dit Roure se li concedí lo dret de tomba al peu del altar (67).

Dit altar se dedicá en 1863 á la Puríssima Concepció, essent rector Mossén Francisco Artigas, y l' imatge del Sant Christ se transferí á la capella de Santa Madrona qu' ara es de Sant Joseph. Llavors fou quan, desmuntat l' altar de Santa Madrona, s' aportá lo quadro de dita Santa á la rectoría.

En 1868, Mossén Jaume Puig comprá les imatges esculptóriques de Sta. Madrona, Sta. Llúcia y Sta. Apolonia, per 120 escuts, les que col·locá al altar de la Puríssima.

---

(63) Notícia de Mossén Buxadós, rector.
(64) Inscripció pintada al costat dret del altar.
(65) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879.
(66) » » Carpeta de documents.
(67) » » Llibre de *Redditibus*, p. 296.

La de Sta. Madrona, en 1879, fou transferida al altar major actual (68).

Capella de la Mare de Deu del Roser

La capella mes prop del altar major, obrada sota lo campanar, dedicada primerament á Sta. Susanna, mes tart á Sant Isidro y ara á la Mare de Deu del Roser, te als costats del altar Sant Isidro y Santa Susanna. L' altar qu' es d' obra se fabricá en 1862 (69).

Altar Major

La clau de la volta del presbiteri te travallada l' imatge de Sant Feliu. De dita clau arrenquen sis arestes, descansantne quatre sobre los símbols dels evangelistes.

Del altar major antich poca cosa podem dirne, puix, si be en 1591, á 28 de Juliol, los Obrers pagaren 5 lliures al fuster de Vilassar, En Jaume Blanch, pera netejar y enllustrar lo retaule major d' Alella (70), no sabem quína classe de retaule era aqueix. Ab tot, pot presumirse qu' estava format de taules pintades, puix estava en us encara en dit temps aquesta classe de retaules.

Si, segons refereix lo Dr. Riu, l' escut de 'n Desplá era á una de les portes del altar major y lo del Terme á l' altra porta, casi es de creure que 's fabricaría dit retaule durant lo govern dels rectors Lluis y Guillem Ramón Desplá, que mes ó menys durá desd'ans de 1506 á 1544.

En 1824, essent rector Mossen Bartomeu Rafols, l' altar major de Alella fou substituit per altre, procedent de la Conrería, qu' era la casa de pagés del Monastir de Montalegre (71).

---

(68) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879, y Noticies de Mossén Buxadós, rector.

(69) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879.

(70) » » Manual T.

(71) » » Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879.

Al cap de dos anys, ó sía en 1826, se substituhí dit altar per altre d' obra, segons se llegeix al Llibre de l' Obra de 1813 á 1879. Va idearlo l' arquitecte Francisco Bosch y costá 581 lliures, 17 sous, 6 diners.

En 1879 se comprá l' altar major actual per 500 pessetes, qu' era lo de Sant Miquel, de la Catedral de Barcelona, propi de la Confrafía dels Vidriers, obrat en lo segle XVIII. En ell hi havía Sant Miquel, Sant Joaquím, Sta. Anna y Sant Francisco de Paula (72).

Les imatges de Sant Miquel y Sant Francisco de Paula son á una dependencia del temple, y á les capelles en que hi havía Sant Miquel y Sant Francisco s' hi veneren Sant Feliu y Sta. Madrona, patró y copatrona d' Alella. A un y altre costat de Sant Feliu subsisteixen Sant Joaquím y Santa Anna. La de Sant Feliu fou travallada en 1880 pel esculptor En Joan Soler, de Barcelona.

Penjen de la volta quatre corones de metall daurat, pera la lluminaria, essent donades les grans, en 1900, pels cónjugs En Trinitat Rius y Na Trinitat de Fabra, y les petites pel Dr. D. Santiago Estebanell, Pbre., en 1901.

Los domasos de vellut carmesí, ab que 's cobreixen les parets del presbiteri, los doná Na Teresa Poch, Viuda de Martorell, en 1899, y la catifa bona es un present que feu En Marián Estrada, en 1898 (73).

Al costat esquer del presbiteri hi ha la moderna sagristía.

A n' ella s' hi guarda un gran quadro al oli, qu' es lo retrat, de cos enter, del rector Dr. Geroni Cortada, qui, ans havía esset Vicari General de Barcelona. A la part alta dreta del quadro hi ha l' imatge de Santa María de Cervelló ó del Socors, religiosa mercedaria. Dit quadro lo doná l' Ordre

---

(72) Arxiu parroquial, Llibre corrent de l' Obra.
(73) » » Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879.

Mercedaria al memorat rector perque, quan fou Vicari General, va tramitar l' expedient de la beatificació de dita Santa, sens rebre cap honorari (74).

Capella de la Verge dels Dolors

Baixant del presbiteri, per la banda del Evangeli, se trova á la primera capella l' altar de la Mare de Deu dels Dolors. Aquesta capella ans era dedicada á la Verge del Roser y l' altar fou restaurat en 1863, costant dita mellora 370 pessetes (75), y quan fou enrunada la sagristía vella, se col-locá un' imatge de la Mare de Deu dels Dolors al altar del Roser y la Verge del Roser se transferí al de Sant Isidro. Aquesta modificació va ferla lo Reverent Ecónom Mossén Joaquim Estrada (76).

Pera poguer obrar la capella del Santíssim y la sagristía nova, al terrer hont son, qu' era cementiri y del domini públich, se cedí pel domini públich lo solar de la sagristía vella, per lo qu' aquesta fou enrunada.

La sagristía vella ocupava un solar que 's comprá, en 1667, á n' En Gabriel Espinás, per preu de 25 lliures (77). Aqueix terrer, per temps, havía esset part del cementiri parroquial, donchs en dit any, á 26 de Mars, se cantá una missa de requiem en la que hi hagué sermó, y en tal día se feu la traslació dels ossos dels difunts que 's trovaren al lloch hon se feu la sagristía nova (78).

A dita sagristía hi havía un altar deditat á la Mare de Deu de la Soledat (79). Aquesta sagrada imatge de la Verge se guarda á la rectoría.

Al fons de la capella, ara dedicada á la Verge dels Dolors, davant del portal paredat de la sagristía vella, s' hi

(74) Arxiu parroquial, Llibre de *Redditibus*.
(75) » » Llibre de l' Obra, de 1813 á 1879.
(76) Noticia de Mossén Buxadós, rector.
(77) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1659 á 1798.
(78) » » Llibre d' Obits, de 1624 á 1672. p. 96.
(79) » Catedral, Llibres de Visita.

col-locá, sota doser, la gran imatge del Sant Christ. Al costat dret del Sant Christ hi ha una Verónica de Jesús, travallada sobre un quadret de jaspi.

Capella de Sant Antoni Abat

La capella que segueix es dedicada á Sant Antoni Abat, la qual també ha esset nomenada de Sant Sebastiá.

A un y altre costat del Sant anacoreta, s' hi veneren Sant Sebastiá y Sant Llop. Sota la capelleta de Sant Antoni hi ha una imatge jayent de Sant Francisco Xavier. Al cos superior hi ha les de Sant Joseph, Verge del Carme, al mitj, y Sant Ignaci de Loyola. L' altar, qu' es barroch, porta la data de 1777.

Capella de Sant Joseph

L' última capella dedicada al culte, á n' aquesta part del temple, se fabricá á honra de Santa Madrona, y á la clau de la volta hi ha labrada l' imatge de dita Santa, qui porta creu, palma y barco.

Lo primer altar de Santa Madrona va donarlo, com ja s' es dit, lo senyor rector Dr. Onofre Talavera. Mes tart, se dedicá aquesta capella al Sant Christ.

Desde 1892 la primitiva capella de Santa Madrona es dedicada al gloriós Patriarca Sant Joseph. L' altar qu' es d' estil ojival, va obrarlo lo fuster En Francisco Giralt (80), lo qual va esser decorat en 1901 pel pintor y daurador Sr. Oliva, de Barcelona. Aquesta decoració costá unes 510 pessetes que pagaren varis devots y l' Obra.

La sagrada imatge y les sacres son donatiu de la familia Prat, descendent de Ca 'n Serra, de dita parroquia (81), y altre devot doná les corones ó salomonets (82).

---

(80) Arxiu parroquial, Comptes solts de l' Obra.

(81) Noticia de Mossén Trinitat Prat y Prat, subdiaca, individuu de dita familia.

(82) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1818 á 1879.

Al peu d' eix altar, en 1771, hi fou sepultat lo noble En Francisco de Magarola y de Amigant (83).

Lo chor, qu' es de gran cabuda, te travallada l' imatge de la Puríssima á la clau de la volta baixa y la del Salvador á l' alta, en actitut de donar la benedicció.

Lo sol del temple tenía varies tombes y una d' elles era tancada ab llosa molt notable. Ab motiu d' haverse enrejolat l' esglesia se tragueren les lloses que serveixen d' empedrat al davant de dit temple, essent de doldre aytal profanació.

A les parets interiors de l' esglesia hi ha unes creus vermelles qu' indiquen que fou consagrada. Prou s' es buscat al arxiu l' acta ó noticies de la consagració, pero sens resultat. Si realment dites creus son senyals de consagració, aquesta l' efectuaría algun Bisbe auxiliar de Barcelona, ab motiu de visitar lo bisbat ó d' administrar solament la Confirmació en nom del Prelat propi.

Nos induheix á creure això, lo fet de que les esglesies d' Argentona, Cabrera y Vilassar de Dalt foren consagrades per Bisbes auxiliars en lo S. XVI. La de Premiá de Dalt ho es també, pero no 'ns consta quan ho fou, y creyem que succehí com á Alella que no 's consigná al arxiu acte de tanta importancia.

En altres temps hi havía organista, qui tenía casa propia junt á la rectoría.

En lo segle XVI ja solemnisava las festes la parroquia,

---

(83) Arxiu Parroquial, Llibres d' Obits de 1725 á 1775, p. 89.

ab orga, donchs consta qu' en 1547, als 20 de Desembre, se firmaren uns capítols entre Vicens Comas y los Obrers pera tocar l' orga per 22 lliures, durant un any (84).

Mes tart se millorá molt dit instrument, puix l' organista En Jaume Puigdorfila, á 5 d' Abril de 1617, se comprometé ab los Jurats adovar y afinar l' orga y aumentarla ab 84 flautes. Costá l' obra 110 lliures de les que dit Puigdorfila ne doná 20 de caritat (85).

Ara se solemnisen les funcións ab acompanyament d'armonium, en relleu de l' orga, de la que sols ne resta la caixa.

Reliquiari de S. Feliu
Segle XVI

Moltes joyes y de preu possehía l' esglesia d' Alella, part de les quals portaven l' escut dels donadors, com es de veure al inventari pres en 1668 (86).

Anys fa que poques ne queden, essent una de les mes boniques lo reliquiari de plata, sobre-daurat, qu' estotja les sagrades reliquies de Sant Feliu, Sant Cristófol, Sant Sebastiá y Sta. Agata, qu'aportá de Roma lo rector En Tomás Bofill, canonge de Barcelona, á 7 d' Octubre de 1563. Les hi doná lo Sant Pare

(84) Arxiu parroquial, Manual Y, p. 6.
(85) » » Manual O, 2, p. 114.
(86) Apéndix V.

Pius IV, qui les tragué de la capella de Sta. María de *Scala Dei* (87).

Se col·locaren á un reliquiari de plata, lo qual se fabricá en 1565, pagantlo en part los administradors de la Confraría del Sanct Sagrament. De la caixa de l' esglesia y del baci de Sant Llop se tragueren 3 lliures, y 20 de l' Obra per ajut del citat reliquiari (88).

Ab lo temps se desmellorá de tal manera, que fou precís transferirles á altre. A 30 de Juliol de 1868, l' Exm. senyor bisbe de Barcelona, Don Pantaleón Monserrat, col·locá les susdites reliquies á un bellíssim reliquiari de plata sobredaurada, de factura del segle XVI, lo qual, per sa forma, fa presumir havía servit d' ostensori ó custodia (89).

D' altres reliquies se te noticia que constituiren un especial tresor de l' esglesia d' Alella, les quals per dissort, á lo qu' hem entés, ja son perdudes.

Se cita la reliquia de Sant Feliu que 's portava als malalts. En 1699 fou aportada á la Senyora María, muller de 'n Isidro Roure, qui, havent assolit la salut, doná de caritat 4 palms de tafetá encarnat á dita reliquia (90).

A l' inventari prés en 1668, s' hi continua un reliquiari de plata dorada, ab reliquies de Sant Feliu, Sant Sebastiá, Sant Cristófol, Sant Damiá y Sant Blay.

De la casa Calderó n' hagué l' esglesia d' Alella les reliquies de Sant Fecundo, Sant Calixte, Sant Papio, Pedra del Sant Sepulcre de Christ nostre Senyor, Hábit de Sant Francesch y Sanch de tres Sants Mártirs. Aquestes, que procedíen de Roma, se col·locaren á un reliquiari fet en part ab lo producte de la venda de presentalles de plata de la capella del Roser y ab lo que hi afegí lo Dr. Honofre Talavera, qui fou rector desde 1645 á 1692 (91).

Del Dr. Francesch Talavera, qui doná varies joyes,

---

(87) Arxiu parroquial, Auténtica, pergamí N. 34.

(88) » » Llibreta llarga.

(89) » » Carpeta de documents, Trasllat legalisat de l' Auténtica de les reliquies.

(90) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1659 á 1798.

(91) Apéndix V.

sols ne guarda la parroquia un parell de porres, de plata, de les que 'n feu obsequi en 1608. Dites porres porten la següent llegenda: LO R^T DR FRAN^CH TELAVERA RECTOR ANY 1608. RENOVAT EN 1828. A n' elles hi ha un' ***ala*** alta qu' es lo signe de dit rector, alternat ab un sol, lo qual ignorem si forma part ó no del escut del memorat rector.

A propósit del escut d' Alella, segons un inventari de l' esglesia prés en lo segle XV, consta qu' aquesta possehía uns ganfanons ab ***senyal*** ó sia escut d'***ala***. Al frontispici del temple obrat en 1611, també hi ha un' ***ala*** sola, casi caiguda, en forma de cor.

Les tres estrelles que surmonten l'***ala*** y que ab dit' ***ala*** constituheixen l' escut d'Alella, pensem que s' hi anyadiren en temps del rector Dr. Onofre Talavera, II, (1645-1692). L'escut d'eix rector, pintat al Llibre de Censos, está format de dos parts, contenint la primera un' ***ala*** caiguda y ***tres estrelles*** al damunt, ó sia l' escut d' Alella, y la segona, una franja ab tres ferradures, qu' es presumible sia l' escut propi, lo que, com deyem, nos fa pensar qu' en eix temps se feu dita modificació al escut del Terme.

Libre de les Rendes de la Recto
ria de S. Feliu de Alella escrit per lo
Reverent Honofre Talavera Doctor
en Philosophia y en Sancta Teologia
Rector de Alella

Escut del Dr. Talavera

L' escut de l' *ala* y ***tres estrelles,*** orna lo frontispici del Sindicat, de dita població.

Lo rector Dr. Francesch Riu (1694-1740) capsala los tres llibres de baptismes, matrimonis y obits ab un escut format de la Mar ab tres estrelles al damunt.

Lo sagell del Ajuntament, del any 1844, es petit y circolar, contenint sols l' ***ala.*** Al entorn hi ha l' inscripció: + A LE LLA (92).

Lo sagell del Ajuntament, marcat á un document del any 1902 porta l' ***ala*** ab la corresponent llegenda.

L' actual de l' Alcaldía te al seu centre la mola y palma, atributs del martiri y victoria de Sant Feliu.

Lo sagell parroquial lo constituheix l' imatge del mártir Sant Feliu titolar y patró de la parroquia.

Escut del Dr. Riu (93)

D' aquí 's deduheix que l' ***ala*** ha esset sempre lo signe mes antich y mes perseverant del escut d' Alella. L' ***ala*** se trova aplicada al peu del reliquiari del ***Lignum Crucis*** (94).

---

(92) **Arxiu parroquial, Comptes solts.**

(93) **Los gravats qu' il-lustren eix travall, son de clixés de que 'ns n' ha fet obsequi nostr' amich N' Esteve Martinell, de Barcelona.**

(94) **Cal ab tota justicia remerciar, com aixís ho fem, al zelós y prudent rector Mossén Antoni Buxadós, qui, de pla, nos ha facilitat la total y franca gestió pera ordenar aquesta Nota histórica de la parroquia d' Alella.**

APÉNDIX

I

Comens y termini del primer engrandiment de l' esglesia parroquial d' Alella, 1459-1463

=En nom de nostro Senyor Deu he de la gloriosa verge María mare sua e del beneuenturat martyr mossen Sanct feliu digous á catorza del Mes de juny del any de la Natiuitat de nostro senyor Mil qotre cens Sinqonte Nou, stant Rector mestra anthoni janer stant per Vicari mossen Jacme Rostell preuera del bisbat de gerona posaren los promens de alella la primera pedra als fonamens de la sgleia de la dita parroquia la qual pedra posa lo Venerable mossen Francesch despla Caualer Senyor de la casa de alella ensems ab lo dit vicari stants administrados de la dita obra guillem arbucies he Francesch Sayoll, leuados dels dines he pagados Jacme Sorts he Barthomeu Cirera.=

=A laor dels desus dits fo acabada la sobra dita hobra dimecres que comtauam XXVIII del mes de mag any M.CCCC.LXIII. Fo acabada la sobradita hobra astant Rector lo sobra dit R. Mestra antoni Janer Vicari mossen laonar nuig placia á nostra senyor deu que sia á laor sua E de la sua beneyta mara E de tota la cort selestiall amen. (46)

(46) Arxiu parroquial, Manual M, f. 68.

II

INVENTARI DE L' ESGLESIA PARROQUIAL D' ALELLA

Memorial de la Roba de la esgliesia

(Segle XV)

Primo Una + gran dargent.

Item vna custodia dargent ab son crestrall dargent y creueta.

Item tres cauzes dargent.

Item vna diadema de la Verge María.

Item altra diadema del Ihesus.

Item vna creueta patita dargent.

Item la capsa del corpus.

Item vna vera creu dargent.

Item tres patenes dels cauzes.

Los palis

Primo vn pali blau ab son toualo.

Item vn pali vermell ab son toualo ab seyal de Pug.

Item altre pali velutat ab seyal de mossen Plá ab son frontal.

Item altre pali blanch de la Verge María ab la smaya.

Item altre pali negre velutat brocat dor.

Item palis sotils: primo en lautar mayor vn pali morisch.

Item en lautar de Sent asteue ab seyal de ocels.

Item en lautar de la Verge María la hu vert y l' autre grog.

Item en lautar de Sent Sabastia vn pali vermel dolent.

Item les cassules

Primo vna casula blanca ab son areament.

Item altra cassula vermella ab son areament manco vn cinel.

Item altra casulla vermella ab seyal de mossen Plá ab son areament.

Item altra cassula negra de uelut ab seyal de Puig.

Item altra casulla per tots días ab seyal de fulles de ceps.

Item altra cassulla de requiam totes ab son areament.

Item dos mantells de la Verge María la hu blanch ab seyal de cetres.

Item altre violat ab seyals brodats.

Item altre mantel vert.

Item altre pintat de or.

Item altre blanch.

Item toualles per los altas entre bones he sotiles XXIII toualles.

Item quatre pallis blanchs per la coresma ab dues asmages de Ihesus.

Item a quade retalla ha sa cortina.

Item vn gramiau per anar a combragar de velut negre brodat.

Item altra gramiau dolent.

Item vna toualla morisqua de combragar.

Item altra de fil anpu.

Item vn sobre cel barrat.

Item vna capa profassonal negra de velut brodada de or.

Item vna cortina blanqua qui astá devant lautar mayor.

Item dos ganfarons dolent.

Item vn coxí brodat dor.

Item corporals per a IIII altas.

Item los libres

primo vn missal gran místich.

Item altre missal místich.

Item vn misalet partit qui es la vida de Sent Sussanna
Item altre misalet petit.
Item vn misalet antich.
Item vn avengelister antich.
Item vn pistoler antich.
Item vn libret qui es lofici de nostra dona Sancta María.
Item vn Santoral antich.
Item vn antifaner gran bó.
Item vn facies gran.
Item vn antifaner antich gran.
Item vn pistoler bó.
Item vn saltiri.
Item dos ordinaris.
Item vna consueta.

Item vn pali de requiem.
Item dos daumatiges ab sos colas negres.
Item vna capa negre de fustani per los morts.
Item dos ansenses.
Item vna caldereta daygua beneyta.
Item vna bacina del pan beneyt ab vna touallola.
Item huna touallola ab listes blaues hi negres quasi morisques per lo pá beneit.
Item dus ganfanons nous é gentils ab senyal dala ab l' imatge de Sent Faliu.
Item huna esquelleta de combreguar ab huna lanterna.
Item hun lansol del lit de morts. (47)

---

(47) Arxiu parroquial, Manual M, f. 68.

III

Vot del poble d' Alella d' observar la festa de Sta. Madrona
1611, 13 Abril

A tretze de Abril Any del Senyor mil sis cens onze, 1611

En nom de Deu Amen. En honra de nostre Senyor y de la Gloriosa Verge María y del benauenturat Sant Feliu patro y cap de altar de la parrochia de Alella y en honra de la gloriosa Verge y Martir Santa Madrona, conuocat y congregat lo consell general públicament en lo lloc acostumat en la casa del Terme situada en Alella deuant la Iglesia dita la casa del organiste dedicada y deputada per aquestos y consemblants Actes publichs y consells se tinguen en dita parrochia tant per coses tocants á la Iglesia com per negocis del be comú de dita parrochia de Alella. En lo qual Consell general y foren cridats y admesos tots los habitants en dita parrochia de Alella y que van á casa lloguer y mitgers y arrendadors de cases y torres de dita parrochia. En lo qual consell general y en dit lloc foren presents los seguens:

Primo. Francesch Talauera Rector de dita parrochia de Sant Feliu de Alella, bisbat de Barcelona y notari per rahó y nom de dita rectoria, Francesch Roure, capita de sacramental de Alella. Miquel Comolada, Jurat de dita parrochia de Alella. Joan Sayol, Jurat de dita parrochia de Alella. Mossen Salvador Leopart cirugiá obrer de dita Iglesia de Alella. Francesch Monar, obrer de dita iglesia de Alella, Mossen Jaume Soler cirugiá, Matheu Ferrer, Bernat Sayol, Salui Baro sastre, Joan Arbucies, Nonofre Sayol, Sebria Riera boter, Juan Pau Jonch, Francesch Company, Joan Cabús, Gabriel Coll, Pere Pujades, Sebastia Galuany, Benet

Estaper, Joan Torres del molí, Seuer Merset hostaler, Bernat Rodes sabater, Francesch Vall texidor de llí, Anthoni Colomer, Pau Casals, Thomas Lloberes, Bernat Pujades, Galceran Andreu sabater, Joan Pereres, Antich Galuany, Saluador Comalada, Francesch Garriga, Pau Serra, Pere Besora boter, Damiá Roure, Francesch Sempere, Magi Torres, Jaume Garriga, Saluador Horiach, Pere Vinyals, Joan Pau Garriga.

Tots estos demunt dits forent congregats pera fi y efecte de votar la festa de la gloriosa verge y martir Santa Madrona segons sels digue y plenament foren informats.

Y hauent ja informat á mon Senyor Ilm. D. Joan de Moncada bisbe de Barcelona de la deuotió de dit poble dix de paraula pasasem hauant nostre deuotió y que apres sa Senyoria Il·lustrissima confirmaría lo vot. Y aixi se posa en execucio dit sant proposit. Y tots los demunt dits de grat y y certa sciencia voluntariament y per la deuotio tenen á la dita Santa Madrona pera que los sige intercesora deuan Deu en ses neçessitats á la qual com altres deuots la reclamen y van á la sua Santa casa ab professo imitant als bons y en particular als de la ciutat de Barcelona; voten prometen y y juren de guardar y coldre la festa de la dita Santa Madrona aixi com la del Sant diumenge y cada particular dels demunt dits vota ferma y jura y digue amen. De la qual promesa y vot sen lleuat lo present Acte y fe.

Presents per testimonis per dit effecte cridats mossen Miquel Conflent organiste y mestre de cant de dita parrochia y Jaume Gibernau boter de Alella.

De totes les demunt dites coses ne fas fe yo dit Francesch Talauera Prebere Rector y notari de dita parroquia de Alella present en dit ministeri dia y any sobredit A tretze del mes de Abril Any de la natiuitat del Senyor mil sis (cents) y onze.

Arxiu parroquial, Manual d' Actes de 1440 á 1666, p. 26)

IV

Vot del poble d' Alella d' observar la festa de Sant Isidro
1638, 2 Maig

Día diumenge dos de Maig del any de la Nativitat del Senyor Mil sis cents trenta vuit, en la parroquia de Sant Felíu d' Alella, bisbat de Barcelona

En nom de Deu, Amen, etc. En nom de la Santíssima Trinitat Pare y Fill y Esperit Sant, tres persones y un sol Deu, y de la Verge Santa María Señora nostra: y del Glorios Martir Sant Foeliu Patró y Cap de Altar de la present parroquia de Alella, y del Benauenturat Sant Isidro, etc.

Conuocat, Congregat lo Consell general publicament de la universitat y singulars persones del lloch Parroquia y Terme de Sant Foeliu de Alella bisbat de Barcelona en lo lloch acostumat en la Casa del Terme situada en dita parroquia deuant la Iglesia dita la Casa del organista dedicada y deputada per estos y com semblans actes publichs y Consells se tenen en dita Parroquia y terme tant per Coses tocants á la Isglesia Com ancara per negosis del be Comú y utilitat de dita Parroquia de Alella en lo qual Consell general son Cridats admesos y sitats per lo nuncio de dita Parroquia tots los abitants en ella y que uan á casa lloguer, Mitgés y Arrendados de Cases y torres de dita Parroquia de Alella en lo qual Consell General y en dit lloch foren presentts:

Primo Honofre Talauera Presbitero, Rector de dita Parroquia de Sant Feliu de Alella y nottari y per raho y nom de ditta Rectoria.

Los honorables Pau Fontanils y Bernat Roure, Capitans de Sacramental. Pere Pau Codina y Pere Serra, Juratts. Thomas Lloberes, clauari de dita Parroquia. Andreu Garri-

ga y Pau Casals, obrers de la Isglesia Parroquial de Alella, Pere Pujades, de munt menor de dies. Joan Istrell, Salui Baro, Pere Cabus, Sabastia Galuany, Foeliu Gibernau, Francesch Sanpere y Llorens, Cipria Riera, Jaume Galuany, Joan Pere Planes, Joan Pau Garriga Mates, Joan Sayol de Vall, Pau Pujades de Vall, Miquel Dioga, Pau Sayol, Banet Portell, Toni Colomer menor, Agustí Casals, Melsior Vidal, Joan Pau Garriga Boter, Miquel Coll, Andreu Garriga, Joan Bofartigues, Pau Casals, Antoni Bonett, Antoni Puig, Miquel Sampere, Pera Bastario, Isidro Comalada, Arnau-Garau, Saluador Comalada, Joan Boixonatt, Joan Cayro, Bernat Paranteu.

Tots estos demun ditts forent Congregats pera fi y effecte de votar la festa del Glorios y Benauenturatt Sant Isidro pagés. Y axí tots los demunt dits unanimes y Conformes de Grat y Serta sientia y de sa plana libera, espontanea, mera voluntat y per la Deuoció tenen al ditt glorios Sant Isidro y pera que los sie aduocat e intersesor deuant de Deu en les nesesitats y en particular pera quels guarde de pedra, neula y males aigues los Blats, Vinyes y demes fruits de la terra, hils de bona pau y salut, *Voten* prometen y *Juren,* a Deu y al Glorios Sant de guardar y coldrer la festade ditt glorios Sant Isidro (que cau als quinse del mes de Maig) axi com guarden y colen lo sant diumenje, y cada particular dels demunt ditts en lo presentt lloch congregats vota ferma y jura y tots dihuen, *Amen.*

Presents per testimonis per dit effecte foren cridatts Mosen Pau Galuany preuere mestre y organista de la present parroquia de Alella y Pera Pujades demunt major de Dies, pages de ditta Parroquia.

De totes les demunt dites Coses ne fas ffe Jo sobreditt Onofre Talauera presbitero Rector y notari de dita Parroquia de Sant Foeliu de Alella present en ditt Consell, vuy diumenye a dos del mes de Maig del añy de la natiuitat del Señor mil sis sents trenta y vuyt. Alella, MDCXXXVIII.

Arxiu parroquial, Manual d' Actes de 1440 à 1666, p. 36)

V

Inventari de l' esglesia d' Alella, 1668

Memorial de la Plata es la Iglesia de Sant Feliu de Alella y lo Illustrissim y Reuerendissim Señor fra Don Alonso de Sotomayor Arquebisbe Bisbe de Barcelona en la Visita als 26, 27, 28 y 29 de Juny de 1668 fen en dita Iglesia essent Obrers de dita Iglesia Los Onorables Pere Antich Pagés y Joan Jonch Pagés y Rector de dita Iglesia lo D. Honofre Talauera en Santa Teología y filosofía Doctor, sen aporta lo inuentari de Tota la Plata y Robes de dita Iglesia tant de Seda com de Bri.

Primo en lo Sacrari del Altar Mayor un Verigle per tenir lo Sanctissim Sagrament de Bronso dorat y de Plata ab 16 roses al Rededor de Plata Blanca.

Mes en dit Sacrari: Una Costodia de Plata dorada per estar reseruat lo Santissim Sagrament.

Mes en dit sacrari altra Reserua petita de Plata blanca.

En lo armari de les fonts de batejar Un uas de Plata blanca Per tenir los Olis Sants per Ministrar lo Sagrament del batisme y de la Extremaunsió.

Mes en dit Armari una Patxina de Plata ab manech per batejar.

Mes Una Capsa de lleutó ab tres uasos de Plata per anar á sercar los Olis Consegrats lo Dijous Sant.

En lo Armari de la Sagrestía que se tanca ab tres Claus.

Primo Una Creu de Plata dorada per les professons ab les Armes del Terme y del Señor Ardiaca Desplá Rector de Alella.

Mes Una Costodia de Plata dorada per les Professons del Santissim Sagrament, ab las Armes del Terme y del Señor Ardiaca Desplá.

Mes una Vera creu en la qual y ha Lingnum Crusis, de Plata dorada, ab les Armes del Terme y del Señor Ardiaca Desplá Rector de Alella.

Mes Una Image de Nostra Senyora del Roser de Plata dorada ab les Armes del Terme.

Mes un Reliquiari de Plata dorada ab reliquia de San Feliu Nostre Patró, y de Sant Sabestiá y Sant Christofol y de Sant Damiá y de Sant Blay y consta lo ser uerdaderes en acta, es en lo Arxiu, de la donassió de dites Sanctes Reliquies.

Mes dos Candeleros grans de Plata blanca ab les Armes del Terme.

Mes dos Candeleros triangolats de Plata blanca los quals doná Eularia Lleopart muller de Saluador Lleopart Sirurgiá.

Mes dos Bordons de Plata los quals doná lo Reuerent Senyor D. Fransesch Talauera en lo any 1610.

Mes una Bassina de Plata ab un escut dorat que doná Pere Puiades de munt en lo any 1616.

Mes Altra bassina de Plata que doná Gabriel Coll en lo any 16...

Mes un Insenser de Plata y Naueta per tenir los Insens.

Mes una Caldereta de Plata y Salpasser.

Mes un Calser de Plata dorat ab les Armes del Terme.

Mes Altre Calser de Plata dorat y dos Canadelles y Saluilla, y Capsa per tenir les Osties, y un Missal gornit de Plata que doná lo Reuerent Señor Fransesch Talauera Rector de Alella.

Mes altre Calser de Plata Blanca y dos Canadelles y Saluilla y un Missal gornit de Plata que doná Fransesch Sorts botiguer de teles.

Mes tres Paus de Plata blanca.

Mes una Corona de Plata dorada per posar al Cap de Nostra Senyora del Roser y altra per lo Bon Jesus les quals doná Pau Sardá, Corredor de Orella.

Mes una Gargentilla de coral gornida de or per Nostra Senyora del Roser la qual doná la Senyora Agraída Claresualls Muller del Senyor Luis Claresualls Mercader.

En un Mitx Cos de un Imaje de Sant Feliu, de fusta ab

una Corona de Plata la cual doná lo Señor D. Honofre Talauera, Rector de Alella.

Mes un vas per tenir lo Oli Sanct per lo Sagrament de la Extrema Unsió.

Vestiments y Entoldos de la Iglessia

Primo un tern de fondo rasso carmesí y lo camp blanch y palit ab les sanefes brodades de fil de or ab les Armes del Terme.

Una Capa de Vellut carmesí tota brodada de or y en la Capilla y a un Sant Feliu Brodat.

Dos Capes de Domas blanc ab les sanefes de brocadello de Venesia ab les Armes del Terme.

Un talem de Domas Carmesí ab les Armes del Terme.

Un Pando de Domas Carmesí ab lo Insigne del Sanctissim Sagrament.

Altre Pando de Tafeta blanch.

Una Touallola de Domas carmesí brodada de fil de or.

Altra Touallola de Tafeta blanc ab los caps de or.

Altra Touallola de Tafeta Morat ab puntes de or al caps.

Una pallia per lo faristol de Vellut carmesí ab les armes del Señor Ardiaca Desplá.

Un Palit y Casulla de Domas Vert ab les armes del terme.

Un Palit de Domas blanch.

Una Casulla de Domas blanch gornida de or feu la Obra.

Altra Casulla de Domas blanch ab les sanefes carmesines brodadas ab les Armes del Señor Marqués de Aitona.

Un Palit de Domas Morat y una casulla morada ab les Armes del Terme.

Altre Palit de Vellut Morat ab les armes del Señor Ardiaca Desplá, Rector de Alella.

Altre Palit de Vellut Carmesí ab les Armes del Senyor Ardiaca Desplá, Rector de Alella.

Una Casulla de Domas carmesí gornida de or ab les armes del Señor D. Fch Talauera, Rector de Alella.

Un Cobri Trona de Domas carmesí que també doná dit Señor D. Fransesch Talauera, Rector de Alella ab ses armes.

Un Palit de Domas Carmesí ab les armes del Terme per lo Altar de Nostra Senyora.

Altre Palit de Domas blanch per lo altar de Nostra Senyora que feren les Acaptadores.

Un Palit de Domasquillo carmesí, per lo altar del Sant Christo que doná Feliu Roura Pagés.

Una Cortina de Tafeta carmesí esta en lo altar del Sant Christo.

Un Palit y Casulla de Domas carmesí gornit de or que dona lo Senyor Honofre Talauera, Rector de Alella ab les armes en lo añ 1624.

Un Palit y Casulla de llama de plata gornit de Passama de or y ab unes armes brodades lo qual doná lo Doctor Honofre Talauera Rector de Alella en lo any 1665.

Altre Palit de Satí de Mestre de or que doná lo Doctor Honofre Talauera, Rector de Alella en lo any de 1665.

Un tern y Capa pluuial y pallia y palit per la capella de Sant Fransesch lo qual doná lo Señor Fransesch Sorts botiguer de Teles.

Una Capa de Vellut Carmesí molt antiga, ab les senefes brodades.

Altra capa de cateluffes morada, son per servir en les Dominiques.

Un Palit de Vellut negre y Casulla y Dalmátigues per los díes de Diffunts ab les armes del Terme.

Tres Capes de Xamallot de aigues per los dies de diffunts.

Una Touallola per lo faristol de tafeta de mestres negra.

Una Touallola de Domas carmesí per posar á la creu en les Professons.

Altra Touallola de tafeta morat per la creu.

18—Caigudes de Tafetans Carmesins y Grochn que se posen en lo Presbiteri, que doná Jaume Roura botiguer de Teles ab que los Obrers de la Iglesia lin fessen selebrar un aniuersari cada any per sa Anima.

25—Caigudes de Tafeta sensillo Carmesí y Groch les qual compraren los Obres de la Iglesia en lo any 1654.

Tres drap de Arras grans y un de Petit, que doná lo Señor Luis Claresualls Mercader per entoldar lo Monument, ab que los Obrers li fessen selebrar dos Aniuersaris fundat cada any un per Anima de Luis Claresualls, y altre per Anima de Agraida Claresualls.

Per la Trona un cobri Trona de ret per la quaresma gornit de floradura morada.

En lo Altar de Sant Isidro un palit de Xamellot Morat ab una Nostra Senyora brodada.

Dos Dalmatigues per los Acolit molt ossades.

Un Guarda Poluo de Tafeta Carmesí per Cobrir lo Sacrari.

Roba blanca es en la Sagrestía

Dos estoualles de Tela per lo Altar major.

Dos estoualles de bri de canem per lo Altar major.

Unes estoualles de dauets petites per lo Altar Major.

Unes estoualles de Tela gornides de puntes por lo Altar de Nostra Senyora.

Altres Estoualles de pinyonet per lo Altar de Nostra Senyora.

Dos Estoualles de pinyonet unes grans altres petites per lo altar de Sant Sabestiá.

Unes estoualles de pinyonet per lo Altar de sota la Orga de Santa madrona.

Unes Estoualles de Tela gornides de puntes per lo Altar de Sant Fransesch.

Altres Estoualles grans y unes de petites per lo altar de Sant Fransesch.

Dos Estoualles per lo Altar del Sant Christo.

Dos Estoualles per lo Altar de Sant Isidro.

Sis Toualloles de bri de Canem per seruey de la Sagrestía.

Dos granatxes de bri de Canem per los Escolans.

Dos Albes de bri de Canem per los Acolits.

Una granatxa de Tela per los escolans.

Dos Granatxes de Tela totes llises per los Sacerdots.

Una granatxa de Tela gornida de puntes per los Sacerdots.

Tres Albes de Tela per los Sacerdots.

Una Alba de Tela ia usada gornida de puntes fines grans.

Dos Amitons de Tela prima.

Quatre Amitons de Tela molt usats.

Quatre Granatxes de bri de Canem molt usades.

Dos Cortines de filampua per cobrir lo Altar del Roser y de Sant Isidro.

Una Cortina de filampua anomenat ***Uelum templi*** per posar al Presbiteri en la quaresma.

Sis Corporals y Animetes gornits de Puntes.

Una dotsena de Purificados.

Dos Lauauos de Tela.

Un Lauauo de Tela prima gornit de Puntes.

Una Dotsena de Singulos.

Una Touallola de Tela prima servex per batejar.

Dos capilles de glasa per batejar.

Quatre Albas de Canem per los qui aporten lo Tauernagle del Roser.

Unes Estoualles per posar á la Creu de Pedra lo segon día de Pasqua.

Adornos per los Altars

Dos brasos de fusta dorats ab Reliquia en lo un de Sant Cosma y en lo altre de Sant Blay y de Sant Chrespi.

Un Reliquiari de fusta dorat ab diferents Reliquies que doná lo Reuerendissim Mestre Serra General de la Mercé.

Sis candeleros de fusta plateats y Una Creu ab la Imaje de Christo doná lo D. Honofre Talauera Rector de Alella.

Sis floreros de fusta dorats.

Quatre Candeleros de bronso per dir Missa y estan á la Sagrestía.

Dos Candeleros de tres peus de bronso per lo altar de Sant Fransesch. (Dits candeleros se an renouats com los altres).

Una Creu de Bronso plateada y par dorada per las professons Ordinaries y Enterros Ordinaris.

Una creu de lleuto per les Albats.

Misals per dir Missa

Primo en lo Cor per Cantar les Epístoles un Misal de forma mitjane.

Altre Misal en la Sagrestía ia Vsat.

Altre Misal ab les Cobertes de fondo raso carmesí y Blanch gornit de Plata ab les Armes de Casa Talauera lo qual doná lo D. Fransesch Talauera Rector de Alella en lo any de

Altre Missal gornit en les Cobertes de Plata que doná Fransesch Sorts en lo Any ab ses armes. (Este esta renouvat ab Missas novas pero sens plata).

Continuació del inventari

Altre Missal gran ab les Cobertes Vermelles y gafets ó tancadors grans de Plata lo qual feu la Obra en lo any de 1674. (Altre missal nou comprat en lo any 1733).

Als 13 de Juny 1675. Lo D. Honofre Talauera Rector de Alella á dat dit día de la festa del Corpus Christi una Capa pluuial blanca de tela lon de aygues gornida de passamá de Or y un Cobri Calser de llama encarnada de Mestres gornit de Puntes de Plata.

Als 12 del Mes de Juny del any 1678 diumenje del Corpus lo D. Onofre Talauera Rector de Alella á dat á la Iglesia un Palit de Espolin de Or color asul gornit de Puntes de Plata ab les armes de casa Talauera.

Als trenta y un del mes de Agost del any 1678, lo D. Honofre Talauera Rector de Alella á dat á la Iglesia un Palit y tapete y la credensa, de lligadures color uert y blanch per los díes ferials.

Als 15 del Mes de Mars 1676 los Obrers Salui Pujades de uall y Joseph Sorts feren fer dels diners de la Obra Una

Casulla de Domas morat carmesí ab estola Maniple cobri Calse y bolsa per los Corporals gornit de Passama de Or.

Als deu del mes de Mars 1679 Tomas Lloberes y Bernat Gurri Obres lo any present an fet un Palit y Casulla y Tapete y la Credensa de lligaduras Morades y blanques per los dies ferials de Aduent y Quaresma y una Capa Pluial.

Dits Obrers Tomas Lloberes y Bernat Gurri an fet una Casulla negra de Xamallot per les misses de diffunts y dos dolmatigues del matex corte de Xamallot negre per les Acolits.

Als 20 del mes de Juny de 1680 essent Obrers de la Iglesia los Onorables Bernat Galuany y Luis Roure an fet de dinés de la Obra, una Casulla de Domás blanch y Estola y maniple gornit de passama de Or.

Als 15 del mes de Mars de 1681 Los Onorables Obrers de la Iglesia Luis Roure y Joseph Sorts an fet de diner de la Obra una Touallola de tafeta blanch ab flocadura de fil de Or y altra touallola de Tafeta negre ab flocadura de Seda negre per la Creu per los dies de funeraria y altres dos Toualloles de tafeta Morat una gornida de flocadura de seda morada y l' altra sensa flocadura per cobrir la Santa Vera creu per quant se amostra en la Quaresma en les Vesperes.

Mes altre touallola de Tafeta Carmesi ab flocadura de fil de Or, la qual se es feta de diner de la Obra, essent Obrers de dita Iglesia Joseph Sorts y Fransesch Casals.

Als 31 de Juriol de 1683. Lo D. Honofre Talauera Rector de Alella a donat sis candeleros de Plata a la Romana de tres peus en los quals son les Armes de dit Senyor. Les quals a dat per Adorno per los Tersers Diumenjes y festes prinsipals los quals son en lo Armari de la Plata de la Sagrestía noua.

A 21 de Juny de 1685 día de la Solemnitat del Corpus Saluador Lleonart Pages y Tomas Lloberes Pages los dos Obrers de la Iglesia de diners de caritats de la Obra de la Iglesia a fet unes Colgadures de Brocadellos de Seda Carmesina y Groga per lo Presbiteri del altar major que son diuuit caigudes nou per cada part que an Costat ab tot 228 lliures 16 sous sense les Mans del Sastre y la flocadura se posa

a dites Colgadures que ab tot puga de altra part 21 lliures 15 sous 6 diners.

Als 28 de Maig 1692 lo Sr. Hyeronim Antich Bosch com a altre dels marmessors del testament del quondam Reverent Dr. D. Honofre Talavera Rector de Alella rebut en poder de Mathia Marsal nottari publich de Barcelona en lo mes de Abril de 1689 per quant ab dit son testament feu llegat a la Iglesia de Alella de vna palmatoria de plata, per ço inseguint sa voluntat entrega dita palmatoria als Honorables Saluador Lleonart y Fransesch Casals Pagesos de dita parrochia Obrers de dita Iglesia lo sobre dit any, y en continent dits Honorables obrers han acceptat dit llegat de la referida palmatoria. Ita est, Eteua Cors Vicari de Alella.

Diferents adornos y Ymatjes que son en la Iglesia que no estan continuats en lo atras dit Inventari

Primo un Sant Christo de fusta ab sa creu y peanya negre y or que doná a la Iglesia lo Rnt. Joseph Serra Pbre. fill de la present Parroquia.

Item un faristol de llauto.

Item un Jesus petit de fusta dorat.

Item dos angels de fusta plateats ques posan aserca del Varicle.

Item sis poms de fusta dorats per lo talem.

Item una campaneta petita de bronzo per tocar quant se aporta lo Combregar.

Item una Casulla de primaveras de diferents colors y ab cobri calser que doná lo Sr. Dr. Honofre Talavera Rector de Alella.

Item un talem de domasquillo carmesí de quatre varas per portar lo Combregar.

Item tres draps de telas pintadas al temple per adornar lo monument.

Item dos dalmaticas capa y frontal de Vellut negre guarnit de passama y franjo de or fi, acabat al mes de Octubre del añy mil siscens noranta y sis y estrenat pera Lluis

Monnar Pages, o hortola del portal nou de Barcelona a qui succeheix la Iglesia de Sant Feliu de Alella eo son Rector en cas muyra sens successió, consta tot més llargament en sa ultima disposició presa per Ramon Vilana Perlas nottari publich de Barcelona als vint y dos de Decembre del any mil sis cents vuitanta y dos, ya esta tambe esta nota continuada en molts altres llibres de la Rectoría, y principalment en lo dels Obits de dit añy.

Antes de dita obra (48) feu lo Rector que de present es (49) feu una Casulla del mateix corte de vellut ab lo mateix franjo y creus que com sia per son propri us y de son diner no se escriu per menut lo cost de aquella (en son testament empero la dexa y la llega a la Iglesia). Costa 54 lliures 11 sous.

Item ex dono una sacra lavavo y Evangeli de St. Joan guarnit de fusta dorada que la dona lo Rnt. P. Joseph Bach monjo benito claustral que predica per Sant Feliu y aplicá la caritat per lo ya dit.

Item mes 6 frontals de domasquillo de color de ponso y blanch per tots los 6 altars de la Iglesia, ni entraren deu canas a 6 lliures cana costa lo corte 60 lliures lo demes se feu de caritats y encara no estan del tot perfets (ya estan acabats).

Item en lo añy 1714 se ha fet una Capa de Xamellot negre de aiguas y en lo de 1715 una Casulla del mateix corte, tot ho feu Bernat Torrentbo dels diners del Roser.

Item en lo any 1720 se feu lo cobrellit de morts de tripa de vellut.

Als 26 dies Agost del añy 1731 se estrená la capa verda de espolin que de caritat dona la Sora. Eularia Sors viuda de Joan Sors pages, a la Iglesia la qual fou feta de les suas faldillas novials. Deu per la intercessio de Sant Feliu nostre Patró li pague tant santa obra com li suplico.

Item dos almoades en lo añy 1735 que part pagades y part donades se avingueren los Obrers ab Caldero sobre un

(48) Se refereix á la confecció de dites dalmátiques.
(49) Dr. Francisco Riu.

deute que tenía ab la Obra y cedí lo reliquiari de fusta sens obligació ó costum de venir per ell quant paría la señyora y per la festivitat de Nostra Señyora de Setembra ab que ara es una cosa y altra absolutament de la Iglesia sens alguna servitut.

Item essent obrer Joseph Casals de diner de la obra se han fet dos capas de Persiana de color blanch y vermell se estrenaren per lo cap de octava del Corpus de 1734 costaren lo corte 66 lliures 108 mans galons y lo demes 21 lliures 12 sous que tot junt suma lo cost 88 lliures 2 sous.

En los comptes de la Obra de la Iglesia donats al any 1691 per los obrerrs Francechs Casal y Salvador Lleonart se llegeix la seguent nota. «Se fa nota. Com les presentalles de Plata que eren en lo Altar de Nostra Señora del Roser: Se son aplicades al Reliquiari de les Reliquies que dona lo Señor Don Miquel de Caldero a la Iglesia (uingudes de Roma, ab sos despatx que son de Sant Fecundo de Sant Caliste de San Papio, de la pedra del Sant Sepulcre de Christo Señor Nostre y del Abit de Sant Francisco de Sales Bisbe, y de la Sanch de tres Sant Martirs. Les presentalles tots juntes valgeren 9 lliures 13 sous y lo D. Honofre Talauera Rector de Alella paga 13 lliures 5 sous 3 diners a compliment de tot lo que á costat ab Les Mans 22 lliures 18 sous 3 diners.

Nota. La causa se a feta dita rexa al Reliquiari, es, per guarda dels Vidres de dit Reliquiari. Lo argenter feu dita rexa de plata es Bonaventura Fornagera Argenter.»

Arxiu parroquial, Llibre de l'Obra, 1659 á 1798, p. 7 y següents.

VI

Vot de poble d' Alella de pendre per protectors y advocats á S. Abdon y S. Senen, 1687, 26 Juliol

Disapta als vint y sis del mes de Juriol del Any del Señor mil sis cents vuitanta y set día de Sancta Anna. Congregat lo Consell en lo lloch acustumat, en presensia de mi Honofre Talauera Doctor en Sancta Teología y filosopía Rector de Alella Los Onorables Saluador Lleonat Sagramental Tomás Lloberes Jurat Lluis Arbues Jurat, Pau Fontanills, Joseph Gibernau Pere Serra Pau Galuany y Brull Pere Fanes y Garriga, Fransesch Cabus Fransesch Casals, Joseph Sorts y Bernat Galuany, determinaren tots unanimos y Conformes de pendre per Protectors y aduocats als Gloriossos Martirs y Reis, San Addon y á Sant Annents, fossen medianers ab Deu Nostre Señor lo alcansarlos lo dignarse Sa Diuina Maiestat en remediar la Plaga gran de les Llegostes, y de totas Tempestats y esterilitats de Sequedats, y resolgueren que tots Anys Perpetuament als trenta del mes de Juriol, que dit día se fes festa á dits Sants Addon y Sant Annents que son dita diada, y que dit día y aia missa matinal y Maior y lo qui traballara dit día de dits Sants tinga de pagar á la Obra una lliura de Sera. y als trenta de dit mes ques la festa de dits Sants se selebra missa Matinal y Maior ab tota Solemnitat y daren de Caritat los Señors Jurats una lliura y deu sous. Lo que se comperli ab tots los sacerdots y lo Mestre assistiren á la Misa maior.

Lo Doctor Honofre Talauera Rector de la Iglessia Parroquial de Sant Feliu de Alella Bisbat de Barcelona als 26 de Juriol de mil sis cents vuitanta y set.

Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, 1659 á 1798, p. 6.

VII

GOIGS DEL GLORIOS MARTYR SANT FELIU

Los que se cantan en sa Iglesia Parroquial d' Alella

Del Mártyr Feliu victoria
Cels, Terra, Mar aplaudiu.
Alcançau per tots la Gloria
Patró nostre Sant Feliu.

En Celitania, ciutat
d' Africa, noble nasquereu;
en Cesarea ensenyat,
progressos en Lletras fereu,
de esperit, y en Fe notoria
aumemts molt majors teniu.
Alcançau per tots la Gloria
Patró nostre Sant Feliu.

Per Espanya ab gran prestesa
animós, constant partiu,
per predicar la grandesa
de Christo Fill de Deu viu,
y desterrar la memoria
dels Idols vans, que aborriu.
Alcançau per tots la Gloria
Patró nostre Sant Feliu.

En Empurias, Barcelona,
y en Gerona predicau,
en la Fe que en Vos blasona
que flaqueja confortau;
á esperar eterna Gloria
á qui us resisteix rendiu.
Alcançau per tots la Gloria
Patró nostre Sant Feliu.

Sent Rufino President
mana açotar vostre Cos,
ab vergas tant fortament,
que restau tot llastimós;
á sentencia peremptoria
gustós per Christo obteniu.
Alcançau per tots la Gloria
Patró nostre Sant Feliu.

De peus, y de mans lligat
en inmundo lloch vos llançan.
de Tyrans renom alcançan;
Vos de Christo gran Soldat,
triunfant guanyau Victoria
en los afronts que patiu.
Alcançau per tots la Gloria
Patró nostre Sant Feliu.

Per aument de vostras penas
de feras Mules tirat,
lligat ab duras cadenas
sou per Plaças rossegat;
fixa en Christo la memoria
amorós callat sufriu.
Alcançau per tots la Gloria
Patró nostre Sant Feliu.

De vostra pell cruelment
ab garfis sou despullat,
de cap á terra girat,
nou horas estau pendent;

per caritat meritoria
dolor poch, ni molt sentiu.
Alcançau per tots la Gloria
Patró nostre SANT FELIU.

Llançat al fondo del Mar
ab contra pes de una Mola,
pensá Rufino acabar
ab esta vegada sola;
no 's hora vostre Cos moria
libre á la Platja veniu.
Alcançau per tots la Gloria
Patró nostre SANT FELIU.

Per últim desencarnat
vostre Cos Gerona gosa,
lo 'Sperit al Cel reposa
per tota la eternitat;
corona, y honra de gloria
duplicada possehiu.
Alcançau per tots la Gloria
Patró nostre SANT FELIU.

Tingau per recomenat
sempre lo Poble de *Alella,*
guardantlo de tempestat,
de viva y vorás centella;
que acció gratulatoria
rendirá humil y catiu.
Alcançau per tots la Gloria
Patró nostre SANT FELIU.

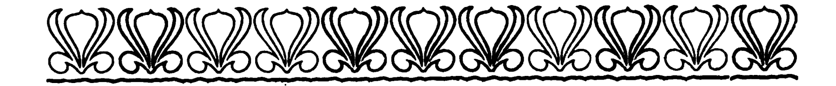
Puig virtut impetratoria
devant de Deu obteniu,
Alcançau per tots la Gloria
Patró nostre SANT FELIU.

V. *Ora pro nobis Sancte Felix.*
R. *Ut digni efficiamur promissionibus Christi.*

OREMUS

Praesta quaesumus omnipotens Deus, ut qui Beati Felicis Martyris tui memoriam facimus, intercessionis ejus experiamur auxilium. Per Christum Dominum nostrum. R. *Amen.* (*)

(*) Trasllat dels que s' imprimiren, á lo que sembla, en lo segle XVIII á Barcelona, á l'Estampa dels Hereus de María Angela Martí, á la Plassa de Sant Jaume. De dits goigs se 'n coneix, per ara, un exemplar que forma part de la notabilíssima col-lecció de goigs del Dr. D. Salvador Roca, metge oculista, de Barcelona.

II

La esglesia parroquial de Llerona

La parroquia de Santa María de Llerona que, junt ab les de Marata, Corró de Vall y Corró de Munt forma lo Municipi de les Franqueses, se trova situada dins del deganat y partit judicial de Granollers del Vallés.

Recerada per la montanya del Puig-Graciós, la partionen lo Riu Congost, la Carretera de Barcelona á Ribas y lo Ferro-carril de Barcelona á Sant Joan de les Abadesses.

Les dues parts ab qu' está dividida la parroquia, de molts anys enrera, se nomenen Dalt riba y Baix riba.

Aquesta es essencialment agrícola y de sempre ha tingut per titolar y patrona la Mare de Deu.

Lo nom Llerona sembla que s' origina á la paraula *Lauro*, que vol dir *Llaurer, Llorer* ó *Llor*.

Consta que 'n l' any 932 *Lauro* era una de les confrontacions de la parroquia de l' Ametlla (1) y com aquesta parroquia es vehina de Llerona, es molt probable que *Lauro* sigui lo qu' avuy es Llerona. Aixís se 'ns fa fácil entendre que de *Lauro* vingui *Laurona* com de *Barcino, Barcinona,* Barcelona, de *Betulo, Betulona,* Badalona, de *Tarraco, Tarracona,* Tarragona, etc.

Lo nom del lloch Llerona consta escrit de diferentes maneres en lo discurs dels anys. Des del segle X fins al actual se troven los noms *Lauro, Laurona, Lorona, Lerona, Larona, Llarona* y *Llerona*.

En quant á la jurisdicció eglesiástica provehia dita parroquia lo Capítol de canonges de Barcelona. Ara es de provisió episcopal (2).

En quant á la jurisdicció civil ha dependit ja del Rey, ja de Senyors particulars (3), pero avuy pertany al govern nacional.

L' antigüetat parroquial de Llerona es cosa de centuries y desde llunyans temps ha comptat la parroquia de Llerona ab propietaris de distingida categoría y posició. Entr' ells se citen la Catedral de Barcelona, l'imperial Cenobi de Sant Cugat del Vallés, los Comtes y Vescomtes de Barcelona lo bisbe Jordi, d' Ausona, y altres.

---

(1) Arxiu de la Corona d' Aragó, Escriptura 15 del comte Seniofret.

(2) » Catedral de Barcelona, *Speculum Decanatus Vallensis*, f. 449.

(3) Lo Castell de la Roca del Vallés, per Carreras y Candi.

En la centuria desena ja 's parla del terme de Santa María de *Laurona,* y encara que no diu parroquia presentím qu' aquesta ja existía en dit temps.

En l' any 926 lo Cenobi de Sant Cugat adquirí, per má dels executors testamentaris de *Bellido,* una pessa de terra situada al *terme* de Santa María de *Laurona,* qual terme es al comtat de Barcelona, al Vallés (4).

Lo mateix monastir, en 957, adquirí altra deixa testamentaria consistent en un hort situat al *terme* de *Lorona,* al Vallés, feta per En Seniofret. Confrontava á Ll. ab hort de Flavi, á M. ab hort de Sant Pere, á P. ab lo Riu Vallés y á T. ab hort de María (5).

Per aquestes cites, que no son pas modernes, se prova ab tota claredat l' antigor del títol de Sta. María de dita parroquia de Llerona.

Aduhim una cita pera amostrar l' existencia parroquial de Llerona, qu' es del any 1033. En dit any Guillem y *Blancucia,* sa muller, vengueren, per preu de 4 mancusos d' or, á Jocefret, levita, terra situada á *Concha Auria,* á la *parroquia* de Santa María de *Lorona* (6).

L' actual esglesia, que té á son entorn lo fossar, no es pas la primitiva, puix sa arquitectura y cabuda se separen de la que teníen en general les esglesies dels segles X, XI y XII. A tot estirar podría esser qu' algún detall arquitectónich de la porta pertenesqués á l' esglesia primitiva.

A mes d' aixó, hi ha altra prova pera assegurar que l' actual temple no es lo primitiu que hi ha hagut á Llerona. Quan en 1226 firmaren un' escriptura de concordia lo clergue major de *Lerona* En Berenguer de Laceres y 'l domer N' Arnau de *Massanes,* se parla de l' esglesia nova; y, si 's fa esment de l' esglesia nova, es senyal ó de que n' hi havía

(4) Arxiu de la Corona d'Aragó, Cartulari de Sant Cugat del Vallés, N. 1,025.
(5) » » » » » » N. 1,024.
(6) » Catedral, *Liber III Antiquitatum,* N. 324, f. 127.

altra que fora la vella ó que enrunada aquesta, se 'n fabricá un' altra en lloch de la vella (7).

Si be no podem assegurarho, no obstant tenim cert presentiment que la *vil·la de Laurone* ó casa principal, y tal vegada centre de població, en altres temps estigué situada á diferent lloch de l'actual, ja que'n l' esmentada concordia del any 1226 se cita, com hem dit, la Vil·la vella, pero de manera que dona lloch á suposar que temps á venir, s'edificá la Vil·la nova, aixís nomenada per distingirla de l'altra. Pot ser qu' aixó succehí quan se obrá l' actual temple.

Porta de l' esglesia

L' esglesia parroquial de Llerona es d'estil románich, ab molt bella portalada, essent sa planta primitiva una creu llatina y sa volta d' arch apuntat, de l' estructura de les esglesies del segle XIII.

Un detall característich dels temples d' aquesta época es una senzilla cornisa que circuheix la part alta, la qual se veu ben distingida al temple de Llerona.

Eren plans los tres absis ó fondos de les capelles, dels quals resta enter lo del altar major, ab sa característica finestra aspitllerada, que dona á la sala rectoral, y lo de la capella de Sant Isidro.

Dita esglesia situada á una serreta, te l' aspecte d' una

(7) Apéndix I.

fortalesa, puix á un y altre costat del temple hi ha una torra. La més alta se nomena de Sant Pere. A n' aquesta torra y á la part alta del absis del altar major hi han bastantes aspitlleres, y á mes unes obertures que donen á entendre qu' ans hi havíen certs cossos de fortificació nomenats mata-cans ó lladroneres. Dita part de fortificació apar qu' es obra del segle XV.

Lo campanar, que porta al cap damunt la data de 1782, época d' alguna reparació, te certa originalitat y es cobert al igual que 'ls de Corró de Vall, Corró de Munt y Canovelles. Consisteix lo campanar ab quatre archs irregulars coberts ab una taulada sostinguda per ells y per una paret. Ben examinat apar qu'en son principi estava format d'archs franchs. Ara, ab lo cobert que se li anyadí, te mes condicions d' utilitat pel campaner que d' art, bellesa y utilitat general.

Explicada ja l' obra externa del temple, dirém quelcom de son interior, completant aixís la descripció del mateix.

Com s' es referit ja, la primitiva planta de creu llatina sigué variada en lo segle XVII, al construirse les dues capelles de Santa Margarida y Mare de Deu del Roser.

Los altars erigits á l' esglesia parroquial y qu' actualment d' alguns casi no 'n queda memoria, son los següents:

Santa María. — Santa Margarida. — Sant Joan. — Sant Pere. — Sant Iscle. — Sant Sebastiá. — Mare de Deu del Roser. — Sant Isidro. — Sant Christ. — Sant Antoni. — Puríssima Concepció. — Sant Joseph.

Actualment hi han nou altars:

Altar major.—Sant Pere.—Santíssim y Sant Christ.—Mare de Deu del Roser.—Puríssima Concepció.—Sant Antoni Abat y Sant Antoni de Padua.—Santa Margarida.—Sant Isidro.—Sant Joseph.

Donarém alguna explicació de cada altar, tant dels existents com dels que ja no existeixen, pera tenir més coneixement de l' esglesia parroquial y de la devoció dels feligresos de Llerona.

Altar major

Del altar major vell, sols subsisteix una bellísima imatge de marbre, de la Mare de Deu, que per dissort li manca lo Nen Jesús. Quan se fabricá l'actual altar se col·locá al

Imatge antigua de la Mare de Deu

damunt del portal vell de la sagristía, ara paredat, y en 1860 lo Sr. bisbe D. Antoni Palau maná que fos retirada, com aixís consta al Llibre de Visites.

Aquesta imatge feia algún temps qu'era perduda, pero

sortosament, se recobrá en 1907, gracies á les gestions del Sr. Rector Dr. Bou y de D. Félix Fages, un dels mes significats propietaris de Llerona.

L' altar major actual se construhí en 1598 y 1600, travallantlo lo fuster N' Antoni Joan Massar, de Barcelona (8). Les imatges va esculpturarles Mestre Gallart Puig (9). Los artistes que pintaren dit retaule foren los pintors En Juli César, romá, y En Jaume Fornes, costant aquesta última obra 925 lliures.

Creu processonal major, d'argent sobre daurada

Pera l' obra de la pintura del altar s' hi doná tanta importancia, que foren tramesos ó enviats cartells als llochs públichs de les ciutats de Barcelona, Gerona, Vich y Lleida, notificant que qualsevol pintor ó daurador que volgués acceptar la feina de pintar lo retaule major de l' esglesia parroquial de Sta. María de Llerona, deganat del Vallés, bisbat de Barcelona, que comparegués á dita esglesia los días 1 y 2 de Febrer de 1608, qual feina se donaría al qui mellor fos en ses obres ó sia al mellor artista. Diu lo llibre d' hon trayem aquesta nota que per rahó de dit cartell anaren á Llerona molts pintors de diferentes nacions (10).

L' obra de pintar l' altar fou adjudicada al pintor romá, En César Corona y al daurador En Jaume Fornes, per preu

(8) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1603 á 1661, f. 76.
(9) » » » » » » folis 16 y 19.
(10) » » de Llerona, Manual del Rector Casamitjana, f. 110.

de 900 lliures, los quals ne feren acceptació á l' Obra als 15 de Mars de 1608, á la casa del Rector, nomenada la *Doma*. La parroquia feu tal esfors pera portar á terme dita obra que, á fí de pagar dita pintura, s' imposá un vinté. A eix fí va ferse á Granollers una crida notificant que s' arrendaría dit vinté al mes donant. Reunit lo Comú al lloch nomenat lo *Carrer de Llerona,* s' adjudicá l' arrendament del vinté ó taxa á Mossen Gervasi Vila, Pbre., de Granollers, qui va oferirne 810 lliures, pagadores durant lo trieni de 1608, 1609 y 1610 (11). Termenada l' obra, s' estrená lo nou retaule á 29 de Maig de 1609, festa de l' Ascensió del Senyor. Se feu grossa festa y celebrá l' ofici lo Sr. rector Mossén Sagimón Joseph Casamitjana, assistinthi lo Batlle, Jurats y multitut de poble (12).

De quatre cossos consta lo retaule major, al qual hi ha imatges esculptóriques y varies pintures.

Lo sagrari te á sos costats mes propers Sant Miquel y Sant Rafel, pintats á les portelles que conduheixen al derrera del altar, y als costats extrems les imatges esculptóriques de Sant Pau y Santa Apolonia.

La Verge Santíssima qu' ocupa la capelleta central del cos principal, y Sant Jaume la del tercer cos, tenen á sos respectius costats los passatges del Naixement, Presentació, Mort y Coronació de la Mare de Deu. A abdós costats de dites pintures hi ha en quatre capelles les imatges de relleu dels quatre Sants Doctors.

Termena lo retaule ab un calvari.

Pera pintar y daurar dit retaule major, fou necessari desmuntarlo, per quin travall y pel de muntarlo, aprés de pintat y daurat, se comprometé en Grau Puig, esculptor, de Granollers, á 11 d' Abril de 1608.

Una volta termenada la referida decoració se col·locá al seu lloch lo retaule lo día 18 y següents del mes de Maig

---

(11) Arxiu parroquial de Llerona, Manual del Rector Casamitjana, f. 111 y Llibre de l' Obra, de 1603 á 1661, fs. 23 á 26.

(12) Arxiu parroquial, Manual del Rector Casamitjana, f. 119.

de 1609, interveninthi molt poble á mes dels artistes Corona, Fornes y Tomás Guasch, aquestos dos, catalans (13).

Capella de Sant Pere

Tractantse de documents antiquíssims precisa fixarse molt en les paraules, puix son molt concisos, y lo apreciar ó no certs termes, dona lloch á sapiguer ó á ignorar alguns punts histórichs.

Així pot dirse de Sant Pere, á Llerona. Consta qu' en l' any 957 los marmessors de Seniofret, donaren al monastir de Sant Cugat un hort situat al terme de *Lorona,* al Vallés. Aqueix hort confrontava á mitjorn ab l' hort de Sant Pere (14). Com sia que no parla á quín Sant Pere pertanyía dit hort, seguint la regla establerta en semblants cassos, deduhim que sería Sant Pere que 's venerava á Llerona.

Ab lo títol de Sant Pere consta qu' á Llerona existía un benefici fundat en 1236 per Mossén Bernat de Mujal, rector de Santa María de Barberá, al altar de dit Sant. Deixá lo patronat ó dret de presentació al hereu del Mas Mujal de Llerona (15).

Sens dupte la torra de Sant Pere té dit nom per esser edificada damunt de la capella dedicada á dit Sant.

Lo retaule actual té trasses d' haverse travallat en lo segle XVII.

Al cos superior hi ha una imatge de Sant Narcís, bisbe, qu' en 1908 era al retaule major hont ara s' hi venera Santa Apolonia. Aquesta Santa era al altar de Sant Isidro.

Altar del Sant Christ

En 1678 y 1679 se obrá dit altar (16). Com era de majors

---

(13) Arxiu parroquial, Manual del Rector Casamitjana, f. 119.
(14) » de la Corona d'Aragó, Cartulari de Sant Cugat del Vallés, N. 1,024.
(15) » Catedral, *Speculum Decanatus Vallensis,* f. 457.
(16) » parroquial, Llibre de l' Obra, de 1661 á 1905.

mides que 'l de Sant Pere, se posá al centre de la capella, y lo de Sant Pere al costat esquer, hont hi es encara.

L' altar del Sant Christ permanesqué al absís de la capella de Sant Pere fins l' any 1898 en que 's comensaren les obres de la capella fonda ó del Santíssim Sagrament (17).

Capella del Santíssim

La sagrada Eucaristía sempre se reservá al altar major, cosa que durá fins l' any 1900.

La capella fonda s'edificá á despeses d' En Joan Sampere y Torres, rich hisendat de Llerona y vehí de Barcelona,

Torre de Sant Pere y capella del Santíssim

propietari de Ca 'n Guilla y Ca 'n Roig, y, gracies també á les caritats dels feligresos y á la gran diligencia del llorejat rector Mossén Angel Garriga. Termenat aqueix palau pera Jesús sagramentat, se determiná estrenarlo solemnement, y á eix fí lo día 9 de Setembre de 1900, aprés del ofici, al que hi assistiren l' Ajuntament, gran concurs de poble y alguns

(17) **Noticia facilitada pel Dr. Pere Bou, Rector.**

rectors vehins, s'organisá la processó aportantse Nostr' Amo á la capella.

Ab molt acert se col-locaren al nou altar, construhit per En Miquel Garriga y Font, les antigues imatges del Sant Christ y Verge dels Dolors, qu'ans se veneraven al altar vell.

Altar de la Mare de Deu del Roser

La manifesta devoció dels feligresos de Llerona al santíssim Rosari començá en 1597. En eix any ja hi havía l' Administració de la Mare de Deu del Roser (18).

En quan al altar primitiu del Roser se sap qu' en 1601 En Pere Roig, parroquiá de Llerona, va bestreure part del preu que 's necessitava pera pintarlo y daurarlo (19). Dit Pere Roig, ja per esser home de bona posició ja per estar molt agradat de la parroquia, consta, qu' en diferentes ocasions no poguentse pagar de moment algunes obres d' importancia, ell va fer fermansa, bestreient lo diner á fí de que dites obres se tiressin avant (20).

La capella actual del Roser va fabricarse en 1686 y 1688, essent rector lo doctor Pere Diumer.

L' altar - retaule, qu' és d' estil barroch, va obrarlo l' esculptor En Joan Vila, de Mataró, en 1701, per 350 lliures. Lo daurá per 245 lliures en 1708 y 1709, lo pintor y daurador En Félix Vinyals, com tot es de veure al llibre de l' Obra de 1661 á 1905.

Al dit retaule, á mes de l' imatge de la Verge, que ocupa la capelleta central, hi ha en baixos relleus alguns misteris del santíssim rosari, pero en conjunt l' obra no resulta pas massa perfeccionada.

---

(18) Arxiu parroquial, Llibre de l'Obra, de 1603 á 1661, f. 75.
(19) » » » » » » f. 77.
(20) » » Llibres de l' Obra.

Altar de Sant Antoni

Hi ha un altar á Llerona, de trassa ben moderna, al que s' hi veneren les imatges esculptóriques de San Antoni Abat y Sant Antoni de Padua.

Aquestos dos Sants probablement ja 's veneraren á Llerona en lo segle XV, puix los dos retaulons que porten pintades les imatges de dits Sants y que 's guarden á la rectoría, los quals semblen obra de dita centuria; fan suposar que procedeixen d' un dels retaules antichs del temple.

De Sant Antoni Abat se 'n fa esment á una escriptura firmada á 5 de Mars de 1606 (21). Aquesta escriptura era d' un censal creat per En Bernat Net, hereu del Mas Net de la parroquia de Llerona, ab la qual s' obliga á pagar cad' any, per la festa de Sant Antoni, de Janer, 8 lliures per un aniversari pera l' ánima de N' Antoni Miquel.

Encara que no 's diu que sia pera honorar á Sant Antoni, sembla que la celebració de dit aniversari en tal diada equival á dir que 'l fundador volía solemnisar la festa de dit Sant.

En 1728 existía l' Administració de Sant Antoni de Padua (22), la qual desde 1859 se nomena de Sant Antoni de Padua y Sant Antoni Abat (23). Podría ser que l'altar actual se fabriqués en eix derrer any y que desde llavors s' hi venerin á n' ell los dos Sants sobredits.

Altar de la Puríssima

Es molt modern y á n' ell hi ha una boniqueta imatge de la Verge Immaculada que la cuiden les noyes de la parroquia.

---

(21) Arxiu parroquial, Manual del Rector Casamitjana, f. 94.
(22) » » Llibre de l' Obra, de 1661 á 1905.
(23) » » » » » »

Altar de Santa Margarida

Aquesta insigne verge y mártir, de Jesu Christ, es un dels Sants que des de mes antichs temps se venera á Llerona. S' han distingit per sa devoció á ella les families Gorchs y Margens, de les mes antigües y arrelades de la parroquia.

En 1285 ja hi havía á la memorada esglesia parroquial un altar dedicat á Santa Margarida y en dit any mossén Ramón de Gorchs, ab consentiment y voluntat del senyor Bisbe de Barcelona, y dels Domers, va fundar un benefici titolat de Santa Margarida. Disposá que 'l patronat lo tingués l' hereu del mas Gorchs de Llerona (24).

Es molt presumible que l' actual capella de Sant Isidro fos en altre temps la capella primitiva de Santa Margarida, atés la gran antiguitat de la veneració de dita santa al temple de Llerona.

La capella actual de Sta. Margarida va fabricarse en 1684, pagant dita obra lo senyor rector doctor Pere Diumer, natural de Cardedeu, com aixís consta á una inscripció fixada al costat dret de la capella, damunt del arch que comunica la capella de Santa Margarida ab la de Sant Isidro. Dita inscripció, que per memoria va col·locarse allí, diu: = EN LO ANY DE 1684 = FONCH FETA ESTA = CAPELLA PER LO RNT. = DR. PERA DIUMER = DE CARDEDEU RECTOR = DESTA IGLESIA DE = LLARONA.

En 1619, 1620 y 1621 consten varies pagues fetes al esculptor Mestre Gallart Puig, habitant á Granollers, qui travallá un altar dedicat á Santa Margarita (25). Aqueix altar fet ab diners de l' Obra, va ésser pintat y daurat pel pintor Mestre Cosme Ripoll, de Barcelona, en 1630, (26). Dit retaule ja no existeix.

---

(24) Arxiu Catedral, *Speculum Decanatus Vallensis*, f. 453.
(25) » parroquial, Llibre de l' Obra, de 1603 á 1661.
(26) » » » » » » f. 44.

La mateixa Obra parroquial va pagar l'actual altar y retaule, fabricat en 1704 pel esculptor Joan Vila, de Mataró. Costá lo travall 180 lliures (27). Al cos inferior hi ha Sant Francisco Xavier, al central l'imatge de Sta. Margarida, de bella factura, qui te un esgarrifós drach á sos peus, y al superior un hermosíssim Nen Jesús acompanyat de dos angelets. Al cim del retaule, á un tarjetó que aguanta un angelet s'hi llegeix: = MARGARITA SIERVA DE = DIOS ALEGRATE PORQUE = HAS VENCIDO Á TUS = ENEMIGOS.

Als intercolumnis del retaule hi han dos passatges de la vida de Sant Francisco Xavier y quatre del martiri de Santa Margarida, y á dos medallons dues Santes verges.

Es costum antigua que 'l día 9 de Setembre, segón día de la festa major, se dedica á Santa Margarida. Aprés del ofici se surt ab processó al portal de l'esglesia y allí se beneheixen uns panellets que tot seguit se donen al concurs de fidels qu' han assistit als divinals oficis.

En dit día, á primer' hora, se celebra un ofici pera los feligresos difunts, y 'l pa benehit que 's reparteix acabat l'ofici major proceheix d'una especie d'oferta de blat que fan los parroquians. La festa de Sta. Margarida fa molts anys que 's celebra ab gran solemnitat.

La sagrada reliquia de Santa Margarida que posseheix la parroquia, estotjada ab reliquiari de fusta, enriquit ab bella planxa de plata, va donarla En Joseph Margens y Gorchs en 1782. L'adquirí dit Margens en l'any 1771 y, portat de la devoció á Santa Margarida, la doná generosament á l'esglesia parroquial (28).

Encara que la casa Margens tingui lo patronat del benefici de Sta. Margarida y al peu de la capella hi hagi la tomba de la familia de dita casa pairal, no es pas propietaria de la capella de Sta. Margarida, com fins ara s' es cregut, puix ben clar consta que la capella fou costejada pel doctor Pere

---

(27) Arxiu parroquial, Llibre de l'Obra, de 1661 á 1905.
(28) » » Llibre d'Administracions de 1754.

Diumer, rector, y los retaules fabricats en 1619 y 1704 los pagá l' Obra.

A ben segur que per no tenir á la vista aquestes notes consignades als llibres d' Obra y Clavaria, s' es anat creyent ó suposant que la capella de Sta. Margarida cuidada per la Casa Margens, era propia de dita Casa.

Altar de Sant Isidro

En 1619 y 1622, fou respectivament beatificat y canonisat lo gloriós patró dels pagesos Sant Isidro (29).

Al arxiu parroquial consta que tot seguit Llerona li dedicá un altar, puix lo fuster En Joan Oliu, de Granollers, cobrá en l'any 1625, de má del clavari En Pere Parera 11 lliures; qu' eren part del preu del citat altar. En 1628 ja hi havía administració servida per En Joseph Marges (30).

Creu processonal petita, Veracreu, Reliquiari de Santa Margarida, y Pixis ó Copó

En 1630, á 10 de Agost, essent rector mossén Manel Fortuny, se feu comanda al pintor Cosme Ripoll, de Barcelona, pera pintar,

(29) Martirologi romá.
(30) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1603 á 1661, f. 40 y següents.

daurar y estufar, per preu de 220 lliures, los retaules de Sant Isidro y Santa Margarida 31,.

L' altar actual de Sant Isidro es modern y l' estucá, pintá y daurá en 1860, Mestre Falqués, de Sant Andreu, costant aquesta decoració passats de cinquanta durs (32). A dit altar s' hi venera també Sant Sebastiá y Sant Joan Baptista. Eix Sant en 1908 era dalt del altar de Sant Pere.

L' imatge de Sant Isidro que 's porta ab tabernacle va ésser comprada en 1799 y costá 26 lliures (33).

Altar de Sant Joseph

Eix altar, qu' és lo mes modern que hi ha á l' esglesia, és d' estil ojival y 's col-locá al costat dret interior de la capella de Sant Isidro, al davant del portal vell de la sagristía, per quin motiu s' obrí un portal que dona al presbiteri.

Va fabricarse á despeses de la mestressa de ca 'n Margens Na María Gibert, viuda de Margens, en 1903, essent benehit lo día primer de Novembre. En 1904 fou daurat costejant la decoració la meteixa senyora (34). Als costats de Sant Joseph hi ha unes petites imatges de Sant Francesch y Sant Roch.

Altar de Sant Joan

Lo Sant Baptista tenía altar propi á l' esglesia de Llerona en lo segle XIV, y á mes un benefici fundat baix la seua advocació, qual benifet ans del any 1312 ja existía.

En dit any lo noble militar En Guillem de Tagamanent y los Domers de Llerona, varen conferirlo á mossén Ramón Garet. Dit benefici encara subsistía en lo segle XVIII (35).

---

(31) Arxiu parroquial, Manual del Rector Casamitjana, f. 289.
(32) » » Llibre de l' Obra, de 1661 á 1905.
(33) » » Llibre de l' Obra, de 1661 á 1905.
(34) Notícia facilitada pel Dr. Bou, Rector.
(35) Arxiu Catedral, *Speculum Decanatus Vallensis,* fs. 455 y 456.

L'imatge de Sant Joan, en 1908, va esser transferida del altar de Sant Pere al de Sant Isidro.

Altar de Sant Iscle

D'aqueix Sant se'n parla en lo testament ordenat per En Jaume Rovira, pagés, propietari del Mas Santa Digna, de la parroquia de *Lerona* en l'any 1501, á 28 de Janer.

Dit testador llegá una missa á cad' altar de l'esglesia parroquial y un d'ells era lo de Sant Iscle (36).

Consta al arxiu parroquial qu'en 1649 y 1650 l'esculptor En Joseph Albanell fabricá un altar dedicat als gloriosos sants germans Iscle y Victoria, mártirs cordobesos (37). De dit altar no n'hem hagut cap altre noticia, ignorant quán deixá d'existir.

Altar de Sant Sebastiá

Se te noticia d'eix altar pel testament d'En Jaume Rovira, propietari de Ca'n Santa Digna, ordenat en 1501, ab lo qual llegá una missa al altar de Sant Sebastiá. Dit testament escrit en pergamí, signat ab lo nombre 11, se guarda ab molts altres al arxiu de dita masía; una de les mes antiquíssimes de Llerona. Al costat de la casa hi ha una capella dedicada á dita Santa y á n'algunes parets de la referida pagesía hi han restes arquitectónich-arqueológichs de molta estima.

A la sala rectoral de Llerona s'hi guarda un quadro de regular mida, del invicte mártir romá. D'eix Sant n'hi ha també una imatge esculptórica al altar de Sant Isidro, com s'es dit en altra part.

Alhajes

Bones y no poques alhajes guarda, per gran sort, la parroquia de Llerona, preuada memoria llegada per los avant-passats, digna de servarse tant com sia possible.

---

(36) Arxiu de Ca'n Santa Digna, de Llerona, pergamí N. 11.
(37) » parroquial, Llibre de l'Obra, de 1608 á 1661, f. 86.

Molt notables son la creu processonal gran, per sa bella labor y 'l pixis ó copó per sa forma original.

Al inventari pres en 1605 hi consten les següents, totes les quals eren de plata sobre daurada:

Vera Creu—Creu gran—Creu mitjana—Dos candeleros—Encenser y barqueta—Dos porta pau—Corona de Nostra Senyora—Dos angelets per la custódia (38)—Vericle.—Calzer.

Al de 1627 hi consten, entr' altres: Una Vera Creu nova y les reliquies de Sant Joan.

Al de 1681: Una Nostra Dona—Dues bacines—Dues bacines de Nostra Senyora—Dues canadelles.

Al de 1655: Un reliquiari de plata (39).

En 1645, lo clavari entregá al Rector Pere Nicolau 85 lliures, 1 sou, 6 diners, un Sant Isidro, de plata, y un cap, de plata, pera fer una bacina y salpasser de plata (40).

En 1681, se fabricaren les següents alhajes de plata: Canadelles que costaren 9 lliures y Vas pera donar la Comunió al poble, pel que 's donaren 33 lliures, 2 sous, 4 diners.

Lo Vericle ó sia la Custodia se comprá en 1798, que costá 91 lliures, 1 sou, 2 diners.

La reliquia del ***Lignum Crucis*** ó de la Vera Creu, ab l' auténtica, s' adquirí en 1802, y l' Obra entregá 6 lliures per les diligencies que 's feren pera dita adquisició (41).

Campanes

En 1601 á 1 d' Agost lo Sr. Rector Casamitjana hagué llicencia del Sr. Vicari General pera benehir una campana. Se feu entre los feligresos una talla pera pagarla (42).

---

(38) Se refereix al Copó qu' en dit temps se li donava lo nom de Custodia per rahó de custodiarshi la Santíssima Eucaristía. Modernament, per Custodia s' enten l' objecte que ans se li donava lo nom de Vericle, hon s' hi exposa la sagrada Hostia.

(39) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1603 á 1661, p. 16.

(40) » » » » » » p. 85.

(41) » » » » de 1661 á 1905.

(42) » » Manual del Rector Casamitjana, folis 18, 21 y 23.

Haventse trencat una de les campanes, se rellevá per altra que obrá En Miquel Carmini, Mestre de campanes, precehint una contracta firmada á 20 d' Abril de 1613. Costá lo travall y materials 81 lliures, 17 sous y 6 diners. Lo día 23 de Juny, en que 's celebrá la festa principal de la Dedicació de l' esglesia de Llerona, dit rector Casamitjana benehí dita campana, essent padrins En Pere Marges y Na María, muller d' Agustí Gorchs (43).

Tres altres campanes se fabricaren en los respectius anys de 1646 (44), 1674 y 1696, costant aquest' última 24 lliures (45).

Actualment hi ha quatre campanes al campanar. La mes petita se nomena Santa Margarida, la qual no porta l' any que va ésser fosa. Les altres son: la grossa, la mitjana y la mes gran de les dues petites, obradés en los respectius anys de 1601, 1674 y 1696.

Servey parroquial

Es quelcom difícil sapiguer com era governada, al seu principi, la parroquia de Llerona, puix los documents ni son molts, ni prou especificats pera orientarse ab tota seguretat, com es menester.

A n' algunes escriptures se parla de la *Canonja* de Santa María de Llerona, lo que, á primera vista, fa pensar si á Llerona hi hagué una casa canónica ó corporació subjecte á vida canonical. Empero, estudiada la cosa y ateses certes circunstancies, no pensem pas qu' á dit lloch hi hagi existit tal corporació.

En quan á creure que 'ls eclesiástichs que residíen á Llerona vivíen en casa comú, no 'ns costa gens de estarhi conformes, y en especial si 's te en conte lo testament d' Ermengol, de Llerona, canonge de Barcelona, del que 'n farem relació més avall.

---

(43) Arxiu parroquial, Manual del Rector Casamitjana, folis 145 y 146.
(44) » » Llibre de l' Obra, de 1603 á 1661.
(45) » » » » de 1661 á 1905.

La corporació constituhida per canonges, á mes de nomenarse Capítol, també s' es coneguda ab lo nom de *la Canonja,* si be qu' aqueix nom s' ha donat mes comunament á la casa dels canonges, hon vivíen en altre temps, fenthi vida comú y regular.

Pera orientarnos respecte á la *Canonja* de Llerona, s' ha de tenir present que 'l Capítol de canonges de Barcelona possehía alguns bens á Llerona (46), los quals com á propis de la Canonja ó *canónica* de Barcelona, tal vegada se 'ls hi doná lo nom de *canonja,* com si diguessim propietat de la Canonja. Com sia que radicaven á la parroquia de Llerona no es temerari creure que 's coneixería dita propietat ab lo nom de *Canonja* de Santa María de Llerona.

En lo supósit de que fos aixís, sembla conseqüent lo presumir qu' ab lo temps aquesta propietat constituhí lo patrimoni rústich dels clergues de Llerona ó passá á esser de dits clergues. Per axó 'ns expliquem les deixes fetes á la *Canonja* de Santa María de *Laurona* per N' Ermengol Samarell y *Truidgarda,* sa muller, en los respectius anys 1077 y 1088 (47).

Dona mes fermesa á tal supósit lo llegat qu' en 1147 va fer als clergues de Sta. María de *Laurona* N' Ermengol de *Laurona,* canonge de Barcelona.

Entr' altres coses llegá algunes propietats situades á *Laurona,* compreses entre la Carretera *Mercadera* y lo Riu Vallés, y entre les propietats de Sant Pere de Casserres y de Sant Joan. A mes, dotse escudelles, dotse culleres y lo cullerer, un barril, unes tovalles y les cases de Pere Marge, qu' eren junt á dita *Canonja.* Llegá, á mes, un parell de capons, que deu eixir cad' any de les cases ó rendes de les cases de Pere Guillem, situades prop de la citada *Canonja.*

Aquestes deixes les feu pera que les posehissin sempre los clergues de Sta. María de *Laurona,* los quals, junt ab altres clergues assistissin ab solemnitat á les festes de Pentecostés, Ascenssió del Senyor y Purificació de Santa María,

---

(46) Arxiu Catedral, *Liber III Antiquitatum,* N. 335, 328, 340, 339.
(47) » » » » N. 173 y 172.

y que cada setmana, y això pera sempre, canten pera sa ánima tantes misses com sien los clergues (48).

Per eix testament se confirma mes la residencia de clergues á Llerona, los quals es presumible que tindríen la comanda parroquial de dit lloch y que teníen casa comú, si 's fixa y 's te en consideració en qué consistía part de les coses que llegá dit canonge. Lo servey de taula, qu' es á lo que 'ns referim especialment, dona camí á creure que feyen vida comú en quan á l' habitació.

Lo servey parroquial de Llerona consta mes manifest quan s' arriva al segle XIII. Segons escriptures d' aquesta centuria, la parroquia era governada y servida per dos eclesiástichs titolats *Domers*; l' un domer major, qui, alguns camins se nomenave rector, y l' altre domer menor. En certa manera equivalía á lo qu' avuy son lo rector y vicari en una parroquia, si be que cada hu tenía bens y atribucions propies.

A lo que sembla, cada setmana tenía un lo cárrech de fer lo servey parroquial, per quin motiu se 'l nomenava hebdomadari ó setmaner.

La paraula setmana ó período de set díes, en llatí se nomena ***hebdómada***, qual paraula, ab lo transcurs dels anys, s' es contret á la paraula ***doma*** y lo nom del ***hebdomadari*** ó ***setmaner*** á la paraula ***domer***.

Durant molts segles hi hagué á la Seu de Barcelona canonges honorats ab lo títol de domers, que mes tart se suprimiren y avuy certes servituts les presten á dita catedral dos capellans nomenats domers.

A la major part de parroquies que hi ha dos vicaris, cada hu presta servey mes actiu la setmana qu' está de torn, als quals també podría donarloshi 'l nom de domers.

Les parroquies de Vilamajor, Cardedeu y altres, havíen sigut Domes ó governades per domers y avuy encara l'esglesia parroquial antigua de la Garriga es nomenada la ***Doma***, de lo que 'n dona fé l' Especulo del Deganat del Vallés, servat al arxiu catedral de Barcelona.

---

(48) **Arxiu Catedral**, *Liber III Antiquitatum*, **N. 205.**

Aqueixa manera de ser regida la parroquia de Llerona per dos domers durá de dret fins l'any 1572, en quin temps ho eren mossen Jaume Pintor y mossén Miquel Pintor, préberes. Allissonats dits domers per l'experiencia de les dificultats esdevingudes, en temps passats (49), respecte als devers y drets de cada hu, acudiren al Sr. Bisbe demanant que d'ací en avant la parroquia fos regida per un sol rector, convenint en que lo qui sobre visqués á l'altre sería rector ó tindría lo total govern de la parroquia.

Informat lo prelat D. Martí Martínez del Villar per son Vicari general, de la conveniencia de que fos atesa la petició dels domers, accedí á la mateixa, y desde 'l día 29 de Novembre de 1572 se suprimí de dret lo govern de la parroquia per medi de dos domers, instituintlo per medi de un rector (50).

Vagant la doma menor en 1574 y quedant la doma major qu' obtenía mossén Jaume Pintor desde 1558, aqueix, á tenor de l'escriptura de supressió de les domes, quedá constituhit rector de Llerona. Quan morí en 1587, ja consta l'anunci de la vagant donantse á l'esglesia de Llerona lo títol d'esglesia *parroquial* de Santa María (51).

Desde llavors fins á l'actualitat, segueix essent governada dita parroquia per un sol rector (52).

Costums

Passament de comptes y elecció d' Administradors

Una de les costums típiques de la parroquia de Llerona, que durá tot lo segle XVII y part del XVIII, era la de donar públicament comptes cad'any los administradors. Reunits aquestos al portal de l'esglesia, á presencia del Rector y

---

(49) Apéndix I.

(50) » III.

(51) Arxiu Catedral, *Speculum Decanatus* Vallensis, f. 450.

(52) Al apéndix IV s'hi continua lo rectorologi, encara que incomplert, de Llerona.

Jurats, y assistinthi gran multitut del poble, cadahú d'aquells donava compte de les entrades y eixides de la respectiva administració. Una volta donada la relació, lo clavari posava lo sobrant á la caixa y era un remanent pel any que seguía. Per axó, á mes dels obrers ó Administradors de l' Obra y dels administradors, hi havía un altre oficial nomenat clavari, perque tenía al seu cárrech la clau de la caixa dels diners de la esglesia (53).

A la capella del Roser hi ha l' antich banch espatller de les Administracions, qu' ans era al presbiteri, lo qual mereix guardarse per recordar una de les velles costums de dita parroquia, avuy desusada en tal forma (54).

D' igual manera que 's feia lo passament de comptes s' elegíen també los Obrers, Administradors y Clavari; feta la nominació, los Obrers s' encarregaven de les alhajes, fent fiansa ab sos bens, prenent tot seguit inventari de dites joies, y axó explica lo nombre d' inventaris continuats als Llibres de l' Obra.

Contribució del blat de l' Obra

De les poquíssimes consuetuts que s' observen sortosament encara á dita parroquia, fonamentada ab l' esperit de parroquialitat, n' es una la contribució del blat, ab la que 's contribueix al sosteniment y mellora de l' esglesia parroquial.

Dividides les cases per categoríes, donaven, y en part encara donen, certa cantitat de blat pel sosteniment de l' Obra. En cambi, pera remerciar als donants se 'ls feya participants de certs sufragis per be de ses ánimes.

Com les cases mes riques de la parroquia s' han cregut mes obligades á n' aquella obra, per axó com mes han donat mes crescuda ha sigut la mercé. Axís s' explica la rahó de tenir banchs y vasos, sepultures ó tombes dins de l' esglesia y á vegades en lloch preferent, lo primer pera tenir seti

---

(53) Arxiu parroquial, Llibres de l' Obra.
(54) Apéndix II.

Altar de Sant Antoni

Hi ha un altar á Llerona, de trassa ben moderna, al que s' hi veneren les imatges esculptóriques de San Antoni Abat y Sant Antoni de Padua.

Aquestos dos Sants probablement ja 's veneraren á Llerona en lo segle XV, puix los dos retaulons que porten pintades les imatges de dits Sants y que 's guarden á la rectoría, los quals semblen obra de dita centuria; fan suposar que procedeixen d' un dels retaules antichs del temple.

De Sant Antoni Abat se 'n fa esment á una escriptura firmada á 5 de Mars de 1606 (21). Aquesta escriptura era d' un censal creat per En Bernat Net, hereu del Mas Net de la parroquia de Llerona, ab la qual s' obliga á pagar cad' any, per la festa de Sant Antoni, de Janer, 8 lliures per un aniversari pera l' ánima de N' Antoni Miquel.

Encara que no 's diu que sia pera honorar á Sant Antoni, sembla que la celebració de dit aniversari en tal diada equival á dir que 'l fundador volía solemnisar la festa de dit Sant.

En 1728 existía l' Administració de Sant Antoni de Padua (22), la qual desde 1859 se nomena de Sant Antoni de Padua y Sant Antoni Abat (23). Podría ser que l'altar actual se fabriqués en eix derrer any y que desde llavors s' hi venerin á n' ell los dos Sants sobredits.

Altar de la Puríssima

Es molt modern y á n' ell hi ha una boniqueta imatge de la Verge Immaculada que la cuiden les noyes de la parroquia.

---

(21) Arxiu parroquial, Manual del Rector Casamitjana, f. 94.
(22) » » Llibre de l' Obra, de 1661 á 1905.
(23) » » » » » »

Altar de Santa Margarida

Aquesta insigne verge y mártir, de Jesu Christ, es un dels Sants que des de mes antichs temps se venera á Llerona. S' han distingit per sa devoció á ella les families Gorchs y Margens, de les mes antigües y arrelades de la parroquia.

En 1285 ja hi havía á la memorada esglesia parroquial un altar dedicat á Santa Margarida y en dit any mossén Ramón de Gorchs, ab consentiment y voluntat del senyor Bisbe de Barcelona, y dels Domers, va fundar un benefici titolat de Santa Margarida. Disposá que 'l patronat lo tingués l' hereu del mas Gorchs de Llerona (24).

Es molt presumible que l' actual capella de Sant Isidro fos en altre temps la capella primitiva de Santa Margarida, atés la gran antiguitat de la veneració de dita santa al temple de Llerona.

La capella actual de Sta. Margarida va fabricarse en 1684, pagant dita obra lo senyor rector doctor Pere Diumer, natural de Cardedeu, com aixís consta á una inscripció fixada al costat dret de la capella, damunt del arch que comunica la capella de Santa Margarida ab la de Sant Isidro. Dita inscripció, que per memoria va col·locarse allí, diu: = EN LO ANY DE 1684 = FONCH FETA ESTA = CAPELLA PER LO RNT. = DR. PERA DIUMER = DE CARDEDEU RECTOR = DESTA IGLESIA DE = LLARONA.

En 1619, 1620 y 1621 consten varies pagues fetes al esculptor Mestre Gallart Puig, habitant á Granollers, qui travallá un altar dedicat á Santa Margarita (25). Aqueix altar fet ab diners de l' Obra, va ésser pintat y daurat pel pintor Mestre Cosme Ripoll, de Barcelona, en 1630, (26). Dit retaule ja no existeix.

---

(24) **Arxiu Catedral**, *Speculum Decanatus Vallensis*, f. 453.
(25) » parroquial, Llibre de l' Obra, de 1603 á 1661.
(26) » » » » » » f. 44.

La mateixa Obra parroquial va pagar l' actual altar y retaule, fabricat en 1704 pel esculptor Joan Vila, de Mataró. Costá lo travall 180 lliures (27). Al cos inferior hi ha Sant Francisco Xavier, al central l' imatge de Sta. Margarida, de bella factura, qui te un esgarrifós drach á sos peus, y al superior un hermosíssim Nen Jesús acompanyat de dos angelets. Al cim del retaule, á un tarjetó que aguanta un angelet s' hi llegeix: = MARGARITA SIERVA DE = DIOS ALEGRATE PORQUE = HAS VENCIDO Á TUS = ENEMIGOS.

Als intercolumnis del retaule hi han dos passatges de la vida de Sant Francisco Xavier y quatre del martiri de Santa Margarida, y á dos medallons dues Santes verges.

Es costum antigua que 'l día 9 de Setembre, segón día de la festa major, se dedica á Santa Margarida. Aprés del ofici se surt ab processó al portal de l' esglesia y allí se beneheixen uns panellets que tot seguit se donen al concurs de fidels qu' han assistit als divinals oficis.

En dit día, á primer' hora, se celebra un ofici pera los feligresos difunts, y 'l pa benehit que 's reparteix acabat l' ofici major proceheix d' una especie d' oferta de blat que fan los parroquians. La festa de Sta. Margarida fa molts anys que 's celebra ab gran solemnitat.

La sagrada reliquia de Santa Margarida que posseheix la parroquia, estotjada ab reliquiari de fusta, enriquit ab bella planxa de plata, va donarla En Joseph Margens y Gorchs en 1782. L'adquirí dit Margens en l'any 1771 y, portat de la devoció á Santa Margarida, la doná generosament á l' esglesia parroquial (28).

Encara que la casa Margens tingui lo patronat del benefici de Sta. Margarida y al peu de la capella hi hagi la tomba de la familia de dita casa pairal, no es pas propietaria de la capella de Sta. Margarida, com fins ara s' es cregut, puix ben clar consta que la capella fou costejada pel doctor Pere

---

(27) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1661 á 1905.
(28) » » Llibre d'Administracions de 1754.

Diumer, rector, y los retaules fabricats en 1619 y 1704 los pagá l' Obra.

A ben segur que per no tenir á la vista aquestes notes consignades als llibres d' Obra y Clavaria, s' es anat creyent ó suposant que la capella de Sta. Margarida cuidada per la Casa Margens, era propia de dita Casa.

Altar de Sant Isidro

En 1619 y 1622, fou respectivament beatificat y canonisat lo gloriós patró dels pagesos Sant Isidro (29).

Creu processonal petita, Veracreu, Reliquiari de Santa Margarida, y Pixis ó Copó

Al arxiu parroquial consta que tot seguit Llerona li dedicá un altar, puix lo fuster En Joan Oliu, de Granollers, cobrá en l'any 1625, de má del clavari En Pere Parera 11 lliures; qu' eren part del preu del citat altar. En 1628 ja hi havía administració servida per En Joseph Marges (30).

En 1630, á 10 de Agost, essent rector mossén Manel Fortuny, se feu comanda al pintor Cosme Ripoll, de Barcelona, pera pintar,

(29) Martirologi romá.

(30) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1603 á 1661, f. 40 y següents.

daurar y estufar, per preu de 220 lliures, los retaules de Sant Isidro y Santa Margarida (31).

L' altar actual de Sant Isidro es modern y l' estucá, pintá y daurá en 1860, Mestre Falqués, de Sant Andreu, costant aquesta decoració passats de cinquanta durs (32). A dit altar s' hi venera també Sant Sebastiá y Sant Joan Baptista. Eix Sant en 1908 era dalt del altar de Sant Pere.

L' imatge de Sant Isidro que 's porta ab tabernacle va ésser comprada en 1799 y costá 26 lliures (33).

Altar de Sant Joseph

Eix altar, qu' és lo mes modern que hi ha á l' esglesia, és d' estil ojival y 's col·locá al costat dret interior de la capella de Sant Isidro, al davant del portal vell de la sagristía, per quin motiu s' obrí un portal que dona al presbiteri.

Va fabricarse á despeses de la mestressa de ca 'n Margens Na María Gibert, viuda de Margens, en 1903, essent benehit lo día primer de Novembre. En 1904 fou daurat costejant la decoració la meteixa senyora (34). Als costats de Sant Joseph hi ha unes petites imatges de Sant Francesch y Sant Roch.

Altar de Sant Joan

Lo Sant Baptista tenía altar propi á l' esglesia de Llerona en lo segle XIV, y á mes un benefici fundat baix la seua advocació, qual benifet ans del any 1312 ja existía.

En dit any lo noble militar En Guillem de Tagamanent y los Domers de Llerona, varen conferirlo á mossén Ramón Garet. Dit benefici encara subsistía en lo segle XVIII (35).

---

(31) Arxiu parroquial, Manual del Rector Casamitjana, f. 289.
(32) » » Llibre de l' Obra, de 1661 á 1905.
(33) » » Llibre de l' Obra, de 1661 á 1905.
(34) Noticia facilitada pel Dr. Bou, Rector.
(35) Arxiu Catedral, *Speculum Decanatus Vallensis,* fs. 455 y 456.

L'imatge de Sant Joan, en 1908, va esser transferida del altar de Sant Pere al de Sant Isidro.

Altar de Sant Iscle

D' aqueix Sant se 'n parla en lo testament ordenat per En Jaume Rovira, pagés, propietari del Mas Santa Digna, de la parroquia de *Lerona* en l' any 1501, á 28 de Janer.

Dit testador llegá una missa á cad' altar de l' esglesia parroquial y un d' ells era lo de Sant Iscle (36).

Consta al arxiu parroquial qu'en 1649 y 1650 l' esculptor En Joseph Albanell fabricá un altar dedicat als gloriosos sants germans Iscle y Victoria, mártirs cordobesos (37). De dit altar no n' hem hagut cap altre noticia, ignorant quán deixá d' existir.

Altar de Sant Sebastiá

Se te noticia d'eix altar pel testament d'En Jaume Rovira, propietari de Ca 'n Santa Digna, ordenat en 1501, ab lo qual llegá una missa al altar de Sant Sebastiá. Dit testament escrit en pergamí, signat ab lo nombre 11, se guarda ab molts altres al arxiu de dita masía; una de les mes antiquíssimes de Llerona. Al costat de la casa hi ha una capella dedicada á dita Santa y á n' algunes parets de la referida pagesía hi han restes arquitectónich-arqueológichs de molta estima.

A la sala rectoral de Llerona s' hi guarda un quadro de regular mida, del invicte mártir romá. D' eix Sant n' hi ha també una imatge esculptórica al altar de Sant Isidro, com s' es dit en altra part.

Alhajes

Bones y no poques alhajes guarda, per gran sort, la parroquia de Llerona, preuada memoria llegada per los avant-passats, digna de servarse tant com sia possible.

---

(36) Arxiu de Ca 'n Santa Digna, de Llerona, pergamí N. 11.
(37) » parroquial, Llibre de l' Obra, de 1603 á 1661, f. 86.

Molt notables son la creu processonal gran, per sa bella labor y 'l pixis ó copó per sa forma original.

Al inventari pres en 1605 hi consten les següents, totes les quals eren de plata sobre daurada:

Vera Creu—Creu gran—Creu mitjana—Dos candeleros—Encenser y barqueta—Dos porta pau—Corona de Nostra Senyora—Dos angelets per la custodia (38)—Vericle.—Calzer.

Al de 1627 hi consten, entr' altres: Una Vera Creu nova y les reliquies de Sant Joan.

Al de 1681: Una Nostra Dona—Dues bacines—Dues bacines de Nostra Senyora—Dues canadelles.

Al de 1655: Un reliquiari de plata (39).

En 1645, lo clavari entregá al Rector Pere Nicolau 85 lliures, 1 sou, 6 diners, un Sant Isidro, de plata, y un cap, de plata, pera fer una bacina y salpasser de plata (40).

En 1681, se fabricaren les següents alhajes de plata: Canadelles que costaren 9 lliures y Vas pera donar la Comunió al poble, pel que 's donaren 33 lliures, 2 sous, 4 diners.

Lo Vericle ó sia la Custodia se comprá en 1798, que costá 91 lliures, 1 sou, 2 diners.

La reliquia del *Lignum Crucis* ó de la Vera Creu, ab l' auténtica, s' adquirí en 1802, y l' Obra entregá 6 lliures per les diligencies que 's feren pera dita adquisició (41).

Campanes

En 1601 á 1 d' Agost lo Sr. Rector Casamitjana hagué llicencia del Sr. Vicari General pera benehir una campana. Se feu entre los feligresos una talla pera pagarla (42).

---

(38) Se refereix al Copó qu' en dit temps se li donava lo nom de Custodia per rahó de custodiarshi la Santíssima Eucaristía. Modernament, per Custodia s' enten l' objecte que ans se li donava lo nom de Vericle, hon s' hi exposa la sagrada Hostia.

(39) Arxiu parroquial, Llibre de l' Obra, de 1603 á 1661, p. 16.

(40) » » » » » » p. 85.

(41) » » » » de 1661 á 1905.

(42) » » Manual del Rector Casamitjana, folis 18, 21 y 23.

Haventse trencat una de les campanes, se rellevá per altra que obrá En Miquel Carmini, Mestre de campanes, prerehint una contracta firmada á 20 d' Abril de 1613. Costá lo travall y materials 81 lliures, 17 sous y 6 diners. Lo día 23 de Juny, en que 's celebrá la festa principal de la Dedicació de l' esglesia de Llerona, dit rector Casamitjana benehí dita campana, essent padrins En Pere Marges y Na María, muller d' Agustí Gorchs (43).

Tres altres campanes se fabricaren en los respectius anys de 1646 (44), 1674 y 1696, costant aquest' última 24 lliures (45).

Actualment hi ha quatre campanes al campanar. La mes petita se nomena Santa Margarida, la qual no porta l' any que va ésser fosa. Les altres son: la grossa, la mitjana y la mes gran de les dues petites, obrades en los respectius anys de 1601, 1674 y 1696.

Servey parroquial

Es quelcom difícil sapiguer com era governada, al seu principi, la parroquia de Llerona, puix los documents ni son molts, ni prou especificats pera orientarse ab tota seguretat, com es menester.

A n' algunes escriptures se parla de la *Canonja* de Santa María de Llerona, lo que, á primera vista, fa pensar si á Llerona hi hagué una casa canónica ó corporació subjecte á vida canonical. Empero, estudiada la cosa y ateses certes circunstancies, no pensem pas qu' á dit lloch hi hagi existit tal corporació.

En quan á creure que 'ls eclesiástichs que residíen á Llerona vivíen en casa comú, no 'ns costa gens de estarhi conformes, y en especial si 's te en conte lo testament d' Ermengol, de Llerona, canonge de Barcelona, del que 'n farem relació més avall.

---

(43) Arxiu parroquial, Manual del Rector Casamitjana, folis 145 y 146.
(44) » » Llibre de l' Obra, de 1603 á 1661.
(45) » » » » de 1661 á 1905.

La corporació constituhída per canonges, á mes de nomenarse Capitol, també s' es coneguda ab lo nom de *la Canonja,* si be qu' aqueix nom s' ha donat mes comunament á la casa dels canonges, hon vivíen en altre temps, fenthi vida comú y regular.

Pera orientarnos respecte á la *Canonja* de Llerona, s' ha de tenir present que 'l Capítol de canonges de Barcelona possehía alguns bens á Llerona (46), los quals com á propis de la Canonja ó *canónica* de Barcelona, tal vegada se 'ls hi doná lo nom de *canonja,* com si diguessim propietat de la Canonja. Com sia que radicaven á la parroquia de Llerona no es temerari creure que 's coneixería dita propietat ab lo nom de *Canonja* de Santa María de Llerona.

En lo supósit de que fos aixís, sembla conseqüent lo presumir qu' ab lo temps aquesta propietat constituhí lo patrimoni rústich dels clergues de Llerona ó passá á esser de dits clergues. Per axó 'ns expliquem les deixes fetes á la *Canonja* de Santa María de *Laurona* per N' Ermengol Samarell y *Truidgarda,* sa muller, en los respectius anys 1077 y 1088 (47).

Dona mes fermesa á tal supósit lo llegat qu' en 1147 va fer als clergues de Sta. María de *Laurona* N' Ermengol de *Laurona,* canonge de Barcelona.

Entr' altres coses llegá algunes propietats situades á *Laurona,* compreses entre la Carretera *Mercadera* y lo Riu Vallés, y entre les propietats de Sant Pere de Casserres y de Sant Joan. A mes, dotse escudelles, dotse culleres y lo cullerer, un barril, unes tovalles y les cases de Pere Marge, qu' eren junt á dita *Canonja.* Llegá, á mes, un parell de capons, que deu eixir cad' any de les cases ó rendes de les cases de Pere Guillem, situades prop de la citada *Canonja.*

Aquestes deixes les feu pera que les posehissin sempre los clergues de Sta. María de *Laurona,* los quals, junt ab altres clergues assistissin ab solemnitat á les festes de Pentecostés, Ascenssió del Senyor y Purificació de Santa María,

---

(46) Arxiu Catedral, *Liber III Antiquitatum,* N. 335, 328, 340, 339.
(47) » » » » N. 173 y 172.

y que cada setmana, y això pera sempre, canten pera sa ánima tantes misses com sien los clergues (48).

Per eix testament se confirma mes la residencia de clergues á Llerona, los quals es presumible que tindríen la comanda parroquial de dit lloch y que teníen casa comú, si 's fixa y 's te en consideració en qué consistía part de les coses que llegá dit canonge. Lo servey de taula, qu' es á lo que 'ns referim especialment, dona camí á creure que feyen vida comú en quan á l' habitació.

Lo servey parroquial de Llerona consta mes manifest quan s' arriva al segle XIII. Segons escriptures d' aquesta centuria, la parroquia era governada y servida per dos eclesiástichs titolats ***Domers***; l' un domer major, qui, alguns camins se nomenave rector, y l' altre domer menor. En certa manera equivalía á lo qu' avuy son lo rector y vicari en una parroquia, si be que cada hu tenía bens y atribucions propies.

A lo que sembla, cada setmana tenía un lo cárrech de fer lo servey parroquial, per quin motiu se 'l nomenava hebdomadari ó setmaner.

La paraula setmana ó període de set díes, en llatí se nomena ***hebdómada,*** qual paraula, ab lo transcurs dels anys, s' es contret á la paraula ***doma*** y lo nom del ***hebdomadari*** ó ***setmaner*** á la paraula ***domer.***

Durant molts segles hi hagué á la Seu de Barcelona canonges honorats ab lo títol de domers, que mes tart se suprimiren y avuy certes servituts les presten á dita catedral dos capellans nomenats domers.

A la major part de parroquies que hi ha dos vicaris, cada hu presta servey mes actiu la setmana qu' está de torn, als quals també podría donarloshi 'l nom de domers.

Les parroquies de Vilamajor, Cardedeu y altres, havíen sigut Domes ó governades per domers y avuy encara l'esglesia parroquial antigua de la Garriga es nomenada la ***Doma,*** de lo que 'n dona fé l' Espéculo del Deganat del Vallés, servat al arxiu catedral de Barcelona.

---

(48) Arxiu Catedral, *Liber III Antiquitatum*, N. 205.

Aqueixa manera de ser regida la parroquia de Llerona per dos domers durá de dret fins l' any 1572, en quin temps ho eren mossen Jaume Pintor y mossén Miquel Pintor, préberes. Allissonats dits domers per l' experiencia de les dificultats esdevingudes, en temps passats (49), respecte als devers y drets de cada hu, acudiren al Sr. Bisbe demanant que d' ací en avant la parroquia fos regida per un sol rector, convenint en que lo qui sobre visqués á l' altre sería rector ó tindría lo total govern de la parroquia.

Informat lo prelat D. Martí Martínez del Villar per son Vicari general, de la conveniencia de que fos atesa la petició dels domers, accedí á la mateixa, y desde 'l día 29 de Novembre de 1572 se suprimí de dret lo govern de la parroquia per medi de dos domers, instituintlo per medi de un rector (50).

Vagant la doma menor en 1574 y quedant la doma major qu' obtenía mossén Jaume Pintor desde 1558, aqueix, á tenor de l' escriptura de supressió de les domes, quedá constituhit rector de Llerona. Quan morí en 1587, ja consta l'anunci de la vagant donantse á l' esglesia de Llerona lo títol d' esglesia *parroquial* de Santa María (51).

Desde llavors fins á l' actualitat, segueix essent governada dita parroquia per un sol rector (52).

Costums

Passament de comptes y elecció d' Administradors

Una de les costums típiques de la parroquia de Llerona, que durá tot lo segle XVII y part del XVIII, era la de donar públicament comptes cad' any los administradors. Reunits aquestos al portal de l' esglesia, á presencia del Rector y

(49) Apéndix I.

(50) » III.

(51) Arxiu Catedral, *Speculum Decanatus* Vallensis, f. 450.

(52) Al apéndix IV s' hi continua lo rectorologi, encara que incomplert, de Llerona.

Jurats, y assistinthi gran multitut del poble, cadahú d'aquells donava compte de les entrades y eixides de la respectiva administració. Una volta donada la relació, lo clavari posava lo sobrant á la caixa y era un remanent pel any que seguía. Per això, á mes dels obrers ó Administradors de l' Obra y dels administradors, hi havía un altre oficial nomenat clavari, perque tenía al seu cárrech la clau de la caixa dels diners de la esglesia (53).

A la capella del Roser hi ha l' antich banch espatller de les Administracions, qu' ans era al presbiteri, lo qual mereix guardarse per recordar una de les velles costums de dita parroquia, avuy desusada en tal forma (54).

D' igual manera que 's feia lo passament de comptes s' elegíen també los Obrers, Administradors y Clavari; feta la nominació, los Obrers s' encarregaven de les alhajes, fent fiansa ab sos bens, prenent tot seguit inventari de dites joies, y això explica lo nombre d' inventaris continuats als Llibres de l' Obra.

Contribució del blat de l' Obra

De les poquíssimes consuetuts que s' observen sortosament encara á dita parroquia, fonamentada ab l' esperit de parroquialitat, n' es una la contribució del blat, ab la que 's contribueix al sosteniment y mellora de l' esglesia parroquial.

Dividides les cases per categoríes, donaven, y en part encara donen, certa cantitat de blat pel sosteniment de l' Obra. En cambi, pera remerciar als donants se 'ls feya participants de certs sufragis per be de ses ánimes.

Com les cases mes riques de la parroquia s' han cregut mes obligades á n' aquella obra, per això com mes han donat mes crescuda ha sigut la mercé. Aixís s' explica la rahó de tenir banchs y vasos, sepultures ó tombes dins de l' esglesia y á vegades en lloch preferent, lo primer pera tenir seti

---

(53) Arxiu parroquial, Llibres de l' Obra.
(54) Apéndix II.

fixo durant los actes del culte qu' á la parroquial esglesia s' ofereixen al Deu tres vegades sant y lo segón pera reposarhi aprés de la ruta mortal.

¡Quína llástima que tant pía y rahonada costum s' hagi perdut á la major part de les parroquies!

Aixís es com s' ha anat extingint l' esperit parroquial qu' en altres temps tant enaltía als que 's portaven com á ver aimants del temple de sa parroquia. Aqueix minvar ha produhit la merma de medis ab que acudir á moltes necessitats qu' en va pot remeiar lo rector per zelós y sabi que sia, donchs li retiran la má quins may deuríen desencaixarla.

Pot haverhi aquí una explicació de lo que passa com á conseqüencia de tal omissió y es que allunyantse de l' esglesia los feligresos també s' allunyen de sa casa y no socorrent al temple parroquial arriven á necessitar qui 'ls doni un bocí de pa.

Esvahintse l' esperit cristiá y l' esperit parroquial, los amos passan á esser masovers, los masovers á mossos ó jornalers y aquestos á...

Lo blat de l' Obra, á Llerona, sufrí en quant á sa administració, cert desnivell al segle XVI, puix com sempre hi ha hagut gent bona y gent mala, alguns feligresos poch afectes á les bones consuetuts y á les cargues de justicia, escatimaven á l' Obra parroquial lo blat que 'ls corresponía donar. A fí d' assegurar y nivellar l' antiguíssima consuetut se reuní lo Comú ó Ajuntament, y 's nomená una comissió pera qu' entengués en dit assumpte. La junta se tingué lo día 13 de Juny de 1568 (55).

No hem trovat l' acta resultant de la dita comissió pero es de creure que doná resultat efectiu quan avuy encara, gracies á Deu, salvant alguna excepció, en sa esencialitat continua fentse la colecta del blat de l' Obra.

---

(55) Apéndix II.

APÉNDIX

I

Concordia feta y firmada per lo clergue major y lo domer de Llerona

1226, 10 Juliol

(Traducció del original llatí)

Sápiga tot hom qu' haventhi hagut per molt temps qüestions y rahons entre Berenguer de Laceres, clergue major de l' Esglesia de Santa María de Lerona, per una part, y per l' altra, Arnau de Massanes, domer de la mateixa Esglesia, sobre tots y sengles honors, drets, rédits y profits pertanyents á dita Esglesia y Canonja de Santa María de Lerona, y haventse finit amistosament entre ells aquelles qüestions y rahons per sí meteixos y per llurs successors perpetuament y ab sana llohansa y ab consell de Ramón de Pertegás, canonge de Barcelona y Capellá de dita Esglesia, y Ramón de Laceres, y de Bell-lloch, clergue de l' esglesia de Sant Jaume, y d'Arnau de Pertegás, y d' Esteve de Canovelles y de Ramón de Corró y d' altres prohoms; d' aytal manera, que dit Arnau de Massanes, domer, y sos successors los domers de dita esglesia perpetuament tinguin y posseeixin y expletin integrament y sens rebaixa la tercera

part de tots y sengles delmes y primicies, y ofrenes, y defuncions, y nupcies, y vigilies, y captes pertanyents á dita esglesia y canonja. Axí meteix tinga dit Arnau de Massanes, domer y tinguen perpetuament sos successors en son propi dret y domini dels meteixos una pessa de terra ab arbres de varies menes y ceps que 'l Más Nin te per dita esglesia al Pi, y un hort que 'l Más Carbonell te per la meteixa esglesia á la Verdera, y una pessa de terra ab arbres de varies menes que té Joan Raimir y sa muller Sibila, á la Riera, per la meteixa esglesia, entre lo Más Ferrer de Lerona y lo camí que va sobre lo Más de Trilla, y una pessa de terra ab arbres de varies menes que 'l Más Cerdá te per dita esglesia y son domer, y lo meteix hort ab ses pertenencies que te dit domer ab sa *fassana,* y la tercera part del meteix Camp de Coma que fou de Pere de Molí, y dues cases ab totes ses pertenencies que les tinga lo domer en féu de dita canonja, sense cens y servici ó firmament directe, qu' en avant no tinga de ferse; quines cases son á Vila Vella, sota les cases que foren de Juliá de Bassa y les cases de María d' Esglesia, y la tercera part de dues pesses de terra ab los abres que hi ha y que 'l Más Carbonell te per dita esglesia, de quines, una es al Hom, y l' altra á l' altra banda del torrent del Pont. Y la tercera part d' una pessa de terra que 'l Más de Pere Berenguer te per dita esglesia, á la Verdera, y la tercera part de dita altra pessa de terra que 'l Más de Pont te per dita esglesia, sota la torra, y la tercera part d' una pessa de terra qu' ara te Ramón, monjo, prop de la torra, y la tercera part d' una pessa de terra que Celdoni de Vilar y sa muller Guilleuma tenen per dita esglesia, al Vilar de baix, sobre les cases de Jaume de Vilar, y la tercera part dels delmes de tots los molins y la tercera part de tots los diners oferts á Santa Creu, lo divendres de Pasqüa (56). Y la tercera part de tot lo salpás de tota la parroquia, per lo salpás de Vila Vella. Y tots los ous que sien oferts á l'adoració de la Creu, los quals son á utilitat del *angelati* de la canonja. Y la tercera part de tots los rédits, fruits y profits del Más del Camí, y tot l' hort que

(56) Divendres Sant, en quin día s' adora la Vera Creu.

María d' Esglesia té al Vas vell, á Vila Vella, y la tercera part de tot l' honor que Pere Berenguer te per l' esglesia davant de l' esglesia de Sant Martí y Sant Lley, dintre y fora de les esglesies, á dalt y á baix de la ribera, vers á ponent, y tots los profits y adventicis que son assignats sobre dit domer, y 'ls que esdevindrán, tant ara y en avant com en tot. Tinga també dit domer, y sos successors domers de dita esglesia tinguin dels bens de la canonja per son aliment, la diada del Nadal de Nostre Senyor, set diners á rahó de moneda quaternal, y en la festa de Pentecostés altres set diners á rahó de la meteixa moneda. Axí meteix que 'l clergue major de dita esglesia dongui sempre al domer, un aprés de l' altre, successivament, menjar y beure honoríficament dels bens de la canonja, segons quants son y siguin los bens de la canonja. Pero comensant á donar lo menjar y beure desde 'l dillúns primer, aprés de Carnèstoltes, fins lo dimars aprés la següent festa de Pasqüa, aprés d' haver dinat, y dongui menjar á dit domer la festa de Sta. María d'Agost y de Tots Sants. Y sia permés á dit domer y á sos successors fer, si li plau, cases y arca dins dels *antigors*, prop de l'esglesia nova, ab ses entrades y eixides, y dites cases edificades de dita altra casa, que son á Vila Vella retornen á la dita canonja. Axí meteix que lo domer no pugui tenir masovers á les cases de l'esglesia nova. Igualment que dit domer tingui sempre la tercera part de les tres mellors candeles que 's durán á l' esglesia, cad' any, en cada festa de Sta. María d' Agost, y de Tots Sants, y del Nadal de Nostre Senyor, y de la Pasqüa de Pentecostés, y tingui un quartá d' oli cad' any, de l' oli de la sagristía, al comens de l' Advent de Nostre Senyor, y no pugui 'l clergue major fer alguna compensació dels rédits ú honors y persones de l' esglesia sense consell del domer, ni 'l domer sense 'l consell del clergue major. Ni pugui 'l clergue major fer vendes ó establiments de l' honor de la canonja ó de l' esglesia sense consell del domer, y que 'l domer, axís que sia avisat pel clergue major, firmi totes les cartes d' establiments y vendes, y no pugui oposar cap dany á dita canonja de modo que no li quedi ulterior recurs; pero entenent qu' aquelles cartes no 's fagin pera minvar l'acostumat cens

agrari. Axí meteix que cadascú mantengui les disposicions que per altri sien dades ó se donarán sobre 'ls seus parroquians. D' igual manera qu' un y altre puguin inquirir y exigir los drets de la sagristía, á utilitat de dita esglesia, y també reclamar sos drets. Y Berenguer de Laceres, clergue major de dita esglesia, y sos successors tinguin sempre y posseheixin y frueixin íntegrament y sense disminució tots y cadascú dels altres honors y demés coses, siguin hont siguin, siguin los que 's vulguin de les memorades esglesia y canonja ab... homens y dones y... censos y usatges, serveis y demés coses que d' alguna manera ó rahó pertanyen á l' esglesia y canonja. Nosaltres, donchs, Berenguer de Laceres, clergue major de dita esglesia y Arnau de Massanes, domer, llohem y concedim totes les coses predites per nosaltres y nostres successors ara y en avant, puix que 'ls fets son á propósit y utilitat de la sobredita esglesia y canonja. Axó 's feu lo día IV de 'ls *Idus* de Juliol (57), l' any del Senyor M.CC.XX y sis. Sen + nyal de Berenguer de Laceres, clergue major y prébere, ó domer de l' esglesia de Laurona, qui axó lloho y firmo. + d' Arnau de Massanes, clergue y domer de l' esglesia de Laurona, qui ho firmo com á dalt s' es dit, salvat mon dret. Se + nyal d'Arnau de Pertegás, clergue de Sant Genís d' Ametlla, ...aquestos escrits. Ramón de Pertegás, capellá, salvo en tot lo dret de la capellanía. + de Bell-lloch, prébere y clergue de Sant Jaume, qui axó firmo. S. + de Ramón de Corró. S. + d' Esteve de Canovelles qui axó lloho y firmo; y autoriso lo que Ramón de Corró firmá en eixa carta, en mon poder. Se + nyal de Pere Corrector. Se + nyal de Pere Ferrer. Se + nyal de Pere de Bages, notari, qui feu escriure eixa carta y la cloguí ab les lletres afegides á dos llochs; á la ratlla XXIII, qu' en lo primer lloch s' escriu «ó honors y persones» y á l' altre lloch s' escriu «ó de l' esglesia»; lo día y any sobre fixats (58).

---

(57) 10 de Juliol.
(58) Arxiu parroquial, pergamí N. 12.

II

Comissió nomenada pera assegurar y reorganisar la contribució del blat de l' Obra, de Llerona

1568, 13 Juny

Acte de Contribució de blat á la Obra de Llarona

Die XIII^{a} Junü 1568

Instrumentum Comisionis factum per Vniversitatem presentis parroquie Sancte Marie de Llerona.

Com per molt antiguissim tems sie acostumat y se acostume de fer y donar una Caritat general lo sendema de pasqua de resuretio en la present parroquia de Llerona y dita Caritat se fasse per los particulars y singulas de la Comunitat de Santa maria de Llerona ço es donant cada Casa la una mitja cortera de forment laltra dos cortans laltra un corta laltra no ningu y dita Caritat vingue amolta diminutio per no voler alguns no pagar y altres que no poden pagar y pagen desmesiat y los que poden pagar mes pagen manco, en gran diminutio de dita Caritat y afront y vergonya de la Comunitat, y per no trobarse ninguna claricia, ni forses de com ni con se sie fundada dita caritat pera que pugen fer paguar y forsar y convenir als que no volen paguar y altres que an fetes algunes cases noves que may an paguat en fi que la caritat es vinguda a tant manco que no baste engran menyspreu afront y vergonya de dita Comunitat per ço volent proveir en tant gran desorde dita Comunitat vuy diumenge a XIII dit mes del mes de Juny any mil sinc sens

y xixanta vuuyt en lo sementiri de la present parroquia aont se acostume de aplegar fent y tenint consell per be y utilitat de la parroquia y comunitat de aquella aplegats y ajuntats tots los singulars de dita comunitat o la major part de aquells tanquam maior y sanior pars fent y tenint consell general monestat y cridats en la missa matinal per lo reverent rector ajustats y congregats ço es lo Senyer en Sagimon Cases jurat lo present any de la present parroquia y lo Senyer Joan Guilla conseller, y lo Senyer en Monserrat roff conseller lo present any, y lo Senyer en Joan abrani, lo Senyer en Joan abrrani del bosc, lo Senyer en arsis garau, lo Senyer en antoni rovira de Villar, lo Senyer en bernat gorcs, lo Senyer en pere rovira de Santa digna, lo Senyer en grabiel bona, lo Senyer en Sebestia recorda, lo Senyer entonio homs alias roff, lo Senyer en toni pedro, lo Senyer en Joan mujalt del molí, lo Senyer en bernat homs, lo Senyer en Joan Capella, lo Senyer en heronim tries, lo Senyer en pere pastor, lo Senyer en riera, lo Senyer en Salvi arenys alias pou, lo Senyer en segimon alrrani del carrer, lo Senyer en Andreu Casanoves, lo Senyer en lleo nart maltes, lo Senyer en toni Calvet, tots ajustats fent y tenint consell així com la major y mes sana part en dit Sementiri de Santa maria de Llerona determinaren y feren determinatio y conclogueren y cometeren, y donaren comitio al Senyer en Sagimon Cases Jurat y al Senyer en Joan Guilla conseller y al Senyer en monssarat roff conseller y al Senyer en Joan alrrani de la riera y al Senyer en Joan alrrani del bosc y al Senyer en bernat gorcs y al al Senyer en pere rovira de santa digna que los sobre dits Set nomenats tingen plen poder y comitio de crexer corretjir y moderar y novament tatxar y als que no son taxats ni an acostumat de pagar novament taxar y de nou fer Si ben vist los sera la taxa de dita Caritat Segons deu y ses consiencies y que en lo que ells faran tinran per ferme y agradable y que noy contraveniran sots pena y obligatio de sos bens aguts y per aver y dels que vinran etc. axi matex que los dits sets anomenat ne pugen fer fer un memorial y que dit memorial sie donats als llevadors y que los que no volran pagar los

pugen convenir y sitar en quals sevols corts ó consistoris etc. y que dits set pugen obligar tota la comunitat y singulars de aquels tots sos bens aguts y per aver y dels esdevenidors etc. sotmetentlos a quals Seulle fisco forsa etc. y en totes les obligations oportunes y nesseçaries etc. y si sera menester ab salari de procurador et fiat large.

=Testes huius rey Sunt mossen michel tries clerge de dita parroquia y mossen bernat casanyes abitant en dita parroquia y en pere verges perayre abitant en Casa den Joan guilla= (59).

---

(59) **Arxiu parroquial, Manual de 1564 á 1601.**

III

Unió de les dues Domes de Llerona

1572, 29 Novembre

Martí Martinez del Villar per la gracia de Deu y de la Seu apostólica Bisbe de Barcelona. A tots y á cada hu dels enfiteutes, censataris, rendistes, masovers, y altres que paguen y presten censos dels fruits, rédits y productes als infrascrits Domers major y menor, de l' esglesia parroquial de Santa María de Lerona, de la nostra diócesis de Barcelona, y á tots y á cada hu d' aquets que de qualsevol manera interessi, interessará ó podrá interessar, en lo pervindre. Salut sempiterna en lo Senyor. Sapigueu qu'havent comparegut davant Nos los venerables Jaume Pintor y Miquel Pintor, qu' obtenen respectivament la doma major y la doma menor de la dita parroquial esglesia de Santa María de Lerona, nos digueren y exposaren que á l' esmentada esglesia de Santa María de Lerona, hi han dos beneficis que 's nomenen Domeries, per les que á dita esglesia hi han y 's celebren divins oficis y altres coses qu' en semblants esglesies solen ser fetes y prestades per los rectors á sos parroquians; y no sapiguent á lo qu' está obligat l' un y á lo qu' está obligat l' altre de dits beneficis per los quals cada día 's promou y s' espera promoure gran qüestió entre 'ls obtentors de dits beneficis, lo qu' ha d' evitarse de totes maneres pe 'ls escándols que 's veu que d' aquí n' eixiríen, com en gran nombre se n' han succehit, no sols referents á la prestació de dits serveis, si que també á la col·lecta dels fruits y emoluments de dita esglesia; ja sobres la distribució de dites col·lectes; ja per trovarse la referida esglesia de Sta. María de Lerona situada en lloch solitari y no estar obligats á celebrar dits oficis divins, cantantlos sino en certs dies festius principals; á esser los parroquians pochs en nombre, cosa d' uns vinticinch á trenta pagesos; que 'ls rédits d' aquesta esglesia

son de poca válua, especialment en eix temps qu' están onerats ab cargues extraordinaries; y que no passa lo valor d' aquells d' unes cent lliures, de les quals la domeria menor sols ne reb la tercera part, y de les quals los domers, tant si hi fan residencia com no, no 'n poden viure sino ab suma pobresa, cosa que de totes maneree s' ha d'evitar en los eclesiástichs. Varen suplicarnos que per rahó de la facultat que 'ns concedeix lo sagrat Concili Tridentí y per altres rahons, que 'ns dignem unir dits dos beneficis y eregir en esglesia parroquial, de tal manera que 'l sobrevivent d' élls puga y valga obtenirla. Fou oferta y presentada per los meteixos Miquel Pintor y Jaume Pintor certa súplica junt ab certs interrogatoris al peu ó final de la meteixa, la qual per nostres variades ocupacions l' hem comanada al Reverent y Magnífich Antón Caller, doctor en Drets, y en lo espiritual y temporal vicari general nostre, perque s' informés dels antecedents y rebés testimonis. Nos en eix negoci, ab consell del infrascrit memorat Reverent vicari general, donárem nostra sentencia, en y baix la forma següent: Lo molt Il·lustre y Reverendíssim Senyor bisbe de Barcelona, vista la súplica presentada per part dels venerables Miquel Pintor, prébere, y hebdomadari menor, y Jaume Pintor hebdomadari major, de la parroquial esglesia de Santa María de Lerona, de la diócessis de Barcelona, en y ab la qual se suplica per part dels meteixos que haventhi á dita esglesia de Santa María de Lerona dos beneficis que 's nomenen domes, per les que 's fan y celebren á dita esglesia divins oficis y altres actes qu' en semblants esglesies solen ser fetes y prestades per los rectors als seus parroquians, y no se sab á qué está obligat l'un dels dits beneficis y á qué l' altre dels memorats beneficis, per los que cada día 's promou y díes á venir s' esperen promoure qüestions en gran manera entre 'ls obtentors d' aquestos beneficis, lo que s' ha d' evitar principalment pels greus escándols que á venir s' esperen promoure y qu' en gran nombre s' han originat, no sols referent á prestar los dits serveis, si que també sobres los fruits que 's col·lecten y los emoluments de dita esglesia, y sobre les col·lectes que s' han de partir dits domers; y com dita

esglesia es en lloch solitari, y 'ls dits domers no están obligats á celebrar, cantant los divins oficis á dita esglesia, sino en certs díes festius principals, y 'ls parroquians son pochs en nombre, total d'uns vinticinch á trenta pagesos; les rendes de dita esglesia son insuficients, mes que mes en eix temps qu' están onerades de cargues ordinaries y extraordinaries, y 'l valor dels rédits d' aquelles no excedeix de cent lliures, de les quals la doma menor sols percebeix la tercera part dels fruits y de sos emoluments, de les quals dits domers tant si fan residencia com no, no poden viurhi sino ab suma pobresa, lo que absolutament s'ha de procurar evitar entre'ls clergues; de dits beneficis ne posseheix un, so es: lo menor, lo Venerable En Miguel Pintor, prébere, y l'altre hebdomadaria, so es: la major, lo venerable En Jaume Pintor, prébere, tots los quals suplicaren que Sa Ilustríssima y Reverendíssima Dominació segons la facultat atribuhída á Sa Ilustríssima y Reverendíssima Dominació pe 'l sagrat Concili Tridenti y per altres rahons, se dignés unir los dos esmentats beneficis ó dues domes y eregir esglesia parroquial, de modo qu' el que d' ells sobrevisqués puga y valga obtenir aquella, ateses sobremanera les causes urgents dalt referides com se comprén interposi la seva autoritat é igualment son decret á l' execució de dita unió. Y oferiren los suplicants donar informació sobres aquestes coses, suplicant que tot se fés y administrés ab justicia. Vista l' esmentada comissió comanada al Reverent Antoni Caller V. I. D. Vicari General, per la Il-lustríssima y Reverendíssima Dominació y proveí que 's rebés informació sobre lo contingut en dita súplica. Y vistos los interrogatoris presentats per dits Miquel y Jaume Pintor, rebuts los testimonis y admeses ses proposicions, diligentment examinades, consta certament qu' á dita esglesia de Santa María de Lerona hi han dues domes y per consegüent dos domers, que tenen cura d' ánimes. Y consta també que temps enrera hi hagueren moltes desavinençes entre dits domers, no sols referents á la direcció de les ánimes, si que també sobre la percepció dels rédits y adventicis de dita parroquia y sobres la recepció dels fruits de les dues susdites hebdomadaries major y menor, com també

sobres moltes altres coses, per les quals hi hagueren grans escándols á l' esmentada parroquia entre dits domers major y menor. Y com en dreta lley, á una esglesia te d' haverhi un sol rector de la meteixa manera que un cos no deu tenir dos caps, de lo contrari sería un monstre, per lo tant, Sa Ilustríssima y Reverendíssima Dominació, ateses les referides coses y atés lo permís y 'l consentiment de dits Miquel y Jaume Pintor, actuals domers de dita esglesia; constituheix y ordena qu' en l' esdevenir á dita esglesia hi haja no mes qu' un sol rector, desde 'l moment que mori un dels dits Ebdomadaris, y com una de dites domes quedará vagant, aquesta, de fet quedi unida á l' altre doma. Y que, per lo demés, dita esglesia sia regida per un rector ó Ebdomadari, qu' en quant pugui aumenti lo culte diví y axó segons lo pacte ó condició, que qui ab lo temps sia Rector ó Ebdomadari, que resideixi á dita esglesia, segons lo Sagrat Concili Trident í y altres disposicions del dret canónich. En memoria d' axó proveheix que la dita y esmentada unió sia continuada á les actes de sa curia del vicariat y que 's despatxin les lletres segons l' estil en la forma acostumada. Martí, Bisbe de Barcelona. Vist, Caller, Assessor. La sentencia d' axó fou donada y publicada per dit Il·lustríssim y Reverendíssim en Christ Pare y Senyor, Don Martí Martinez del Villar, per la gracia de Deu y de la Seu Apostólica Bisbe de Barcelona, y llegida per mí, Jaume Massaguer, Notari públich de Barcelona y Escribá de la Curia del Vicariat, á una aula de les cases del palau episcopal lo día vintinou del mes de Novembre del any de la nativitat del Senyor mil cinch cents setanta dos, presents, y demanant que 's publiqués dita sentencia los dits venerables Miquel Pintor y Jaume Pintor, préberes, y essent també presents per testimonis l' honorable y discret En Jaume d' Encontra, notari públich de Barcelona, y 'N Miquel Guillem Mongay, escribent, de Barcelona, especialment adherits á n' aqueix assumpte. Per consegüent, Nos, l' esmentat Bisbe, atesos los antecedents dels quals ja altres vegades hem sigut informats per testimonis dignes de fé y ja fa temps que respecte d' axó pensavem donarhi solució, y com segons la lley á una esglesia no mes ha d' haverhi

un sol rector, aixís com un cos no deu tenir dos caps, de lo contrari sería un monstre. Per lo tant, y per altres rahons ateses les sobre dites coses, per una part, y per altre part, atés lo consentiment de dits Miquel y Jaume Pintor, estatuim y ordenem y manem que s' observi per pertuament que 'n dita esglesia de Santa María de Lerona no hi haja mes qu'un sol rector y quan quedi vagant una de dites domes, inmediatament aquesta quedi unida á l' altra Ebdomadaria la que ara per aleshores unim, enllacem é incorporem y les constituhim en esglesia parroquial, y que d' aquí en avant la dita esglesia de Santa María de Lerona sia regida per un rector y no per dits Ebdomadaris, y que dit rector amplihi en quant pugui el culte diví, y que 's permeti desd' are al Rector de dita esglesia parroquial, per lo temps que pugui existir, péndrer possessió corporal dels seus drets y pertenencies, y usar dels redits y provisions de sos fruits, no necessitant per axó llicencia de ningú. No obstant, proveim que 'l primer que de dits Miquel Pintor y Jaume Pintor sigui rector de dita parroquial esglesia y 'ls qu' ho serán en avant tindrán y haurán de servir á dita esglesia en les coses divines y exercir y administrar la cura de les ánimes perteneixents á la meteixa, y que de cap manera sia descuidada aqueixa cura de les ánimes, y qu'els altres cárrechs acostumats de dita esglesia sien servits per la lliure administració de dita esglesia y confiant al primer rector que hi haja sos drets y pertenencies y 'l cuidado de les ánimes. En testimoni de lo qual, manarem qu' es fessin les presents roborades ab lo nostro segell penjant. Dat á Barcelona lo día vintinou del mes de Novembre del any del naixement del Senyor mil cinch cents setanta dos, essent presents com á testimonis l' honorable y discret En Jaume d' Encontra, notari públich de Barcelona y En Miquel Guillem Mongay, escribent, de Barcelona, especialment adherits á n' axó. V. B. Caller, Vicari General. Massaguer, notari de la Curia del Vicariat.=Segell= (60).

---

(60) Arxiu parroquial de Llerona. Pergamí N. 4. Lo segell falta á dit document.

IV

Rectorologi

Segons hem dit á la plana 58, la provisió de la parroquia de Llerona corresponía ans al Capítol de canonges de Barcelona, y per aquesta rahó lo canonge que tenía 'l patronat, capellanía, ó dret de presentació, se 'l nomenava rector, ó capellá.

Ab tot, lo rector conegut com á tal era lo eclesiástich que nomenava l' esmentat canonge, y 's doná 'l cas de que alguna vegada fou rector un canonge.

En 1391, Clement VIII, (anti-papa), uní varies capellaníes ó drets de patronat al Capítol de la catedral de Barcelona, lo que fou causa de varies qüestions.

Portat del esperit de pacificació lo Patriarca de Jerusalem, y Administrador del bisbat de Barcelona, En Francesch Clement Sapera, firmá una concordia ab dit Capítol, en virtut de la qual aqueix fou reconegut patró de varies esglesies y entr' aquestes de les Domes de Sta. María de Llerona (61).

Desde son principi fins á mitj segle XVI, es imposible, per falta de documents, fer lo rectorologi de Llerona, pero com sia que tenim lo nom d' alguns eclesiástichs qu' han regit dita parroquia, los continuem aquí.

Desde mitjans del segle VXI al XX lo rectorologi es complert (62).

Pera formar lo rectorologi nos hem valgut dels Llibres y

---

(61) Arxiu Catedral, *Speculum septem Eclesiarum parochialium Barchinon.* f. 6 y 7.

(62) Al publicar la Nota histórica de l'Esglesia parroquial de Llerona en 1907, s' hi continuá lo rectorologi desde mitjants del segle XVI fins ara, que 'ns facilitá lo Rnt. Dr. Bou, rector. Com sia que, examinat ab mes deteniment l' arxiu parroquial, resulta incomplerta aquesta part del rectorologi, se subsana á n' aquí dita deficiencia.

altres documents del arxiu parroquial, y dels Llibres de Colacions y del *Speculum Decanatus Vallensis,* del arxiu catedral.

Rt. Mn. Berenguer de Laceres, subdiaca y clergue de l' esglesia de Sta. María de Laurona.

A 2 de Mars de 1204, ab consell y voluntat dels seus parroquians, establí á N' Arnau de Pont, á María, sa muller, y als seus tres peces de terra situades al comtat de Barcelona, parroquia de Sta. María de Laurona, á Olmatell, prop del Más de Pont y de la estrada ó carretera de *Granolers,* sobre la vinya de Roure.

Una d' elles confrontava á Ll. ab pertenencies del Más d' Armentera, á M. y T. ab honor de la Canonja de Santa María de Laurona, y á P. ab la carretera que va de Laurona á Corró (63).

En 1226, com á clergue major de l' esglesia de Santa María de Lerona, firmá una concordia ab Arnau de *Maszanes,* domer de dita esglesia (64).

Rt. Mn. Pere de Gorchs, Rector de Lerona (65) . . . . de 1271 á 1282
» » Nicolau Calvet . . . . » 1306 á —
» » Guillem de Tagamanent

En 1365 consta qu' era canonge de Barcelona y rector de Llerona. A 12 de Setembre de 1369, com á rector de Santa María de Larona, firmá un' escriptura de venda de dues pesses de terra, situades á dita parroquia; una al lloch nomenat Vinyalars, y l' altra al lloch nomenat Vileçar, feta per Pere d' Armentera, de la parroquia de Santa María de Larona, á Mossén Jaume de Nicolau, prébere, rector de Sant

(63) Arxiu parroquial, pergamí N. 22.
(64) » » » N. 12.
(65) » » » N. 11 y 25.

Pere de Bigas, administrador del benefici de Sant Pere, construhit á l' esglesia de Larona (66).

Rt.	Mn.	Guillem Peyró	de	1373 á	1388
»	»	Pere Guillem Jofre	»	1388 á	—
»	»	Pere Sacosta	»	— á	1391
»	»	Pons Camps, rector de Lerona	»	1391 á	1405
»	»	Guillem Pasquet	»	1405 á	—
»	»	Pere Arenes	»	1409 á	1413
»	»	Bartomeu Vianer, domer major	»	1413 á	—
»	»	Francesch Casadevall » »	»	1422 á	1432
»	»	Gabriel Saplana	»	— á	—
»	»	N.	»	1447 á	—
»	»	N.	»	1451 á	—
»	»	N.	»	1453 á	—
»	»	Sebastiá Albanell	»	1492 á	1493
»	»	Jaume Busquets	»	1493 á	1494
»	»	N.	»	1494 á	—
»	»	Miquel Salvador	»	— á	1516
»	»	Matías Nogués	»	1516	

Se possessioná de l' esglesia parroquial ó doma primera

Rt.	Mn.	Miquel Salvador	de	1516	
»	»	Jaume Manero	»	1516 á	—
»	»	Matias Nogués	»	— á	1525
»	»	Antoni Masons	»	1525 á	—
»	»	Joan Antoni Ster, rector	»	1539 á	1548

Era canonge de Mallorca, sagristá major de la capella del Excm. Sr. En Ferrán d' Aragó, lloch-tinent general, á Valencia, per la Cesárea y Régia Magestat, y rector ó domer de l' esglesia de Santa María de Lerona. A 25 de Janer de 1539, lo procurador de dit Ster, firma un establiment de terra situada á la parroquia de Lerona, á favor d'Isabel Morera, muller de Miquel Compost (a) Morera, de Lerona (67).

(66) Arxiu parroquial, pergamí N. 14 y 22.
(67) » » » N. 51.

Rt. Mn. Rafel Ubach . . . . de 1548 á 1553

Era abat comandatari de Banyoles y rector ó domer major de l' esglesia de Lerona.

En 1552, per medi de son procurador, establí terra propia de l' esglesia de Sta. María de Lerona (68).

A 2 de Juliol de 1553, En Guillem Cassador, Doctor en Drets, abat de Sant Feliu de Gerona, canonge y Vicari general del bisbe de Barcelona. En Jaume Cassador, firma la concordia feta y firmada per y entre En Rafel Ubach, abat, ó comandatari perpétuu del monastir de Sant Salvador de Banyoles, canonge de Barcelona y domer major de l' esglesia de Santa María de Lerona, y N' Antoni Font, Pbre., beneficiat de la catedral de Barcelona, domer menor de dita esglesia de Lerona y Mossén Lluis Joan Valtá, Pbre., beneficiat de la susdita catedral. Aqueix estava en espera d'obtenir la referida doma menor per renuncia de Mossén Font (69).

Dit Ubach havía obtingut les dues domes, renunciant la menor en 1548 y la major en 1553 (70).

La Comanda del abadiat de Banyoles l' obtingué desde 1545 á 1553 (71).

Durant lo breu temps de 1555 á 1556 fou bisbe d'Elna (72).

Rt. Mn. Antoni Carbonell, rector, domer major . . . . de 1553 á 1558
» » Jaume Pintor, domer major . . . » 1558 á 1561

Rt. Mn. Jaume Pintor, Pbre. rector . . . de 1561 á 1587
» » Joan Prat . . . . » 1587 á 1600

(68) Arxiu parroquial.
(69) » » pergamí N. 8.
(70) » Catedral, *Speculum Decanatus Vallensis*.
(71) Montsalvatge, Noticies históriques, T. 14, p. 156.
(72) Puigarí, Episcopologi d' Elna, p. 91. Actualment, lo bisbe d' Elna te residencia á Perpinyá.

Rt. Dr.	Sagimón Joseph Casamitjana . .	de	1600 á	1623
» Mn.	Bernat Prat	»	1624 á	1624
» »	Miquel Amell	»	1624 á	1630
» »	Manuel Fortunyó	»	1630 á	1631
» »	Bernat Derrocada	»	1631 á	1632
» Dr.	Domingo Rourell	»	1632 á	1633
» Mn.	Miquel Daneres	»	1633 á	1636
» Dr.	Geroni Broquetas	»	1636 á	1640
» »	Pere Nicolau	»	1640 á	1645
» »	Geroni Pomes.	»	1646 á	1657
» »	Ignaci Pastor	»	1657 á	1659
» »	Salvador Reniu	»	1659 á	—
» Mn.	Joan Sant Martí	»	1659 á	1663
» »	Agustí Major	»	1663 á	1665
» »	Miquel Diumer	»	1665 á	1677
» Dr.	Pere Diumer	»	1677 á	1704
» Mn.	Francesch de Llança, subdiaca .	»	1704 á	1706
» »	Joseph Termens	»	1707 á	1718
» »	Francisco Vadell	»	1718 á	1721
» »	Joan Baptista Font.	»	1721 á	1752
» »	Antón Costafreda	»	1753 á	1754
» »	Pere Sala	»	1754 á	1773
» Dr.	Miquel Pou y Brua	»	1774 á	1783
» »	Libori Vilavendrell.	»	1783 á	1784
» Mn.	Jaume Valls	»	1785 á	1801
» »	Jaume Rovira.	»	1804 á	1809
» Dr.	Geroni Viñolas y Llanes. . . .	»	1814 á	1829
» Mn.	Pau Rosás y Margens	»	1829 á	1856
» »	Pau Antón Fosalba.	»	1857 á	1868
» »	Guillem Guardiola y Jolis . . .	»	1869 á	1897
» »	Angel Garriga y Boixader . . .	»	1897 á	1905
» Dr.	Pere Bou y Savall	»	1905	

III

Renuncia del Castell de Sant Salvador de Cabrera del Penadés

1652, 4 Abril

Examinant l'arxiu parroquial de Vallbona, trovárem, entr' altres, un document que te relativa importancia per l' historia del Castell de Sant Salvador de Cabrera del Penadés.

Aqueix document, que tenim per inédit, es una renuncia del memorat castell; y al determinarnos á publicarlo, ha

sigut ab l' intent de dir quelcom de la memorada fortalesa (1).

Dita renuncia l' efectuá al lloch de Vallbona, dins del senyoríu de Cabrera, als 4 d' Abril de 1652, En Lluis de Foxá, Senyor també de dit lloch, tenint en consideració lo trovarse sacerdot, comptar mes de setant' anys y volguer acabar sa ruta mortal ab repós.

Portat del caríssim amor vers son fill En Ignaci, y volguent qu' eix continués la familia que tant digne nom servava entre la noblesa catalana, renunciá á son favor, quina transferencia acceptá En Ignaci *ab multiplicatió de gratias y bessament de mans que lin fa* (2).

A l' onsena centuria arriven les noves qu' hem hagut de dit Castell, situat á un pla, part damunt de Vallbona, dins l' antigua Sotsveguería de Piera, lo qual ab altres fortaleses formá, un jorn, la marletada muralla ponentina del Montserrat.

En dit temps pertanyía al noble bisbe de Barcelona En Guislabert, qui l' heretá de sos pares, y en 1055 va véndrel ab totes ses pertenencies y esglesies als vescomtes de Barcelona Udalart y Guisla, per preu de 150 unses d' or.

La rodalia llavors arrivava per la part de llevant als termes de Piera, per la de mitjorn als de Terrassola y Lavid, á ponent confrontava ab los termes del Castell de Mediona y á tramontana ab los del Castell de Claramunt (3).

Reduhída era la demarcació senyorial del memorat castre puix no mes comprenía lo domini dels llochs de Cabrera, Vallbona y Vila Nova d' Espoya (4).

---

(1) Mossén Joan Avinyó, Pbre , rector de Cabrera del Penadés, acaba de publicar l' historia de dita parroquia, fent ab ella un gros servey á nostra almada terra catalana.

(2) Apéndix III.

(3) » I.

(4) Ara se nomena Espoya.

Entre los Senyors feudals de dit Castell, que pertenesqué als Vescomtes de Barcelona, y aprés al Reyal Patrimoni y del qual mes tart fou enagenat, s'hi compten les families: Guardia, Mediona, Tous, Cardona, Marcell (a) Camporrells, Fivaller y Foxá (5).

També 'n fou lo canonge y paborde del mes de Novembre, de la Seu de Barcelona, En Pere Guillem Jaffret (6).

Qui per mes temps, y conservant rectament dit nom possehí lo Castell de Cabrera y al ensemps sa jurisdicció senyorial, fou la familia Foxá; y quan lo Castell no pertenesqué á n' aquesta, conservá sols la jurisdicció, lo que durá fins en quin temps foren abolits los senyoríus per les Corts, á 3 de Maig de 1823.

Com sia que á la familia de Foxá pertanyía lo Senyor que renunciá 'l Castell de Cabrera, donem una breu noticia d' ella, pera mes il-lustració d' aquesta Nota histórica.

De com la familia Foxá, nadiua de la regió empordanesa, vingué á n' aquestes terres penadeses, consta al testament de la senyora Na Joana de Camporrells, filla d' En Francesch y de Na Isabel Lliena, y muller d' En Lluís de Boxadors, ordenat en 1552. Disposá aquesta senyora qu' aprés del óbit de son marit passés l' heretat dels Camporrells á n' En Martí Joan de Foxá, domiciliat al Empurdá (7). Dita successió tingué efecte en 1573, en quin any fou adjudicada l' heretat al susdit En Martí Joan de Foxá.

Eix, en 1577, al firmar sa derrera voluntat heretá á Fr..., monjo de Sant Cugat del Vallés, autorisant son testament lo rector de Massanet. Encara que 'l nom de dit monjo no 's pogué transcriure al ferse lo trasllat del document original, per estar borrós, estem segurs qu' era Fr. Octavi de Foxá, puix aqueix, qu' era Prior de Sant Cugat del Vallés, com á Senyor del Castell de Cabrera, en 1587, establí terres

(5) Apéndix IV.

(6) Apéndix II.

(7) Arxiu Catedral de Barcelona, Sala primera. Espéculo de la Pía Almoyna, f. 27.

á sos vassalls En Tomás y En Sebastiá Mora, habitants molt prop de son Castell de Cabrera (8).

De dit Prior de Sant Cugat y Senyor del Castell de Cabrera consta, á mes, qu' en 1586 doná llicencia als Jurats y Universitat de Vila Nova d' Espoya pera nomenar procurador de dit lloch al batlle En Joan Alegre (9).

No hem trovat exactament quán y cóm lo Castell de Cabrera passá dels Srs. de Foxá á la famila Pons y Mora, sols podem dir qu' en 1707 lo Dr. Joseph Pons y Mora, de Sant Salvador de Cabrera, fill d' En Joseph Pons y Mora; familiar del Sant Ofici, feu apariar lo seu casal ó Castell enderrocat de Cabrera (10).

Aquesta hisenda, per successió directa, la posseheix la noble familia de Vía y de Llanza, vehina de Barcelona.

Ignorem si 'l Castell de Sant Salvador de Cabrera fou enderrocat ab motiu d' alguna lluita patria ó per abandonament; lo cert es que termená sa vía aprés d' algunes centuries d' honorada existencia.

Si 'l castell no resistí á l' embestida de la destrucció, en cambi, feu cara ferma á la mateixa lo secular temple parroquial, d' estil románich, dedicat al Diví Salvador. D' eix se 'n parla en 1055 y 1160 (11), qui fou lo companyó més fidel del senyorial castell al qual, ab greu recança, acompanyá á la fossana.

Enrunat lo castell, del que 'n resta bona part de ses muralles, se fabricá á son fonament una gran casa de pagés que per heretat conserva encara lo nom de *Castell* de Cabrera.

La familia Foxá passá á viure á Vallbona (12), aprés á la propera vila de Capellades, á la casa Foxá, situada á la plassa, junt á l' esglesia y de Capellades se 'n aná á fixar sa residencia á la provincia de Tarragona.

De dita noble familia ne son descendents directes En

---

(8) Arxiu parroquial de Vallbona, Manual de 1390 á 1595.
(9) » » » » de 1585 á 1612, P. 93.
(10) » » de Capellades, Manual de 1706 á 1715, p. 33.
(11) Apéndix I y Arxiu de la Corona d'Aragó, Cartulari de Sant Cugat, N. 593.
(12) Noticia de Mossén Avinyó, rector de Cabrera.

Rafel de Foxá y de Vidal, populat á Mataró, y Na Dolors Foxá, viuda de Pou y Ordinas, domiciliada á Barcelona.

Al frontispici de la Casa Foxá, de Capellades, hi havía l' escut senyorial que fou tret quan comprá dita casa (13) N' Antón Mora y Ferrer, en 1820 (14).

A la capella de la Mare de Deu del Roser, de l' esglesia parroquial de Vallbona, hi ha la tomba de la familia Foxá tancada ab una llosa que porta l' escut nobiliari, consistent ab un lleó rampant.

Consta que des de 1682 fins á 1804 foren soterrats á n' aquesta fossa y al vas que tenía la Casa Foxá al cementiri parroquial de Vallbona, alguns dels individuus de dita familia (15).

Una circunstancia especial hem trovat á la Taula dels Senyors del Castell de Sant Salvador de Cabrera, y es qu' entr' ells hi han un bisbe y un canonge de Barcelona, un prior monacal benedictí de Sant Cugat del Vallés, una monja abadessa cisterciense de Valldonzella y un sacerdot.

En Guislabert, bisbe de Barcelona, S. XI.—En Pere Guillem Jaffret, canonge y prepósit del mes de Novembre, de Barcelona, S. XIV.—En Fr. Octavi de Foxá, monjo prior, segle XVI.—Na Magdalena de Foxá, religiosa y abadessa, S. XVI y XVII.—En Lluis de Foxá, sacerdot, á mitjants del S. XVII.

Feta aquesta molt resumida relació del senyorial Castell de Sant Salvador de Cabrera, continuem, ab altres escriptures, la transcripció de la renuncia del mateix, qual document, conforme mes amunt s' indica, constituheix l' esencialitat d' aquesta Nota.

---

(13) Noticia d' En Joseph Sendil, vehí de Capellades.

(14) » d' En Sebastiá Mora, possehidor de dita casa, ara nomenada Ca 'n Mora.

(15) Arxiu parroquial de Vallbona, Llibres II y III d' Óbits de 1646 á 1808.

APÈNDIX

I

Venda del Castell de Sant Salvador de Cabrera

1055, 5 Novembre

(Traducció del original llatí)

En nom del Senyor. Jo Guislabert, per la gracia de Deu, pontifex, venedor soch á vosaltres Udalart, vescomte, y Guisla, vescomtesa. Per aquesta escriptura de venda meva vench á vosaltres alguna cosa de ma propietat, so es, lo Castell de ***Kapraria*** ab lo ***kastellet*** y ab tots los edificis, y termes, y adjacents del predit Castell ab terres conreues y ermes, vinyes y vinyals, arbres de diferents genres, selves, garrigues, inclinat y pla, montanyós y devallant, prats y pastures, aigües corrents y fonts, esplugues y roques grans, molins y molinars ab sos caps d'aigües y passatges de les meteixes, ab les pedreres y gleves d'elles y tot quant l'home pot dir y nomenar que pertany á us y utilitat del home; situat als termes de dit Castell, també ab totes les esglesies que hi ha als susdits termes, ab totes les pertenencies d'aquelles y ab les ofrenes dels fidels. Aixís, jo 'l prescrit Guislabert, faig la venda á vosaltres los predits compradors. Les coses susdites, confronten á llevant ab los termes de Piera, á mitjorn ab los termes de Terrassola y de la Vid, á ponent ab los termes del Castell de Mediona y á tramontana ab los termes del Castell de Claramunt.

Me pervingueren totes les coses predites per veu de mos pares y per totes altres veus. Y jo predit Guislabert he acceptat de vosaltres los predits compradors cent L unces entre or y 'l seu valor de la cosa y á vosaltres compradors no ha restat cosa alguna á pagar del susdit preu com es cosa manifesta. Totes aquestes coses sobre 'scrites que jo vos vench les transfereixo del meu dret al vostre domini y poder, ab tal conveni que quan moris tú, Guisla, quedi als fills que en tu foren procreats pel sobredit Udalart, conforme tú testamentarás. Y jo, sobre dit Guislabert, retinch lo poderíu y senyorátich á n' al prescrit Castell de Cabrera per quantes vegades lo requereixi, y 'm retinch la meitat de la dominicatura y 'l molí que fou de Rodolf. Totes les sobre dites coses les vench á vosaltres prescrits compradors jo memorat Guislabert y pel sobre dit preu les transferesch del meu domini al vostre.

Y la sobre citada meitat de la dominicatura y 'l molí sobre escrit que 'm retinch á utilitat meva, quan jo mori passi als memorats compradors lliure, sólida y quietament.

Donat cas que jo, venedor, ó algún home vivent s' atrevís contra aquesta carta de venda pera inutilisarla, que no puga vindicarse sino que fassi composició ó jo 'm compondré ab vosaltres en lo triple ab tota sa desmellora y com avans permanesqui ferma y estable sempre aquesta carta de venda.

S' es fet això á les nones de Novembre, any XXV del rey Enrich +.—Guislabert, per la gracia de Deu, bisbe + qui he fet y firmat aquesta carta de venda y he pregat als testimonis que la firmessen. — Andreu, abat. — + Guifret, monjo y Pbre.—S. + Isovart Guadalt.—S. + Bonfill Seniofret.— S. + Geribert Quirse. — S. + Enart. — S. + Bonfill Sanla. — S. + Mir Dach. — S. + Guillem Arnau. — S. + Mir Arnau. — Gari, francés. — Guislabert Fruiá. — + Mir, subdiaca. — Seniofret, Pbre., qui això he escrit lo día y any qu' á dalt consta (16).

---

(16) **Arxiu de la Corona d' Aragó, Escriptura 177 de Ramón Berenguer I.**

II

Possessió del Castell de Sant Salvador de Cabrera

1396, 25 Janer

(Traducció del original llatí)

Sápiga tot hom que 'l venerable Bernat de Tous, militar, Senyor del Castell de Tous, vengué y per causa de dita venda concedí, absolgué, definí y restituhí al venerable Pere Guillem Jaffret, canonge y paborde del mes de Novembre en l' Esglesia de Barcelona, comprador en nom y á utilitat de dita sa prepositura la castlania y féu la que y 'l que lo meteix venerable Bernat havía y possehía al Castell de Banyeres situat al Penadés, qual castre es alou de dita pabordia ab los homens y dones feudataris, censos, delmes, rédits, eixides y profits, dons, serveis, servituts, la jurisdicció y altres qualsevols drets pertanyents á dit Bernat per qualsevulla rahó de dites castlania y féu, com consta llargament á l' escriptura pública feta en poder de mí, Pere Dalmau, per reyal autoritat notari públich de Barcelona, lo día XVIII de Maig del any del Nadal del Senyor MCCCLXXXX cinch.

Lo mateix venerable Bernat de Tous per mes plena caució de la susdita venda asegurá de la mellor manera al dit prepósit en la evicció de dita venda y 'ls vincles ó substitucions afegides ó contingudes al testament ó derrera voluntat del venerable Bernardí de Tous, difunt, fill y hereu del venerable Bernat de Tous, difunt, oncle patern de dit venerable Bernat, venedor, qual Bernardí en cert cas, maná construhir un monastir de monjos blanchs al castell de Tous y especialment obligá entr' altres coses al mateix venerable prepósit y assigná é hipotecá lo castell y llochs del mateix venerable Bernat, nomenats de Cabrera y de

Vallbona, que 'l meteix venerable Bernat, venedor, té y posseheix al comtat de Barcelona y á la Sotsveguería y termes de la vila de Piera ab los límits dels meteixos castre y llochs, confrontacions, donacions, drets, cases, edificis, muralles, barbacanes, torres y altres fortins, y jurisdicció civil y tots los altres y singulars bens y drets dels meteixos Castell y llochs com mes be y plenament consta de la dita especial obligació á l'escriptura pública feta en poder del Notari infrascrit en dues diades de les quals la primera es lo día cinch de Novembre del any del Nadal del Senyor MCCCXC cinch, com llargament consta á la meteixa escriptura.

També á l'acta de dita especial obligació entre 'l dit venerable Bernat de Tous y dit venerable prepósit, s'estatuhí y convingué que dit venerable Bernat havía d'entregar la possessió corporal de les coses susdites especialment obligades al dit venerable prepósit. Per consegüent lo dimars titolat día XXV de Janer del any de la Nativitat del Senyor mil trescents XC sis en presencia de Matías Just, escribá jurat, baix mí, Pere Dalmau, per reyal autoritat Notari públich de Barcelona, infrascrit, y en presencia també dels testimonis suscrits á n'aixó especialment nomenats; convocada la Universitat dels homes del terme del castell y dels llochs de Cabrera y Vallbona, comtat de Barcelona, al só de viaffós y al repicament de campanes de l'Esglesia de Sant Bartomeu de dit lloch de Vallbona, per manament del venerable Bernat de Tous, militar, Senyor de dit Castell y llochs y congregats dins de la sobredita Esglesia parroquial de Sant Bartomeu, convingueren é hi foren presents á dita Esglesia aquestos de dita Universitat, que proximament sots segueixen, so es:

Joan Vey, jurho.—Pere Capellada, jurho.—Berenguer Pich, jurho.—Francesch Suria, jurho.—Guillem Clarmunt, jurho.—Pere Suria, jurho.—Raymon Clarmunt, jurho.—Guillem Castellet, jurho.—Berenguer Martorell, jurho.—Antoni Martorell, jurho. — Guillem Nicolau, jurho. — Antoni Rossell, jurho. — Francesch Aragonés, jurho. — Guillem Clarmunt, jurho. — Guillem Castell, jurho. — Bernat Febrer,

jurho.—Francesch Solá, jurho.—Bartomeu Sabater, jurho, y — Bartomeu Riba, jurho. Tots de dit lloch y parroquia de Sant Bartomeu de Vallbona, del terme de dit Castell de Cabrera; com y també Raymon Ses Corts, jurho.—Pere Bosch, jurho. — Bernat Joffra, jurho. — Berenguer Saig, jurho.—Berenguer Vives, jurho.—Nicolau Mateu, jurho.—Berenguer Tolra, jurho, de dit lloch ó Castell de Cabrera.

Convingueren també al lloch esmentat é hi foren presents:

Pere de Feixes, jurho.—Pere Sa Guilera, jurho.—Bernat Anglina, jurho.—Berenguer Mateu, jurho.—Bernat Febrer, jurho.—Pere Gerau, jurho.—Pere Saig, jurho.—Bartomeu Cocorella, jurho.—Ferrer de Sol de Vila, jurho.—Berenguer de Vilalta, jurho.—Francesch Mata, jurho.—Arnau Claver, jurho.—Guillem Balaguer, jurho.—Berenguer Comes, jurho. — Pere Babot, jurho. — Guillem Cavaller, jurho. — Francesch Dorca, jurho.—Pere Verdaguer, jurho, y—María, muller de Berenguer Sa Guilera, difunt, jurho, del terme de dit Castell de Cabrera, domiciliats fora de dit lloch. Tots los sobre nomenats son la major y mes sana part, y les dues parts y mes dels homens de dits llochs y terme del dit Castell; y congregats allí mateix tots los sobre dits, dit venerable Bernat de Tous, senyor de dits llochs y Castell, volguent donar al dit venerable Pere Guillem Jaffret prepósit susdit, en nom de dita prepositura la possessió corporal ó quasi de les coses sobre nomenades á ell, com se te dit, especialment obligades, notifica á tots los sobre nomenats l'especial obligació feta á n'al meteix venerable prepósit de dits Castell y lloch y de 'ls drets dels mateixos. Y no obstant digué y maná á n'els meteixos homens que haguessen y tinguessen per Senyor de dits llochs y Castell á dit venerable prepósit en nom dita prepositura y també á dita prepositura, si esdevingués lo cas, per lo qual ó per quina ocasió se li feu en nom de dita prepositura, respondrán en eix cas de tots los rédits, fruits y drets dels meteixos Castell y llochs, y li fessen y prestessen homenatge y jurament de fidelitat en nom de la meteixa prepositura y fins lo meteix venerable Bernat de Tous, si esdevingués dit cas, y també

ara per aleshores absolgué y lliurá á l' Universitat sobre referida y als singulars de la meteixa en aqueix cas de tot homenatge, fé, fidelitat, naturalitat y altre qualsevulla obligació per les quals l' hi son estretament y de totes maneres obligats los homens sobre nomenats. Convocats y congregats, com ja s' es dit, fent y representant l' Universitat sobre referida, acceptaren espontániament dit manament axís com també fer y cumplir totes y cada una de les coses sobre dites. També ho prometeren dit Guillem Clarmunt, batlle y procurador de dits llochs y Castell, per dit venerable Bernat de Tous, en nom seu y de tots los sobre nomenats y volguentho y vegentho ells, en senyal del manament acceptat, entregá á dit venerable Pere Guillém Jaffret un diner menut y una almosta de blat, y prometé en virtut del jurament y del homenatge respondre de tots los drets y rédits de dit Castell á n' al meteix venerable prepósit y á n' als seus successors y á ningú altre si s' esdevingués lo cas de dita recuperació. Igualment cada hú dels predits homens sobre nomenats, juraren espontániament per lo Senyor Deu y per los quatre Sants Evangelis, que tocaren corporalment ab ses mans, tenir y conservar totes y cada una de dites coses y esser fidels y lleals al dit venerable prepósit y als seus successors en dita prepositura y corporalment y ab ses coses estar aparellats al meteix, subjectarse y obehirlo en tot y per tot, axís com qualsevol vassall está obligat ab son senyor. Ensemps prestaren á n' el meteix venerable prepósit lo comanat homenatge de boca y de mans, segons los usatges y costums de Barcelona y de la constitució de Catalunya. Y l' esmentat dit venerable Bernat de Tous digué qu' ell havía fet dites coses en senyal de la vera y reyal possessió donada per éll á dit venerable prepósit de les coses predites y per dit venerable paborde acceptades, lo qual venerable prepósit, ab protesta, digué que no sols corporalment si que també intencionadament rebía la susdita possessió. De totes y de cada una de les coses demaná y requerí dit venerable prepósit per ell y per tots los seus successors en dita prepositura, que per mí notari infrascrit fes y entregués una y moltes y tantes quantes

escriptures públiques demanés y volgués tenir. Se feren aquestes coses lo día y any y al lloch predit, present dit escribá jurat y present també Raymon Mulet, escuder de dit venerable Bernat de Tous y En Pere Gros, clergue tonsurat de la ciutat de Barcelona, qui viu ab dit venerable Pere Guillem Jaffret, cridats y pregats per testimonis á lo predit (17).

---

(17) Arxiu Catedral, Papers de la pabordía de Novembre.

III

Renuncia del Castell de Sant Salvador de Cabrera

1652, 4 Abril

Die quarta Mensis Aprilis Anno a Nate Domini millesimo sexcentessimo quinquagessimo secundo in loco Vallisbonae Diōs. Barquinone.

Lo Illtre. Sr. D. Lluis de foxa en Barña. populat Sr. de las Baronias, del Castell y terme de St. Saluador de Cabrera, Vallbona y Vilanoua de Spoya, tant en lo Ciuil com en lo criminal; Attenent y considerant dit Sr. trobarse Sacerdot, y de edat de Setanta Anys, ó, mes y desitja viurer assossegadament y en rrepos; y no puga exercir cossas criminals. Per so attesses y considerades dites cosses y per lo molt amor paternal que aporta vers don Ignassi de foxa fill seu y perque aquell mantinga y gouerne ditas Baronias, Renunsia, dona, transferex, y trasporta al dit Don Ignassi de foxa fill seu, present, y deuall acceptant las sobreditas Baronias de Cabrera, Vallbona y Vilanoua de Spoya y quadra del mas Valensia del terma de la Vila de Piera y Parroquia de St. Jaume de Noya tot lo ple y domini y Señoria tant io Ciuil com criminal, sensos, delmes, y tots los drets y señorias que dit Sr. don Lluis y te li especte, y per auant li puga espectar per qualseuols titols, causas y rahóns las quals jurisdiccions regesca, gouerne y administre y tots los drets cobre, y de tot fasse com á cossa propia y crie y anomene Balles y altres qualseuols ministres y reba sagraments y homenatges conforme las constitutions y usatges de Cathalunya dient y intimant á tots los Vassalls de ditas Baronias y altres qualseuols persones que menester sia que en virtut

de la present Renuntiatio y donatio tingan, respecten, reputen y obeescan per amo y Sr. de ditas Baronias al dit don Ignaci de Foxa fill seu y a ell, y als ministres per ell anomenados y los manaments obeescan y sagraments y homenatges li presten conforme fins assi an acostumat y tenen obligatio de prestar com a uassalls. Prometent la present renuntiatio, donassio y transportacio auer per ferma y agradable y no reuocarla per ninguna causa, o, raho y perso ne obliga tots y sengles bens seus mobles e, immobles aguts y per auer y ab jurament lo dit Sr. don Ignassi de foxa accepta la dita Renuntiatio, donatio y transportatio a ell feta per lo Sr. don Lluis de foxa pare seu ab multiplicatio de gratias y bessament de mans que lin fa.

Testes sunt Petrus Nouas mercator Ciuitatis Minorissae et Stephanus Andreu negossiator de Ostalrig Vallisbonae Reperti.= (18).

---

(18) Arxiu parroquial de Vallbona, Manual de 1600 á 1655.

clixé de Mn. R. Casals, Pbre.

Creu del Padró

IV

Taula dels Senyors feudals de Cabrera del Penadés

No es cosa fácil donar un estat complert dels Senyors feudals de dit lloch, puix si no ha faltat diligencia en bus-

car documents, en cambi molts ne falten, lo que impossibilita 'l complement de la tasca.

Continuhem los noms qu' hem hagut dels Senyors de Cabrera y Llochs pertanyents al mateix senyoríu, donant una breu noticia confirmatoria de dits nobles cavallers.

I

Udalart y Riquilde, vescomtes de Barcelona.

Guislabert, bisbe de Barcelona, fill de dits vescomtes. La seua mare era filla dels comtes de Barcelona Borrell II y Ledgarda.

Udalart y Guisla, vescomtes de Barcelona.

A n' aquestos vengué en 1055 dit castell son oncle, lo memorat bisbe, per 150 unses.

Guillem de Guardia.

1139. — Ramón Berenguer IV, comte de Barcelona, enféuda lo Castell de Cabrera al venerable Guillem de Guardia (19).

Asbert de Mediona, marit de Constança.

1273, 21 Mars.—Lo rey En Jaume I enféuda á N'Asbert de Mediona lo Castell de Cabrera, á cambi del d' Altea, que l' havía rebut del mateix rey (20).

1277, 28 Juny.—Lo rey En Pere II enféuda á N'Asbert de Mediona lo Castell de Cabrera ab retenció del poder de mer y mitj imperi, justicies civil y criminal, y servey d' un cavall armat; tot á cambi del Castell d' Alcolea ó Altea y Vilamajor, que Jaume I havía donat á dit Mediona per durant sa vida (21).

---

(19) Carreras y Candi, Argentona Histórica, p. 45.

(20) Arxiu de la Corona d'Aragó, Libro II de Enagenaciones del Real Patrimonio en Cataluña, Rosellón y Cerdeña, f. 433, n. 4.

(21) Id. id., f. 432, n. 5.

1320, 21 Mars. — Asbert de Mediona promet al Rey reduhir á féu de Cabrera la Quadra y Lloch de Vallbona, que havía venut á Berenguer de Banyols, militar (22).

Ramón Berenguer de Mediona.

1327, 2 Janer.—Ramón Berenguer de Mediona, fill y hereu d' Asbert de Mediona, difunt, presta homenatge al rey Anfós III pel Castell de Cabrera (23).

1336.—Lo prestá al rey En Pere III per dit Castell (24).

Pere de Tous, marit d' Elisenda.

1348, 23 Febrer.—Manament fet á Pere de Tous, al qui li eren enagenats los féus del Castell de Cabrera y Lloch de Vallbona fins que presenti los títols, y presti lo que per ells está obligat, baix pena de serli embargats pel Rey (25).

1348, 21 Mars.—Pere de Tous promet al Batlle general pagar 8,100 sous restants dels 9,100 de la composta feta los dos per rahó que á dit Tous se li havíen transferit lo Castell de Cabrera 'l Lloch de Vallbona, sens portar la firma reyal l' escriptura de transferencia (26).

1349, 8 Janer.—Lo Batlle general comana á Pere de Tous lo Castell de Cabrera y 'l Lloch de Vallbona, tenintho y regintho durant lo reyal beneplácit, lo que acceptá en totes ses parts dit Tous (27).

1350, 6 Juliol.—Lo Batlle general firma á Pere de Tous, nomenat de Mediona, ápoca de 8,100 sous, los quals dit Tous s' havía obligat á pagar dins cert temps, per rahó de la composta feta ab motiu de la susdita transferencia sens autorisació reyal (28).

1350, 31 Juliol.—Lo Batlle firmá á Pere de Mediona ápoca de 1,500 sous en concepte de laudemi degut al Rey per la venda d' un censal de 1,500 sous y preu 21,000 sous, feta

---

(22) Arxiu de la Corona d'Aragó, Libro II de Enagenaciones del Real Patrimonio en Cataluña, Rosellón y Cerdeña, f. 433, n. 7.

(23) Id. id., f. 433, n. 8.

(24) Id. id., f. 433, n. 10.

(25) Id. id., f. 433, n. 13.

(26) Id. id., f. 433, n. 14.

(27) Id. id., f. 433, n. 17.

(28) Id. id , f. 433, n. 18.

per Pere de Mediona á Pere Santclement. Ab aquesta venda obliga En Mediona lo Castell de Cabrera y 'l Lloch ó Quadra de Vallbona que tenía en féu (29).

1350, 6 Agost.—Lo rey En Pere mana á Pere de Tous (a) de Mediona rebre les potestats dels Castells de Cabrera y Vallbona que te en féu pel Rey (30).

1350, 9 Agost.—Remissió de 1,500 sous barcelonesos feta pel Rey á Sibila, muller que fou de Bernat de Boxadors y hereua de Constança, sa germana, ó als hereus succehidors als bens d' aquesta. Dita remissió de 1,500 sous era dels 3,000 que pertoquen al Rey pel *jure tertii*, per rahó del empenyorament del Castell de Cabrera que 's té en féu pel Rey, fet á Constança, muller d' Asbert de Mediona. La penyora se feu per 2,000 sous (31).

1365, 27 Maig.—Lo Batlle, per reyal manament, demana les potestats de varis castells, y entr'elles, la del de Cabrera, al hereu d' En Pere de Tous. Dit Batlle facultá al Veguer de Vilafranca pera rebre les memorades potestats (32).

Umbert de Mediona.

Bernardí de Tous.

1382, 28 Mars.—Umbert de Mediona veń á son germá Bernardí de Tous lo Castell de Cabrera y la Quadra ó Pobla de Vallbona que 's té en féu pel Rey; situat á la Sotsveguería de Piera, per preu de 44.000 sous. Lo Rey posá la firma á l' escriptura de venda lo día 27 (33). Lo lluisme de dita venda, que pertany al Rey, era de 2,933 sous, 4 diners, dels quals lo monarca ne fa remissió de la terça part de 400 florins (34). Al llibre d' En Pere Desvalls, tresorer, consta la rebuda de 2,933 sous, 4 diners, per rahó del laudemi (35).

Berenguer de Tous.

---

(29) Arxiu de la Corona d'Aragó, Libro II de Enagenaciones del Real Patrimonio en Cataluña, Rosellón y Cerdeña, f. 433, n. 19.

(30) Id. id., f. 434, n. 20.

(31) Id. id., f. 434, n. 22.

(32) Id. id., f. 434, n. 24.

(33) Id. id., f. 434, n. 26.

(34) Id. id., f. 434, n. 25.

(35) Id. id., f. 434, n. 27.

1382, 15 Mars.—L' Infant En Joan posa son decret á la venda feta, dit día, pels procuradors reyals á Berenguer de Tous, de la jurisdicció del Castell de Cabrera y Quadra de Vallbona y del Castell del Frexe, lo qual era del Prepósit de Solsona, per 700 florins. Aquesta venda se feu á carta de gracia, segons consta al ofici del Mestre Racional del compte d' En Joan Lull, dels diners que procedeixen de les alienacions del Reyal Patrimoni (36). Mes tart se descobrí qu' Umbert de Mediona al véndre lo Castell de Cabrera y 'l Lloch de Vallbona á son germá, En Berenguer de Tous, fou enganyat lo Rey en lo lluisme, y per aixó fou embargada la venda de dites coses, considerades com á coses feudals (37).

Pere Guillem Jaffret, canonge paborde de Barcelona.

Per certa fiansa que feu En Berenguer de Tous, eix entregá á n' En Jaffret lo Castell de Cabrera, de qual castre ne prengué possessió dit canonge á 25 de Janer de 1391, com llargament es de veure al Apéndix II. No hem trovat quán cessá lo domini del canonge Jaffret, ni si torná á mans de Berenguer de Tous lo Castell.

Sperandeu Cardona.

1413, 6 Juliol.—Lo rey En Ferrán I fa remissió del *foriscapio* que li pertany, per rahó de la venda del Castell de Cabrera, á *Sperandeus* Cardona. Ensemps lloha lo monarca dita venda (38).

Gabriel Cardona.

Hem hagut qu' eix era Senyor de Cabrera, per una nota d' En Joan Ramón de Camporrells, del any 1505, hont consta que dit Camporrells havía succehit en la heretat d' En Gabriel Cardona, militar, difunt, Senyor del Castell de Cabrera (39).

Francesch Marcell (a) Camporrells, marit d' Eleonor

(36) Arxiu de la Corona d'Aragó, Libro II de Enagenaciones del Real Patrimonio en Cataluña, Rosellón y Cerdeña, f. 434, n. 28.
(37) Id. id., f. 434, n. 31.
(38) Id. id., f. 434. n. 34.
(39) Arxiu parroquial de Piera, Manual de 1502 á 1512.

Lliena, baró de la baronía de Cabrera, á la Veguería de Vilafranca.

En lo període de 1483 á 1485 ja 's trova com á Senyor del Castell de Cabrera (40).

En 1490; á 21 de Juny, ordena son testament en poder de mossén Pere Parera, vicari de l' esglesia de Sant Salvador de Cabrera. Elegí sepultura á l' esglesia de Sta. María de la Mar, de Barcelona, y nomená hereu á Ramón, son fill (41).

Joan Ramón Marcell de Camporrells y Lliena, marit d' Elisabet Gerónima May.

Era fill d' En Francesch Camporrells y de N' Eleonor, com es de veure al testament de son pare, ordenat en 1490.

En 1530 ja havía mort, y sa viuda vivía á Barcelona, la qual era usufructuaria del senyoríu de Cabrera. Mes tart se casá ab En Bernat de Pinós, y abdós esposos, en 1542, figuran com á Senyors del Castell de Cabrera, Vallbona y Vilanova d' Espoya (42).

Isabel Joana de Camporrells y Lliena, muller de Lluis de Boxadors.

A Joan Ramón Marcell de Camporrells, marit d'Elisabet May, y á sos fills Ferrán y Francesch, que moriren sens testar, succehí, en dita herencia, Na Joana, filla dels cónjugs Camporrells y Lliena, y muller d' En Lluis de Boxadors, com á mes prop parenta de dit Joan Ramón Marcell de Camporrells. Aixís consta á l' adjudicació feta en la Cort del Veguer de Barcelona, á 30 Octubre de 1532 (43).

Los memorats Pinós y May restituhiren l' heretat d' En Francesch Marcell á Na Joana lo día 29 d'Octubre de 1549 (44).

Se parla d' un procés seguit en 1550 per l' Universitat dels homens de Cabrera y Vallbona contra Na Isabel Pinós,

---

(40) Arxiu parroquial de Piera, fragment d' un Manual de 1483-85.

(41) » » de Vallbona, plech d' escriptures, Arxiu de Cabrera, y Arxiu Catedral, Especulo de la Pía Elmoyna, f. 206.

(42) Noticia de mossén Avinyó, rector de Cabrera.

(43) Arxiu Catedral, Miscelánea Adicional.

(44) Noticia de mossén Avinyó, rector de Cabrera.

referent á la lluició de la jurisdicció venuda del memorat Castell (45).

A Na Joana de Boxadors, succehí en sa heretat son marit En Lluis de Boxadors, per durant sa vida. Per aprés de son óbit, feu hereu universal á Martí Joan de Foxà, domiciliat al Empurdá, y als seus hereus, com consta al testament fet en poder de Miquel Cellers, notari, de Barcelona, á 12 de Maig de 1552 (46).

Lluis de Boxadors, usufructuari.

Tot y lo disposar del senyoríu Na Joana á obs d'En Martí Joan de Foxá, apar que s'esdevingué algún contratemps, donchs la cosa no aná segons l'ordinació de dita testadora.

Francesch Ramón Fivaller.

Francesch Cosme Fivaller.

No 'ns consta si d'aquesta senyora n'hagué En Boxadors una filla ó si es qu'En Boxadors al casarse ab Na Joana fos viudo ab familia, puix en 1566 se trova lo nom d'En Francesch Ramón Fivaller, gendre d'En Lluis Boxadors y son procurador general. Dit Boxadors vivía en 1567.

A n'En Boxadors li succehí En Francesch Ramón, y á n'aqueix son fill, En Francesch Cosme. D'aqueix se sab que 'n 1585 era Senyor de dit lloch (47).

Martí Joan de Foxá.

Pel testament de Joana de Camporrells, dit noble va esser cridat á succehirla, pero no podem assegurar quán s'esdevingué dita successió. En 1577 ordená son testament.

Fr. Octavi de Foxá, monjo, y Prior de Sant Cugat del Vallés (48).

Donya Magdalena de Foxá, monja cisterciense de Valldoncella.

Per diferents documents del arxiu de dit monastir se sab que fou monja de la memorada casa des de 1548 á 1604.

---

(45) Arxiu de la Corona d'Aragó, Libro II de Enagenaciones del Real Patrimonio en Cataluña, Rosellón y Cerdeña, f. 434, n. 35.

(46) Arxiu Catedral, Espéculo de la Pía Elmoyna, f. 206.

(47) Notícia de mossén Avinyó, rector de Cabrera.

(48) Vegis lo que d'eix Senyor hem dit á la plana 101.

Governá lo monestir com á Abadessa los dos últims anys de sa vida, donchs fou elegida á 26 de Janer de 1602 (49) y termená sa mortal ruta en 1604 (50), en qual any fou electa Na Jerónima Bosca.

Dues procures firmades respectivament á 14 de Febrer de 1596 y á 3 de Juliol de 1603, nos donen en certa manera la nova de que aquesta monja era Senyora del féu de Cabrera.

A la primera, consta qu' era religiosa professa del monastir de la Verge María de Valdoncella, ab la que nomená al Magnífich Francesch Vilana, procurador seu general, pera, entr' altres coses, pendre possessió de qualssevulla viles, llochs y castells, rebre juraments y homenatges dels homens y vassalls de dites viles, llochs y castells, etc. Per dit document se deduheix qu' en lo memorat any entraría á possehir, entr' altres coses, lo senyoríu de Cabrera (51). A la segona, com á Abadessa del memorat cenobi, firmá lo nombrament de procurador á Pau Simó, manyá, de la vila d' Hostalrich (52).

Lluis de Foxá.

Dit senyor es qui feu la renuncia, que 's continuada al Apéndix III.

Ignaci de Foxá, marit de María Marcillo.

En 1682 morí á Capellades Na María Marcillo, essent sepultat son cos al fossar de l' esglesia de Vallbona (53).

Aquesta senyora, qu' era viuda d' En Ignaci de Foxá, Senyor del Castell de Cabrera y ses Baroníes, y filla del doctor En Antoni Marcillo y de Na Isabel, deixá un sol fill, En Lluis, maridat ab Na Isabel (54).

Per los títols que usen los Senyors que 's continuen, apar que 'l Castell de Cabrera no pertenesqué mes á la Casa Foxá, essent de creure que passá á esser de propietat de la

(49) Arxiu de Valldoncella, Llibre X, N. 9, p. 123.
(50) Dietari del Antich Consell Barceloní, vol. VIII, p. 106.
(51) Arxiu de Valldoncella, *Liber Negotiorum,* etc., lletra V, N. 7.
(52) » » Plech de procures.
(53) » parroquial de Vallbona, Llibre II d' Óbits, de 1646 á 1741, p. 36.
(54) Arxiu parroquial de Capellades, Manual de testaments de 1673 á 1693, p. 77.

Casa Mora y Pons, si be que la Casa Foxá va conservar la jurisdicció senyorial fins que foren abolits los senyoríus, d' una manera definitiva, en 1823.

Lluis de Foxá y Marcillo, marit de Na Francesca Balaguer.

Era Senyor de les Baroníes de Vallbona, Cabrera y Vilanova d'Espoya; vivía á la vila de Capellades, y á n'aquí ordená son testament en 1697 (55). Morí á dit lloch en 1722 y fou enterrat á la tomba, davant del altar de la Mare de Deu del Roser, de l' esglesia de Vallbona (56). Es lo primer cadáver que 'ns consta esser sepultat á dita tomba.

Na Francesca Balaguer, filla d' En Francesch Balaguer y Na Anna Serrals, y viuda del noble En Lluis de Foxá, vivint á Capellades, ordená son testament en 1732 y elegí sepultura á la tomba de l' esglesia de Vallbona (57). Se cumplí sa voluntat, y al morir en lo meteix any, fou aportat son cos á la susdita tomba (58).

Antón de Foxá y Balaguer, marit de Na Victoria Mora.

Habitava á Barcelona, vivint temporalment á Capellades. Titolantse Senyor de les Baroníes de Vallbona, Cabrera y Vilanova d' Espoya, ordená son testament á Capellades en 1735. Nomená hereu á son fill N' Antón de Foxá y Mora, y elegí sepultura á la tomba de l' esglesia de Vallbona (59).

Morí á Barcelona, á la parroquia de Santa María del Pí, y son cos fou conduhit á la sepultura qu' havía disposat (60), A la meteixa parroquia, finá sos díes en 1752 Na Victoria Mora, viuda de N' Antoni de Foxá, Senyor jurisdiccional de Vallbona, Cabrera y Vilanova d'Espoya, y son cos fou sepultat á Vallbona (61).

(55) Arxiu parroquial de Capellades, Manual de testaments de 1696 á 1699, p. 64.
(56) » » de Vallbona, Llibre II d' Óbits, de 1646 á 1771, p. 64
(57) » » de Capellades, Manual de Testaments de 1715 á 1791, plana 130.
(58) Arxiu parroquial de Vallbona, Llibre II d' Óbits, de 1646 á 1784, p. 108.
(59) » » de Capellades, Manual de Testaments de 1715 á 1799, plana 150.
(60) Arxiu parroquial de Vallbona, Llibre II d' Óbits, de 1646 á 1741, p. 111.
(61) » » » Llibre III d' Óbits, de 1742 á 1808, p. 15.

Antón de Foxá y Mora, marit de Na Caterina de Guiu.

En 1791 morí á Barcelona N' Antón de Foxá, Senyor jurisdiccional de Vallbona, Cabrera y Vilanova d' Espoya, qui va rebre sepultura á Vallbona (62).

Joan Francesch de Foxá y de Guiu.

Probablement aqueix fou l' últim Senyor jurisdiccional de Cabrera, puix no fa esment de cap títol quan en 1820, junt ab son fill N' Antón de Foxá y de Garma, vengué la casa de Capellades á N' Antón Mora y Ferrer (63).

Aquí podem dir que termena la taula dels Senyors feudals de Cabrera.

II

Casa Mora, del Castell de Cabrera

La familia Mora vivía á una casa molt prop del Castell y 's dedicava al conreu de les terres, com es de veure al establiment de terres que feu N' Octavi de Foxá, á sos vassalls Tomás y Sebastiá Mora, les quals eren molt prop del Castell.

Aná al aument dita Casa, y una de les hisendes qu' adquirí, encara qu' ignorem quán y cóm, fou lo *Castell* de Cabrera. Podría esser molt be que succehís á derrers del segle disset, per lo que aporten varies notes d' aquell final de centúria.

Encara qu' aquí sería suficient aportar la genealogía dels nous propietaris del *Castell* de Cabrera, continuhem tota la que, ab molta bondat, ens ha tramés nostre il-lustrat company mossén Avinyó, rector de Cabrera y autor de l' Historia de dita parroquia.

Pere Mora, pagés, casat ab Aldonsa. 1512 á 1540.

Joan Mora, pagés del Castell de Cabrera, casat ab Magdalena Fexes. Morí en 1570.

---

(62) Arxiu parroquial de Vallbona. Llibre III d' Óbits, de 1742 á 1808, p. 101.

(63) Barcelona, Arxiu de protocols, Manual 7 del notari En Joan Plana, de Barcelona.

Tomás Mora, pagés del Castell de Cabrera, casat ab Angelina. En 1614, acabá sa mortal jornada.

Sebastiá Mora, pagés del Castell de Cabrera, casat ab Gerónima Pujades. En l' any 1633 baixá á la fossa.

Aquestos dos foren los á qui Fr. Octavi de Foxá establí terres.

Joan Pau Mora, pagés, casat ab Cecilia Fontanillas, 1590 á 1651.

Isidro Mora y Fontanillas, pagés del Castell de Cabrera, marit de Paula Dolcet, y, en segones nubcies, de Francesca Valtá, 1625 á 1656.

Fou honorat ab lo títol de familiar del Sant Ofici.

III

Propietaris del Castell de Cabrera del Penadés

María Mora y Dolcet, muller de Joseph Pons, negociant de Capellades, 1650 á 1710.

Aquesta pubilla era de les mes riques de l' encontrada, lo que prova l' aument de posició de la familia Mora. Seguint una consuetut, llavors molt en ús, lo pubill postposá son cognom al de sa muller, firmantse Mora y Pons.

Hagué també lo títol de familiar del Sant Ofici y morí en 1710.

Lo primer individuu de la familia Mora de qui 's parla que tenía lo *Castell* de Cabrera com á *propi,* es En Joseph Mora y Pons, doctor en quiscun dret.

Dr. En Joseph Mora y Pons, marit, en primeres nubcies, de Na María Elena Alió y Tarragona, y, en segones, de Na María Egipcíaca de Brasó y Torre, 1670 á 1739. Morí sens successió y l' heretat passá á son germá.

Noble En Félix Mora y Pons, doctor en quiscún dret, casat ab Na María d' Esteve, 1682 á 1756.

Ferrán de Mora y d' Esteve, casat ab Na Teresa de Gironella y Camps.

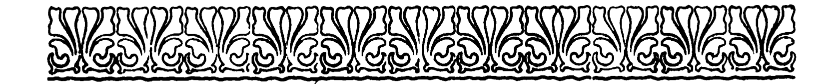
Justí de Mora y de Gironella, casat ab Na Caterina de Llança y Derrocada, 1759 á 1816.

Ferrán de Mora y de Llança.

Morí solter en 1864, y sa heretat devía passar á la seua germana Na Rafela de Mora y de Llança, casada ab En Francesch de Llança y Canals, pero, com ja era difunta, fou hereua la filla de dita Na Rafela.

Mercé de Llança y de Mora, casada ab N'Antoni de Vía y de Puig.

Joseph María de Vía y de Llança, casat ab Na Madrona Parera, actuals propietaris del *Castell* de Cabrera. D'aqueix matrimoni son nats: María de la Mercé, Joseph María y Rafel.

IV

La consagració de l' esglesia parroquial de Santa María de Piera y 'l Palau del Rey En Jaume I

Palau reyal y esglesia parroquial

I

Si 'l sacerdot es sempre lo ministre del Senyor y custodi fidel de son santuari, molts reys y senyors s' han tingut per prou honorats fent guarda al mateix eternal Deu.

Això explica lo perque gran nombre de castells y palaus se trovin fonamentats al mateix terrer hont radica la casa de Deu, y qu' alguns encloguessin la capella ó esglesia dins lo cercle de ses muralles, cosa que també ha succehit á Piera.

Ans de parlar de la consagració de l' esglesia parro-

quial de Piera, objecte principal de la primera part d' aquesta Nota, molt natural es que diguem alguna cosa de la vila y de dit temple.

Poques son les noticies históriques que podem oferir; arrivant al segle X les que tenim de la memorada vila, y al segle XI les relatives á sa esglesia; essent greu llástima que no n' haguem assolit de mes velles y mes nombroses.

Entr' altres causes que dificulten, si no impossibiliten escriure en part l' historia de casa nostra, deu senyalarse la vinguda dels sarrahins y per dissort sa llarga estada á nostra llar en jornada de tristíssima remembrança. Ells foren la causa del enrunament de molts temples y pobles, ensemps que de la pérdua d' un sens nombre de llibres y escriptures.

Piera, vila de secular existencia y, en altres temps, una de les poblacions de calificada categoría de la Veguería de Vilafranca del Penadés, está situada á la part ponentina del Montserrat y á mitj camí de la vía férrea qu' uneix la vila de Martorell ab l' histórica ciutat d' Igualada, essent Sas Oliveras, Cabrera, Vallbona, Pierola y Hostalets, y Masquefa, los pobles que de mes aprop entornen la demarcació de la susdita vila de Piera.

Encara qu' avuy ab lo nom de Piera es coneguda la vila d' eix nom, consta qu' en lo segle XIII á la parroquia d'Esplugas hi havía un lloch nomenat també *Apiera*, segons es de veure á un dels pergamins del any 1215 del arxiu monacal de Valldoncella.

De trets' anys aprés de mitj segle desé, ja sabem quelcom de Piera, puix consta á una escriptura del any 963 que 'l comte de Barcelona y marqués, En Mir, va véndre lo castell de Masquefa á Ennego (a) Bonfill, lo qual confrontava á Ll. ab lo terme d' *Apierola* menor y á P. ab lo d' *Apiera* major (1).

Mes tart consten aunades una y altra Piera, donchs quan los Póntifex Silvestre II y Joan XVIII, en los respectius anys 1002 y 1008, confirmaren á obs del cenobi de Sant Cugat lo alou nomenat Castellet, se llegeix á les butlles de

(1) Arxiu de la Corona d' Aragó, Cartulari de Sant Cugat, f. 165, N. 535.

confirmació que dit alou era situat al terme del castell de Masquefa y de les *Apiarias* (2).

Induptablement aquestes *Apiarias* no son altre cosa que les actuals parroquies de Piera y Pierola.

Vorejada per la riera de la Guineuarda y pel torrent del Gall mullat que, passant pel Bedorch, van á finar al Riu Anoia, sorgeix dalt d'un Puig la *Domus Dei* de la *Apiera maior*, bastida á honra de Santa María, Verge, Mare sagratíssima de Christ Jesús.

A semblansa de llonga processó, fan seguici al parroquial temple les dues files de cases que, eregides dalt d'una carena, constituheixen la part mes poblada de la vila, bellament nomenada del Sant Christ.

Miraculós Sant Christ

Les creus de terme alsades al llarch y centre de la vila, apar que son les estacions de la

(2) **Arxiu de la Corona d'Aragó, Cartulari de Sant Cugat, f. 1 y 4, N. 1 y 5.**

Via-crucis que termena al dit Puig, hont, per venerarshi un miracler y molt antich Sant Christ, molt be podría dirse 'n lo Mont Calvari de Piera (3).

Escampades ací y allá, ja soles, ja formant arrabals, hi han moltes vivendes, les que, ab les del centre de població formen la gran parroquia abrigallada ab lo mantell de la Mare de Deu, titolar de la parroquial esglesia.

Com á filloles de l' esglesia de Piera y que son la garlanda ab que s' es enjoyada, ab lo discurs dels anys, cal memorar les capelles de Santa María, mes modernament nomenada de les Neus, del Mas Pujades, Santa María Magdalena, de l' Estela, Nostra Senyora de la Mercé, de Ca 'n Aguilera, Sant Cristófol, de Ca 'n Poch, l' antich recordatori francescá, aprés hospital de la vila, casa de trinitaris redemptors de captius mes ensá, y avuy escola municipal, les capelles de l' Inmaculada Concepció, de Ca 'l Xarracat, prop de les arcades de Ca 'n Borrell, Sant Maure, Sant Sebastiá, del Priorat de la Costa, Sant Joan, vers lo cementiri, y 'l colomeret qu' honora á la Genitora Puríssima del Diví Pastor (4).

Per mes que, ab tot fonament, hem de creure que Piera, ans d' aquella greu tempesta, tenía sa esglesia, d' aquesta no podem dirne cosa fins á mitjans de l' oncena centuria.

A n' aquesta época se fa esment de que á Piera no sols hi havía una esglesia sino mes d' una, les que no consten individualisades á les noticies mes velles que tenim; pero per altres noticies mes apropades á nosaltres, conjecturem qu'eren la de Santa María ó temple major y la de Sant Cristófol. Mes tart ja 's troven especificades.

(3) Sols permaneix ben conservada la de la Plassa de la Creu, del any 1817. La de l' entrada á la vila ha desaparegut del tot, y la de ferro ab artisada columna de pedra, á la costa dels xiprers, fa uns cinch anys que va caure y 's guarda á la rectoría. Lo Sr. Degá te formal intenció de colocarnhi un' altre.

(4) Les capelles de Sant Joan y Puríssima son totalment enrunades.

La nova mes antigua que tenim de les esglesies de Piera consta á l' escriptura de venda del castell de Fontanet que també era nomenat d'*Apiera,* feta en 1058. Ab la venda s' hi comprenen los delmes, primicies y ofertes de les esglesies (5).

Quan los comtes de Barcelona Ramón Berenguer I y Almodis adquiriren, en 1062, lo castell de Fontanet, ja s' individuen les esglesies cerclades per la demarcació del castell, les quals eren les de Santa María, Sant Cristófol, Santa Creu de Crexá y Sant Jaume (6).

No 'ns consta pas quán comensá á esser parroquial l'esglesia de Santa María de Piera, no mes sabem qu'en 1159 la tenía comanada En Guillem, qui's nomena clergue d'*Apiera.* Aqueix clergue presenciá y firmá ab En Ramón d'*Apiera* y altres, la concordia que, davant de les portes de l' esglesia de Santa María d' *Apiera,* efectuaren En Guillem de Vila Alta y l' abat En Ramón, de Sant Cugat del Vallés (7).

Quan en 1184 lo bisbe de Barcelona, En Bernat de Berga, firmá l' acta de Dotació de l' esglesia de Piera, s' hi continuaren á l' escriptura, entr' altres, la firma de 'n Guillem, clergue, y la de 'n Pere, prébere de dita esglesia (8). Per aquestes firmes sabem que 'l primer era lo propi rector y l' altre lo patró ó presentador del títol canónich parroquial, donchs tenint en compte la manera de firmar en los segles XI, XII y part del XIII, entenem que dit clergue era lo rector de la susdita esglesia y per lo tant aquesta era parroquial.

Es cert qu' als obtentors de beneficis, en altres temps, se 'ls ha donat lo nom de rectors de dits beneficis ó dels altars ó capelles hont radiquen dits títols, pero quan se parla de temples parroquials, casi sempre se dona especial distin-

(5) Apéndix I.
(6) » II.
(7) Arxiu de la Corona d' Aragó, Cartulari de Sant Cugat, N. 65.
(8) Apéndix III.

ció als qui governen dites esglesies calificades ab lo dictat de parroquials.

Lo patronat ó dret de presentació de la parroquial esglesia de Piera lo hagué l' esglesia de Santa Creu de la Seu de Barcelona, en 1108, mercés á la generositat pía del comte Ramón Berenguer III, que l' historia honora ab lo dictat de Gran, qui enriquí á la Seu de Barcelona ab varies capellaníes y entr' aquestes ab la de Piera (9).

Del dret de presentació ne feu plenari us la catedral fins l' any 1391, en quin temps va esser unida dita capellanía á la Mensa capitolar de dita Seu per Clement VII, Antipapa (10).

Provada l' existencia de l' esglesia de Santa María de Piera, la relativa antigüetat de la meteixa y sa parroquialitat, direm alguna cosa del actual temple.

Aqueix es d' istil románich y de volta lleugerament apuntada en sa part mes primitiva, ó sia des de la paret del chor, davantera del altar major, fins al creuer. Aquí hi hagué l' absis primitiu que, molt provablement fou triplicat, donchs tres altars hi havía á son principi, y es cosa molt sapiguda qu' en aquells temps per regla general se donava la forma de creu á la planta dels temples.

La part mes vella apar de factura del segle XIII. Lo cap nou del creuer que comprent l' altar major, la capella del glorióss Sant Christ, hont s' hi reserva lo Santíssim, y la capella de la Verge María del Roser, provablement s' obrá en lo segle XVII ó XVIII. També es d' eix temps la porta de l' esglesia ornada ab lo Cor Sagratíssim de Jesús. La poligonal torre de les campanes, de sencill pero de bonich aspecte, tal vegada se fabricá al engrandirse l' esglesia.

De molts segles enrera á mes del altar de Nostra Mado-

(9) Arxiu Catedral, *Liber I Antiquitatum*, N. 9.

(10) Arxiu Catedral, *Speculum Septem ecclesiar parochial. intus civit. Barch.*, f. 5, N. 9.

na Santa María n' hi hagué un dedicat al arcangélich Príncep de les celestials milicies y altre al apóstol benjamí del Senyor, Sant Joan Evangelista. Avensant los temps altres Sants s' han anat venerant al susdit sagrat temple y axó explica lo perqué ab lo discurs dels anys s' es donada mes cabuda á la casa del Senyor, obrantshi mes capelles. Si en axó hi ha presidit la pietat sempre lloable, moltes vegades en aitals engrandiments hi ha mancat aquell acert que deu ajustar les línies arquitectóniques á les prescripcions del art, com pot veures á n' algunes esglesies.

Entenem que gran honor y especial distinció es pera una esglesia quan lo Prelat se digna ungir les parets interiors de la meteixa ab l' oli sant, ans y aprés de llargues oracions, misterioses ceremónies, aspersions d' aigua benehída y cantúria de psalms davídichs, termenant ab la celebració de la Santa Missa.

La ceremónia de la consagració, de sí, imponent y de capdal importancia, sempre se celebra ab la magestat que aquella reclama; mes, en aquells temps bastant allunyats del nostre, se la considerava de tal estima, que s' efectuava concorrenthi gran y selecte nombre de fidels, ja esglesiástichs, ja seglars, sens los esglesiástichs qu' acompanyaven al Prelat, alguns dels quals eren canonges de sa catedral.

A mes del sagrat temple, á quines parets consagrades com á certificatoria de la santa unció s' hi pintaven dotse creus rubricades, simbólich nombre dels dotse apóstols; se consagrava l' ara ó altar major, y algunes vegades tots los altars de l' esglesia, depositant al centre de l' ara, al lloch nomenat sepulcre, una caixeta ab santes Reliquies y ensemps l' acta de consagració.

Dita escriptura que pera l' historia de cada esglesia consagrada es document d' especial estima, no sols consigna la sagrada ceremonia sí qu' alhora s' hi continuen la rodalia y les possessions dels memorats temples y en especial la concessió ó confirmació de trenta palms de terra al entorn

de la casa del Senyor, hont hi ha lo cementiri. A dit terrer se li donava lo nom de sagrera, nom qu' encare se conserva á n' algunes parroquies.

Moltes eren les vegades qu' ab motiu de la consagració alguns fidels de la parroquia ab sos donatius fets en tal diada, aumentaven lo dot de l' esglesia consagrada. Aquell día no sols se confirmava la dita possessió dels bens y drets, sí que considerantse com á cosa molt sagrada la propietat de 'l dit temple, s' amenassava ab greus penes als qui contravinguessen á dita possessió.

Ben penetrats estaríen los feligresos de Piera de l' importancia de la consagració del temple, quan, segons s' expressa lo senyor bisbe N' Arnau de Gurb, varies vegades fou instat pel rector de Piera y per persones distingides de la vila pera qu' anés á consagrar sa parroquial esglesia. Aquestos prechs y la circunstancia d' esser canonges de Barcelona lo patró y 'l rector de Piera, En Pere Asbert y En Pasqual Asbert, sens dubte que mogueren mes al Prelat á complaure á tant piadosos diocessans.

Lo día 17 de Novembre de 1260, forma época á l' historia de l' esglesia de Piera, puix en tal jornada los parroquians vegeren complerts los seus fervents desitjos. No sols la població, sí que també les parroquies vehines, assistiren á la memorada consagració, acte qu' omplená de tota joya á tant piadós com escullit y nombrós concurs qu' hi feu cap (11). Mereix fer esment que á tant sagrada ceremónia hi asistiren los feligresos de Cabrera, Sas Oliveras, Pierola, La Guardia, Masquefa, La Vid, Terrassola, Riu de Bitlles, Mediona, Claramunt, Capellades y d' altres castells y parroquies vehines.

Creyem que 'l temple consagrat es lo meteix edifici comprés entre la paret del chor y 'l creuer, pero es de tenir en compte qu' en casos semblants l' obra nova, per adjunció á la vella, queda consagrada. Sols dues creus antigües queden de la consagració.

---

(11) Apéndix IV.

Gran era la rodalia de l'esglesia de Piera y rica la dotació d'aquesta, com es de veure á l'escriptura de dot que firmá lo bisbe En Berenguer de Berga, en 1184 (12), y confirmá en totes ses parts lo bisbe consagrant N'Arnau de Gurb, prelat de gran sabiesa y pietat.

Com sia qu' un y altre document son de molta estima pera la parroquial esglesia de Piera, los continuhem al terme d' aquesta Nota histórica.

Una de les prerrogatives de dita parroquia es que desde 'l segle XIV es capital d' un dels quatre districtes ab que va seccionarse lo bisbat de Barcelona, qual partionament encara subsisteix.

Creat en 1336 lo Deganat de Piera pel bisbe Fr. Ferrer d' Abella, á prechs dels Jurats de la vila, quan se trovava aquí fent la pastoral Visita, nomená un Oficial pera les causes menors. Eix cárrech era com de lloch tinent del Prelat, pera resoldre qüestions que no fossen de gran importancia.

Lo primer Oficial ó Degá nombrat va esser En Romeu Suau, rector de Capellades; pero com no pogués entendre en tals assumptos per ses multiplicades ocupacions, lo mateix Bisbe en dit any nomená n' En Berenguer Marjanell, rector de Castellví extremer de la Marca.

Se senyalaren les parroquies que devíen constituir lo deganat, pero al cap de poch temps foren reduhides á menor nombre, agregant les excedents al deganat del Penadés, que 's creá en l' any 1303 (13).

La dignitat de Degá, si be are está localisada al rector ó sacerdot que governa la parroquia hont radica dit cárrech; en altres temps foren honorats ab tal preeminencia varis rectors de la demarcació del deganat.

A mes, lo rector de Piera tingué durant algunes centu-

(12) Apéndix III.
(13) Arxiu Catedral, *Speculum Officialatus*, § V, N. 8.

ries lo dret de patronat de les dues vehines parroquies de Sant Salvador de Cabrera, unida aprés á Vallbona, y Sant Jaume Sas Oliveras, dret del que restá de ferne ús á mitjants del segle XIX (14).

Mereix fer esment especial qu' entre los rectors qu' han governat ab sabiesa, zel y prudencia la parroquia de Piera, s' hi compta En Guillem Pons de Fonollet, bisbe d' Osca y 'l Cardenal Fr. Nicolau, del títol de Sant Sixt, canonge y prepósit del mes de Setembre en la Seu de Barcelona, en lo segle XIV (15).

No sols la dignitat de Degá honora al rector de Piera, sí qu' ab lo temps nombrosa Comunitat de beneficiats doná molt nom á la distingida vila; los qui per rahó de sos canónichs títols tots los jorns, á mes de celebrar á ses capelles respectives l' incruent sacrifici de la Missa, cantaven les divinals psalmodies á Deu Senyor nostre.

Desde 'l segle XIV fins á mitjants de la dinouena centuria, cada día l'esglesia de Piera acoblá als ministres del santuari que á n' ella hi radicaven sos benifets (16), mes, aixís com la mort lleva la vida, aixís ensemps á Espanya les urpes desamortisadores llevaren molta vitalitat á un sens nombre d' esglesies, furtant lo cotidiá manteniment de sos ministres y de molts pobres de Jesu Christ.

D' aquesta mala obra ne fou víctima també la Comunitat de Piera; empero avuy, gracies á Deu y á les ben actives gestions ab bastanta sort portades á terme pel zelós Degá que governa la parroquia, s' es recobrat un bon boci del pa de cada día, qu' en altres temps se 'n mantenía la Comunitat de vintidós beneficiats. Si de prompte no es possible la reconstitució total d' aquella, s' es donat un pas ben

(14) Arxiu de la Curia, *Speculum Decanatuum Poenitensis et Appiariae,*
(15) » Catedral, Secció de pergamins solts del segle XIV.
(16) » » *Speculum Decanatuum Poenitensis et Appiariae,* f. 792 á 848.

avensat no sols reconstruint en principi aquell cos, sí que, ensemps, aumentant lo culte diví.

Piera, deurá sempre recordarse de son caríssim degá, mossén Joseph Fonoll, qui no ha reposat fins á assolir la part que ha pogut, del patrimoni de la parroquial esglesia de Piera, á n' ell ab bon acert comanada.

II

Lo Palau del Rey En Jaume I, lo Conqueridor

Clixé de Mn. Ll. Sellarés

Frontispici del Palau

Al parlar del Castell de Fontanet ó de Piera, no es pera oferir ni sa partida de naixensa, perque 'ns manca, ni la d' óbit, perqu' encara no es l' hora, per mes que s' acosta, ni pera escriurer sa historia; sino pera donar fé de vida del casal, qu' es un dels mes bells recorts histórichs y arqueológichs que, segles fa, estotja la vila.

A varies escriptures del any 1040 al 1052, referents á Piera, no hi hem trovat consignat lo castell sino lo terme (17). Una del any 1055 ja cita lo castell de Piera y Fontanet y aixó ens fa presumir que d' aqueix temps data la naixensa del susdit castre (18).

Lo castell que Piera vegé eregirse al costat del sagrat temple, se transformá aprés en palau y fou part del patrimoni del Conqueridor de les illes Maióriques, un dels prínceps mes capdals de la Casa d' Aragó.

A mes, á Piera hi havía lo alou nomenat Castellet, propi del cenobi de Sant Cugat d' Octaviá, del qual se 'n parla en l' any 963. Confrontava ab lo Castell de ***Mazchefa*** (19).

Entenem que dit alou va esser lo seti hont s' hi edificá lo Castell de Castellet, entre la vila y 'l Bedorch. Se suposa que 's lo Castell nomenat de la Ventosa, lo qual ab lo Castell de Piera, foren les dues forteses mes antigües de Piera.

La secular ***Apierola menor,*** ab sa torra, avuy gran casal, recort de passades generacions, lo Bruch, tant célebre á la guerra de l' Independencia, la Guardia, espiell y cap extremer del Montserrat, Castellolí, Claramunt, are Pobla de Claramunt, Capellades, centre de paperera industria, Vallbona, are parroquia, y en altre temps isolat santuari de Sant Bartomeu, lo Castell de Cabrera al redós de Sant Salvador, Lavid, Monistrol de Noya, origen de nobiliari títol, Sant Llorens d' Hortons, y Masquefa, ab son románich temple, formen la rodalia qu' entorna la pierenca població.

Lo bisbe de Santa Creu y Santa Eularia de la Seu de Barcelona, En Guislabert, y 'ls vescomtes Odolart y Guisla, permutaren á 11 d' Octubre del any 1055 á Isovart y á San-

---

(17) **Arxiu de la Corona d' Aragó, Escriptures N. 45, 51, 59, 82, 117, 176 y altres, de Ramón Berenguer I.**

(18) **Arxiu de la Corona d' Aragó, Escriptura N. 176 de Ramón Berenguer I.**

(19) **» » » Cartulari de Sant Cugat, N. 535, f. 165.**

xa, sa muller, varies propietats situades al comtat de Barcelona, al Prat, al apéndix del Castell d'*Apiaria*, á cambi d'un alou qu' havía possehit En Guitart Bellit (20). Per aquesta escriptura comensem á tenir noticies del castre de Piera.

Dit Guislabert, fill de la vescomtesa Na Riquilda, y net del comte En Borrell II, era senyor del esmentat Castell nomenat *Fontanetum* y *Apiera*. Per lo preu de 300 unses d'or va véndrel á sos nevots los vescomtes de Barcelona, Udalart Bernat y Guisla, en l'any 1058 (21). Aquestos, aprés de pagada la válua, entregaren dit castre á son oncle pera que 'l fructués durant sa vida (22).

No passá gaire temps usufructuantlo, donchs á 4 d'Abril de 1059 lo vescomte enriquí á sa muller Villa ó Guisla donantli la meitat del referit castell, qu' era situat al Penadés, al costat dret del Montserrat. Rodejaven la demarcació del fortificat casal los termes de Pierola, Masquefa, Gelida, Subirats, Monistrol, La Vit, Cabrera, lo riu Anoia, Capellades, Claramunt y Castellolí (23).

Al cap de cinch anys dits vescomtes se desprengueren del castell de Piera transferintlo als comtes de Barcelona En Ramón Berenguer I y N' Almodis, á cambi del d'*Apierola*, qual permuta va firmarse á 13 de Juliol del any 1063 (24).

Aixís com lo vescomte obsequiá á sa muller ab la meitat del castell de Fontanet ó de Piera, la comtesa Almodis va rébre de son noble marit l'ofrena total del susdit castre y pertenencies seues. Ensemps li doná lo Castell de Castellet (25).

Algú ha descregut que 'l gran monarca, En Jaume I, tingués Palau á Piera, pero es cosa incontestable qu' á dit lloch n' hi havía un, com ho demostren dos documents, dels quals se 'n parla entre 'ls moltíssims que 's guarden al arxiu reyal de la Corona d' Aragó, referents á dit rey.

(20) Arxiu de la Corona d' Aragó, Escriptura N. 176 de Ramón Berenguer I.
(21) Apéndix I.
(22) Arxiu de la Corona d' Aragó, Escriptura N. 219 de Ramón Berenguer I.
(23) » » » » N. 236 » »
(24) Apéndix II.
(25) Arxiu de la Corona d' Aragó, Escriptura N. 298 de Ramón Berenguer I.

Lo primer d'ells, firmat en 1265, es un manament del rey En Jaume dirigit á n' En Guillem de Corts y als seus, del Palau reyal de Piera, preceptuantlos que constantment habitin á dit palau y qu' hi tinguin dotse llits ab matalassos, y matalassos de ploma pel servey reyal, y, á mes, dos centes escudelles, deu plates de fust y deu candelers de metall (26).

L' altre, escrit en 1268, es la donació que feu lo meteix Rey á n' En Guillem de Corts, de 100 sous barcelonesos que

Clixé de Mn. Cl. Sellarés

Palau reyal

vist per tramontana y mitjorn

l' esmentat Monarca rebía de cens d' En Guillem de Capellades y d' En Guillem Rubí, per rahó de cert molí situat á l' horta de Piera. Per aquestos lo tenía En Pere Bou, cape-

(26) Arxiu de la Corona d' Aragó, Libro I de Enagenaciones del Real Patrimonio en Cataluña, Aragón y Cerdeña, f. 52, N. 28.

llá del altar de Sant Joan, eregit á l' esglesia de Piera. Aquesta donació va ferla pera que dits Corts tinguessen sempre ben acondicionades totes les teulades, cobertures y portes del Palau reyal de Piera y de les cases de dit Palau (27).

Lo que 's conceptua Palau del rey En Jaume, es un casal de rónech aspecte, gran part del qual s' es enrunat de vellesa y falta de cura, essent de témer que á no providenciarse ben aviat, lo que 'n resta prou caurá á la fossa.

En quan á construcció, es obra macissa y en especial la volta del cos baix, comptant algunes centuries lo día que va comensá á edificarse.

Mes de vuit palms tenen de gruix les parets mestres y tant lo davanter com la paret posterior está tot format de línies de pedra careuada, á les que l' acció del temps hi ha ben sagellat aquella colrada fasomía d' antigor sempre venerable. Lo portal rodó adovellat, ab aspitlleres de llarga obertura á un y altre frontispici y de gran cabuda interior, dues finestres lleument artisades y un portal interior de delicada labor y d' estil ojival, son los únichs detalls arquitectónichs del histórich casal, un jorn ben honorat y avuy casi desconegut. Pertany al baró d' Almenar, propietari ensemps de gran part del arrabal nomenat Ca 'n Guilera.

Piera, guarda á son parroquial temple un tern de vellut vermell brodat y dues banderes, creient alguns que 's un present fet pel rey En Jaume, lo Conqueridor. Estudiades be dites pesses, se treu en clar que no pertanyen al segle XIII, época de dit monarca, pero no sería res d' extrany que dites coses fossen un' especie de recort tradicional del donatiu de llibres y altres coses que 'l memorat Monarca feu á l' esglesia de Piera. Aquesta donació consta al compromís contret en 1380 pel rector de Piera, de celebrar cada setmana una

(27) Arxiu de la Corona d' Aragó, Libro I de Enagenaciones del Real Patrimonio en Cataluña, Aragón y Cerdeña, f. 52, N. 29.

missa per l' ánima del rey En Jaume, per les coses donades (28). Eix rector era En Grau Draper, qui governá la parroquia des de 1376 á 1385 (29).

III

Familia Cescorts, del Palau

La familia Cescorts, de la casa del Palau, á Piera, encara se trova subsistent á la vila en lo segle XVI, la qual, sens dubte, era descendent de la que honorá lo rey En Jaume I, en la centuria tretzena.

D' ella podem citar los següents individuus en prova de lo sobre dit.

Asbert Cescorts y Geroni Cescorts, son fill, de la casa del Palau de la vila de Piera, 1504 (30).

Pere Joan Cescorts, del Palau, 1512. En 1522 consta com á senyor de la casa del Palau (31).

Jaume Cescorts, de la casa del Palau de la vila de Piera, 1520 (32).

Geroni Sescorts, de la casa del Palau, 1551 y 1588 (33). En 1575 consta qu' era pagés de la casa del Palau de la vila de Piera (34).

Pera il·lustració d' aquesta Nota continuem alguns apéndix, hont ab molt' extensió s' hi refereixen certs punts ben importants pera l' historia de la secular vila de Santa María de Piera.

(28) Arxiu de la Corona d' Aragó, Libro I de Enagenaciones del Real Patrimonio en Cataluña, Aragón y Cerdeña, f. 54, N. 69.

(29) Arxiu Catedral, *2 Collationum*, p. 212.

(30) » parroquial de Piera.

(31) » » » Llibre de Baptismes, N. 1 y Manual de 1520 á 1528.

(32) Arxiu parroquial de Piera, Manual de 1520 á 1528.

(33) » » » Llibre de Baptismes, N. 1 y 2.

(34) » » » Llevador de 1705.

APÉNDIX

I

Venda del Castell de Piera

1058, 17 Febrer

(Traducció del original llatí)

En nom del excels Pare. Jo Wislabert, per voler de Deu, bisbe de Barcelona, soch venedor á tú Udalart, vescomte, nevot meu, comprador. Certament per aquesta escriptura de venda meva, per ma expontaneitat vench á tu lo castell que 's diu ***Fontanetum,*** y per altre nom es nomenat ***Apiera*** per los habitants, ab totes les escriptures dels edificis y ab tots los solars y sostres, y ab tots los alous devallants y plans, y ab les vinyes y arbres de qualsevulla genre que sien, y ab los prats y pasturatges, garrigues y boscos, ab tots los passatges d'aigües, y ab los delmes y primicies y ofrenes de les esglesies, y ab tot lo cens que per qualsevol modo se li presta per los conreuadors y habitants; perque me pervingué á mí, tot lo referit, per donació y llegat de mon pare y de ma mare, y per donació de Joan, mon germá, conforme consta á les escriptures que tinch y expontániament rebí d' ell.

Lo seti de dit castre y dels predis es al comtat de Barcelona, al Penadés, al costat dret del Montserrat.

Tot lo referit confronta á orient ab lo terme d' ***Apierole*** y ***Macchefe.*** A mitjorn se junta ab lo terme de ***Gelide***

y de *Subirati* y de *Munistrolis* (35), á occident se conjunta ab lo castell que 's diu *Uitis*, y d' aquí s' allarga al terme de *Cappraria*, y pel mitj del riu *Annola* va fins á *Capelatas*. Per la part de tramontana voreja ab lo terme de *Clarimontis* y ab lo *Castelli Odolini*.

Tot quant enclouen y circueixen dits termes ho vench á tú, á ton plé poder, per preu de trescentes unces entr' or y altr' estima. De dit preu no te n' ha quedat á tú comprador cosa alguna, com es manifest. Totes aquestes predites coses que sobre se refereixen, ho transfereixo de mon dret á ton domini y poder, pera ferne tot lo que vulgues.

Mes si jo, venedor, ó algún home de quiscún sexe (36) qui contra aquesta venda vingués pera desferla que no puga vindicarse, sino que 's compongui, ó jo 'm compondré ab tú ab lo triple ab tota sa desmellora, y en avant aquesta escriptura de venda subsisteixi com are en tot temps.

S' es fet axó á XIII de les Kalendes de Mars del any VII aprés del XX del regne d' Enrich + Guislabert, per la gracia de Deu, bisbe, + qui he fet y firmat aquesta venda y he pregat que 's firmés.—Guillem, per la gracia de Deu, bisbe de l' esglesia d' Ausona. — + Ermengol Capiscol. — Ramón Amat.—Senyal d' Amat Ratfret.—S. + Geribert Guitart.—S. + Geribert Quirse.—S. + Isovart Guadalt.— Se + nyal. — S. + Asbert Bernart. — S. + Seniofret, Pbre., qui he escrit axó en lo sobre dit día y any (37).

---

(35) **Monistrol de Noya.**
(36) **Home ó dona.**
(37) **Arxiu de la Corona d' Aragó, Escriptura 219 de Ramón Berenguer I.**

II

Permuta dels Castells de Piera y Castellet per lo de Pierola

1063, 13 Juliol

(Traducció del original llatí)

En nom de Christ. Jo Udalart Bernat, vescomte de Barcelona, y jo Guisla, muller seua, vescomtesa de Barcelona, permutadors som á vos Senyor Reimón, per la gracia de Deu, comte de Barcelona, y á la Senyora Almodis, comtesa, per la divinal gracia. Per aquesta escriptura de permuta Nosaltres predits Udalart y Guisla permutem á vosaltres predits comte y comtesa per propia y expontánia voluntat lo Castell *Apiariam,* ab tots sos termes y edificis y pertenencies y adjacents; qual castell per altre nom es nomenat ***Fontaned***. Y eix castell es al comtat de Barcelona.

Y eix castell ab son edifici y ab sos termes y pertenencies pervingué á mí predit Udalart per escriptura de venda que 'm feu Guilabert, bisbe, mon oncle, á mí predit Udalart. Y á mí predita Guisla, me pervingué lo predit castell ab totes les coses predites per veu y escriptura de venda que 'm feu lo predit Guilabert, bisbe, y per quals sevulga veus.

Es donchs lo predit castell, terres, ab ses ribes totals y ab l' esglesia de Santa María, ab tot son edifici que resideix al Castellar de dita *Apiarie;* y la vinya y la trilla y 'ls arbres de diversos genres, y les fonts, y les aigües, y les selves y garrigues, lo conreu y erm, y 'ls molins ab totes ses pertenencies y edificis, y ab tots los passatges d' aigües, y horts, pedres, cases ab tots los edificis d' elles, y corts, prats y pastures; y també l' altra esglesia de Sant Cristó-

fol, ab tots los delmes y primicies, y ofertes dels fidels, ab totes ses pertenencies; y també altra esglesia de Santa Creu, ab tots sos delmes, primicies y ofertes dels fidels, y ab totes ses pertenencies; y l' esglesia de Sant Jaume. Y la predita esglesia de Santa María, predita, ab tots sos delmes y primicies, y ofertes dels fidels, y les seues pertenencies y tot en son terme.

Aquestes predites esglesies ab totes ses predites coses, son dins lo terme de la predita *Apiarie,* del ja dit *Fontaned.* Y confronta y está termenat lo terme del predit castell d' *Apiarie* y *Fontaned* per la part de llevant ab los termes del castell d' *Apierole* y de *Macceffa.* Y confronta y está termenat lo terme del predit castell *Apiarie* y *Fontaned* á mitjorn ab los termes del castell de *Gelide* y de *Munistrol* y de *Subirads.* Y confronta y está termenat lo terme de la predita *Apiarie* y *Fontaned* á ponent ab los termes del castell de *Vid,* y de *Capprariae,* y ab los termes de *Castelet.* Y confronta y está termenat lo terme del predit castell *Apiarie* y *Fontaned* á tramontana ab los termes del castell de *Clarimontis* y ab los termes del castell *Vdulini.*

A mes, nosaltres predits Udalart y Guisla permutem á vosaltres predit senyor Reimón, comte, y senyora Almodis, comtesa, lo Castell qu' es nomenat *Castelet,* ab tot son total edifici, y ab tot son total terme, y ab totes ses pertenencies.

Y confronta y está termenat lo terme del predit castell *Castelet,* á llevant ab lo terme de l'*Apiarie* ja dita. Y confronta y está termenant lo terme del predit *Castelet,* á mitjdía ab lo terme de la predita *Apiarie,* á ponent confronta y está termenat ab lo terme del castell *Apiarie,* á tramontana está termenat ab lo terme del castell de *Clarimontis.* Aixís queden conclosos y continguts y subsisteixen en tota sa esencia aquestos dos predits castells *Apiarie* y *Castelet,* ab tots los edificis d' ells, y totes ses pertenencies y termes; y totes les predites coses dins les predites quatre afrontacions y termes.

Nosaltres predit Udalart, vescomte, y Guisla, predita vescomtesa, aixís permutem á vosaltres predits Reimón,

comte, y Almodis, comtesa, aquestos dos meteixos castells ab tots los dits termes, pertenencies, y entrades y eixides dels meteixos en alou propi vostre, á cambi del altre castell que 's diu *Apierole,* que vosaltres predits comte y comtesa permutau á nosaltres predits Udalart y Guisla, per escriptura de permuta que féreu, firmáreu y entregáreu á nosaltres. Y nosaltres predits Udalart y Guisla, entreguem aquestos predits dos castells *Apiarie* y *Castelet* ab totes ses coses predites, termes y pertenencies, de nostre dret al vostre domini y potestat, pera fer lo que volgueu, pel preu y la permuta ja dita *Apierole.* Y nosaltres los predits Udalart y Guisla, extingim totes nostres veus en los predits dos castells *Apiarie* y *Castelet* y sos termes y pertenencies, de tal manera que en avant per aquestes coses no 'ns sia lícit lo parlarne. Y si nosaltres los predits Udalart y Guisla, vinguessem á contrafer aquesta permuta y demanar les presents coses, ó invadir lo vostre domini dels ja dits comte y comtesa, no sia lícit á nosaltres predits Udalart y Guisla vindicar dites coses, sino que componguem dobladament á vosaltres predits comte y comtesa los predits dos castells ab totes ses pertenencies y termes.

Si home d' esglesia d' un y altre sexe vingués á infringir, per nosaltres ó per veu nostra, semblantment componguem tot lo predit á vosaltres predits comte y comtesa ó á la vostra part, ó á la vostra posteritat, si vosaltres faltesseu, donchs preceptúa la lley gótica, entr' altres coses, al llibre V, que 'l judici, permuta y compra tinga fermesa. Mes si nosaltres predits Udalart y Guisla vinguessem contra la present permuta, ens componguem en lo doble lo predit, y en tot temps tingui ferma potestat aquesta permuta. Udalart, vescomte, Se + nyal de Guisla, vescomtesa, qui aquesta permuta igualment hem fet y les presents coses per la present escriptura de permuta hem permutat y entregat, y ab nostra propia má firmem y hem pregat als testimonis que firmin. Feta l' escriptura de permuta á III dels idus de Juliol, any III del regnat del Rey Felip.—Se + nyal de Bernat Amat.—Se + nyal de Reimón Sanz.—Se + nyal de Berenguer Ermengol.—Se + nyal de Riembau Guillem.—

Se + nyal de Dalmau Guitart. — Se + nyal de Bernat Reimón de Kamarasa.—Se + nyal d'Arnau Reimón.—Se + nyal de Mir Mir.—Se + nyal d' Adam Normán.—Se + nyal de Guillem Mir.—Guitart, levita y jutge.— + Berenguer, sots diaca, qui he escrit aquesta escriptura de permuta ab lletres sobre posades al vers VII lo día y any com dalt (38).

---

(38) Arxiu de la Coróna d' Aragó, Escriptura 297 de Ramón Berenguer I.

III

Dotació de l' esglesia de Santa María de Piera

1184, 13 Agost

(Traducció del trasllat original llatí)

NOTA.—No hem pogut veure l' acta original de la Consagració de l' esglesia de Piera qu' enclou la de la Dotació, y ens hem valgut del trasllat de dit document continuat al Volum VII de Dotalies, plana 249 ó 253, guardat al arxiu de la Cúria de Barcelona, y al Llevador escrit per lo Rector de Piera. Domingo Moret y Sala, en 1705, custodiat al arxiu de dita parroquia.

Abdós trasllats son defectuosos, pero hem preferit lo del arxiu de la Cúria per serho menys que l' altre.

Pera major claricia hem separat les dos Actes que constitueixen l' Apéndix III y IV.

=En l' any del Senyor mil cent vuitanta quatre. Sia manifest totalment á tots los homens tant presents com veniders, qu' aquesta reconeixensa es lo corresponent Breu del honor, dels alous y delmes de l' esglesia de Santa María de Piera, que s' es fet en presencia de Guillem, clergue de la meteixa esglesia, y Berenguer Sanla, batlle de la meteixa esglesia, y de R. de Piera, batlle del Senyor Rey, y de P. Folch, y de P. de Parellada, batlle de la meteixa esglesia, fills de B. Sanla, ja dit; y de R. de Milá, y de B. de *Rumbeo,* y de G. de Casellas, y de A. Olomar, y de Joan de Ventallols, y d' Oller de Clota, y de Pere Bort, y de R. Agulló, y de Joan de Llobregat, y de Pere, prébere de Cabrera, y de A., diaca de Cabrera, y de Pere de Cofret, y d' Oller de Cabrera, y de R. de Castellet, y de R. de Coll, y de Berenguer Tiló, y de Bort, de Vallbona, y de Pere de Capellades, y de B. Ergullos, y de G. Dorca, prébere de Sant Jaume d' Oliveres, y de R. Dorca, y de March, y

d' Albert, militar de la Fortalesa (39), y de Pere de Pujades, militar, y de Babot, de Sant Jaume d' Oliveres, y d' altres pro homens, tant seglars, com clergues, com militars. Hem vist y sentit que la ja dita prenotada esglesia te, há y posseheix les sots dites esglesies, y honors, y delmes.

Primerament, l' esglesia de Cabrera es al honor de la prenotada esglesia de Santa María, y reb la predita esglesia de Santa María á la prenotada esglesia de Cabrera la meitat dels ciris de les parteres, y de les capides, tots los anys en tot temps, y 'l Prébere de la meteixa esglesia de Cabrera ve á la festa de Santa María á mitj Agost ab los seus parroquiáns, junt ab los ciris qu' han d' esser oferts á l' esglesia de Santa María de Piera, sens obstacle algún, y això cad' any en tots temps.

Y l' esglesia de Sant Bartomeu de Vallbona es al terme del castell de Piera, y reb l' esglesia de Santa María de Piera ja dita, á la susdita esglesia de Sant Bartomeu la quarta part de tots los explets, y l' esglesia de Piera li donará lo Crisma.

Y á l' esglesia del castell del Frexe hi te per cens l' esglesia de Santa María dues pesades de cera qu' han de fer quatre lliures al terme de la Pasqua d' any en any, en tots temps, y la meitat de les ofrenes del día del Nadal del Senyor y de Pasqua d' any en any per sempre. Aquesta esglesia no te sepultura y l' esglesia de Santa María de Piera li donará lo Crisma tots los anys en tot temps.

Y á l' esglesia de Sant Jaume d' Oliveres hi te l' esglesia de Santa María de Piera dues pesades de cera qu' han de fer quatre lliures, y ve 'l prébere de l' esglesia ab los seus parroquiáns, junt ab los ciris qu' han d' esser oferts, lo dia de la festa de Santa María del mes d' Agost á l' esglesia de Santa María de Piera tots los anys, sens obstacle algún, y les meteixes lliures de cera al terme de Pasqua tots los anys; y l' esglesia de Santa María de Piera li donará lo Crisma tots los anys en tots temps.

---

(39) Dins lo terme municipal de Piera y parroquial de Sas Oliveres, hi ha una pagesía nomenada la *Fortesa,* quin nom es contracció de *Fortalesa,* á quin lloch se fa referencia aquí.

Y á l' esglesia de Santa Creu de Crexá hi te l' esglesia de Santa María de Piera dues pesades de cera, qu' han de fer quatre lliures. Son per lo Cens al terme de Pasqua, tots los anys. La meitat han d' esser ofertes en la festa del Nadal del Senyor y del día de Pasqua, en tot temps, y l' esglesia de Santa María de Piera li donará lo Crisma tots los anys en tot temps.

Y lo Más d' Oller de Clota, ab totes ses pertenencies es alou franch y pacífich de l' esglesia de Santa María de Piera, del que 'n surt lo delme y primicia y tasca, y de cens un quartá d' oli tots los anys. Y confronta y divideix lo susdit Más ab honor de Joan Sabater y de Joan de Ventans, y s' extent cap á la font y al torrent que 's discorre en temps de pluja, fins á la riera corrent, y puja fins al honor de Pere Gifret de Ribacaxada y dels seus hereus, y baixa al torrent que nomenen Fumenta y 'l Más es junt al castell de Piera, sobre la Clota. Y á la Clota ja dita y al hort hi te delme y primicia la ja dita esglesia de Santa María.

Y la vinya que te A. Olomar fora de la Vila de Piera, damunt dels horts que nomenen Noguera, es alou franch y quiet y reb la prenotada esglesia delme y primicia y tasca, y un parell de capons d' any á any en tots temps.

Y les vinyes que 's tenen per R. Agulló y I. Agulló, que son á Tapioles, es alou franch, y reb la ja dita esglesia de Santa María delme y primicia y per cens divuit diners.

Y les dues trilles que son davant del Bedorch, y la trilla que te R. Agulló y sos hereus y 'ls horts que te junt ab la trilla, y 'ls horts que te Bernat Folch, militar, son alou franch y lliure.

Y 'l Más qu' es al terme del castell del Frexa, al lloch que te per nom Caradell, es alou franch y lliure. Y á Ventallols una quarterada de vinya que te Jormal y es damunt de les vinyes de Berenguer Sanla, y una de Ventallols que son damunt lo torrent dels Malalts, es alou franch.

Y 'l Puig que nomenen Floridi, junt ab les cases que son allí fundades, y 'l camp que te junt ab lo Puig, es alou franch.

Y 'ls horts que son davant de la Vila de Piera, essent l'un

hort sobre la roca junt á la riera que corre y l' altr' hort á la Serra d' Orbs, son alou franch.

Y te un alou franch y quiet á l' altre lloch, davant la Vila de Piera, al lloch nomenat Castellet, tal com lo te G. de Caselles y María de Prat. Aqueixos alous son franchs y lliures, y de l' esglesia de Santa María de Piera sens dupte algún d' home ó dona.

Y te la prenotada esglesia de Santa María delme y primicia y mitj quartá d' oli, y un parell de capons al Castellet susdit, d' any en any, en tots temps. Y si disminueix... en tot lo que fou de G. Caselles en nom de Ferrera, que moriren sens fills llegítims, retorna lo predit Castellet á la predita esglesia de Santa María, son alou franch.

Y te delme y primicia als horts que son á l' horta de Piera, tal com divideix ab l' hort d' Ermengol, y s' extent fins l' hort que fou de Pere Martí, difunt.

Y te delme y primicia á la Fortalesa, al hort y freginal tal com ho te Pere de Perellada.

Y te delmes y primicies als horts que tenen per nom *Flebreio*, així com se divideix ab lo de B. Sanla, y ve fins á la carretera pública.

Y te delmes y Primicies á la Plana de *Guarace,* consistent ab terres y vinyes, així com prossegueix l' estrada pública que va de Piera á Cervera; tal com divideix la vinya de G. Company, difunt, y dona al honor de Pere Bort y de R. de S. Abundí, així com baixa al torrent dels Malalts, y prossegueix cap al predit torrent fins á la riera de Piera y s' extent fins al molinar de Noguera.

Y te delmes y primicies als freginals tal com se te ab la parellada del Senyor Rey.

Y te delme á la ja dita parellada del Rey, senyor nostre.

Y te la meitat de tot lo delme de totes les cases del Pla de Mercadal, així com se divideix per la carretera que surt de la de Parellada y entra á la Vall.

Y te lo delme de tot al mercat de Piera, en totes les coses, en qualsevol lloch que sien aglevades.

Y te 'l delme á les cases que te P. Amalrich, dins dels murs de Piera.

Y te delmes y primicies al fraginal qu' es junt als colomers que Pere Martí tenía per los senyors del Badorch.

Y te delmes y primicies als horts que te Pere Amalrich, y R., son germá.

Y te delmes y primicies á la *Triola* que te Oller de Clota junt ab la vinya y costes.

Y te delmes y primicies del prat que te Pere Baró, aixi com continua pel camí públich fins al honor de P. Joan, difunt, y puja fins al camí que continua cap á la Granada fins á la serra d' Eres velles, y baixa per damunt de la serra ó Comellar, y baixa pel torrent que discorre en temps de pluja cap al riu corrent de *Gallomesdos,* fins á la propietat de Pere Martí, y puja fins al marge que fou de Bernat Berenguer, difunt, y ab les oliveres de Pere de Grua y ab l' estrada que va de Piera á la Granada, é inclou la plana de *Camponardo,* y puja fins al marge de Pere Guifret Ribataxada.

Y te delmes y primicies á una pessa de terra que Pere de Salellas te al Coll Alber.

Y te delmes y primicies á una pessa de terra que Carbó de Valls te á les Pinedes.

Y te delmes y primicies al Castell del Frexa, així com lo riu d' Annola divideix fins al terme del Castell de Piera.

Y te delmes y primicies al Mas de Caufí y als Masos d'Arbert, militar, de la Fortalesa que nomenen Noguera, y á la Clota, y als molins que son dins de la Clota que nomenen Canet.

Y te delmes y primicies al Más que fou del fill de Bernat de Soler y al Más de Casalroig.

Y te delmes y primicies á la parellada de Berenguer Ferrer.

Y te delmes y primicies al Más de R. Dorca, y á la propietat de Babot y dels hereus.

Y te delmes y primicies al Más d'*Esderugonada*.

Y te delmes y primicies als horts de Grua que foren de Pere Martí, y de R. Martí.

Y te delmes y primicies á una quarterada de terra qu'es sobre la Clota que te R. Agulló.

Y la Illa que fou de Gifre Gradau es alou franch.

Y les cases hont habiten los clergues son alou franch y quiet.

Y te delmes y primicies al alou de l' esglesia de Sant Cristófol, axí com lo te als termes del castell de Piera, en tots los llochs.

Y te delmes y primicies al alou de l' esglesia de Sant Jaume d' Oliveres, y al alou de Santa Creu de Crexa.

Ab tot la susdita esglesia de Santa María de Piera y 'l clergue de la meteixa esglesia te tal dignitat ó dominació á les predites esglesies ja avans citades, que si algú dels clergues de les susdites esglesies morís, lo clergue de Santa María de Piera posa ó envía clergue á qualsevulla esglesia sobredita pera servir á Deu, sens obstacle algún.

Axó fou fet á idus del mes d' Agost. Si algú contravingués axó, tinga sa part ab Judas Iscariot y sia enfonsat al Infern.—Se + nyal de Guillem, clergue de Piera, y puch tenir reconeixement d' axó xeixant' anys y axó he vist tenirho y posseirho en tot temps.—Se + nyal de Berenguer Sanla, batlle de la meteixa esglesia, també axó ha vist tenir ab reconeixement de cent anys (?).—Se + nyal de Ramón, de Piera, batlle del Rey, qui axó he vist fa setant' anys.—Se + nyal de Pere Folch.—Se + nyal de Pere de Parellada, batlle de la meteixa esglesia.—Se + nyal de R. de Modellá, batlle del senyor Rey.—Se + nyal de B. de *Rumbeo*.—Se + nyal de G. de Caselles.—Se + nyal de A. Alomar.—Se + nyal de Joan de Ventol.—Se + nyal d' Oller de Clota.—Se + nyal de P. Bort.—Se + nyal de R. Argulló.—Se + nyal de Joan de Llobregat.—Se + nyal de Pere, prébere de l'esglesia de Cabrera.—Se + nyal de A., diaca de Cabrera. — Se + nyal de Pere Jacfret. — Se + nyal d' Oller de Cabrera. — Se + nyal de R. de Castellet. — Se + nyal de R. de Coll.—Se + nyal de B. Tiloc.—Se + nyal de Bernat de Vallbona.—Se + nyal de Pere de Capellades.—Se + nyal de Pere Ergullós.—Se + nyal de Guillem Dorca, prébere de l' esglesia de Sant Jaume d' Oliveres, qu' axó ha vist y 'n te recort.............—Se + nyal de R. Dorca.—Se + nyal de March.—Se + nyal d' Arbert,

militar de la Fortalesa.—Se + nyal de Pere de Pujades, militar.—Se + nyal de Babot de Sant Jaume d' Oliveres.—Jo Bernat, bisbe de Barcelona, sotscrich.—Jo Berenguer, de la Cancellería Real de Barcelona, sotscrich. — Se + nyal de Berenguer de Caldes, capellá de la meteixa esglesia.—Se + nyal de Pere Ramón, qui, pregat, he escrit ab lletres sobre posades á les línies dinou y trenta tres, lo día y any com sobre.

IV

Consagració de l'esglesia parroquial de Santa María de Piera

1260, 17 Novembre

(Traducció lliure del trasllat original llatí)

Sia á tothom notori que nos Arnau, per la gracia de Deu, Bisbe de Barcelona, moltes vegades y ab gran instancia pregat y requerit per Pasqual Arbert, canonge nostre y rector de l'esglesia de Santa María de Piera, de la nostra Diócesis, y per Pere Arbert, canonge nostre, capellá de la meteixa esglesia; com y també pel poble y bons varons de la vila y del castell de Piera, respecte á la Consagració ó Dedicació de l'esglesia de Santa María qu'es situada al castell de Piera; havent tingut diligent concell ab nostres canonges y tractat, y tenint lo degut respecte al nostre cárrech, donarem benigne assentiment als piadosos prechs dels suplicants. Y designat lo día pera fer la consagració de l'esglesia, ab l'acompanyament de prelats y canonges de nostra esglesia, los noms dels quals consten mes avall, y ab multitut de clergues y religiosos y seglars y també nobles, y d'altres bons y honorables varons, á quinse de les Kalendes de Desembre del any de l'encarnació del Senyor mil dos cents seixanta, personalment vinguerem á la meteixa esglesia pera la Consagració y Dedicació de la meteixa esglesia, ab gran goig y alegría dels clergues y dels pobles qu'hi concorregueren.

A honor de la Santa é Individua Trinitat Pare y Fill y Esperit Sant; á honor també de la Verge María y de tots los Sants, procedirem, segons eclesiástica costum, á la Consagració d'aquella esglesia y dels altars de Santa María, Sant Miquel y Sant Joan allí construits, y ab ajut de la divina

clemencia, humil y devotment completarem ab lloable terme dita Consagració.

Com s' acostuma á fer en la Consagració de l'esglesia y declaren los estatuts dels Sants Pares, hem buscat ab diligencia la veritat dels drets y facultats de dita esglesia, y també dels límits de la meteixa parroquia y de les possessions y de totes les altres coses que se sap li pertanyen, y de la Dotació de dita esglesia; y haventla trovada als antichs monuments y també als atestats dels fidels y d' antichs subjectes, mellorárem y mes perfectament ferem constar ab escrits y confirmárem en son dret á la referida esglesia; per lo que donem y concedim á la dita esglesia lo que d' antich temps hagué y possehí ó sia totes les coses que baix se continuen.

Primerament senyalem y establim los termes de la Parroquia. Y es cert que dita esglesia te dret parroquial á tots los termes y pertenencies del castell de Piera, qu' ab altre nom s' acostuma nomenar Fontanet, quins termes comensen junt al terme del castell de la Guardia, al cim del Mont que 's diu Castell Tort, y d' allí baixen junt als termes de la Guardia vers Llevant y s' uneixen á Orient ab los límits y termes del castell de Piera, y del castell de Masquefa, y s' extenen fins als termes del castell de Gelida, y d' allí giren vers la part de Mitjorn cap al costat d' aquesta Parroquia, unintse per aquesta part los termes d' aquesta Parroquia ab los termes y límits del castell de Gelida, y del de Subirats, y ab los termes de Monistrol, y d' allí venen fins á un altre y costat del riu Annoya fins al terme del castell de Frexe, y d' aquí vers la part d' Occident se junten ab los termes del castell de Cabrera; y comprenen lo lloch que 's diu Cucales, y 'l que 's diu Pujades, y pel torrent que te per nom Albareda, junt á la casa d'Albareda torna al riu Annoya, y d' allí, pel mitj del riu Annoya, s' extenen los termes d' aquesta Parroquia fins á Capellades, y fins als termes de Claramunt, y de Castell Olí per la serra, axí com les aigües corren de dalt á baix en temps de pluja, y tornen al dit Puig que 's diu Castell Tort, y als termes del castell de la Guardia, vers la part Septentrional. Quant aquestos termes

enclouen y qualsevol cosa que 'ls meteixos contenen, pertanyen per Dret Parroquial á la ja susdita esglesia, y Nos dins los dits termes donem y confirmem perpetuament á dita esglesia, en los dits termes, los drets parroquials junt ab los delmes, primicies y altres drets parroquials.

Dins los dits termes te la dita esglesia la capella de Sant Cristófol ab totes les possessións y drets seus ab plé dret; y la capella de Sant Francesch, novament construída al hospital de pobres de la vila de Piera, ademés d' altres capelles y esglesies sufragánees que son dintre 'ls meteixos termes, y 'ls drets que també te l' esglesia de Piera sobre los Masos, possessións, Censos, decimals y altres drets que se sap tenir dins dits termes la susdita esglesia.

A mes la sufraganeitat de la parroquial esglesia de Cabrera qu' está situada á l' altra banda d' aqueixos termes, així tal com d' antich hagué la predita esglesia de Santa María de Piera.

Y trovarem que posseheix un inventari escrit, ab lo testimoni de molts bons varons, clergues y seglars, y suscripcións de dos bisbes predecsessors nostres, de felís memoria, y de canonges de nostra esglesia, y de clergues de les Sufragánees de dita esglesia de Piera, y reforsat ab sucripcións d' altres molts bons varons, lo tenor del qual, paraula per paraula, ab lo calendari, y totes les firmes y signes propis ferem posar al present Dotalici y es del tenor següent.

(Aquí continua lo trasllat original de l' acta de Dotació. Vegis l' Apéndix III).

A mes de lo sobre referit, te la susdita esglesia de Piera tota la Notaría ó Escrivanía de tots los instruments, de qualsevol genre que sien, en tota la vila y castell y termes de los predits castell y Parroquia; y ningú te dret ó autoritat de fer testaments, esponsals, instruments de dotalíes, ó qualsevol altre instrument, de qualsevulla contracte ó genre que sien, sino lo Rector de l' esglesia de Piera, ó aquells que per éll sien ordenats á n' axó, ó á quins per éll meteix sia confiat, ja que d' antich temps ho posseheix per haverli concedit lo Príncep, y per axó cad' any dona dos morabatins censuals al senyor Rey.

A mes, te lo Más dit de Carral, hont pren tasca, brasatge, delme y primicia, y un quartá d'oli, de cens, pel Nadal del Senyor.

A mes, te honors al lloch qu'acostumá esser lo Más que 's deia Moragues, los qu'are posseheixen varies persones, baix lo domini d'ella, y de tals honors accepta tasca, brasatge, y delme y primicia.

A mes, te lo Mas que te Guillem Rossell, baix son domini, y antiguament s'acostumá nomenarse Más Desdorroyonada; y de tots los honors del dit Más te tasca, delme, y primicia.

A mes, per los senyors dels Masos de Torra de Guifret, y de Pere Joan, y de Na Merola, que Romeu de Corts comprá á Berenguer de Papiol, militar, l'esglesia accepta de dit Romeu tres quarteres d'ordi de cens.

A mes, te delme á totes les dominicatures que son y foren del militar de Pujades.

A mes, te delme al Molí de Pere de Caselles, qu'es á la riera de Cabrera.

A mes, dit Pasqual, rector de l'esglesia, comprá una molinería ó pagesía que te Arnau Oller al molí de l'esglesia, á quin molí l'esglesia acostuma acceptar la tercera part, y 'l delme, sens omissió.

A mes, sens l'honor y cases del terme de Castellet y de Ferrer del Prat, te á la vila de Piera cases de Guillem Basset, y de Miquel Grau de Cormi, que son edificades al alou tascal de dita esglesia, y 's te per dita esglesia.

A mes, ...junt á la riera de Cabrera, qu' Arnau de Mas, y sa filla, muller de Guillem de Riera, acostumaren tenir per éll.

A mes, junt á l'esglesia, te cases propies que son entre les cases de 'n Traver y de Ventallols.

A mes, allí meteix, junt les cases de Guillem de Riera, te cases que foren d'Arbert Ferrer.

A mes, junt al Bedorch, te un hort d'hont n'accepta dotse diners censuals, moneda de quatern, qu' are les te B. Babot.

A mes, al terme del castell y Parroquia de Cabrera hi

te un Más que 's diu de Canaletes, al qual accepta quatre sous de moneda quaternal, y tres parts del delme.

A mes d'aquestes coses sobre dites, lo clergue de Sant Jaume d'Oliveres dona á l'esglesia de Piera, cad'any, una quartera de blat, y un parell de capons.

Totes aquestes coses axí tal com dalt son relatades, te la dita esglesia de Piera, y Nos ab autoritat Diocesana totes elles y altres que per donació dels fidels, ó per altre qualsevol modo en avant, ajudant Deu, llegítimament puga adquirir, donem, llohem, y concedim á la meteixa, y ho confirmem ab lo perpétuu testimoni d'aquesta escriptura.

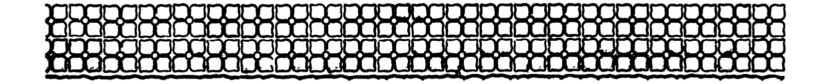
A mes, seguint los estatuts dels Sants Pares, y Cánons, donem y confirmen ab autoritat pontifical lo cementiri de la meteixa esglesia, tal com avuy lo te, concedint á la meteixa esglesia l'immunitat en un cercle de trenta passos, de tal manera, que ningú presumeixi invadir, destruir ó violar la susdita esglesia, ó 'l cementiri, ó altres llochs construits dintre lo circuit dels trenta passos. Qualsevulga qu'axó contrafés sia tingut per reu de sacrilegi, y subjecte á sentencia d'excomunió fins que satisfassi degudament á la susdita esglesia l'injuria de pau; mes qui guardi inviolablement l'honor é immunitat y drets de l' esglesia, concedits á la meteixa, la pau de Nostre Senyor Jesu Christ sia sempre ab éll y mereixi tenir la gracia á n'aquesta vida, y la gloria á l'altra.

Axó fou fet á quinse de les Kalendes de Desembre del any del Senyor mil dos cents seixanta.—Jo A., Bisbe de Barcelona, sotscrich.—Se + nyal de Pere d'Olivella, Degá de Barcelona. —Jo R. de Coll, canonge de Barcelona, qu'aqueixes coses firmo +.—Jo Bernat de Bonastre, canonge, sotscrich.—Se + nyal de Ferrer de Llor, sagristá de Barcelona.—Se + nyal de Pasqual Arbert, canonge de Barcelona, y rector de l'esglesia de Santa María de Piera.—Se + nyal de Pere Arbert, canonge de Barcelona, y capellá de l'esglesia de Santa María de Piera.

A totes aqueixes coses també hi foren presents de la Parroquia de Piera, Arnau Ferrer, R. Babot, R. de Grua, G. Cuha, Ferrer de Castellet, G. de Salellás, Pere

Ferrer, G. de Capellades, Bernat de Rubí, G. Bosset, Bernat Escusius, Arnau Bonet, Romeu de Corts, Arnau de Garrigues, R. Bou, Guillem Bernat, G. Riera, G. de Falx, A. Bou, G. Batlle, A. Oliver, Pere Ventallols, A. Oller, G. Rossell, Bernat d' Om, y altra multitut de parroquiáns de la dita Parroquia, com y també de parroquiáns de l' esglesia de Cabrera, de Sant Jaume d' Oliveres, de Pierola, de la Guardia, de Masquefa, de la Vit, de Terrassola, de Sant Pere de Riudevitlles, de Mediona, de Claramunt, de Capellades, y de molts altres castells y Parroquies vehínes.

Se + nyal de Pere Marqués, notari públich de Barcelona, qui á totes aqueixes coses intervingué, y aquestes feu escriure y tancar, y clogué ab lletres esmenades á la ratlla séptima, ahont s' escriu Dnt., y á la quaranta dues, ahont s' es escrit Papiol, ab les adicionades á l' onsena, á dos llochs, á un dels quals s' es escrit, aūt., y está contingut á altre lloch; lo día y any com á dalt.

V

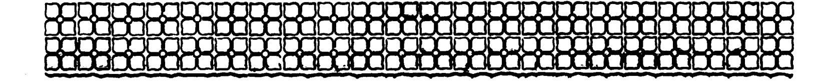
La Creu del Mont Cabrer

Clixé de M. Piqué

La montanya del Mont Cabrer, al Maresma

Dos llochs montanyosos coneixem ab lo nom de ***Mont abrer,*** en eix bisbat; l' un á la parroquia de Cabrils, y altre, á la de Mediona, essent d' advertir qu' un y altre ɔn bastant prop de les respectives poblacions de Cabrera e Mar y Cabrera del Penadés.

V

La Creu del Mont Cabrer

Clixé de M. Piqué

La montanya del Mont Cabrer, al Maresma

Dos llochs montanyosos coneixem ab lo nom de ***Mont Cabrer,*** en eix bisbat; l' un á la parroquia de Cabrils, y l' altre, á la de Mediona, essent d' advertir qu' un y altre son bastant prop de les respectives poblacions de Cabrera de Mar y Cabrera del Penadés.

Lo Mont Cabrer, del que 'ns ocupem aquí d' una manera especial, es al Maresma y costa de Llevant, no molt lluny de la ciutat de Mataró, al cim del qual hi ha una creu.

La senyera del cristiá plantada á dalt de dita montanya te, com totes les coses, sa historia, y com se vulga qu' hem tingut la sort d' héurela original y, sens dubte algún, inédita, creyem del cas publicarla, pera que sia coneguda, ó mes coneguda l' historia de tal creu, donchs estem convensuts que son comptadíssimes les persones que la saben.

Dues centuries cabals fa que 's plantá la primera creu al cim del Mont Cabrer, quin fet succehí lo día 7 de Juny del any 1707. L' acta original consta escrita al arxiu parroquial de Sant Genís de Vilassar, y no en altre lloch, que sapiguem. No es d' extranyar que no consti al arxiu de Cabrils, puix en dit temps Cabrils era un vehinat de dita parroquia de Vilassar.

Un fí altament piadós y cristiá va moure als vehíns d' aquesta parroquia á fitar lo cimal de dita montanya ab lo signe de la Redempció. Molt atribulats se trovaven los feligresos de Vilassar per rahó de la pérdua dels esplets, ó d' algúns esplets, á causa de les tempestats; y, observant qu' aqueixes se formaven al indret del Mont Cabrer, resolgueren aportar allí una creu, esperant, ab tota confiansa, que per ella lo Senyor los lliuraría de consemblants calamitats.

A eix fí se travallá una creu de fusta, d' uns vint palms de llargada; y, haguda la llicencia del senyor Vicari General, s' hi col·locaren algunes reliquies dels gloriosos Sants Mártirs que 's veneren á Vilassar. Aixís arreglada, se portá ab solemne processó al lloch senyalat, essent nombrós lo concurs de fidels qu' acompanyá la creu pera fixarla á dalt del Mont Cabrer, al punt que dona de cara á la Mar (1).

Permanesqué allí ferma la memorada creu durant uns dinou anys, y en eix período, los vehíns de Vilassar se vege-

(1) Apéndix I.

ren ben lliurats de tempestats y per tant guardats los esplets.

Com sia que la bonansa no sempre se manté segura, un día, aprés de tanta calma, va esdevenirse un temporal tant ferm que fins la creu va rébren forta sotragada. Lo día 5 de Juliol del any 1726, fou calamitós pera la parroquia, donchs, aprés de molts trons y llamps se n' escapá de la negra nuvolada un de tant esgarrifós, que, sobtant la creu, l' esbociná, escampant les santes reliquies que, conduídes á un canó de vidre, havía col-locat á la referida creu, en 1707, lo rector de Vilassar, Dr. Joan Moret y Sala. Per sort, aquestes no 's perderen, puix lo día 7 aná á Mont Cabrer N' Antoni Massicas, sagristá y fuster de l' esglesia, pera ferse cabal dels efectes del llamp, tenint la satisfacció de trovar les memorades reliquies, les quals aportá cap á Vilassar (2).

Mes ensá, la creu torná á ressorgir al pedrós sócul, ignorant quantes vegades s' es renovada desde que 'l llamp esberlá la primitiva. Gracies al bon Deu, avuy encara ombreja lo cap del Mont Cabrer.

Segons noticies adquirides en 1907 (3), l' actual creu se plantá envers l' any 1872, degut á una reparació que la Justicia de Vilassar de Mar y Cabrera exigí á uns mal aconsellats que, per divertiment, arrencaren la qu' hi havía.

Uns minyons de Vilassar de Mar, poch temerosos de Deu, y, sèns considerar la mala acció qu' anaven á cometre, lo día de la commemoració dels Fidels difunts, se 'n pujaren al Mont Cabrer, á fer una excurssió, seguint una costum de dit poble, y, com s' es dit, va esser lo seu divertiment tirar á terra la creu y malmétrela. Atrapats pel guardiá de Cabrera, foren castigats per los Ajuntaments de Cabrera y Vilassar á pagar una nova creu y portarla al seti de l' altra, qual creu es la que subsisteix.

No permeti lo Senyor qu' al cimal del Mont Cabrer may mes hi falti la creu, remembradora d' aquella que, pera salvar á l' humanitat, hi morí lo Redemptor Christ Jesús.

---

(2) Apéndix II.

(3) Carta del Dr. Pau Pou, rector de Cabrera.

APÉNDIX

I

Col-locació de la primera Creu al Mont Cabrer

1707, 7 Juny

Ille. y Molt R.t Señor.

Diumenge prop passat díe primer de Maig succehí tant en est poble com en tota esta Costa vn ayguat que nos ha deixats pobres per molts anys, y segons difarents monstruositats se han vist, no apar sia cosa natural, per lo que aquest poble y altres han resolt formar vns padrons ab Creus benehídas en lo entorn del poble y posar dins ells algunas reliquias en vn vas de vidre ab nota dels Sants.

En aquest poble tenim vn altar ab reliquias insignes de sexanta y dos Cossos Sants y en lo mateix altar se troban dos Cofres grans ahont vingueran ditas reliquias, en los quals n' han quedat diferents molt menudas que no arriban á la grandaria de vna malla que no han cabut en los reliquiaris y no se veuan: ab que si V. R. me dona llicencia jo trauría de ditas reliquies y de las mes menudas per posar en bona forma dins dels padrons que se han de fer y dins vn vas de vidre, que com est poble te particular deuoció en dits Sants, restaría molt aconsolat y rebrá particular mercé de V. R. á qui Deu g.e de Vilassar y Maig 7 de 1707.

B. L. M. de V. R. Son Capellá y aff.t Seruidor, lo Dr. Joan Moret y Sala, Rr. de Vilassar. + Dono dita llicencia y resto á sa obediencia Romaguera, V. G.

+ Al molt Reu.t Dr. Joan Moret y Sala que Deu guart Rector de y en Vilasar.

NOTA.—Que lo día primer de Maig any 1707, assertantse «*Dominica in albis*» succehí tal pluja á las set del matí que no aparexía sino vn diluui vniversal de tal manera que caygué vna trompa de aygua al sim de Mont Cabrer que deixá lo estrago que se veurá per molts anys, arrebasant moltas rocas de mes de cent quintár y passantlas per lo torrent den Amat de Sant Christófol, les arribaue mes auall del Camí de Mataró. Y tant per axó com per les difarents amenassas de tempestats que cada punt teníam, Supliquí Jo lo Dr. Joan Moret, Rr. de Vilassar, tant de part mía com de part del Poble al Sr. Vicari General lo Ille. Dr. Josehp Romaguera, nos permetés obrir los bahuls qu' están en lo altar dels Sants Mártirs á fí de que si trobauem algunas reliquias, ne trauríam per formar vna Creu y posarla á Mont Cabrer y axí concedida la llicencia fonch posat en execució fent una Creu de fusta de Teya, de alguns 20 palms de llarch y en vn ninxo que fiu fer en ella encloguí vn canó de vidra ab moltas y diferents reliquias de diferents Sants Mártirs dels que se veneran en la p.nt Parroquia, las quals hauía tretas dels dits bahuls junt ab altres quen reseruo per mí per formar dos reliquiaris etc. la dita fiu cubrir d' vnas fustas també de Teya en que fiu esculpir las lletras de la Creu del Gloriós Patriarcha St. Benet que propriament son contra etxisos y poder del Dimoni, las quals son de una part estas: C. S. S. M. L. n. D. S. M. D., que vol dir: ***Crux santa sit mihi lux, non Draco sit mihi Dux,*** y ala altre part estas: v. r. s. n. s. m. v. s. m. q. l. i. v. B., que vol dir: ***vade retro satana nunquam suadas mihi vana sunt mala que libas ista venena bibas.***

Esta Creu axí formada se aportá al sim de la montanya de Mont Cabrer ab professó ordenada dende la Iglesia Parroquial ahont assistiren tot lo Clero y los Jurats y la major part del poble ab molta deuoció cantant las pregarias ó letanies. Y arribats allí que fonch lo día 7 de Juny al matí ab la major deuoció possible se feu la benedicció del terme, se cantá lo *Te Deum laudamus* etc. Se feren algunas especials deprecacions y ab professó ordenada se torná á la Iglesia Parroquial.

En lo mateix any s' amenessauen difarents tempestats y apenas arribauen á Mont Cabrer quant ab euidencia se desfeya la tempestat y en particular en vna nit que aparexía auía de finar lo mon y luego aparegueren sobre las creus del Campanar los llums del Gloriós Sant Elm, que ja auía mes de setse anys no auían aparegut, los veren Jacinto Sanmartí, fadrí de la Rectoría, Jaume Canal y Francesch Quintana, escoláns, y altres, lo endemá se feu lo Cantar del Gloriós Sant Elm y de després enssá hant aparegut moltas vegadas y á uistas de tot lo poble en 1710 dos vegadas y en lo present any 1711 tres vegadas, y ab tanta evidencia en diferents parts de sobre l' Iglesia que ni hauía que no distauen dos palms de la Gent, testimonis lo Dr. Gerónim Prats pre. y altres moltes diferents personas, lo cert es que en nou anys que he entreuingut en esta Parroquia no ha caygut pedregada al menos que hage fet notable dany y en lo any passat de 1710 en lo día que entrá la última carga de veremas de delme que ja tothom auía recullit los fruyts caygué tal pedregada que per tot ni auía dos palms y en la mateixa nit aparegueren los llums de St. Elm com á euidencia clara que Deu volía deixar fer lo Curs de naturalesa pero sens dany de persona alguna per la intercessió dels Gloriosos Sants, per los quals ***laudetur Dominis in sanctis ejus. Amen.*** Y axí deuem confesar exa veritat y notarla per la memoria dels homens. ***Laudate Dominum omnes gentes laudate eum omnes populi, quoniam confirmata est super nos misericordia ejus et veritas Domini manet in eternum.***

Firmo lo sobredit jo lo Dr. Joan Moret y Sala pre., y Rector que fuy de la pnt. Par.qa de Vilassar, vuy empero lo Dr. Magí Dalmau, qui segurament cumplirá mes exactament que jo, lo ministeri de la Cura, com ó suplico á Deu en Gloria sua y satisfacció de mas omisions. Vale. — Díe 6 Desembris—MDCCXI (3).

---

(3) **Arxiu parroquial, Llibre de Canalars de les Fundacions y Rendes de la parroquial esglesia de Sant Genís de Vilassar de Dalt, al comens de dit llibre.**

II

Destrucció de la primera Creu del Mont Cabrer

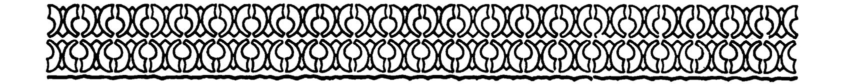
1726, 5 Juliol

NOTA.—Com lo día 5 del mes de Juliol en día de diuendres del any 1726 se mogué vna tal Tempestat de trons y llamps tant espantosos que atemorisauan á tothom no obstant que no apedregá ni se experimentá altre dany, á las tres horas de la tarda á poca diferencia, caygué un rayo ó llamp al cim de la Montanya de Mont cabrer que atemorisá los habitants dels veynats de St. Christóphol y Cabrils lo tro tant espantós que feu, y se aduertí luego faltaua á la dita Montanya la Creu que se posá allí lo día 7 de Juny del any 1707 ab lo modo, forma y per la causa que trouarás notat en lo full antecedent del present llibre per lo Dr. Joan Moret y Sala, Rr., antecessor meu que fou de la present Iglesia. Aná la mateixa tarda al puesto ahont estaua acentada la Creu, Joseph Casals, Pagés del veynat de St. Christóphol, y trouá la dita Creu feta trossos y tan destrosada que del Arbre no sen trouá sino molt poca cosa y aportá part de un bras donant la noticia de com hauía caygut un rayo que hauía destrossada la Creu de Mont cabrer; ahont aná lo diumenge després (que lo disapte plogué la major part del día) Antón Masicas, fuster y sagristá de la Iglesia, pera ueurer lo succés y si se trobarían las Stas. Reliquias que ell mateix hauía encaixadas á dita Creu, y arribant al puesto ahont staua acentada la dita Creu, trobá vn tros del Arbre encaixat al puesto y se coneixía euidentment que la cals y pedra ab que estaua paredada dita Creu, estaua estouat de la forsa del rayo que judicá havía pegat al cap del Arbre de la Creu: y regoneixent lo terreno trobá que á la

part de Cabrera hauían sortit moltas estellas de la Creu mes de deu passos, y per vltim, á la part de Vilassar també cosa de deu pasos distaua del puesto ahont estaua acentada la Creu, trobá les Stas. Reliquias embolicadas ab lo paper ab que s' hauían posadas, romput lo canó de vidre ahont estauen que apenas ne trová ningún tros. Las Stas. Reliquies ab lo paper y auténtica del Dr. Moret.

No he posat en nota altres coses que han succeyt en la p.t P.ra per no ser estat de mon geni lo que se vegen notas mías, que los poch aficionats á curiositats podrían atribuiro á ser cosas afectadas y no ser de ningun vtil per la Renda de la Iglesia á que he tingut la mira per la manutenció de ella, assegurant en hauero aportat en lo millor modo han alcansat mos pochs talents, y si en cosa regoneixes alguna falta te suplico la esmenes ab tota claritat, esperant en Deu suplirá las mías faltas lo Dr. Gerónim Pasqual que entra en regir la present Iglesia, y li suplica sia á sa Major Gloria, y li done bon acert etc. Vall. Abril 1 de 1735. Dr. Magí Dalmau, Pre. y Rr. (4).

(4) Arxiu parroquial, Llibre de Canalars de les Fundacions y Rendes de la parroquial esglesia de Sant Genís de Vilassar de Dalt, al comens de dit llibre.

VI

La capella de Sant Sebastiá de la parroquia de Sant Genís de Vilassar

Clixé de Mn. J. Sirvent, Pbre.

Capella - 1578

Antigua y molt arrelada es á Catalunya la devoció al invicte soldat romá, y mártir de Jesu Christ, lo gloriós Sant Sebastiá, singular advocat contra 'l terrible mal de la pesta.

Moltes capelles y nombrosos altars s' han obrat pera, no sols honrar, si que ensemps pera demostrar ple agrahiment al campió de la fé del Crucificat; qui, ha lliurat del greu mal de pestilencia á un sens fí de fidels que li han demanat sa poderosa protecció.

Vilassar de Dalt, població situada al Maresma, á la Costa de Llevant, dins la demarcació judicial de Mataró, fa molts anys qu' ha pres part á n' aqueix religiós concert de llahors á Sant Sebastiá. La prova mes vella de la devoció que te dita parroquia al memorat Mártir, n' es una imatge pintada al retaule major de l' esglesia parroquial de Sant Genís, á la part del Evangeli. Dit retaule es una de les varies obres, de rica factura, del pintor portugués, Pere Nuñez, qui 'l pintá al comensos del segle XVI (1).

Aital devoció aná á la creixensa, y aumentá de tal manera que 'ls feligresos eregiren una capella á honor del mártir Sant Sebastiá, fabricantla á la carena qu' ara partiona les parroquies de Vilassar de Dalt y Cabrils; quan Cabrils era un vehinat de Vilassar.

Se conceptúa que dita obra se principiá en 1570, per quant en eix any comensá á parlarse de la meteixa; y fou termenada en 1578 essent rector lo Dr. Francesch Ferrer.

Lo mestre ó arquitecte de la capella de Sant Sebastiá va esser Mestre Joan Salvador (a) Garriga, qui fou contractat pera ferla, prometéntseli á dit efecte 125 lliures, les quals cobrá ab diferentes partides. La primera paga fou de 40 lliures, que la rebé de má dels Jurats, en 1570 (2).

Després del citat contracte, les primeres noves dels travalls que 's feren son del meteix any 1570.

A 9 de Juliol, los Jurats qu' ensemps eren Obrers, Jaume Refart y Bernat Pi, pagaren á Cebriá Gemmir (a) Roldors,

(1) Arxiu parroquial de Vilassar, Manual de 1534 á 1647, p. 4.
(2) » » » » de 1510 á 1609, p. 83 y 84.

10 lliures pera l' obra del serrar, que va fer pera Sant Sebastiá.

A Pere Joan Mas varen donarli 5 lliures, per cinch pins pera la dita obra; y á Bartomeu Vehil 30 sous pera adovar una bota pera tenir aigua á Sant Sebastiá y pera fer tres pedreres.

En lo memorat día 9 de Juliol los citats Jurats y Obrers, feren rebuda de 14 lliures y 6 sous del bací de Sant Sebastiá.

A 22 d' Octubre, los meteixos Jurats manllevaren á Pere Joan Mas, 100 lliures pera l' obra de Sant Sebastiá, qui les deixá graciosament, comprometentse dits Jurats á tornarles ab lo preu de la cera venuda á mossén Pasqual, mossén Serra y mossén Cabanyes, candelers, ciutadans de Barcelona, com de fet les hi foren tornades (3). Aquesta nota amostra que realment era molta la devoció á Sant Sebastiá, quan del producte de la cera oferta al Sant se pogué tornar lo manlleu de 100 lliures.

Un contratemps destorbá la bona marxa de la construcció de la capella, puix consta qu' en 1571 l' Universitat, ó Comú de Vilassar, no avenintse ab lo rajoler, En Toni, per rahó de l' obra cuita, que prengué á eix pera dita capella, li mogué qüestió pagant les despeses dita Universitat. Tanta importancia tingué la qüestió, qu' en 1572 fou aportada á la reial Audiencia (4). No podem dir quin terme se doná á n' aquella.

En 1573, los Jurats Salvador Veills y Agustí Canal (a) Strany, compraren rajola á Cristófol Vehils, pagantla ab lo producte de la venda de blat de l' obra de Sant Sebastiá (5).

En 1576, lo baciner de Sant Sebastiá entregá 14 lliures, 2 sous y 8 diners, á Joan Verívol, per la feina de Sant Sebastiá, comprantse en lo meteix any vinticinch quarteres de cals pera la construcció de la capella (6).

---

(3) Arxiu parroquial de Vilassar, Manual de 1510 á 1609, p. 83.
(4) » » » » » » p. 85.
(5) » » » » » » p. 20 y 21.
(6) » » » » » » p. 91.

Per lo vist se treu en clar que la construcció de la capella fou cosa llarga y es presumible que s' acabá en 1578, per quan en eix any se tractá de fer lo retaule.

La capella es de senzilla construcció, empero no mancada de certa bellesa.. Lo portal está artisat ab un' especie de petxina aplanada, y te al damunt un finestral aspitllerat. Aqueix y les dues finestres dels costats del portal, son les obertures per hont penetra la llum del día. Termena lo frontispici ab un senzill campanaret.

Lo dins de la capella, qu' es d' istil ojival en degradació, te la volta sostinguda ab tres archs qu' arrenquen de tres artisades carteles fixades á les parets laterals. D' aquestos repeus parteixen quatre arestes que termenen á la volta, juntant los extrems una clau.

Tres claus hi ha á la volta. Porta gravada, la del presbiteri, l' imatge de Sant Sebastiá, fletjat, la del centre de la capella, un gerro, y la del chor, lo sagrat nom de Jesús.

Si be en casi sa totalitat se conserva la capella tal com fou acabada, ab lo discurs del temps se consentí l' obra de tal manera, qu' en 1750 va donárseli mes consistencia, obranthi dos contraforts mes dels que ja hi havía. En 1768, s' obriren dues finestres aspitllerades als costats del presbiteri, qu' avuy no presten utilitat alguna (7).

Feta la capella, se tractá de la fabricació del retaule. En 1578, los Jurats Bernat Cisa (a) Perera, y Salvador Veils, previ tractament fet ab Mestre Joan, entallador, ó sia esculptor, de Mataró, entregaren á n' aqueix 36 lliures, qu' era la meitat del preu del retaule de Sant Sebastiá. Si be li feren aquesta entrega, lo contracte no 's formalisá en definitiva fins lo día 11 de Janer de 1579.

En tal diada, los memorats Cisa y Veils, y los homens de concell Francesch Pons, Miquel Costa (a) Durán, Poloni

---

(7) **Arxiu parroquial de Vilassar, Llibre d' Administració de Sant Sebastiá, de 1712 á 1858.**

Mas, y Salvador Strany, firmaren la contracta ab Joan Forner, entallador, habitant á Mataró. Eix se comprometé á obrar lo retaule pera la capella de Sant Sebastiá de la

Clixé de M. Piqué

Retaule - 1579

parroquia de Sant Genís de Vilassar, pel preu de 72 lliures (8). Consistí lo contracte per part del esculptor que 'l retaule devía ferlo de fusta d' alba, tenint vintiset palms

(8) Arxiu parroquial de Vilassar, Manual de 1510 á 1609, p. 94.

d' alsada y divuit d' amplada. A mes, que devien travallarse tres imatges, so es: la de Sant Sebastiá, de sis palms, al mitj, y als seus costats, les de Sant Joan Baptista y Sant Roch, de cinch palms cad' una, devent estar llesta l' obra en lo terme de sis mesos (9).

La fusta del retaule fou comprada á Bernat Colomer, del vehinat de Cabrils. La pagaren los Jurats, Sebastiá Boet (a) Carbonell y Bernat Tremolet (a) Torra, y los homens de concell, ab diners del bací de Sant Sebastiá y ab diners del Comú, lo día 16 d' Agost de 1579.

A 6 de Mars de 1580, cobrá l' última partida y 's donaren 8 sous d' estrenes als dos jovens que vingueren ab lo mestre (10).

D' estil pleteresch y de bon gust es dit retaule. Te quatre cossos ó seccions: Lo bancal ó cos inferior te pintat al centre lo fletjament de Sant Sebastiá; al costat dret, lo baptisme de Jesús, y al esquer, Sant Roch, curant als empestats.

Lo cos principal format de tres capelles, ó pasteres, conté les tres imatges esculpturades que consten al conveni ó tracte. Lo tercer está format de tres quadros hont hi ha pintades l' imatge de Sant Joseph, al centre, y les de Santa Eularia y Santa Bárbara, á un y altre costat seu. Termena lo retaule ab tres compartiments que contenen pintades una imatge cada hu. Al centre, la d' un Sant arquebisbe y, á abdós costats, les de Sant Geroni y Santa María Magdalena.

En 1807, essent administradors Jaume Parera y Jaume Pons, va daurar dit retaule En Salvador Brau, daurador, de Mataró, per preu de 80 lliures.

---

(9) Apéndix.
(10) Arxiu parroquial de Vilassar, Manual de 1510 á 1609, p. 95.

L' altar fou embellit en 1732 ab un frontal de rajola de Valencia, artisat ab les imatges de Sant Sebastiá, Sant Joan y Sant Roch. Costá 7 lliures y 10 sous. En les festes principals quedá amagat per un frontal de fusta, ab centre de domás, ab la creensa que fa mes bon efecte quan resulta un contrasentit, artísticament parlant.

Clixé de M. Piqué

Frontal - 1732

Ab los anys s' han fet algunes mellores á dita capella, entre les quals poden citarse la pica de l' aigua benehída, en l' any 1600, lo chor primitiu, en 1622, vuit banchs d' alba, en 1726, vuit palmatories de bronce, en 1758, la calaixera pera 'ls ornaments, en 1774, y dues imatges pera la bacina del captiri, en 1757 y 1798.

Fa cosa d' uns deu anys que s' ha représ y, gracies á Deu, ab bon resultat, lo mellorar l' esmentada capella.

Aprés de la reparació que s' hi feu en 1892, deguda al zel de mossén Sebastiá Canals, Pbre. vicari, cooperanthi alguns altres devots del Sant, mereix especial recort l' iniciativa de l' administradora Eularia Altayó, que ab l' adjutori de les administradores María Puigbert y Teresa Diví y Mas, ha guanyat molt dita capella.

Aquesta administració ha renovat l' antigua consuetut de celebrar cad' any ab ofici, rosari cantat y sermó les festes

de Sant Sebastiá y Sant Roch, á quines funcions hi acut bon nombre de devots tant de la parroquia com de la vehína de Vilassar de Mar.

També 's beneheixen panets que, mitjantsant una petita elmoina se distribueixen als concurrents á dites festes.

La capella s' es mellorada ab l' adquisició de varis objectes pel culte, so es: candelers, florers, cadires, una catifa, y lo susdit frontal. A mes, una campana en relleu de la que furtaren, en 1903, uns infelisos mal aconsellats, que feia uns quarant' anys qu' havía sigut benehída.

La campana actual, obrada á Barcelona á la fundició d' En Joan Dencausse, fou solemnement benehída ó batejada á l' esglesia per lo Sr. rector mossén Ferrán Sellarés, á 10 de Janer de 1904, precehída la corresponent llicencia del il-lustríssim Sr. bisbe auxiliar y Vicari general de Barcelona, Dr. D. Ricart Cortés. Porta 'l nom Sant Sebastiá, y va esser apadrinada per mossén Joseph Mas y mossén Lluis Santomá, Pbres.

Lo día de Santa Creu de Maig se anava ab processó á benehir lo terme parroquial al padró qu' hi ha sota la capella, qual ceremonia s' es suprimida des de que regeix la parroquia mossén Sellarés (11).

Tancat lo cementiri parroquial qu' era al costat de l' esglesia, se transferí al enfront de la capella de Sant Sebastiá en 1834.

Quan la pesta ó altre mal encomanadís afligeix als vehíns d' aquesta vila, tot seguit se trasladen ab processó les imatges de Sant Sebastiá y Sant Roch al temple parroquial, hont se celebren ab molta devoció novenes als nomenats Sants. Se tornen processonalment á la capella les santes imatges una volta la població veu foragitada la malignitat, per especial intercessió de dits gloriosos Sants.

(11) Noticia de Teresa Casanovas y Vila.

Com queda explicat, fa mes de trescents anys que 'l poderós intercessor davant de Deu, lo mártir Sant Sebastiá, te una capella dedicada á honra seua, á la parroquia de Vilassar de Dalt, havent sempre rebut de sos devots penyores d' estima, y es d' esperansar, ab tot fonament, que continuará lo gloriós Sant protegint á sos devots, aumentántloshi la caritat cristiana y lliurantlos del crudel mal de la pesta.

---

de Sant Sebastiá y Sant Roch, á quines funcions hi acut bon nombre de devots tant de la parroquia com de la vehína de Vilassar de Mar.

També 's beneheixen panets que, mitjantsant una petita elmoina se distribueixen als concurrents á dites festes.

La capella s' es mellorada ab l' adquisició de varis objectes pel culte, so es: candelers, florers, cadires, una catifa, y lo susdit frontal. A mes, una campana en relleu de la que furtaren, en 1903, uns infelisos mal aconsellats, que feia uns quarant' anys qu' havía sigut benehída.

La campana actual, obrada á Barcelona á la fundició d' En Joan Dencausse, fou solemnement benehída ó batejada á l' esglesia per lo Sr. rector mossén Ferrán Sellarés, á 10 de Janer de 1904, precehída la corresponent llicencia del il·lustríssim Sr. bisbe auxiliar y Vicari general de Barcelona, Dr. D. Ricart Cortés. Porta 'l nom Sant Sebastiá, y va esser apadrinada per mossén Joseph Mas y mossén Lluis Santomá, Pbres.

Lo día de Santa Creu de Maig se anava ab processó á benehir lo terme parroquial al padró qu' hi ha sota la capella, qual ceremonia s' es suprimida des de que regeix la parroquia mossén Sellarés (11).

Tancat lo cementiri parroquial qu' era al costat de l' esglesia, se transferí al enfront de la capella de Sant Sebastiá en 1834.

Quan la pesta ó altre mal encomanadís afligeix als vehíns d' aquesta vila, tot seguit se trasladen ab processó les imatges de Sant Sebastiá y Sant Roch al temple parroquial, hont se celebren ab molta devoció novenes als nomenats Sants. Se tornen processonalment á la capella les santes imatges una volta la població veu foragitada la malignitat, per especial intercessió de dits gloriosos Sants.

(11) Noticia de Teresa Casanovas y Vila.

Com queda explicat, fa mes de trescents anys que 'l poderós intercessor davant de Deu, lo mártir Sant Sebastiá, te una capella dedicada á honra seua, á la parroquia de Vilassar de Dalt, havent sempre rebut de sos devots penyores d' estima, y es d' esperansar, ab tot fonament, que continuará lo gloriós Sant protegint á sos devots, aumentántloshi la caritat cristiana y lliurantlos del crudel mal de la pesta.

APÉNDIX

Contracte pera la fabricació del retaule pera la capella de Sant Sebastiá

1579, 11 Janer

Die 11ª Januarii 1579 in parochia Sti. genesii de Vilassar diocesis barchinone.

Concordia feta y firmada per y entre los honrats en Bernat cisa y perera y saluado Veyls Jurats senyer en ffrancesch pons miquel Costa alias duran palloni mas y saluador srany homens de Consell lany present de la parroquia y terme de Vilassar en presencia consentint lo honorable en t. pifferrer balle de dit terme de una part y mestre Joan forner entallador habitant en la vila de mataro de part altra sobre lo Retaule fahedor per dit mestre Joan forner en la Capella de St. Sebastiá de dita parroquia en la forma en los dauall expressats Capitols.

Et primo es pactat que lo dit mestre Joan forner aja de fer dins lo spay y temps de sis mesos prop venidors del present dia donar acabar y assentar un Retaula en dita Capella de XXVII palms de altaria y de XVIII palms de amplaria al Romano en ses vases Columnes Capitels y taulons ab lo entall que dit Retaula requerirá a lley de bon mestre segons la trassa per ell donada.

Item que en dit Retaule aja de fer tres sancts de fusta de bulto soes un sanct Sebastia en lo mix de altaria de sis

palms y al aun costat St. Joan baptista y al altre costat St. Roch los quals dos sancts ajan de tenir de altaria sinch palms quiscu dells y a quiscun de dits sancts aja de fer ses pasteras y penyanyes ben obrades segons requeyra la dita altaria de dits personatjes.

Item que aja de fer lo dit Retaula tot de fusta de alber la cual sia ben secha bona lesta y rebedora restant en llibertat dels dits Jurats en auants de rebre dit retaula apres empero de ser fet de fer judicar a persones expertes si dita fusta sera secha bona y lesta segons la tal feyna Requereix. E axi matex si lo entall y obra de dit Retaula será fet segons la mostra e segons la mostra e segons la art de bon mestre Requerex.

Item los dits Jurats prometen que per la dita obra del dit Retaula fet y acabat y asentat en dita Capella de St. sebastia per lo dit mestre Joan forner a ses costes y despeses donaran al dit mestre Joan forner setanta y dues lliures dich LXXII l. moneda barcelonesa per lo preu del dit Retaula sents danys ni despeses del dit mestre Joan en do yguals pagues soes trenta y sis lliures vuy per tot lo present dia en ser firmada la present Concordia y las restants XXXVI l. a compliment de paga de les LXXII per lo preu de dita obra pagara en continent dit Retaula sera a perfecció acabat y assentat en dita Capella per dit mestre Joan al dit mestre Joan o a qui ell volra y per asó obliguen tots y sengles bens de la susdita parroquia y axi o firmen y Juren.

Item lo dit mestre Joan acceptant dita obra ab los pactes sobredits promet que fara dit Retaula y assentara en dita Capella com dalt es dit per lo dit preu dins lo dit temps y spay de sis mesos a ses costes y despeses ab la fusta bona y secha com dalt es dit per lo dit preu de LXXII l. pagadores a ell o a qui ell volra y son poder tindra ab les pagues dalt expressades sens dany ni despeses de dits Jurats o comunitat y per aso obliga tots sos bens mobles y immobles ab salari de procurador sinch sous per quiscun dia ultra quos etc. missiones.

Renunciant á son propri for submetentse e sos bens

a qualseuol Cort tant ecclesiastica com secular promittens non firmare jus etc. y no res meny firmantne scriptura de ters etc. Et quia etc. ferma procura algu dels scriuans de la Cort del honorable veguer de Barcelona que per ell etc. puga firmar la dita scriptura de ters obligant sa persona y bens promisit habere etc. fir. et Juravit. E per major seguretat ne done per fermansa lo senyer en Joan Pau de la sinia de la vila de mataro lo qual accepta dita fermansa y se obliga ab son principal y sens aquell ab lo qual dit son principal es obligat y per aso obliga tots sos bens mobles e immobles etc. renunciant etc. non obligauit personam fir. et Juravit.

Testes firme predictarum partium sunt gabriel berthomeu vidrierius et bernado bernat de vilassar.

Dicto die dictus Joannes forner recepit in pecunia numerata de dictis Jurats 36 l. barceloneses de quibus fir. apocham dicatur large. Testes predicti (12).

Eix volum s' es termenat d' imprimir le dia XXIII d'Abril, festa de Sant Jordi, del any del Nadal de N. S. J. C. - M.CM.IX

(12) Arxiu parroquial de Vilassar, Manual de 1579 á 1586, p. 36.

3 2044 035 957 513

